

Наталія Лігачова, Сергій Черненко, Валерій Іванов, Сергій Дацюк

Маніпуляції на ТБ

Маніпулятивні технології в інформаційно-аналітичних телепрограмах українського телебачення: моніторинг, рекомендації щодо захисту від впливу та запобігання застосуванню.
Принципи відкритої редакційної політики телеканалів.

Київ – 2003

**Телекритика
Інтер'ююз-Україна**

«Телебачення спецоперацій»

Історія інформаційного терору в українському телеєфірі - у викладі аналітиків та експертів „Телекритики”

„ТК” публікує у відкритому доступі електронну версію книги „Телебачення спецоперацій. Маніпулятивні технології в інформаційно-аналітичних програмах українського телебачення: моніторинг, методи визначення та засоби протидії”.

Безпрецедентний розмах інформаційного терору та медійних маніпуляцій з яким зіткнулося українське суспільство в ході минулої президентської виборчої кампанії став результатом тривалої і методичної роботи політтехнологів режиму Кучми із створення Єдиного Дезінформаційного Простору. Протягом кількох років, колишня влада, прагнучи продовжити своє панування, здійснювала масштабний план використання маніпуляцій масовою свідомістю за допомогою ЗМІ – в першу чергу телеканалів.

Книга „Телебачення спецоперацій”, яка вийшла в світ у травні 2003 року детально аналізує цей процес на прикладах застосування маніпулятивних прийомів і технологій у програмах українських телеканалів кінця 2002-початку 2003 років. У книзі також подано пропозиції інституційних та законодавчих змін у вітчизняній медіа-сфері, які б застерігали від маніпулятивного використання ЗМІ. Також пропонуються рекомендації щодо впровадження принципів відкритої редакційної політики на телеканалах та Громадського стандарту якості новин. Багато з наведених пропозицій залишаються актуальними і сьогодні.

ВСТУП.

1. Влада інформації = влада маніпуляції?

Маніпулювання громадською думкою із застосуванням різноманітних технологій інформаційно-психологічного впливу - є достатньо масовим явищем у світі. В тому числі – і з метою політичного впливу та здійснення політичних завдань, що і є предметом аналізу цього дослідження. Політичне маніпулювання громадською думкою - серйозна загроза як головним засадам демократичного суспільства, так і особистій інформаційно-психологічній безпеці громадян.

Складно дати стисле визначення маніпуляції, в якому було б враховано всі критерії та характеристики подібного соціально-психологічного феномена взаємодії та взаємовпливу членів суспільства.

Наприклад, відомий російський дослідник Євген Доценко дає кілька формулювань поняття „маніпуляція”:

- вид психологічного впливу, майстерне виконання якого призводить до прихованого збудження у іншій людині намірів, які не збігаються з її актуально існуючими бажаннями;

- вид психологічного впливу, при якому майстерність маніпулятора використовується для прихованого впровадження в психіку адресату цілей, бажань та намірів або установок, які не збігаються з тими, які є у адресата у даний момент;

- вид психологічного впливу, що використовується для досягнення одностороннього виграшу шляхом прихованого залучення людини до виконання певних дій.

Повніше визначення поняття „маніпуляція” дає російський політолог Георгій Грачов.

Він розглядає його – як означення загального підходу до соціальної взаємодії та управління, спрямованого на активне використання різноманітних засобів прихованого примусу людей.

Використання такого загального підходу щодо засобів масової комунікації та політичних процесів означає дії, спрямовані на програмування думок, намірів та цілей мас і психічних станів населення. Кінцева мета таких акцій – це контроль над населенням, його керованість.

Поняття „маніпуляція” означає також специфічний вид *психологічного впливу*. В цьому значенні використовуються також поняття „маніпулятивний вплив”, „психологічні маніпуляції”, „маніпулювання громадською думкою”, „соціально-політичні маніпуляції особистістю” і т.п.

Поняття „маніпуляція” використовується також для означення певних *організаційних форм* застосування таємного примусу людини і окремих способів чи стійких поєднань прийомів прихованого психологічного впливу на особистість.

Слід зазначити, що в умовах інформаційного суспільства *різноманітні інформаційні технології* є невід’ємною складовою частиною здійснення функцій управління суспільством

Причин цього багато, з них виокремимо лише такі:

- надзвичайна складність та суперечливість взаємодії різних суб’єктів політичного процесу. Оскільки вони зазвичай неспроможні досягти консенсусу з найважливіших суспільно-політичних проблем, то єдина державна ідеологія поступається місцем ситуативному застосуванню певних технологій для вирішення конкретних завдань.

- різка зміна культурної парадигми, перехід від модернізму до постмодернізму, що, серед іншого, передбачає:

а) відсутність загальноприйнятої системи світоглядних координат, множинність точок зору та поглядів;

б) розмивання меж між об'єктивною та віртуальною реальностями, породжене стрімким розвитком інформаційних технологій.

Отже, широке використання інформаційних технологій викликане саме суперечністю між складністю сучасної політичної системи і перенасиченістю інформаційного поля та неадекватними цій складності інтелектуальними можливостями конкретних людей. Причому йдеться не лише про політичних діячів чи державних службовців, а й про рядових громадян, яким складно адекватно сприймати та оцінювати інформацію і робити на її підставі раціональні висновки. Це й не дивно. Для прикладу: за оцінками деяких експертів, середня добова кількість повідомлень у мережі Інтернет, які можна розглядати як новини, коливається в межах цифри з шістьма нулями.

Таким чином, на думку оптимістично налаштованих теоретиків постіндустріального суспільства, інформаційні технології у політичній сфері відіграють роль, з одного боку, своєрідного підсилювача інтелектуального потенціалу управлінців, з іншого – мають сприяти налагодженню діалогу між владою та суспільством. Діалогу, який би відбувався на основі отримання його сторонами **актуальної, комплексної** та, головне, **достовірної** інформації.

Насправді ж інформаційна епоха ставить кожне суспільство перед проблемою вирішення взаємозалежних і, водночас, суперечливих завдань.

Широкі можливості, які відкриває технічний прогрес, наприклад, для доступу до інформації про діяльність владних структур, вступає в протиріччя із забезпеченням державної таємниці чи конфіденційності ділової інформації.

Інформаційна та культурна глобалізація загрожує національній ідентичності.

Нарешті, свобода слова та вільний доступ до інформації межує із вже згаданою тут перенасиченістю інформаційного поля, яка робить окрему людину неспроможною до синтезу різномірної “мозаїчної” інформації і прийняття на її основі свідомих і раціональних рішень. А значить, така перенасиченість схиляє людей до міфологічного світобачення, що базується на стереотипах. Тоді як традиційний спосіб не тільки *сприйняття* інформації, а й *впливу* на людську свідомість базується на переконанні, апеляції до розуму, застосуванні раціональних аргументів.

Коли ж переважає ірраціональний спосіб світосприймання та використовуються ірраціональні методи інформаційного впливу, тоді реальні факти, що не відповідають усталеним чи сфабрикованим міфам, відкидаються, як несуттєві. Наслідок: необхідність вирішення багатьох серйозних суспільних проблем ігнорується або заміщується у масовій свідомості інспірованими зовні “інформаційними приводами”.

Глобальний процес інформатизації перетворив інформацію у найважливіший інструмент влади та управління. Сучасний світ фактично став “світом мас-медіа” - з потужними механізмами самовідтворення та саморегуляції. ЗМІ почали відтворювати впливати на світ об'єктивної реальності – не лише відображаючи його, а й **конструюючи** на свій розсуд.

Фактично інформаційне суспільство, хоч як це парадоксально, виявляється найбільш пристосованим до міфологізації політичного життя, а, отже, стає найвразливішим для маніпуляцій.

А сучасні засоби масової комунікації, які є безпосередніми носіями і розповсюджувачами суспільно значущої інформації, відкрили для широкого застосування маніпулятивних технологій принципово нові можливості.

Саме тому, оцінюючи роль та вплив ЗМІ на політичні процеси, експерти зазначають, що в інформаційну епоху влада інформації стає вирішальною в управлінні суспільством, витісняючи на другий план навіть вплив грошей та владного примусу.

Американський соціолог **Мануель Кастеллс** пише: *”Нова влада полягає в інформаційних кодах, в представницьких іміджах, на підставі яких людство організує свої інститути, а люди будують своє життя і приймають рішення щодо своїх вчинків. Центром такої влади стає людський розум. Ось чому владу в інформаційну епоху одночасно можна ідентифікувати і неможливо вловити. Ми знаємо, що вона з себе являє, але не здатні вловити її, оскільки влада є функцією безкінечної битви навколо культурних кодів і кодексів суспільства. Незалежно від того, хто вийде переможцем у боротьбі за людський розум, саме він правитиме світом...”*

2. Чому пострадянське суспільство є особливо сприятливою „зоною” для маніпуляцій?

Дуже важливо чітко розмежовувати інформаційні та суто маніпулятивні технології за принципами їх застосування. Схожість і навіть взаємопроникнення цих технологій очевидна, що дає підставу деяким експертам вести мову про невідворотність використання маніпуляцій у політичній сфері, навіть у країнах розвинутої демократії. Цьому можна знайти цілком раціональне пояснення.

Демократія – це своєрідна диктатура компромісів. Влада, завдання якої - знаходити оптимальний варіант поєднання інтересів своїх громадян, практично змушена, часом, використовувати маніпулятивні прийоми, щоб, мінімізуючи затрати ресурсів та коштів, отримати максимальний ефект впливу на людей, забезпечити їх “добровільну” підпорядкованість для виконання конкретних суспільно-значущих завдань. Деякі дослідники взагалі зазначають, що демократизація суспільного життя, власне, і супроводжується переходом від прямого диктату та поневолення до більш тонких і ефективних методик управління.

Зокрема, відомий футуролог **Елвін Тоффлер** зазначав, що найвищу якість та ефективність сучасній владі надають знання (читай-інформація), які дають можливість *“досягти тієї чи іншої мети, мінімально витрачаючи ресурси влади; переконати людей в їх особистій зацікавленості в досягненні мети; перетворити противників у союзників”*. Прийнятність такої практики, попри загалом негативне ставлення людей до будь-якого стороннього несанкціонованого психологічного впливу, напевно, можна було б розглядати як один із численних компромісів, на які змушений іти кожен член демократичного суспільства.

Звичайно, влада в будь-якій державі завжди має спокусу підмінити реальне вирішення складних суспільних проблем його імітацією, приховати власні

зловживання і т.п. Країни розвинутої демократії – не виняток. До речі, праця знаного американського фахівця **Герберта Шіллера „Маніпулятори свідомістю”**, яка досі є настільною книгою для фахівців з цієї проблематики, присвячена застосуванню маніпуляцій саме в американському демократичному суспільстві.

Але ось на що слід звернути увагу.

Сучасне політичне життя є сенс розглядати в ринкових категоріях – попиту і пропозиції. Громадяни розвинутого демократичного суспільства формують свій попит на ефективне управління власною державою. При цьому вони спираються на чітко артикульовані власні інтереси та на відповідну – протягом століть - сформовану структуру політичних, громадських, професійних організацій та інституцій, які ці інтереси обстоюють. Існує також суб’єктивний, але дуже вагомий фактор – певний рівень політичної культури, який характеризується вмінням громадян – глибоко чи на примітивному рівні, в даному випадку несуттєво – розуміти віддалені наслідки свого вибору.

Всі ці фактори є серйозними противагами маніпулятивним впливам. Велика кількість соціальних акторів та наявність широкої мережі найрізноманітніших економічно-самодостатніх плюралістичних засобів масової комунікації також девальвує спроби влади чи конкретної політичної сили чинити такі впливи. Нарешті, головними критеріями, які дають змогу у країнах розвинутої демократії відрізнити інформаційні технології від суто маніпулятивних є *реальні наслідки їх застосування* – для суспільства в цілому і кожного громадянина зокрема.

Якщо ми розглянемо під таким кутом зору українську реальність, то, м’яко кажучи, знайдемо не багато підстав для оптимізму.

Не будемо заглиблюватись в аналіз соціально-економічного стану української держави, оскільки це тема окремих великих досліджень. Але, навіть спираючись на суто суб’єктивні відчуття середнього українського громадянина, не важко констатувати, що необхідність кардинальних змін у сфері - висловлюючись тими ж ринковими термінами - українського “політичного менеджменту” назріла давно. Подібне розуміння, очевидно, є і в самої влади. Тож цілком зрозуміло, що інстинкт самозбереження диктує владі необхідність широкого застосування для позитивної пропаганди і негативної контрпропаганди, а також для надання їм вигляду об’єктивного інформування - методів маніпуляції свідомістю громадян.

Раніше ця тенденція особливо посилювалася під час парламентських та президентських виборів. Зокрема, останні парламентські вибори яскраво засвідчили, що телевізійниками та PR-фахівцями у великому масштабі застосовувалися прийоми та методи маніпулятивних технологій – часом витончені, часом доволі примітивні.

Тепер, в період з травня 2002-го року, коли буквально на наших очах - за допомогою адміністративного тиску, прямих і неявних погроз та політичних спекуляцій - відбулася підміна результатів народного волевиявлення на парламентських виборах–2002: стало зрозумілим, що влада не має наміру згортати маніпулятивні “операції” проти власного народу і у „міжвиборний” період.

Потужність і масштаб застосування маніпулятивних технологій у засобах масової інформації загалом, і у телебаченні (як найвпливовішому ЗМІ), зокрема, змушує всерйоз замислитися над забезпеченням не тільки демократичних засад реформування пострадянського українського суспільства, а й інформаційно-психологічного захисту українських громадян.

Адже застосування різного роду маніпулятивних впливів, передусім з метою досягнення чи збереження політичного домінування, призводить у результаті до серйозних роладів суспільного життя, породжує суспільну апатію та відчуження більшості населення від свідомої участі у політичному житті країни.

Наслідок - дестабілізація внутріполітичного життя, стагнація негативних явищ, суттєві труднощі на шляху модернізації українського суспільства.

Загроза тим більша, що в умовах різких суспільних змін, руйнування сталих соціальних структур перед кожною людиною постали зовсім нові, незвичні альтернативи вибору життєвої стратегії. Відсутність **достовірної** інформації не дає громадянам можливості сформулювати для себе раціональний життєвий проект. Як наслідок, люди відчують соціальну дезорієнтацію та невизначеність, що, як у замкненому колі, збільшує їх залежність від різноманітних маніпулятивних впливів.

Один із засновників сучасної соціології, дослідник ідеологій Карл Манхейм відзначав, що в моменти глибоких криз відбувається блокування здорового глузду - здатності людини розумно оцінювати стан справ і діяти, виходячи з цієї оцінки. Необхідність обмірковувати і розуміти, що відбувається, перетворюється в цей час у непосильне навантаження, і людина намагається уникнути цієї необхідності, сховатися у сфері ірраціонального. Вона починає виявляти підвищену цікавість до окультизму, вивчати гороскопи, вірити астрологам. Психологічний захист особистості проти маніпуляції свідомістю різко послаблюється. Відповідно зростає сугестивність (здатність підпадати під сторонній вплив).

3. Маніпулятивні можливості ЗМІ

Аналізуючи маніпулятивні можливості засобів масової інформації, важливо зрозуміти їх природу і загальні причини, які обумовлюють їх існування. Деякі відмінності в трактуванні таких причин у різних авторів не є перешкодою для об'єднання їх у три основні групи.

По-перше, це причини, викликані суб'єктивізмом людей, які працюють у сфері мас-медіа. Велика частина спотворень у подачі інформації спричинена їх індивідуально-психологічними особливостями, особистими політичними симпатіями і т.п.

По-друге, це причини, викликані політичними, соціально-економічними та організаційними умовами, в яких діють ЗМІ. Головна з них – залежність медіа від конкретних суспільних суб'єктів – економічна та адміністративна. В ринкових умовах мас-медіа працюють на певних клієнтів – наприклад, рекламодавців та інших замовників, які представляють економічний і політичний істеблішмент - і часто-густо ЗМІ змушені враховувати їх інтереси. Адміністративна залежність проявляється у підпорядкованості своїм власникам та засновникам.

По-третє, ще одна причина зумовлена самим процесом функціонування ЗМІ. Для привернення уваги масової аудиторії ЗМІ при підготовці матеріалів та повідомлень керуються певними загальними принципами. На Заході не тільки експерти та дослідники, а й широка інтелектуальна громадськість глибоко стурбована так званою „шоуізацією новин”, передусім – телевізійних, які виробляються комерційними каналами. Російський дослідник **Василь Пугачов** зазначає, що взяті ЗМІ на озброєння *”принципи добору матеріалів погано суміщаються з глибокими аналітичними повідомленнями і часто перешкоджають*

створенню інформаційної картини світу, більш–менш адекватної реальності”. Він виділяє **п’ять таких принципів** :

- **пріоритетність(справжня та уявна) і привабливість** теми для громадян. Згідно з цим принципом, повідомлення ЗМІ стосуються переважно таких тем, як загрози миру, стабільності та безпеці громадян, тероризм, екологічні та інші катастрофи і т.п.;

- **неординарність фактів**. Інформація про екстремальні події – голод, війни, жорстокі злочини – домінує над висвітленням подій буденного, звичайного життя. Цим пояснюється, зокрема, схильність ЗМІ до інформації негативного характеру та сенсацій;

- **новизна фактів**. Привернути увагу населення можуть більшою мірою ті повідомлення, які ще не отримали широкого розголосу;

- **успіх**. У передачі і статті потрапляють повідомлення про успіхи політичних лідерів, партій. Особлива увага приділяється переможцям виборів або рейтингових опитувань. Культ зірок у політиці, мистецтві, спорті – типове явище для ЗМК в ринковому суспільстві;

- **високий суспільний статус**. Чим вищий статус джерела інформації, тим більш значною вважається інтерв’ю або програма, оскільки вважається, що їх популярність прямо пропорційна їх суспільному становищу. З огляду на дію цього принципу найлегший доступ до ЗМІ мають особи, які займають вищі місця у політичній, військовій, церковній та інших ієрархіях.

З одного боку, орієнтація на ці принципи активізує потреби людей у соціально-значущій інформації, робить їх учасниками інформаційно-комунікативних процесів у суспільстві. Водночас вони дають змогу суспільним суб’єктам змінювати інформацію, процеси її функціонування для маніпулятивного впливу на людей.

В Україні не відлагоджені демократичні механізми, що захищали б медіа від прямого політичного тиску, який в умовах пострадянського суспільства є головним механізмом „замовлення” на використання маніпулятивних технологій. Суворість законів - традиційно для країн пострадянського простору - пом’якшується необов’язковістю їх виконання, спричиненою відсутністю традицій політичної культури та нерозвиненістю громадянського суспільства, загальною корумпованістю влади. Не випадково для визначення своєрідного політичного устрою, властивого для пострадянських держав, західні політологи придумали (на наш погляд, надто м’який) термін - „дефектна демократія”.

4. „Нова інформаційна політика” - інстинкт самозбереження української влади

Український соціолог **Сергій Макєєв** свого часу висловив думку про те, що нинішня українська політична еліта, формально **„узаконивши своє перебування при владі, зобов’язалась підтвердити її легітимність за допомогою політичних та економічних успіхів. Якщо ж таких успіхів немає, то доводиться вдаватися до технологій, які здатні компенсувати дефіцит легітимності.”** Розуміння того, що у цієї бракує раціональних аргументів для збереження свого статусу, підштовхнуло нинішню українську владу до рішення посилити боротьбу за політичне „домінування” у віртуальній сфері. Нині здійснюється, мабуть, найсерйозніша спроба надати використанню маніпуляцій масовою свідомістю за

допомогою ЗМІ системний характер. Саме це й є сутністю „**нової інформаційної політики**” адміністрації Президента та провладних олігархів – власників ЗМІ.

Особливо загострилась ситуація в українських медіа після парламентських виборів 2002 року, результати яких, мабуть, стали для партії влади з погляду інтересів самозбереження великим сюрпризом і лакмусом „помилковості” стратегії „м'якого контролю” за медіа. Треба думати, саме в якості частини глобальної концепції „кризового менеджменту”, який було запропоновано Президенту та його найближчому оточенню командою Віктора Медведчука, «м'яку редакційну політику» в ЗМІ змінила жорстка, пряма цензура, ноу-хау у застосуванні якої на той час уже „обкатали” на численних підконтрольних їм ЗМІ лідери об'єднаних соціал-демократів.

Подібний „кризовий менеджмент” в інформаційній сфері спирається на „кращі” зразки діяльності російських політтехнологів, зокрема їхнього досвіду з переобранням на другий термін Бориса Єльцина. Саме ці політтехнологи, які почали працювати з Віктором Медведчуком ще восени 2001-го року, напередодні парламентської кампанії 2002 року, й були головними креаторами так званих „темників” (від словосполучення – російською - „темник недели”), що в українському медіа-просторі теж з'явилися десь восени 2001 року. „Темник” – це анонс усіх основних подій наступного тижня з „рекомендаціями” щодо бажаності чи небажаності їх висвітлення у ЗМІ, щодо потрібних інтерпретацій подій, щодо тих представників українського політикуму, які мають у „правильних” медіа дати „правильні” коментарі, і щодо тих подій та політиків, які не повинні з'являтися на телеекрані та на шпальтах газет.

Щоправда, восени 2001-го „темники” використовувалися тільки як засіб „комунікації” між виборчим штабом СДПУ(о) та підконтрольними партії ЗМІ. До речі, не випадково саме відомий російський галерист та, за сумісництвом, політтехнолог Марат Гельман став минулого року одним з керівників російського каналу ГРТ – де „темники” теж майже легалізовані. Марат Гельман, як відомо за багатьма свідченнями українських журналістів, є і неофіційним керівником усіх політтехнологічних проектів СДПУ(о) та - з травня 2002-го – Адміністрації Президента України.

Поява ж „темників” – десь з **середини літа 2002-го року** – вже від Адміністрації Президента, а не штабу СДПУ(о) і з „територією” поширення вже не тільки на де-факто контрольованих есдеками ЗМІ, а й у набагато ширшому колі центральних медіа пропрезидентської орієнтації і стала своєрідним початком „**нової інформаційної політики**” та створення **структурованого Єдиного Дез(інформаційного) Простору**. Президент і його команда, по суті, відмовилися визнавати роль ЗМІ як „четвертої влади”, навіть у тому „куцоному” варіанті, який існував до цього і перестали розглядати пресу як суттєвого соціального актора. **Тепер пресі відводилась роль виключно пропагандистського та контрпропагандистського інструменту.**

Внаслідок „здачі в оренду” всіх лояльних до Президента та існуючої політичної системи ЗМІ одному „кризовому штабу”, починаючи з літа 2002 року стала можливою і **ЦЕНзуРА ФАКТІВ** – а не тільки позицій та думок, що практикувалося в українському інформаційному просторі раніше. Цензуру фактів ми побачили на українських телеканалах уперше влітку 2002 року, під час підготовки опозиції до вересневих акцій протесту „Повстань, Україно!”.

Об'єднані „єдиною редакційною політикою” українські ЗМІ про це фактично промовчали. Восени 2002-го еседам (чи Адміністрації Президента? що на той час було вже майже одне й те саме) в „політичну оренду” було здано господарем - одним із банків країни – навіть одне з провідних ІНФОРМАЦІЙНИХ АГЕНТСТВ України, УНІАН. Поступово «партія влади» - майже, як у казці – отримує можливість КОНСТРУЮВАТИ не тільки інтерпретації подій, а й самі події.

У сотні ЗМІ по всій країні розсилаються вже не лише вказівки, як і про що писати, як інтерпретувати події, кого і яким чином показувати – або ігнорувати. Розсилаються навіть уже готові матеріали, написані або зняті в одному центрі. Особливо яскраво це було втілено напередодні акції „Повстань, Україно!”. За тиждень до неї раптом на більшості центральних каналів (Інтер, 1+1, Новий, СТБ, ТЕТ) **в один і той же день** вийшли в ефір *абсолютно однакові телесюжети*. Це були два репортажі із зібрань релігійних діячів та губернаторів, де і ті, і другі негативно висловлювалися з приводу майбутніх вуличних дій опозиції та висловлювали повну підтримку чинній владі.

На кінець 2002 року, другого року 21-го століття, в Україні знову, вперше після розвалу радянської імперії, відновлено Єдиний (Дез)інформаційний простір. Після приходу у травні 2002 року у кабінет керівника Адміністрації Президента лідера соціал-демократичної(об'єднаної) партії Віктора Медведчука цей простір був жорстко структурований. Структуру становлять управління по зв'язкам з пресою та громадськістю, створені в усіх місцевих адміністраціях країни, з керівним центром у Головному управлінні з інформаційної політики Адміністрації Президента.

Єдиний (Дез)інформаційний простір об'єднує ЗМІ всіх форм власності: від державних, комунальних – до приватних. Схема об'єднання багатопарова та багаторівнева: починаючи від засновництва комерційних медіа чиновниками або членами партій і лояльних до влади громадських організацій – і закінчуючи регулюванням місцевими адміністраціями рекламних потоків у „потрібних”, „правильних” напрямках. А поміж цими позиціями – і монопольна система розповсюдження преси, і судові позови держслужбовців до „неслухняних” медіа, і податкові перевірки, і багато чого, що формує ЄДИНИЙ ЛАНЦЮГ кругової залежності і кругової поруки. Внаслідок цього тотальна більшість українських ЗМІ стають не де-юре, але де-факто „органами” АП і місцевих адміністрацій.

Також **ЄДИНА СИСТЕМА ДЕЗІНФОРМАЦІЇ І ЗАЛІЗНОЇ ЗАВИСИ**, яка відділяє громадян країни від **ОБ'ЄКТИВНОЇ ІНФОРМАЦІЇ**, базується на абсолютній лояльності до нинішнього Президента власників більшості приватних ЗМІ, і передусім, телекомпаній, у тому числі й центральних – „1+1”, Інтер, Новий, ICTV, СТБ. А ще – на фактичній „приватизації” Адміністрацією Президента і лояльними до режиму олігархами контролю і менеджменту державного мовлення, включаючи УТ-1 і УР-1, фінансованих за кошти платників податків.

Усім іншим власникам та менеджерам ЗМІ, в тому числі і тим відомим персонам, хто колись мав необережність вважати, що *„новина - це те, що хтось хоче приховати, все інше – реклама”* уже давно, ще в 1999-му, „допомогли зрозуміти”, що телебачення – це не їх профіль.

Економічно Єдина Дез(інформаційна)Система базується на процвітанні тіньової економіки в державі, на так і не здійсненій амністії тіньових некримінальних капіталів, на перетворенні фіскальних органів у засоби політичної розправи, на

залежності судів і керівників силових структур від президентської вертикалі і Президента особисто. Внаслідок усього згаданого будь-який бізнес, який утримує в Україні ЗМІ, за рідкісними винятками – збитковий, абсолютно залежний від чиновництва і особисто Президента і лояльності до них.

Своєю чергою, всякий найманий працівник ЗМІ по руках і ногах пов'язаний неможливістю вибору „редакційної політики”, неоподаткованою ”чорною” зарплатою, яку можуть дати, а можуть і не дати, вимушеним пошуком роботи в столиці і великих містах - а, значить, відсутністю власного житла, під яке власниками ЗМІ охоче видаються кредити, що, звісно, різко посилює „корпоративну лояльність” і т.д., і т.п.

Таким чином, об'єктивне висвітлення позицій та діяльності всіх політичних сил (і насамперед чергу – опозиційних до діючої влади) фактично унеможлиблюється.

Вітчизняні ЗМІ позбавляються можливості виконувати головні свої функції – надання громадянам достовірної інформації, контроль за діяльністю влади та артикуляції різних суспільних інтересів.

Застосування подібних технологій мало перетворити (і перетворювало) і самі ЗМІ, конкретних журналістів у банальних трансляторів маніпулятивних схем, розроблених „придворними” піарівцями. Це зрештою, не могло не викликати обурення в журналістських колах, що призвело в жовтні 2002 року до створення журналістського Страйкому і Оргкомітету по створенню Всеукраїнської незалежної профспілки працівників ЗМІ. В листопаді 2002 року журналістська профспілка була легалізована створенням Київської незалежної медіа-профспілки. 4-го грудня 2002-го року у парламенті відбулися слухання "Суспільство, засоби масової інформації, влада: свобода слова і цензура в Україні, проведення яких було ініційовано журналістським Страйкомом та Оргкомітетом.

До певної міри спротив журналістів дещо стримав реалізацію процесу остаточного створення та закріплення Єдиної Дез(інформаційної)Системи, змусив політтехнологів, обслуговуючих АП, мімікрувати та перейти на більш витончені форми „роботи” з контрольованими ЗМІ.

Однак процес тотального застосування маніпулятивних технологій у медіа не було припинено. **Логіка кризової ситуації диктує президентській владі необхідність нарощувати свої маніпулятивні зусилля, зосереджуючи їх на вирішенні кількох головних завдань.**

Перше і найголовніше з цих завдань – забезпечити збереження при владі нинішньої політичної еліти.

Саме в рамках цього завдання має знайти вирішення „проблема-2004”. Йдеться або про забезпечення перемоги на майбутніх виборах надійного наступника нинішнього президента, або (в разі, якщо це завдання не вдасться реалізувати) про конституційну зміну системи політичної влади із перетворенням України у парламентсько-президентську державу, де роль майбутнього нового президента буде зведена до суто представницьких функцій. Прецедент щодо того, як Президент та його оточення здатні „технологічно” підмінити результати народного волевиявлення і створити „слухняний” парламент, який формує „правильний” уряд - уже було реалізовано протягом 2002 року, після парламентських виборів, і цілком ефективно.

Решта завдань є суто тактичними, хоч і не менш важливими. Як, наприклад, подальші спроби „поборотися з рейтингом” Віктора Ющенка або зусилля,

спрямовані на остаточну маргіналізацію опозиційних сил (Тимошенко, Мороз), або, навпаки, закамуфльована підтримка рейтингу Юлії Тимошенко – яка здатна відібрати голоси у Ющенко... Йдеться, також, про реалізацію вже традиційної схеми підігрування амбіціям комуністів заради спроби вивести таки їхнього представника у другий тур президентських виборів, разом зі ставлеником нинішнього Президента...

Потребує певних технологічних зусиль і завдання легітимізувати вже згадувану нами вдалу „спецоперацію” Адміністрації Президента з підміни результатів народного волевиявлення в ході останніх парламентських виборів.

Більш універсальною метою маніпулятивних впливів є консервація стану суспільної пасивності, недовіри до фундаментальних засад демократії та спроможності самих громадян впливати на політичні процеси. Збереження такої ситуації забезпечує всі можливості для нинішнього українського істеблішменту зберігати владу виключно завдяки адміністративному ресурсу, інформаційному терору, хитромудрим політтехнологіям, кулуарним домовленостям та „підкилимним” інтригам.

Змістом вищеперерахованих завдань і визначається **спрямованість** тих маніпулятивних схем, які застосовуються зараз, і будуть застосовуватися в майбутньому.

РОЗДІЛ ПЕРШИЙ. ТЕХНОЛОГІЇ ОБМАНУ.

1. Журналістський погляд на проблему застосування маніпулятивних технологій

Зважаючи на розмах застосування різного роду маніпулятивних технологій в Україні та на їх серйозний деформуючий вплив як на український політикум, так і на суспільство в цілому, кожен крок до осмислення та широкого громадського обговорення цієї проблеми має цілком практичний сенс.

Виявлення та аналіз випадків застосування маніпулятивних прийомів і технологій у програмах суспільно-аналітичного мовлення на українських телеканалах дасть змогу зробити подібні факти предметом громадського обговорення і осуду, стимулюватиме працівників телебачення уникати застосування таких технологій, і зрештою, сприятиме формуванню критичного мислення українських громадян та їх здатності розрізняти об'єктивну – або відкриту - інформацію від інспірованої.

У авторів цього дослідження не було сумнівів, що, обмеживши свою роботу виключно моніторингом та наведенням тих маніпулятивних технологій чи окремих прийомів, які застосовуються на українських телеканалах, ми неминуче наразимось на закиди і звинувачення у суб'єктивності власних оцінок. Справді, повністю запобігти подібним претензіям у цій доволі „тонкій” темі практично неможливо. Адже суть маніпуляції полягає саме у її прихованому характері. Маніпуляція, яка стає очевидною, втрачає будь-який сенс. Тому фахівці-маніпулятори докладають неабияких зусиль для забезпечення “непрозорості” задуманих комбінацій. І фактично лише накопичений експертами досвід, докладний аналіз політичного та інформаційного контексту дають змогу виділити інспіровану інформацію чи маніпулятивні прийоми.

В той же час, не слід забувати, що у царині політичного маніпулювання абсолютно нові “знахідки” – справа достатньо рідкісна. Частіше мова йде про нові поєднання уже відомих, класичних прийомів, їх пристосування до нових умов і обставин суспільно-політичної ситуації, конкретних завдань, які ставлять перед собою маніпулятори. І це, до певної міри, полегшує процес виявлення прикладів маніпулятивних комбінацій.

Також ми свідомі того, що *наукова* робота з даної проблематики – на яку автори цього дослідження не претендують, будучи не науковцями, а журналістами – вимагає дещо інших підходів. Навіть суто кількісний аналіз потребує, наприклад, використання значно більшого об’єму фактичного матеріалу для дослідження. До того ж, наукове виявлення маніпулятивних технологій не може обмежуватися простим фіксуванням факту маніпуляції. Не менш складним завданням є процес відстеження маніпуляції від проекту до досягнутого результату, що теж потребує великої кількості фактичного матеріалу – і відповідно значно більших людських, часових та матеріальних ресурсів. Комплексне вивчення процесу застосування маніпуляцій мало б передбачати також психологічний аналіз – щоб оцінити ступінь впливу тих чи інших прийомів на психічні структури глядачів.

Кількісні методи, які застосовували наші колеги, в тому числі – і один з авторів цього дослідження, професор Інституту журналістики Валерій Іванов, скажімо, для оцінки ситуації в українських медіа з політичною цензурою, обмежують розгляд проблеми співвідношенням об’єму ефірного часу чи газетної площі, які надаються учасникам політичного процесу. Тому ці методи доволі складно застосовувати при аналізі маніпулятивних прийомів, які надто різноманітні і не обмежуються лише **інформаційною блокадою**.

Але попри всі складності, ми сподіваємося, що й суто журналістський погляд на проблему застосування маніпулятивних технологій в інформаційних, інформаційно-аналітичних та суспільних програмах сучасного українського ТБ також буде корисним. Ми впевнені, що навіть лише наведення найпоширеніших прийомів маніпуляцій послужить пересічному телеглядачеві своєрідним індикатором маніпулятивного впливу і допоможе цьому впливові протистояти.

Аналізуючи маніпулятивні „досягнення” вітчизняного телебачення, автори вирішили розділити огляд на кілька частин.

По-перше, виокремивши в окремий розділ приклади висвітлення в новинних програмах українських телеканалів знакових політичних подій осені 2002-го – початку зими 2003-го року.

По-друге, окремо розглядається тижнева аналітична програма „Епіцентр” каналу „1+1”, як така, що розрахована на менш масову, референтну аудиторію та виконує специфічні функції у маніпулятивних схемах.

По-третє, окремий розділ присвячено аналізу залежності контенту новинних програм українських телеканалів від вказівок президентської адміністрації – на прикладі одного з сумновідомих „темників”.

По-четверте, ще в одному розділі вибірково наведені окремі приклади використання маніпулятивних прийомів в українських теленовинах в період з жовтня 2002 року по січень 2003 року.

Дослідження проводилось на основі моніторингу відеозаписів телевізійних новин та тижневих інформаційно-аналітичних програм за період з 15 вересня 2002 року по 31 грудня 2002 року, і вибіркового аналізу програм за січень 2003 року, здійснених

на технічній базі **інтернет-видання „Телекритика”**, а також текстових записів новинних програм шести провідних каналів українського телебачення, що містилися на сайті **“Україна сьогодні. Огляд телефіру”**, який веде ТОВ “Україна сьогодні”.

ЕКСПЕРТНЕ ОПИТУВАННЯ

На початку дослідження автори провели опитування авторитетних експертів, щодо проблеми застосування маніпулятивних технологій на українському телебаченні.

Головний висновок, який можна зробити, вивчаючи відповіді кількох десятків респондентів – практично всі вони визнають факт наявності в Україні політичної цензури та застосування маніпулятивних технологій у мас-медіа і на телебаченні, зокрема. Щодо того, наскільки сильним є маніпулятивний вплив на громадян думка поділилася фактично наполовину. Багато хто з експертів висловив сумнів стосовно ефективності маніпуляцій у зв’язку з різким падінням довіри населення до повідомлень теленовин.

При цьому йдеться перед усім не стільки про свідоме критичне ставлення наших телеглядачів до маніпуляцій, скільки про недовіру, якщо так можна висловитись, на інтуїтивному рівні.

Тим не менше, більшість відповідей свідчить, що своєї мети маніпулятори досягають, впроваджуючи у масову свідомість спотворену картину дійсності.

Серед прикладів програм, які носять відверто маніпулятивний характер респонденти назвали такі програми, як передвиборчі теледебати та фільм „ПіАР” на ICTV, „Народна платформа” на „Інтері”, „Епіцентр” на „1+1” та інші.

Серед найпоширеніших прийомів маніпуляцій в телевізійних новинах експерти відзначали наступні:

- ідентичність інтерпретацій подій в новинах різних каналів;
- „ангажована й однобічна експертиза, з відповідним підбором експертів, варіації експертних точок зору на користь одного з опонентів, використання "експертних дуетів" - перший експерт твердо підтримує визначену думку, інший - толерантно критикує. І найефективніша, хоча і найбільш очевидна маніпуляція – так званий "інтерактив" з наступним політичним «узагальненням» телеведучих”;
- інформаційна блокада опозиційних політичних сил та їх лідерів;
- формування визначеного владою “порядку денного” в теленовинах(історія з „темниками”);
- викривлення змісту політичних подій шляхом “псевдооб’єктивного” тенденційного коментування.

Респонденти також зауважили ряд конкретних „меседжів”, які влада намагається з допомогою ТБ впровадити в масову свідомість. Зокрема, думки про маргінальність і неспроможність опозиції та руйнівні наслідки її діяльності, про „фальшивість” опозиції, яка об’єднує різновекторні політичні сили, міф про надзвичайне „посилення влади”, як „запоруку стабільності і безпеки”, про Президента, як „впливового європейського політика” і т.п.

На думку експертів новинні та аналітичні програми вітчизняного телебачення потребують серйозного реформування - в сенсі повороту до відкритої інформаційної та редакційної політики, забезпечення представництва в ефірі всіх політичних сил.

У той же час лише зміна телевізійних форматів не є панацеєю від маніпуляцій, експерти вважають за необхідне реформувати саму структуру функціонування ЗМІ на інституційному рівні.

Нижче, ви зможете детально ознайомитися з думкою учасників опитування.

Окрім суто цифрових результатів, ми також вміщуємо тут фрагменти відкритих відповідей(по можливості уникаючи повторів).

Із персональним списком експертів можна ознайомитися у кінці опитування.

1. Як ви вважаєте, чи використовуються маніпулятивні технології в інформаційних програмах (теленовинах та щотижневиках) українських центральних телеканалів?

| | | |
|---------|----|-----|
| | | 100 |
| Так | 38 | % |
| Ні | 0 | 0% |
| Не знаю | 0 | 0% |

Наводимо декілька розширених відповідей:

Дивлячись, що розуміти під маніпулятивними технологіями. Наприклад, будь-яку верстку програми новин, навіть найоб'єктивнішу, можна в певній мірі вважати маніпуляцію. Все ж її складає не комп'ютер, а живі люди з певним суб'єктивізмом. А те, що, очевидно, мають на увазі автори опитування, справді використовують. Та лише там, де знають, що це. В інших випадках це або безсоромне "мочилово", або позиція невторчання ("Новий канал")

Я газетяр, а тому маю змогу спостерігати процес неначе б зовні. По-перше, повинен сказати, що на ТБ надзвичайно мало сюжетів, які б більш-менш адекватно відображали події. Це зрозуміло з власного досвіду. Наприклад, група журналістів акредитована на події, а потім дивишся сюжети по ТБ – і не впізнаєш того, що насправді відбувалося і що бачив сам.

І причини тут різні, але для глядача, який повинен отримати адекватне уявлення про подію або новину за будь-яких умов, вони не мають значення: чи це відсутність професіоналізму у автора, чи свідоме маніпулювання: результат один і той же. Отже, за моєю уявою, 95-99 % сюжетів новин відображають події не адекватно їх реальному змістові, 60 % сюжетів взагалі не містять новину як таку, а є довільним повідомленням, польотом фантазії автора, лише "прив'язаним" до певної події, 20-40 % сюжетів при всьому цьому мають характер відвертого замовлення. В газетах ситуація децю інша: приблизно 1) – 50%, 2) – 60%, 3) – 10-20%. Причому в "якісних" газетах неадекватності – менше, в жовтій, або ж в партійній чи просто безвідповідальній пресі –

може бути і всі 100%...

2. Якщо маніпулятивні технології використовуються, то наскільки активно і якими саме каналами?

| Дуже активно | | |
|---------------------|----|-----|
| УТ-1 | 22 | 58% |
| „Інтер” | 29 | 76% |
| „1+1” | 14 | 37% |
| ICTV | 23 | 61% |
| СТБ | 5 | 13% |
| Новий | 5 | 13% |
| ТЕТ | 7 | 18% |

| Активно | | |
|----------------|----|-----|
| УТ-1 | 7 | 18% |
| „Інтер” | 6 | 16% |
| „1+1” | 15 | 39% |
| ICTV | 8 | 21% |
| СТБ | 7 | 18% |
| Новий | 6 | 16% |
| ТЕТ | 11 | 29% |

Епізодично

| | | |
|------|---|-----|
| УТ-1 | 6 | 16% |
|------|---|-----|

| | | |
|--------|---|-----|
| „Інтер | 3 | 8% |
| „1+1 | 7 | 18% |
| ICTV | 3 | 8% |
| | 1 | |
| СТБ | 8 | 47% |
| | 1 | |
| Новий | 5 | 39% |
| ТЕТ. | 6 | 16% |

3. Наскільки маніпулятивні технології впливають на думку глядачів?

| | | |
|---------------------------|----|-----|
| Впливають досить відчутно | 19 | 50% |
| Майже не впливають | 15 | 39% |
| Не впливають зовсім | 0 | 0% |
| Не відповіли | 4 | 10% |

Чому ви так думаєте?

Якщо взяти до уваги результати, яких на минулих виборах досягли "віртуальні" політичні об'єднання (близько 10% голосів), можна зробити висновок, що маніпулятивні технології охоплюють досить значний сегмент електорату.

Маніпулятивні технології в Україні доволі примітивні, це видно неозброєним оком.

Я б сказала, що істина знаходиться десь посередині між „впливають досить відчутно” та „майже не впливають”. Впливають, але не так відчутно, як хотілося б тим, хто адресує відповідну інформацію. Ті, хто постійно слідкують за новинами, вже давно навчилися дивитися між кадрів та читати між строк. Проте певна дозована вибіркова інформація, наприклад, про корупцію, факти зловживання владою, негативні „архівні матеріали” з життя колись великих сприймаються і негативно відбиваються на іміджі тих самих „великих”. Дозована інформація, неповна інформація здатна підкорегувати, а то й спотворити масові уявлення про діяльність тих чи інших політичних сил, створити певні ілюзії щодо їх бездіяльності, або навпаки, агресивності і.т. ін

Водночас, як не парадоксально, це негативно відбивається і на іміджі влади як такої, зменшує рівень довіри до неї, підводячи всі персоналії під єдиний знаменник: „всі вони однакові”. Хоча на повідомлення на зразок того, що „хтось вкрав щось дуже велике” вже звертають мало уваги -

зворотній бік кумулятивних ефектів.

Така специфіка людської психіки: інформації, отриманій зоровим шляхом, довіряють більше. Однак, останнім часом існує тенденція до втрати населенням довіри до телеінформації. Таким чином, телеманіпуляції, зберігаючи значний вплив, усе ж втрачають свою всесильність, яку вони мали в 90-их роках. До класу "телезомбі" в Україні належать не більше 10% населення - здебільшого люди, які не впливають на реальне життя в країні. Цим людям, яких брутально обдурюють, по-людськи можна лише поснівчувати.

Промивання мізків, яке почалося вже досить давно, схоже на вірус, до якого населення встигло пристосуватися. Низька якість PR технологій та їх халтурне втілення дало можливість навіть необізнаному глядачу розпізнавати фальш й навчитися її декодувати, тобто фільтрувати. Крім того, у дорослого населення з радянських часів, а особливо після Чорнобиля, виробилась на генетичному рівні недовіра до офіційного телебачення (новин). Оптимізму додають й результати останніх парламентських виборів.

Впливають, принаймні на моїх батьків, друзів, з якими я часто дивлюсь ТБ, слухаю радіо.

В суспільстві існує високий рівень недовіри до влади та політичних сил, що її підтримують, на користь яких, як правило, і використовуються маніпулятивні технології на телебаченні. Свою роль відіграє і наявність альтернативних щодо центральних телеканалів джерел інформації про політичні події.

Розмовляючи з людьми з регіонів, я часто дивуюсь, наскільки викривлено вони сприймають ситуацію. Коли я пробую в'яяснити, звідки в них такі погляди, найчастіше виявляється, що вони сформовані під впливом УТ-1 або «Інтера». Хоча з іншого боку, можна було б чекати вищої результативності таких методів з огляду на тотальність явища. Про обмеженість впливу свідчать результати виборів до Верховної Ради та показники недовіри до ЗМІ, які дають соціологічні опитування. Думаю, радянська при звичаєність до брехні у ЗМІ й навички читання між рядками дуже допомагають досвідченому глядачеві викрити спроби маніпулювання.

| |
|---|
| <i>Під час виборів мала нагоду працювати з листами громадян, а також відслідковувала усі технології, які масово продукувалися основними телеканалами. Спостерігалася чітка залежність інтонації листів громадян від того, що на них лилося з телеекранів. Якщо бути відвертим, близько 50% респондентів реагували на “подразнення”, з них – 30% вірили і звинувачували, 20% намагалися виправдати «критикованих». (щоправда, це мої власні спостереження, які на соціологічну достовірність не претендують)</i> |
| <i>З деяких питань впливають досить відчутно – наприклад, у питанні ставлення до НАТО, США та інших питаннях, які не мають безпосереднього стосунку до інтересів глядачів і де вони не мають власного життєвого досвіду. А у тих питаннях, де вже сформована власна думка – майже не впливають (ставлення до Кучми, оцінка економічного становища у Україні тощо).</i> |
| <i>Бо глядач навчився думати і розуміти</i> |
| <i>Бо наші телеглядачі в значній своїй масі (практично 80-90 %) не вміють відрізнити правдиву новину від технології промивання мозків. А це стимулює телевізійників та їх замовників використовувати ці технології</i> |
| <i>Маніпулятивні технології, що їх застосовують телеканали, мають значний вплив через характер самого телебачення. Телебачення має кілька каналів впливу, зокрема головний для людини – візуальний. Відповідно, телеглядач вірить тому, що чує, а тим паче – тому, що при цьому бачить</i> |
| <i>Бо вони дуже низького рівня, цей рівень набагато нижчий за рівень середнього телеглядача.</i> |
| <i>Досить низький політичний та освітньо-культурний рівень глядацької аудиторії, маніпулювання відбувається одразу по всьому фронту (центральні ТБ та друковані ЗМІ), тому застосовується ефект тотального гіпнозу.</i> |
| <i>Впливають, але не настільки відчутно, про що засвідчили результати минулорічних виборів</i> |
| <i>Зрителі скептично относятся к тому, о чем рассказывают СМИ, даже если они не понимают, кому выгодно так или иначе преподнести виртуальную новость. Надеюсь, что многие живут своим умом.</i> |
| <i>Результатом маніпулювання інформацією стало, перш за все, те, що 10 років потенціал України і добробут громадян не прогресують, а громадська думка ігнорується всіма владними структурами, що не є ознакою існування поняття демократії в принципі. В країні не існує виконавчого механізму реалізації принципів демократії.</i> |
| <i>З розмов знайомих, які є активними споживачами телевізійних новин і водночас непритетні до діяльності ЗМІ</i> |

4. Як ви вважаєте, глядачі найчастіше:

- підсвідомо розпізнають 6 16%

| | | |
|---|----|-----|
| маніпулятивні технології | | |
| - свідомо розпізнають маніпулятивні прийоми | 6 | 16% |
| -не розпізнають маніпуляцій, і сприймають все за „чисту монету” | 5 | 13% |
| -не розпізнають маніпуляцій, але й не дуже довіряють інформації з ТБ | 18 | 47% |
| - глядачі взагалі не розуміють, про що йдеться в політичних новинах українського ТБ | 2 | 5% |

- інша думка. Яка саме? 2 5%

Наводимо декілька розгорнутих відповідей:

Частина глядачів свідомо розпізнає маніпуляції, частина підсвідомо, а частина сприймає все за правду (я таких знаю).

Різні категорії глядачів по-різному сприймають маніпуляції, на них спрямовані. Практично кожна із перерахованих вище позицій у тій чи іншій мірі присутня. Я б сформулював відповідь так: “Більшість населення маніпуляцій не розпізнає, але підсвідомо їх відчуває, через що й не довіряє інформації на ТБ”.

50/50. Усе залежить від доступності для людей різних джерел інформації, в тому числі – і незалежних та Інтернет-видань. Більшість людей підсвідомо відчують, що їм брешуть, але не знають, де правда, кому вірити. А головне – вони відчують власну безпорадність хоч якось вплинути на ситуацію. За відсутності інформації мимоволі починаєш орієнтуватися на доступні джерела інформації. А оскільки в багатьох випадках (особливо по селах) цей перелік обмежується першою програмою радіо, УТ-1, рідше – додається „Інтер” та „1+1”, то “формування громадської думки” іде досить однобоко, але – в “потрібному напрямку”. Судячи з настроїв простих людей, не можна відкидати можливість, що перед наступними виборами деякі нинішні “соратники” Кучми спробують зробити з нього чергового „офірного цапа” на кшталт Лазаренка, і на білому коні в’їхати в Білий дім на Банковій.

Все залежить від рівня освіти. Глядач освічений у більшості своїй маніпулятивні прийоми розпізнає, не освічений – ні. Проте й серед останніх у разі, коли інформація не збігається з їхньою думкою, їй віри не ймуть (скажімо, коли пенсіонеру втовкмачують, як зростає економіка в Україні, він лише драгується: „Як, собаки, брешуть!“)

Є можливість підсвідомого розуміння деякої частини аудиторії, що ними намагаються маніпулювати. Зовсім небагато людей усвідомлюють факт маніпулювання (здебільшого це самі журналісти, політологи, громадські активісти тощо). Існує також досить стабільний відсоток людей, які не довіряють інформації з ТБ традиційно. Проте для більшості людей сучасні маніпуляції з інформацією (особливо якщо вони здійснені якісно) проходять повз їхньої уваги та розуміння.

4. Чи можете ви навести якісь приклади маніпуляцій, які вам особисто запам'яталися у 2002-му році (у порівнянні з іншими роками)? Чи відзначили б ви якісь ноу-хау для українського ТБ?

Запитання передбачало відкриті відповіді, всі розгорнуті ми наводимо:

Це подача майже ідентичної інформації у всіх новинах, з фактично однаковими коментарями. Не попадання в ефір окремих опозиційних лідерів. Перекручення слів або певний наріз відеоряду неугодних владі політиків. Інформаційне кіллерство всіх щотижневих аналітичних телепрограм.

Найбільш запам'яталося замовчування головних новин або ж перетасовка другорядних і головних подій місяцями. (Акції 16 вересня, не надання акредитації журналістам “Української правди” Генпрокуратурою, тощо.) Для України також - це поява і розквіт „творчості” на телеканалі ICTV Д. Кисельова.

Найбільш ганебним прикладом маніпуляцій були “теледебати” на ICTV під час парламентських виборів та програма Д.Кисельова “Свобода слова”, програма “Народна платформа” (Інтер), висвітлення всіма без винятку каналами подій 16 вересня, висвітлення спроб формування парламентської більшості восени 2002-го.

Новини УТ-1, ТРК “Ера”, програми “Саме той”, “Епіцентр”, „Подробности”, новини та політтехнологічні проекти ICTV. Все старе. Нав'язування інформації під виглядом авторської позиції з багаторазовим рефреном думки, яку необхідно ввести в свідомість глядача.

Якщо до 2001 панівною була практика замовчування, то у 2002 опоненти могли з'явитися на екрані, але часто лише для того, щоб стати жертвою “правильної думки”. А ще верстка новин “під стихійні лиха”, коли небажані події, але такі, що видати все ж доведеться, відпадали на третій план.

Показ фільму “PR” на ICTV. Дезінформація про ініціативу “Нашої України” щодо реабілітації вояків дивізії СС “Галичина”.

Однакова тональність та інтерпретація подій, фактів у новинах на майже всіх телеканалах. Дуже своєрідні „ноу-хау”: всякі „Народні платформи” Інтера, специфічні передвиборні „опитування” та організація специфічних „теледебатів”, шквал інформації про „озимих” навіть у репортажах, схожих на документальні фільми, на ICTV, безкінечні інформації про різноманітні профілі діяльності „Демсоюзу” на „1+1” під час кампанії, коли навіть з малозначущих фактів робилися „події”, хоча це не „ноу-хау”, але ”добрий тон” вітчизняних теленовин

Мені найбільше запам’ятався Празький самміт і участь там Президента України. Все подали як гідне представлення України, в якій хоч і є недоліки, проте її прагнуть, без неї не можуть, в неї просто мріють інвестувати і чекають колись побачити в ЄС. А ще, звичайно ж, “Кольчуга-гейт”. Щоправда, це питання досить складне, на мою думку, обидві сторони не надали достатніх підтверджень своїм позиціям. Але у цій темі була одна сильна маніпуляція – США говорили про причетність до скандалу особисто Кучми та інших посадовців, українські ЗМІ – про намагання очорнити Велику Державу Україну.

Особливих ноу-хау не з’явилося, традиційно використовуються вже напрацьовані моделі.

Здивувала, насамперед своєю невибагливістю задуму, цілковита монополізація владою телепростору країни. Це – відступ від завоювань демократії і демонстрація владою нездатності дискутувати на рівних. Замість навчитися творити позитивні інформаційні приводи, владним структурам значно легше вдаватися до грубого "лома", проти якого, як відомо, немає прийома.

Наиболее “выдающимся” ноу-хау были игры в замалчивание и игнорирование той или иной темы. Хотя маловероятно, что это можно отнести именно к манипулятивным технологиям

Найперше, що приходить на думку — постійне маніпулювання термінами “опозиція” і “більшість”, підміна понять, приписування неадекватних функцій тим чи тим політичним силам (наприклад, стверджувалось, що пасивність опозиційних сил у парламенті завадила прийняттю важливих законів чи постанов, в результаті чого постраждав імідж України) тощо.

Це передусім – тотальність, неприхованість організації маніпуляцій, але також можна вести мову про те, що в Україні маніпулятивні технології переважно виявляють свою неефективність у співвідношенні з витраченими коштами. Через те, що відповідні кампанії, як правило, організовуються російськими політтехнологами, без врахування української специфіки.

| |
|--|
| <p>Починаючи з 2000-го року, згадуються фільми державного телебачення, які коментували березневі виступи опозиції. Показуючи хроніку подій у пам'ятника Шевченка біля КДУ, телевізійні піарщики підклали інший звук під відео. Народ скандував: "Кучму геть!", а в ефір пішло щось із зовсім іншої опери... Дивно, що це мало хто помітив. А ноу-хау 2002-го – це надання Адміністрацією Президента власно підготовлених відеоматеріалів телеканалам для обов'язкового показу в новинах. Дуже сподобався хід з демонстрацією анти - ющенківського фільму напередодні виборів по "ГРТ"...</p> |
| <p>„Народна платформа”, „Епіцентр”, „Подобиці”, „Новини” на УТ-1, „ТСН”, Радіо „Свобода”, Радіо „Люкс” (проющенківське), передача Корчинського на „1+1” .</p> |
| <p>“Маніпуляції “напівправд” із висвітленням перебігу та основних дійових осіб “касетного скандалу” - як з одного, так і з іншого боку. Брутальність у всьому.</p> |
| <p>Незабываемое впечатление – освещение всеми украинскими каналами сентябрьских акций протеста оппозиции в 2002-ом. Примеры манипуляций: съемка многотысячной акции таким образом, что все это выглядело небольшой кучкой людей; доминирование планов с людьми преимущественно пожилого возраста – таких себе сумасшедших „красных” бабушек и дедушек.</p> |
| <p>Найяскравіший минулорічний приклад – “темники” з адміністрації Президента як спроба формування віртуальної політичної реальності за допомогою телеканалів.</p> |
| <p>Програма Піховшека “Епіцентр” є прикладом суцільної маніпуляції. Передвиборчі дебати на ICTV.</p> |
| <p>Ще у 2000-му році почалося “формування позитивного іміджу Президента”. Тоді ж з’явилися газети “Президентський вісник”, журнал “Президент”, розвинулися програми Лапікури та Долганова на УТ-1, які можна назвати ноу-хау по-українськи, настільки грубою і примітивною була робота. Однак ці програми існували і розвивалися, незважаючи на громадську думку (один епізод: перед тим, як відповісти на запитання журналіста НТКУ, один із респондентів запитав: “А ви не від Лапікури? Бо мене від нього верне”). З особистого досвіду – запровадження Кучменком на Народному Телебаченні України щоденної блиц-програми “Кучма – наш Президент” (черговий журналіст протягом години приставав до людей з питанням, що вони думають по Кучму, а тоді монтувалися лише позитивні відповіді і видавалися в ефір. Щось на кшталт “Народної платформи”).</p> |
| <p>Специфічним ноу-хау українського ТБ може вважатися технологія „врізки”, коли слова експертів - часто людей не одіозних і цілком об’єктивних – „врізають” у зовсім інший контекст. Про це багато писалося в „Телекритиці”</p> |
| <p>Технологія “конструктивної” більшості і „неконструктивної” опозиції</p> |

| |
|--|
| <p><i>"Интер": полуправда о результатах работы правительства В.А.Ющенко и о нём самом. О Юлии Тимошенко: внедряется в сознание мысль, что она - главная воровка и принесла неисчислимы бедствия народу Украины.</i></p> |
| <p><i>Головне – це фільтрація інформації, коли телеглядач не може отримувати всієї необхідної інформації для генерації власної думки. При цьому фільтрація поділяється на свідому і об'єктивну. Об'єктивна пов'язана з непрофесіоналізмом журналістів, економічною слабкістю медіасуб'єктів, що збирають первинні данні тощо.</i></p> |
| <p><i>Найбільшим ноу-хау 2002-го є збільшення дикторського формату та вилучення експертних коментарів на „1+1”, вибіркоче запрошення експертів на ICTV, негативно-персональна маніпуляція на „Інтері”.</i></p> |
| <p><i>„Народна платформа”, Піховшек, Кисельов – як явище</i></p> |
| <p><i>"Дискусія" щодо вступу України до НАТО, вона зовсім не цікавила українців, проте було велике підживлення грішми. Хоча маніпуляцій було багато, а це перше, що спало на думку.</i></p> |
| <p><i>Найбільш показовий приклад із „Епіцентром” та ICTV, коли вдалися до підтасовки фактів щодо плівок Мельниченка та двох різних експертних висновків – Кенінга та якогось французького бюро. Ну й традиційний засіб замовчування розумних людей із команди Ющенко, Мороза та Тимошенка, натомість підкреслена увага до таких харизматичних (до неприйняття) людей, як Стецько, Удовенко, Танюк тощо.</i></p> |
| <p><i>Самий свіжий приклад – розіграний анонімний дзвінок Піскуну на пряму лінію в “Фактах” з доносом на Тимошенко, який йшов другою новиною у вечірньому «ТСН» на «1+1». Найбільш ж сконцентрована сукупність телеманіпуляцій спостерігалась напередодні та під час акції “Повстань, Україно!”</i></p> |
| <p><i>Последнее, что запомнилось – история с санкциями FATF – „прямо конец света пришел из за оппозиции, которая почему-то заблокировала работу парламента и тем самым поставила под угрозу жизнь миллионов украинцев” – это общий рефрен всех сообщений центральных телеканалов. Комментарии были такими неадекватными для того, чтобы зритель поменьше думал о том , что же реально происходит в парламенте.</i></p> |
| <p><i>Це і формування певного „порядку денного” в теленовинах, і невідповідність відеоряду справжнім подіям, і зменшення або випадання взагалі експертних коментарів з теленовин, і цитування у відриві від контексту, і представлення другорядних позицій ньюзмейкерів і замовчування головних...</i></p> |
| <p><i>Свідоме замовчування чи надто вільні трактування результатів соціологічних досліджень напередодні виборів, водночас – використання результатів із сумнівних джерел чи взагалі анонімних. Особливого ноу-хау не помітив. Натомість – надто масоване використання давно відомих прийомів.</i></p> |

6. На вашу думку, які саме маніпулятивні прийоми могли дійсно суттєво впливати на суспільну свідомість та процес отримання/неотримання громадянами важливої інформації протягом вересня-грудня 2002-го року? (наприклад, формування певного „порядку денного” в теленовинах, невідповідність відеоряду справжнім подіям, зменшення або випадання взагалі експертних коментарів з теленовин, цитування у відриві від контексту, представлення другорядних позицій ньюзмейкерів і замовчування головних, тощо)?

Ангажированная и односторонняя экспертиза, соответствующий подбор экспертов, вариации экспертных точек зрения в свою пользу, использование "экспертных дуэтов" - первый эксперт твердо поддерживает определенное мнение, другой - "мягко", толерантно критикует. И самая эффективная, хотя и наиболее очевидная манипуляция – так называемый "интерактив" с последующим политическим «обобщением» телеведущих.

Формування певного порядку денного, відсутність певних політиків і політичних сил на телеканалах, не висвітлення певних подій, нав'язування глядачам певної точки зору через систему "правильних" синхронів та коментарів без подачі думки протилежної сторони.

Формування певного „порядку денного” в теленовинах, представлення другорядних позицій ньюзмейкерів і замовчування головних

Все що вказується в питання. Прикладом може бути і історія з "темниками", коли ті хто не може контролювати представлення новин в ЗМІ, добилися обговорення цієї теми за рахунок маніпулювання інформацією журналіста А.Шевченка (див. стенограму виступу на парламентських слуханнях з приводу свободи слова) про те що він отримав на факс не підписану інформацію від невідомого, яка співпала пізніше з висвітленням вказаних там подій в ЗМІ. Фактично застосовуються технології що активно використовувалися і використовується всіма хто працював в "Українських перспективах" - в ЗМІ вноситься ідея про події, що найчастіше за все існують тільки в свідомості авторів, але завдяки правильно розробленому плану введення і інтенсивному повторюванню та використанню під різними заголовками, стає новиною навіть в тих виданнях, які начеб то і не повинні її повторювати. Як правило це або шокова інформація, яка викликає відповідь в офіційних ЗМІ, або застосування силових заходів, або впроваджує використання термінів у виступах опонентів тих проти кого це направлено. Про тупість видачі інформації на 7 каналах які вказані вверху годі й говорити.

Дане питання потребує додаткового дослідження, але перелічені прийоми не можуть суттєво впливати на суспільну свідомість

| |
|--|
| <p><i>Всі прийоми вже застосовуються. Водночас, не мають суттєвого ефекту. Наприклад, за опитуваннями Центру Разумкова близько 56% громадян не довіряють інформації телебачення про опозицію. Найбільш ефективний метод - повне замовчування подій.</i></p> |
| <p><i>Порядок денний теленовин”, коментарі щодо подій одних і тих же осіб („політологи” – як комунікатори), замовчування в інформаціях позицій всіх сторін</i></p> |
| <p><i>Замовчування головних ньюзмейкерів, зміна формату програм таким чином, що виключає запрошення гостей у прямий ефір, централізовані важелі управління інформацією(в тому числі й шляхом замовчування цілої низки суспільно важливих подій)</i></p> |
| <p><i>Усі перелічені прийоми при умілому застосуванні мають значний вплив на отримання суспільно значимої інформації. Одними з найбільш ефективних з перелічених методів у наших умовах є невідповідність відеоряду справжнім подіям, а також замовчування головних подій і осіб. Також часто в телепросторі стала застосовуватися технологія імітації плюралізму. Ви не помічали, що на наших екранах за за "нашоукраїнців" замість Ющенка говорить Костенко, за комуністів – замість Симоненка Крючков, замість Мороза у соціалістів – Вінський, від "тимошенківців" іноді показують Павловського. Реальні ж ньюзмейкери цих політичних сил лишаються поза кадром. Імітацією плюралізму також можна вважати зростання на деяких каналах інформаційного лібералізму у нерейтингових нічних передачах, у порівнянні з- рейтинговими вечірніми. Досить ефективною виявилася монополізація інформаційного простору: брехня або ніщо, оприлюднене одночасно з кількох каналів, набуває в суспільній свідомості певної, при умілому застосуванні – досить переконливої форми</i></p> |
| <p><i>И конъюнктурное формирование новостных приоритетов, и информационная блокада, и откровенная ложь, и выдавание желаемого за действительное. Идеальный пример для подражания - Пиховшек.</i></p> |
| <p><i>Все перелічене, але, насамперед, — спосіб подачі інформації, коли замість фактів даються коментарі. Часом це робиться майже непомітно, шляхом додавання лише 1-2 слів</i></p> |
| <p><i>Всі перераховані прийоми, але головне – загальна атмосфера блефу, яка призводить до існування віртуальної дійсності, яка не відповідає дійсному стану справ.</i></p> |
| <p><i>Невідповідність відеоряду справжнім подіям, цитування у відриві від контексту</i></p> |
| <p><i>Скоріше переведення акцентів на ненаціональні новини. Але в принципі й те, що вище перераховано. Просто кожен канал має своїх хазяїнів, які мають свою політику і своє бачення на все, що відбувається.</i></p> |
| <p><i>Все вышеперечисленное, действительно, имеет место. Но я бы не стала со всей убежденностью утверждать, что все эти „изыски” так уж серьезно влияют на телезрителя. Пример – „мочилово” „Нашей Украины” и БЮТ, устроенное УТ-1, Унтером, „плюсами” во время предвыборной кампании. Результат – именно они победили на выборах</i></p> |

| |
|---|
| <p>1. Інформаційна блокада опозиційних політичних сил та їх лідерів; 2. Формування визначеного владою “порядку денного” в теленовинах 3. Викривлення змісту політичних подій шляхом “псевдооб”єктивного” тенденційного коментування.</p> |
| <p>Завуальоване трактування подій замість їх представлення з недобросовісною метою формування певних уявлень у глядача (Наприклад, повсякчасне завуальоване пояснення дій опозиції намаганнями за всяку ціну спасти “свою шкуру” тощо).</p> |
| <p>Пошук протиріч у виступах опозиції, і акцентування на цьому, замовчування протиправних дій з боку влади, намагання пригасити актуальність теми і ще багато чого подібного.</p> |
| <p>Усі названі прийоми, у комплексі. Проте, знов повторюся, в одних випадках вони були дійовими, у інших – ні. Вони аж ніяк не спромоглися підняти рейтинг Кучми чи Медведчука, але змогли істотно погіршити ставлення населення України до НАТО та Заходу загалом.</p> |
| <p>Перевага однієї точки зору над іншою (опозиційною), замовчування інформації</p> |
| <p>Формування певного „порядку денного” в теленовинах, зменшення або випадання взагалі експертних коментарів з теленовин, представлення другорядних позицій ньюзмейкерів і замовчування головних. Сюди б треба додати використання підсумків явно замовних соціологічних досліджень , що часто застосовується політичними силами. Глядачеві надзвичайно важко відрізнити замовне дослідження від реального за його підсумками, довести маніпуляцію логічно дуже важко також, підступність прийому очевидна...</p> |
| <p>Фільтрація - неповне, вибіркоче інформування</p> |
| <p>Невідповідність відеоряду справжнім подіям, зменшення або випадання взагалі експертних коментарів з теленовин, цитування у відриві від контексту, представлення другорядних позицій ньюзмейкерів і замовчування головних,</p> |
| <p>Формування певного „порядку денного” в теленовинах, цитування у відриві від контексту, представлення другорядних позицій ньюзмейкерів</p> |
| <p>Все, Вами перечисленные. Но самый главный - подмена фактов комментариями и замалчивание фактов.</p> |
| <p>Всі, що вами приведені, а ще – піднесення деякими ТВ-каналами подій і особистостей у винятковому, непідсудному ореолі...</p> |
| <p>Все це впливало суттєво, щодо зменшення експертних коментарів, - не згоден, на мій погляд, було навіть певне збільшення, тут головне – добір експертів (приклад – діяльність Кисельова). А взагалі я не надто пильно дивлюся телевізійні новини, бо на власному досвіді переконався: вмістити важливу тему у кілька рядків і при цьому не спотворити її у принципі неможливо. Інша річ – аналітичні передачі, але їхнім високим рівнем наше ТБ поки що похвалитися не може.</p> |

7. Якими, на вашу думку, були головні меседжі

маніпулятивних спецоперацій протягом вересня-грудня 2002-го року?

"Фальшивая оппозиция", т.к. объединились национал-демократы и коммунисты; что объединяет Ющенко и Симоненко? Ющенко не способен к политической борьбе, "Наша Украина" "проиграла парламент и большинство", власть укрепила позиции, т.к. опирается на сильную "команду менеджеров" Администрации Президента

Акція 16 вересня це намагання окремих сил провести в країні революцію і ввести Україну в хаос. Деструктивна позиція США та Європи до України. Процес формування парламентської більшості, як запорука стабільності в країні та покращення економічного стану. Деструктивна позиція парламентської меншості, діяльність якої призвела до ведення проти України санкції ФАТФ Новорічне привітання Президента

1. Опозиція – головне джерело нестабільності в країні.
2. Однак, дії опозиції апріорі приречені на невдачу
3. Парламентська більшість, на відміну від опозиції, стабільна і реально діюча, а тому готова взяти на себе відповідальність за події в країні і виставити єдиного кандидата на майбутніх президентських виборах.

"Темніки", "Кінах -гоу хоу", "Залиште нам Комітети", "Ющенко - єдиний кандидат в президенти", "Кольчуга"

"Спец операції"? – це занадто..., швидше використовувалися маніпулятивні прийоми – "правильна" точка зору подається першою або останньою для підсилення сприйняття; формування первинності певних подій в теленовинах

Влада сильна як ніколи. Опозиція не має громадської підтримки. Діяльність опозиції дестабілізує ситуацію в країні, негативно позначається на економіці. Президентські вибори пройдуть у визначений Конституцією термін. Лише завдяки Президентові Україна поступово виходить на шлях соціально-економічного розвитку. Касетний скандал - це підступи ворогів України. Україна має великий авторитет на міжнародній арені.

Все традиційно вересень: „країна на межі „громадянської війни” – напередодні 16 вересня, опозиція погана – нецивілізована, Україна нічого не продавала Іракові, всі звинувачування Заходу надумані - це спецоперація щодо відсторонення Л. Кучми від влади.

Так само – проблема цензури – надумана, апеляції до цієї теми відбуваються з благословення Заходу заради спотворення іміджу України та повалення Кучми, люди, які цим займаються, просто заробляють гроші. В Україні економічне зростання. В Україні вперше формується „коаліційний уряд” і більшість, яка бере в цьому участь, бере на себе і відповідальність, а Президент при цьому є своєрідним українським Ден-Сяо-Піном.

Росія – єдиний друг. На Заході нас не чекають, хоча ми вперто стукаємо у двері НАТО, ЄС, і.т. ін. На Заході заколот проти України –

розпочинаючи від „кольчужного скандалу-2, завершуючи недопущенням нас, скажімо, на зернові ринки.

Влада ночей не спить і думає про народ.

Нарешті у нас є коаліційний уряд та парламентська більшість, нарешті і вперше збудована “зрозуміла всім” система влади в Україні.

А нападки на владу ініційовані Заходом та опозицією, які хочуть зупинити економічне зростання української економіки, що такими важкими зусиллями досягали Кучма та його братія за 8 років відданої праці.

А ще в нас свобода слова, друку, гарно розвивається малий та середній бізнес.

Теза про покращення економічної ситуації в країні як антитеза - про антиукраїнську змову за кордоном, що є головною причиною політичних негараздів, також спроба применшення реальних розмірів міжнародної ізоляції України і українського керівництва

Боротьба за покращення іміджу окремих представників влади (зокрема й у зв'язку із міжнародними скандалами), асоціювання влади зі стабільністю, опозиції – з безладом, удари по діячах опозиції, спроби звести нанівець поставлення проблеми свободи слова в Україні тощо.

Юля – грабіжниця, партнерка Лазаренка Ющенко – слабак, куплений американцями Мороз – соціаліст-утопіст з особистими претензіями до президента Симоненко – лідер старих дурнів під червоними прапорами, популіст Кучма – контролює усі процеси, працює цілодобово (серед народу, дипломат), йому не зручно за таку поганеньку опозицію

Лідери опозиції не здатні зібрати під свої знамена скільки-небудь значну кількість прихильників; Кучма впливовий політик на міжнародній арені; Уряд Януковича - найбільш реформаторський уряд в Україні за період незалежності; Опозиція, блокуючи роботу ВР, зупиняє рух України до Європи, (унеможливорює прийняття бюджету-2003, не дає більшості можливості відкрито розібратися із станом справ у Нацбанку і т.п.).

На мой взгляд, главные идеологические установки для „клиента”, которые спускались с информационного Олимпа таковы: 1. “Парламент – безответственный орган, который способен лишь на драки и скандалы”.

Оппозиция – неорганизована, маргинальна.

Діяльність опозиції в Україні має деструктивний і по суті антидержавний характер, опозиційні сили виконують “замовлення” з-за меж країни; В.Ющенко – не є справжнім лідером, він-слабкий політик, яким маніпулюють інші;

Усі звинувачення на адресу українського керівництва з боку лідерів зарубіжних країн – безпідставні, це – цілеспрямована кампанія проти України в цілому та її народу;

Влада в Україні “сильна, як ніколи, відкрита, прозора, і демократична”. Уособленням цієї влади є Президент та його адміністрація.

“Опозиція – це щось маргінальне й недолуге, що намагається всякими сумнівними шляхами утримати біля себе якихось прибічників, або просто видумати їх. З іншого боку – пропрезидентські сили, і особливо Адміністрація Президента – ось хто може “вирішувати питання”.

Показовими були випуски новин 15-16 вересня, де було застосовано увесь арсенал “маніпулятивних спецоперацій”: 15 вересня. - Сюжет про проблеми із закриттям пунктів обміну в центрі столиці. Здається, лише на 1+1 проскочила інформація про закриття у зв'язку з масовими перевітками з боку податкової, решта просували інформацію – “незручності напередодні акцій протесту”.- “Звернення церковників”, начитане диктором, написане і підкріплене фотографіями усіх релігійних авторитетів, при чому, під самим текстом не було жодного підпису. Зміст і стиль тексту не давав підстав для сумнівів про місце, де він писався. 16 вересня. “Мовчання ягнят” до обіду на всіх телеканалах і запуск по першій програмі радіо музичного “Променя”, де немає новин. Початок усіх випусків новин із довгого й нудного репортажу про черговий візит Кучми. Телерепортажі про акцію почалися з регіонів, і то – з негативним відтінком (1+1: в Луцьку опозиція провела два окремих мітинги – не змогли домовитися, про це ж і синхроні; в Луганську мітингуючи розігнав дощ) Головний акцент усіх репортажів - міліція вела себе дуже коректно. Репортаж зі столиці теж формував у підсвідомості глядача інформацію про роз'єднаність опозиції (різні колони підходили різними шляхами), шукалися суперечності і протиріччя у висловах лідерів чи представників опозиції. Головні акценти робилися на те, як мітинг зашкодив руху транспорту та роботі тих же самих обмінних пунктів у центрі. Короткий репортаж доповнювався обширними коментарями з боку Кінаха, Семиноженка тощо.

Майже усі ЗМІ розповіли про прес-конференцію Кононова, який назвав акцію “боротьбою за владу”. Про річницю зникнення Гонгадзе або не згадували взагалі, або – мимохідь. (список подібних “меседжів” можна продовжувати, але все зводиться до одного: “Люди, вас використовують, це просто боротьба політиків за сфери впливу: опозиція програла і тепер прагне реваншу, блокуючи роботу Верховної Ради. Але усе це несерйозно, це такі дорослі ігри, в які краще не втручатися. Яка негарна опозиція і який хороший президент, Литвин, Кінах тощо”).

| |
|--|
| <p>1. Що Президент на своєму місці і виконує свої обов'язки, у всякому разі, що він нормально справляється з ними...</p> <p>2. Що ще невідомо що таке цензура і треба розібратися чому журналісти хочуть, щоб їх не контролювали, а цензура як така, можливо, навіть потрібна суспільству, та й невідомо, чи можна її знищити взагалі..</p> <p>Що більшість у Верховній Раді створена та діє справно і перспективно.</p> |
| <p>Я зробив з цього приводу спеціальне дослідження політичної телереклами, опубліковане в "Телекритиці" Базове послання "За Єду": «Голосуйте за нас, ми влада, і під нами Україна буде єдиною» Гра слів аббревіатури: «За ЄДУ» — «За їжу!» Базове послання "Яблуко": «Ананас не подведе» Базове послання "Команди озимого покоління": «Голосуйте за нове покоління, молодих та успішних, подивіться, які ми класні»</p> |
| <p>Маніпуляція була з двох боків. Опозиційний меседж - "З нами вся Україна", владний "Все хорошо прекрасная маркиза!" - обидва не відповідають дійсності.</p> |
| <p>Відповідальність влади, потужність, здатність контролювати ситуацію, зростання впливу СДПУ(О), стабільне економічне зростання — популістські мотиви та розпорошеність опозиції. Слабкість Ющенка, нездатність до конструктивної роботи парламенту</p> |
| <p>Хороша, чесна та прозора влада й підкуплена Заходом придуркувата та жадібна до влади й грошей опозиція</p> |
| <p>Заперечую розповсюджену думку щодо спекуляцій на чисельності учасників масових акцій: сам був, бачив. Тут спекуляціями займалися якраз опозиційні ЗМІ. На мою думку, якихось яскравих спекуляцій взагалі не відбувалося. Навпаки, все робилося тихо, мирно, набагато тоншими методами: тут трохи замовчали, там трохи цитату обрізали або подію проігнорували...</p> |

8. Як давно, на ваш погляд, українське новинне телебачення припинило розвиток:

| | | |
|---------------------------|----|-----|
| 1998 | 7 | 18% |
| 1999 | 6 | 16% |
| 2000 | 7 | 18% |
| 2001 | 2 | 5% |
| 2002 | 1 | 3% |
| воно і зараз розвивається | 10 | 26% |

Розвиток відбувається. Він іде за якоюсь складною функцією, де під впливом різних чинників тимчасові злети чергуються з тимчасовими ж провалами, але процес іде.

Украинское телевидение всегда отображало мнение руководителей страны, областей и городов.

Справа в тому, що поява 1+1, а потім Нового, чи СТБ і ICTV, поява нових новинних програм – це були етапи розвитку, вони давали децю інакші новини, ніж їх попередники, але справа в тому, що вони теж не є на всі 100% якісними, якщо це можливо взагалі. Я оптиміст, думаю, що ТБ все ж розвивається, що там є достойні професіонали, які згодом (але коли – через 5, 10, 15 років?) будуть робити якісне ТБ. Не можна сказати, що розвиток припинився, але він іде різними темпами – то скоріше, то уповільнюється, то навіть повертає назад...

Потрібно розглядати кожен канал окремо. “Вікна опівночі” Скрипіна, на мою думку, були останнім острівцем потонувшим у цьому говні

Проте певні негативні віхи можна відзначити – вихолощення у 2001 році новин на СТБ, відхід з “Нового” Андрія Шевченка, прихід на ПЛЮСИ “темничної” ідеології) Також можна відзначити й позитивні моменти – активність окремих журналістів, стійкість новинної команди ПЛЮСІВ (інколи допускаються образливі для влади “ляпсуси”)

9. У 2002-му році, на думку авторів дослідження, ми стали свідками того, як на ТБ використовують для маніпуляцій навіть класичні прийоми якісної журналістики (наприклад, принцип представлення двох точок зору нівелюється прийомом „останнього слова” – коли „правильна” точка зору завжди йде останньою і вона є коментарем не проблеми, а саме „неправильної” точки зору. Також викладені ТБ дві точки зору можуть стосуватися другорядних проблем, і не відображати Суті конфлікту, і таке інше).

Запропонуйте – з урахуванням вже висловленої вами думки стосовно інтенсивності використання нинішнім ТБ тих чи інших маніпулятивних прийомів – **найбільш актуальні на сьогодні форматні принципи Відкритої інформаційної технології**, які б робили процес виробництва новин максимально прозорим для самих журналістів і - для глядачів. Саме відсутність в новинах та щотижневиках таких форматних процедур мала б давати одразу сигнал „SOS, маніпуляція!”.

1) Резкое повышение уровня профессионализма и компетентности политических тележурналистов.

2) Подбор экспертов и показ интересных (а не только "нужных" и "своих") политиков. 3) Тележурналист должен иметь свою точку зрения на события, репортаж следует делать с объективных позиций.

4) Не злоупотреблять так называемым интерактивом. Иметь свежие мысли, новых экспертов и политиков, не ангажированных и с оригинальным видением проблем, компетентных и т.д.

Обов'язкова подача двох чи навіть трьох коментарів протилежних сторін учасників події, присутність різних аналітиків, відсутність особистісних оцінок журналістів, а лише подача фактів.

1. Подання журналістами конкретних фактів (чи відповідає новина на класичні п'ять питань журналістики?) 2. Надання слова безпосередньо головним учасникам події

Це практично неможливо. Оскільки інформаційну політику формує власник телеканалу, а це нічого спільного не має з цензурою, яка на мою думку може бути тільки державною функцією. Ми маємо приклад ББС з її стандартом незалежності, і реальним висвітлення останніх президентських виборів в Україні, коли представництво цієї радіокомпанії в Україні інтенсивно агітувало за Мороза. І де тут контроль. Навіть в часи КПРС, журналіст, який мав на це сміливість, міг друкувати інформацію, скажімо про “зелених”, якщо правильно знаходив форму подачі і підтримку керівників ЗМІ. Так саме це робиться і зараз. Це підтверджує інтенсивність виступу так званої опозиції на каналах ТРК “Ера”, і навіть вихід їх власних програм. Головне створити “фішку”, яку будуть вимушені обговорювати, і ввести її в “обіг”. Невміння призвело до набуття “темників” та “кольчужних питань” величезного розголосу.

В сформульованому вами запитанні вже використовуються прийоми маніпуляцій в соціологічному опитуванні, оскільки подається стверджувальна точка зору авторів дослідження... принцип представлення двох точок зору не вирішує суті проблеми, особливо коли мова йде про економічні та політичні сюжети

Відсутність конкуренції між службами новин телеканалів (коли у всіх те саме, тільки різними словами) є таким сигналом.

Незалежність власників від влади. Відкрита редакційна політика. Угоди журналістів з редакціями.

Визначена, прозора редакційна політика, різноманітні обличчя тих, хто коментує події, будучи їх безпосереднім учасником, більше якісної аналітики, але не прямолінійних інтерпретацій

Треба просто подавати події такими, якими вони є - без ретуші, без замовних коментарів, без підглядань на різні “інформативні” листки з будь-яких адміністрацій. Не потрібно робити “своїх” доморощених і замовних останніх слів у стилі Кисельова, коли вже відразу включається, як ви кажете, сигнал SOS. Редакціям варто шукати свої оригінальні новинні теми, а не орієнтуватися виключно на агенції (які, на мою думку, маніпульовані, як будь-який канал).

Таких важелів на даному етапі розвитку українського суспільства немає

Ці принципи прості. На телебаченні мають бути приблизно однаковою мірою висловлені усі важливі точки зору, і висловлені саме тими людьми, які є ньюзмейкерами в даному питанні, а не статистами, які мають до того опосередковане відношення. Коментар, взятий у особи, що представляє якийсь один спектр, без коментаря з "іншого боку" має вважатися проявом непрофесіоналізму. Закінчення сюжету не повинно містити тенденційних оціночних суджень. Також на телебаченні частіше має відбуватися діалог у прямому ефірі між реальними лідерами. Однак, слід брати до уваги, що самі лише технології, сам лише формальний підхід до справи не врятують. У телебаченні просто потрібні люди, якомога більше людей, які б більш відповідально ставилися до свого слова, і їм просто було б гидко казати в ефір брехню. Також дуже потрібно, щоб їм не довелося розплачуватися за ці свої "вподобання"

Разве что увеличение объема ссылок на интернет, как на альтернативу подконтрольным СМИ. С одной стороны, это всегда при желании дает возможность проверить подлинность информации, с другой – приобщает все большее число зрите лей к интернету, а значит и к большему объему получаемой информации. Помимо этого можно было бы сказать и о создании института независимых экспертов, но в условиях нашей страны это чревато. В чем мы уже не единожды убеждались

Зробити це я вважаю зовсім неможливо, бо головний чинник - система цнот, яка існує в країні, та за якою живуть як власники ЗМІ так і журналісти

Розмови про повну прозорість — утопія. Можна лише говорити про деякі форми представлення інформації, які б зменшували маніпулятивний тиск. Це, насамперед, чітке відокремлення фактів від коментарів шляхом, наприклад, виведення на екран двох колонок тексту, в одній з яких перелічувалися б події, а в іншій — їх причини, причому не ймовірні, а ті, які встановлені компетентними органами. За підміну реальних причин ймовірними має бути встановлена відповідальність ЗМІ. Це не виключає обговорення ймовірних причин тих чи тих подій, але такого роду матеріали повинні даватися у відповідних рубриках

Головне, чого не можна допускати в новинах – політичної реклами у різних формах. Але ми не зможемо “захиститися” від маніпуляцій форматом. Тут працює цілий комплекс проблем – журналістська етика, професіоналізм, позиція власників, влади і т.і. В авторитарній державі не може бути нормальних теленовин.

Найбільш демократичний формат – це дискусія у прямому ефірі. А у новинах – обов'язкові коментарі справжніх опонентів. Тобто, коли виходить сюжет про блокування голосування в парламенті з боку опозиції, то має бути надано слово офіційному представнику опозиції...

Обґрунтованість, приклади, професійність, оригінальність, яскрава картинка, представлення більше трьох точок зору та ін.

Умовна назва рубрики новинної рубрики “Трибуна опозиції”: кількахвилинний коментар важливих подій дня, тижня лідерами парламентської опозиції (керівниками їхніх прес-служб) у прямому ефірі. Такі коментарі мають завершувати випуск новин, тим самим унеможливаючи наступні „правильні” коментарі ведучих програм.

Расположение новостей по степени их важности и актуальности. При наличии комментария, необходимость использования точек зрения равнозначных политических фигур с соблюдением их паритетности, в том числе и в хронометраже Отказ от навязанных стереотипов, типа „конструктивное большинство” или „деструктивное меньшинство” Отказ от практики умалчивать важные события с надеждой показать их показать в ночных выпусках. Сюжеты на разных телеканалах не могут быть практически одинаковыми. К примеру, один и тот же комментарий Тигипко.

Вся суть маніпулювання полягає в знаходженні обхідних шляхів. Тому форматні процедури тут не дуже допоможуть. Найчастіше у нас створення потрібного образу відбувається за допомогою спеціального підбору емоційно забарвленої лексики, відеоряду тощо. На мій погляд, суттєво покращити ситуацію можна лише, якщо вдасться добитися ефірного часу на УТ-1, відданого альтернативній творчій групі. Тоді можливе буде якесь порівняння, і таким чином глядач буде краще поінформованим, а маніпулювати стане важче.

Коли чесно, не знаю. У нас усе відбувається за принципом “закон - як дишло” і будь-які “форматні принципи” при потребі можуть бути або проігноровані або “підкориговані”. Потрібна загальна зміна “правил гри”, коли цінуватиметься професійність і особиста позиція, а не “вміння вчасно пристосуватися до ситуації і точно виконати вказівку зверху”. Інакше журналістика і надалі лишатиметься “обслуговуючим інструментом”.

Мені важко дати відповідь на це запитання, оскільки я не є журналістом. Як глядачеві мені б хотілося знати „автора” передачі новин, тобто – хто, власне, є кінцевою „відповідальною інстанцією” новинної передачі. Адже хоча фільм теж є продуктом колективної творчості, ми все ж знаємо, що „кінцевою інстанцією” є режисер. У передачі новин ця „кінцева інстанція”, відповідальна за „продукт” у цілому, не акцентована, швиденько проскакує у титрах, які навряд чи хто встигає прочитати. Якщо ж у кінці передачі новин чітко сказати, хто є конкретно відповідальний за випуск новин – можливо, це матиме хоча б якийсь моральний вплив. Можливо, когось це зупинить, бо не кожному захочеться мати одіозну репутацію а-ля Піховшек

Наличие сигнала "SOS, манипуляция!" в передачах - недостижимая мечта. Единственная возможность получения свободной информации - создание независимых, самокупаемых каналов, газет. Как пример, наличие интернета позволяло (не знаю, как в будущем,) узнавать правдивую информацию. Кстати, в свою очередь, интернет используют для дезинформации.

| |
|---|
| <p>Обов'язкова наявність експертних свідчень з двох або більше саме зацікавлених, а не сторонніх точок зору, звертаючи увагу на те, що експерти мають бути: кваліфіковані, володіти питанням, говорити по суті і відеоряд має відповідати змістові слів. Повнота картини та перебігу події, обов'язкова вказівка на її причини та початок.</p> |
| <p>- Вироблення такої методики – утопія. Потрібне запровадження справжньої конкуренції між різними телеканалами, конкурентний розвиток програм радіо новин та газет.</p> |
| <p>Відкрита новинна редакційна політика телеканалів, опублікована на веб-сайті</p> <p>Зменшення дикторського формату, збільшення журналістських репортажів, де візуальний ряд є домінуючим</p> |
| <p>Найкращий форматний принцип - якісні новини, суспільні передачі. Тобто, якщо хтось робить неякісний продукт, то треба спочатку робити продукт якісний, потім (тільки потім!) забороняти неякісний продукт. Це краще зробити зусиллями тих, хто робить якісний продукт і потерпає від інформаційних спекулянтів. Критика (заборона, засудження, протест) сама по собі не буде мати жодного ефекту, бо вона нічого не створює.</p> |
| <p>Можливий лише єдиний на сьогодні засіб – перехід до формату репортажів та виготовлення окремих якісних аналітичних програм (з можливістю вибору). Не можна сьогодні поєднувати ці два формати одночасно – за таких умов маніпуляції не уникнути</p> |
| <p>Никакие форматные принципы не помогут. На мой взгляд – надо добиваться экономической самостоятельности СМИ, которая невозможна без поднятия уровня жизни украинцев. Пока большинство людей будет занято удовлетворением своих самых примитивных потребностей – независимые СМИ будут невостребованы.</p> |
| <p>Я газетний журналіст, а не телевізійний, тому можу навести лише точку зору стороннього глядача. Вважаю, що тут простих готових рецептів нема. Самі ж написали, що усталені форматні технології теж можуть бути предметом маніпулювання. Дві, навіть три точки зору можна так підібрати, що істину годі й шукати. Навіть особистості багато важать. Хіба мало дурнів можна знайти в опозиції і розумних людей – у блоці влади? Наслідок дискусії неважко передбачити... Інша річ, якщо у простому новинному сюжеті явно проглядає чиясь позиція. Навіть інтонацією можна багато що зробити. З цим явно не все гаразд. Але, на мій погляд, боротьба за якісь форматні принципи приречена, допоки наші ЗМІ залежні.</p> |

10. Які, на Ваш погляд, нововведення найбільш необхідні для теленовин, щоб вони були якісні (відмітьте, будь ласка, не більше трьох позицій):

| | | | |
|---|---|---|----|
| відкрита новинна редакційна політика існуючих теленовин (опублікована на веб-сайті) | 1 | 7 | 8% |
|---|---|---|----|

телекомпанії)

| | | |
|---|---|----|
| нова політична ситуація в країні | 1 | 4 |
| – і більше нічого не треба | 6 | 2% |
| нові менеджери (редактори) | | 1 |
| теленовин | 4 | 1% |
| | 1 | 2 |
| нові власники телеканалів | 0 | 6% |
| новий закон “Про телебачення та радіомовлення”, в тому числі – зміни до положень про Нацраду | 1 | 2 |
| | 1 | 9% |
| новий телеканал (телеканали) виключно новинного типу, який буде заробляти на рекламі | 1 | 2 |
| | 0 | 6% |
| видача окремої ліцензії на теленовини та право відзивати її за поданням громадської наглядової ради, яка була б створена з представників всіх парламентських партій | | 2 |
| | 8 | 1% |
| | 1 | 3 |
| суспільне телебачення | 3 | 4% |
| стимулювання новинного мовлення закордонних (перекладних) телеканалів на загальнонаціональних каналах | 1 | 3 |
| | 2 | 2% |
| розширення переліку ретрансльованих по кабелю телеканалів іноземного новинного мовлення | | 2 |
| | 9 | 4% |

інше (що саме?)

Влада і її опоненти все рівно будуть працювати більш-менш однаково, навіть якщо вони завтра і поміняються місцями. Скажімо обмеження охороною, із посиленням охорони на доручення М.Томенка, доступу в будинок де проходили парламентські слухання по свободі слова, свідчить про це. новий закон “Про телебачення та радіомовлення”, в тому числі – зміни до положень про Нацраду А гранти будуть від кого? Спочатку треба зробити прозорим механізм і перелік їх видачі

Кілька нових телеканалів з поширенням сигналу через супутник

Лібералізація політичного режиму в Україні

Справжня економічна, політична і особистісна незалежність власників телеканалів і журналістів

Законодавче визначення поняття “політична цензура” та встановлення кримінальної відповідальності за спроби її здійснення

Нова економічна ситуація у державі, відокремлення бізнесу від політики, коли теленовини і телебачення взагалі будуть лише бізнесом, способом заробляти гроші

По-перше, Цікавий ще пункт 6, але слід мати на увазі, що реклама виключно (всі 100%!!!) маніпулятивна! Взагалі реклама – це найбільш маніпулятивний ТБ-продукт. Як суміщається поряд (в одній програмі, на одному каналі! Ця проблема вже існує і зараз!) відверто маніпулятивний продукт і новини, покликані бути виключно НЕ маніпулятивними? Існує проблема несумісності психологічного сприйняття, породження рекламою недовіри до іншого продукту – новин, навіть якщо вони будуть якісними? По-друге, пункти 9 та 10 (про закордонне телебачення) досить слабкі, бо найбільш маніпулятивне телебачення СНД – це російське ТБ, як внутрішнє, так і “на експорт”. Російський ТБ-продукт, призначений для України (а рівно і для всіх інших країн світу!) – безприкладно маніпулятивний за визначенням, бо така психологія його авторів. Нема більш нечесного ТБ, як московське. Нема ніяких гарантій, що не російське іноземне ТБ, наприклад німецьке чи американське, якщо воно буде призначене для України, згодом не стане таким же, або ж не буде хоч частково застосовувати маніпулятивних технологій. Довіряти треба, я думаю, лише вітчизняному продукту, але всіма засобами добиватись його якості та безманіпулятивності...

Создание гражданского, а не государственного общества, с экономически свободными и независимыми гражданами, которые будут смотреть и читать те СМИ, которые посчитают достойными и за которые будут платить так, чтобы СМИ зависели только от своего потреби теля..

11. Чому в принципі можливі маніпуляції з політичним присмаком на вітчизняних телеканалах (відмітьте не більше трьох позицій)?

| | | |
|---|----|-----|
| бо інфраструктура передачі телесигналу (загальнонаціональних каналів) досі належить державі | 5 | 13% |
| бо на телеканали тиснуть силовими методами (податкова, суди, ліцензії і т.ін.) | 22 | 58% |
| бо телеканали не заробляють на ринку реклами достатньо, щоб бути фінансово незалежними | 19 | 50% |
| бо власники телеканалів залежні від влади | 31 | 82% |
| бо журналісти продажні і залежні | 8 | 21% |
| бо новинна редакційна політика телеканалів системно не викладена і не є публічною | 2 | 5% |
| бо несформоване суспільне замовлення (суспільні вимоги) до якості теленовин | 18 | 47% |

Що ще?

Зрештою, повинні бути (серед інших!) і телеканали (партійні і т.д.), де присутні маніпуляційні технології. Типу ж демократія?

Пункт 1, я думаю, взагалі не причетний до теми, бо телетрансляційна система не має права втручатися в зміст програм. Пункт 2 є складовою частиною пункту 4. Пункт 3 теж не має сили, бо, на мою думку, не відповідає дійсності, я чомусь думаю, що ТБ заробляє, у всякому випадку – може заробляти! -- достатньо для того, щоб бути достатньо незалежним, на відміну від нинішніх газет, які зараз “прогодувати” рекламою фактично неможливо. У всякому разі ТБ живе значно багатше за інші види ЗМІ.

Бо власники телеканалів мають ще й інші політичні та бізнесові інтереси окрім створення якісного ЗМІ

Потому что СМИ не является бизнесом в общепринятом смысле. Государство поддерживает протекционистский принцип создания бизнеса, потому СМИ содержат в качестве „оружия” (нападения или обороны) для поддержки других видов деятельности

12. Ваш прогноз на 2003-ий рік: чи буде зростати масштаб застосування маніпулятивних технологій на українському ТБ?

| | | |
|----------------------|-----------|------------|
| <i>ТАК</i> | <i>30</i> | <i>79%</i> |
| <i>НІ</i> | <i>6</i> | <i>16%</i> |
| <i>Важко сказати</i> | <i>3</i> | <i>8%</i> |

Чому? Ваша думка

Завышенные политические ставки, что связано с ситуацией общей политической нестабильности, расколом и "войнами" элит, поисками выгодных позиций на электоральный 2004 год.

Наближення президентських виборів

З наближенням президентських виборів залежні від влади телеканали неодмінно будуть шукати нових способів донесення своїх повідомлень, в тому числі й шляхом вдосконалення механізму маніпулятивних технологій

Боротьба за формування основних виборчих блоків і підготовка до президентських виборів. 1бо власники телеканалів залежні від влади 2бо телеканали не заробляють на ринку реклами достатньо, щоб бути фінансово незалежними 3бо на телеканали тиснуть силовими методами (податкова, суди, ліцензії і т.ін.)

Це один із способів: утримання і передачі влади від Л.Кучми до його наступника (спадкоємця); протриматися при цій владі та найменш болісно інкорпоруватися в нову тим силам, які неспроможні самотужки перемогти на виборах (незалежно від ступеня їх демократичності), але які готові за певні дивіденди обслуговувати будь-який наступний недемократичний режим.

| |
|--|
| <p><i>У зв'язку із загостренням політичної боротьби перед стартом виборчої кампанії – 2004, а також через все більшу складність для влади забезпечити свою стабільність в умовах падіння рівня її суспільної підтримки.</i></p> |
| <p><i>Тому що це залежить від дуже багатьох факторів, розвиток яких важко передбачити. Сподіваюсь, що протести журналістів разом із зусиллями профільного комітету ВР не дозволять ще збільшити масштаб маніпулювання</i></p> |
| <p><i>Наближаються президентські вибори, головні претенденти від влади почали гру у відкриту, тому вони опробуватимуть усі можливі і неможливі методи впливу на масову свідомість, щоб зміцнити власні позиції й придушити конкурентів. Зрештою, “прозомбований” таким чином “електорат” – знахідка на виборах. Це – як підгодована риба у рибалок. Правда, буває, що рибу переогодовують, і вона перестає клювати</i></p> |
| <p><i>Бо багато хто зрозуміє безперспективність маніпуляцій, все одно мила в мішку не сховаєш, глядач все розуміє</i></p> |
| <p><i>Пока существует нынешняя власть</i></p> |
| <p><i>Бо протидії маніпуляціям як не було так і нема. Взагалі, 2003 рік може бути досить спокійним відносно маніпуляцій, якість нашого ТБ, можливо, навіть трохи виросте. Справжнього вибуху маніпуляцій слід очікувати в роки виборів – 2004 та 2006, а тому було б добре, якби до цього суспільство змогло створити дієві механізми протидії маніпуляціям. На мою дилетантську думку (можливо, я помиляюсь!) ці механізми протидії мають бути обов'язково ВНУТРІШНІ і ЗОВНІШНІ. Важливіші – зовнішні, тобто вони мають бути такими, щоб саме суспільство могло протидіяти маніпуляціям: --- ліцензії, громадські ради, система законодавства, право покарання випадків маніпуляцій, і не лише для журналістів, але й для тих, хто це замовив, або в чийх інтересах це зроблено. По друге внутрішні – система організації виробництва новин, відповідальності журналістів, перш за все менеджерів, внутрішні регламентні документи, тощо – все має бути спрямоване на те, щоб випадок об'єктивної інформації стимулювався, а випадок маніпуляції не міг залишитись безкарним ні для кого.</i></p> |
| <p><i>Бо проснулись журналісти. Тепер будемо будити експертів.</i></p> |
| <p><i>Маніпуляція - це гроші, а їх притримують до 2004 року</i></p> |
| <p><i>Тому що вирішуватиметься питання про владу щонайменше на наступні 10 років</i></p> |
| <p><i>К сожалению, такова общемировая тенденция, сейчас стало модно манипулировать сознанием людей для зарабатывания больших денег - это проблема сегодняшнего времени. Втюхивание образов товаров (брендов) тоже манипуляция, токо похуже, а реклама основной способ заработка на тв во всем мире -</i></p> |
| <p><i>Нас чекають перерозподіл впливу кланів напередодні президентських виборів та власне ці перегони.</i></p> |

Бо президентські вибори що наближаються, будуть найбільш дикунськими та хижацькими за всю нашу коротку історію. Крім того, розклад політичних сил і в парламенті. І в суспільстві не дають підстав для спокою. Втручання міжнародних організацій тут нічому не зарадить, а лише підсилить вже існуючі розмови, що опозиція продає Україну Заходу в обмін на владу. Треба справлятися власними силами, тут далеко не всі ресурси задіяні.

Список опитаних експертів:

1. Карасьов Вадим, політолог;
2. Таран Віктор, депутат Дарницької районної ради м. Києва;
3. Томенко Микола, голова Комітету Верховної Ради з питань свободи слова та інформації;
4. Костенко Євген, помічник народного депутата України;
5. Баграєв Микола, народний депутат України
6. Кондратюк Олена, директор агентства PR-агенства "Радник"
7. Величко Олег, випускаючий редактор програми «Подробности», Інтер)
8. Жданов Ігор, керівник політико-правових програм Центру політичних та економічних досліджень імені О.Разумкова;
9. Тищенко Юлія, координатор програм розвитку громадянського суспільства українського незалежного центру політичних досліджень;
10. Климчук Олег, редактор програми „Спецрепортер”
11. Федченко Євген, політолог, Агентство стратегічної інформації(АСІ)
12. Палій Олександр, секретаріат Громадської Ради з питань свободи слова та інформації, координатор
13. Капустін Андрій Георгійович, власкор по Україні журналу Госдуми РФ «Российская Федерация сегодня», член НСЖУ;
14. Воронник Валерій, головний редактор газети АНТЕННА(Черкаси)
15. Жадан Ірина Василівна, завідувач лабораторії Інституту соціальної та політичної психології АПН України, кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник
16. Квіт Сергій, директор Могилянської школи журналістики, професор НаУКМА;
17. Петруленков Олександр, начальник відділу зв'язків з громадськістю Національної телекомпанії України;
18. Овчарук Андрій, журналіст (Житомир);
19. Яблонський Василь, доцент НаУКМА
20. Буджурова Лілія, керівник Асоціації вільних журналістів Криму;
21. Якименко Юрій, експерт Центру політичних і економічних досліджень ім Разумкова;
22. Морозова Ганна, редактор журналу "Аспекти самоврядування";
23. Позняк Наталія, незалежний журналіст;
24. Бекешкіна Ірина, науковий керівник Фонду “Демократичні ініціативи”;
25. Горбань Юрій, головний редактор інформаційного мовлення, канал СТБ;

26. *Мерніков Геннадій Іванович, старший науковий співробітник Національного інституту стратегічних досліджень(Дніпропетровський Філіал), кандидат історичних наук;*
27. *Калінін Юрій, пенсіонер (Канада);*
28. *Семена Микола, власкор газети „Зеркало недели”(Сімферополь);*
29. *Моругін Сергій, співвидавець Uatoday.net;*
30. *Дацюк Сергій, незалежний медіа-експерт;*
31. *Синчук Станіслав, журналіст "Зброя та Полювання";*
32. *Денис Жарких, заступник головного редактора, „Наша газета плюс”;*
33. *Плотніков Олексій, доктор економічних наук, професор;*
34. *Аласанія Зураб, журналіст, „Медіа-Об’єктив”(Харків);*
35. *Павловський Ярослав, заступник Директора Інституту Інформаційного суспільства;*
36. *Медведев Олег, PR-директор партії "ЯБЛУКО";*
37. *Юхт Олег Ігоревич, генеральний директор Агентства Телевидення "Новости" г. Харьков;*
38. *Колгушев Ярослав, заступник головного редактора газети „Донбасс”*
39. *Колюбакін Володимир, агенція "Укрпартінформ", позаштатний кореспондент*

2. Маніпулятивні прийоми: необмежений арсенал.

Для визначення способів маніпулятивного впливу та їх певних поєднань в відповідній літературі використовуються різні терміни – такі, як “прийом”, “метод”, “техніка”, “технологія”. У той же час, чітких критеріїв їх розподілу на сьогодні не вироблено.

Тому можна вести мову лише про певний підхід до використання термінології. На думку деяких експертів, вживання того чи іншого терміну залежить від рівня узагальнення і універсальності. Наприклад, стале поєднання кількох прийомів може визначатися як метод або техніка, а в окремих випадках, як технологія. Складність класифікації маніпулятивних способів впливу пов’язана ще й з тим, що, як правило, у конкретному процесі комунікації застосовується набір кількох прийомів, не всі з яких повторюються у різних ситуаціях. Визначення такого набору дається переважно за одним з прийомів, який є основним у кожному випадку.

Але для початку означимо найбільш вживаний набір конкретних методів маніпулятивного впливу на людей, якими користуються ЗМІ і телебачення, зокрема. Адже, як казав колись відомий американський соціолог **Гарольд Лассуелл**, для кожної людини ***”особливу категорію важливої інформації складає знання того, яким чином вона може бути піддана маніпуляції і позбутися того ступеня вибору, який вона могла б мати...”***.

Оскільки ЗМІ мають справу з інформацією, то, відповідно, саме контроль за інформацією дає їм змогу маніпулювати масовою свідомістю.

А інформацію можна:

- спотворити за допомогою неповної, односторонньої подачі;
- сфабрикувати, видавши інспіровану інформацію за реальну;
- відредагувати, додавши власні домисли та коментарі;
- інтерпретувати у вигідному для маніпулятора світлі;
- просто приховати

ЗМІ також можуть:

- вибірково навести факти в залежності від своєї позиції;
- супроводити матеріал заголовком, невідповідним до змісту;
- опублікувати правдиву інформацію тоді, коли вона втратила свою актуальність;
- подати неточну цитату, вириваючи її із контексту, внаслідок чого вона змінює свій зміст.

Як бачимо, арсенал методів доволі широкий.

Фундаментальним механізмом маніпулювання є **сугестія**, тобто спроба переконати інших у конкретних судженнях без самоочевидних логічних підстав.

Сугестія (лат. **suggestio**) — визначається як процес впливу на психічну сферу людини, пов'язаний із пониженням усвідомленості і критичності при сприйнятті і реалізації впроваджуваного змісту, з відсутністю цілеспрямованого активного його розуміння, розгорнутого логічного аналізу і оцінки у співвідношенні з минулим досвідом і даним станом суб'єкта. Змісту інформації, засвоєній за механізмом сугестії, надалі властивий нав'язливий характер: він важко піддається осмисленню і корекції і являє собою сукупність „нав'язаних установок”.

Якщо узагальнити наявний досвід різноманітних маніпулятивних технологій з допомогою яких здійснюється таке нав'язування, то можна виділити наступні найпоширеніші прийоми:

- **використання стереотипів**. Під стереотипом розуміють сприйняття людьми якогось соціального об'єкта у спрощеному схематизованому вигляді. Таке уявлення з часом фіксується у свідомості людини і практично вже не піддається перевірці досвідом.

- **заміна імен, або наклеювання ярликів**. Один з найдійовіших інструментів політичної мови - „ярлики” на зразок „червоно-коричневих” або „осіб кавказької національності”. Прикладом можуть бути також такі терміни, як „позасистемна опозиція” або „неконструктивна опозиція”, які часто вживаються в українських ЗМІ. За подібними термінами нічого змістовного не стоїть, лише бажання використати його негативне забарвлення, натяк на руйнівний потенціал опозиційних сил.

- **повтор інформації**. Вважається, що через 30 хвилин аудиторія пам'ятає лише 60 відсотків змісту повідомлення. У кінці дня – лише 40, а за тиждень ледве 10 відсотків. В результаті будь-яка проблема зникає сама собою, якщо ЗМІ не будуть її продовжувати, розвивати або нагадувати про неї. І навпаки – якщо абсурдне повідомлення повторювати з достатньою частотою, то врешті-решт воно таки закріпиться у масовій свідомості. В новинах подібні повтори - звична практика.

- **ствердження**. Цей прийом полягає у тому, що ЗМІ часто надають перевагу бездоказовим твердженням замість дискусії аргументів, обмежуючи тим самим плюралізм думок і презентуючи тільки одну, вигідну для них.

- **постановка риторичних запитань**. Виступаючи у якості своєрідного „офіційного транслятора чуток”, ЗМІ може поставити аудиторії просте запитання, водночас наділяючи його відповідним контекстом і орієнтуючи глядача та читача несвідомо розвивати „вкинута ідея” у потрібному для маніпулятора напрямку.

- **напівправа**. Спосіб, який застосовується ЗМІ для забезпечення довіри аудиторії. Полягає, зокрема, у об'єктивному і детальному висвітленні незначних

деталей і, натомість, замовчуванні важливих фактів, або загальній фальшивій інтерпретації подій. Використання достовірних фактів у різному об'ємі знімає у глядачів упередженість до джерела інформації;

- **„спіраль замовчування”**, або маніпулювання опитуваннями громадської думки. Один із широко розповсюджених прийомів маніпуляції. Полягає у тому, щоб за допомогою посилань на сфабриковані опитування громадської думки переконати громадян у підтримці більшістю суспільства політичної позиції, близької маніпуляторам. Метод базується на закономірностях масової психології. Опитування, складені і презентовані таким чином, змушують людей з іншими поглядами приховувати їх, щоб не опинитися у соціально-психологічній ізоляції. На фоні цього мовчання голоси віртуальної більшості звучать все голосніше – і це знову змушує незгодних ще більше приховувати власну позицію. Так закручується „спіраль замовчування”, забезпечуючи перевагу маніпуляторам.

- **анонімний авторитет**. Одним з найефективніших методів впливу є звернення до авторитету. Це може бути вагома політична фігура, науковець, релігійний діяч. При цьому його ім'я не називається. У переважній більшості випадків інформація, освячена анонімним авторитетом, є неправдивою. Але ці посилання надають їй солідності і правдоподібності.

- **„буденна розповідь”**. Прийом, який сприяє індиферентності населення до трагічних подій, проявів насильства, гострих політичних та соціальних конфліктів. Розповідь про ці трагічні події ведеться у нарочито діловому, спокійному тоні.

- **ефект присутності**. Включає в себе ряд трюків, які мають імітувати реальність. Використовується у кримінальній хроніці, фронтових репортажах. Смикання камери, збивання її з фокуса, постріли, крики далеко не завжди означають, що перед глядачами дійсно репортаж „скажімо, з „гарячої точки”. Зате ілюзія достовірності справляє потужний емоційний вплив. Разом з тим, навіть цілком реальні, документальні зйомки – але змонтовані відповідним чином, або включені у відповідний контекст - можуть служити лише фактором, що посилює довіру до впливу, який на меті має маніпуляцію.

- **ефект первинності**. у 1925 році американський дослідник М. Лундт сформулював «закон випередження», згідно якому будь-яке перше повідомлення про подію справляє значно сильніший вплив на аудиторію, ніж наступні. Тут спрацьовує один із елементів сприйняття: у разі надходження суперечливої інформації, яка не піддається перевірці, ми схильні надавати перевагу тій, яка надійшла першою. Пізніше змінити думку, яка вже сформулась, дуже важко. Саме тому кожне видання прагне першим донести до аудиторії свою версію подій. Оперативність в подачі повідомлень завжди вважалась і вважається перевагою ЗМІ. Але, у той же час, оперативність може бути чисто маніпулятивним прийомом, який не дає можливості (навіть чисто фізичної) глядачеві осмислити отриману інформацію, оскільки вона одразу витісняється новою, зовсім не пов'язаною з попередньою.

- **констатація факту**. Бажане становище подається в ЗМІ як факт, що вже відбувся. Прийом, розрахований на створення відповідних настроїв у суспільстві за принципом „Диму без вогню не буває”.

- **відволікання уваги**. Один з найважливіших методів для подолання психологічного опору суспільства. Ще у 60-і роки було доведено, що повідомлення проти якоїсь думки або установки стають значно ефективнішими, якщо у момент їх

передачі відволікти увагу **від власне змісту** цього повідомлення. Важче сприйняти і осмислити ці повідомлення, і виробити контрдокази. Ці дослідження значно підвищили рівень маніпуляції в пресі та на телебаченні. Газети почали застосовувати „калейдоскопічну” подачу матеріалу, „розбавлення” важливих повідомлень чутками, сенсаціями, рекламою, плітками. Телебачення стало по новому komponувати відеоряд, підбираючи образи, які відволікають увагу.

- **„Очевидці” події.** Підбір людей для опитування на будь-яку тему – випадковий. Потім із фрагментів монтується необхідний смисловий ряд.

- **Принцип контрасту.** Широко використовується у випадках, коли тактика прямих звинувачень видається надто відвертою і ризикованою. Тоді наприклад, детально описуються будь-яка інформація про політичних опонентів, що має негативне забарвлення. А поряд з нею надається позитивна інформація про „своїх” політиків. Наприклад, розповіді про неузгодженість, чвари та боротьбу за першість у таборі опозиціонерів межують із повідомленнями про „прикладні реальності турботи” про людей президента чи інших представників діючої влади.

- **Психологічний шок.** Війни, катастрофи, природні катаклізми, техногенні аварії - одним словом, смерть в усіх можливих проявах переповнює телеэфір. Природний психологічний шок, який відчувають, стикаючись з такими новинами нормальні люди, руйнує всі рівні психологічного захисту і дозволяє безперешкодно впроваджувати в свідомість інспіровані схеми.

- **створення асоціацій.** Об’єкт в очах громадськості прив’язується до негативних стереотипів масової свідомості.

Широке застосування знаходять різного роду метафори. Словесні метафори часом замінюються відповідним відеорядом.

- **інформаційна блокада.** Свого часу відомий вітчизняний дослідник інформаційних та маніпулятивних технологій **Георгій Почепцов** (який, очевидно, зовсім не випадково очолив відділ стратегічних ініціатив Адміністрації Президента після приходу туди Віктора Медведчука в якості голови) класифікував блокуючий контроль інформаційного простору (на прикладі подій у Чечні) таким чином:

1. Контроль вербальних визначень.
2. Контроль візуальної „картинки”.
3. Контроль єдності інтерпретації подій.

„Блокадна” стратегія в інформаційній сфері України застосовується чи не найактивніше. Нижче ми повернемося до цієї теми.

Існує також ще цілий ряд технік чи прийомів, які використовуються журналістами–коментаторами для формування певної громадської думки. Цей „класичний” набір, класифікований американською дослідницею **Едіт Ефрон** ще у 1972 році, досі залишається своєрідною „абеткою” тенденційної редакційної політики в мас-медіа.

- **читання думок.**

Послідовна техніка, що виражає приховані політичні думки. Роблячи вигляд, що повідомляючи про дії або про точку зору різних людей, він знає їх почуття, емоції, приховані думки, несвідомі мотивації, журналіст робить широкі політичні узагальнення та висновки.

- **”Опускання” (або виключення) інформації.** Така техніка дозволяє не допустити в ефір думки, які журналістові не подобаються. Існує кілька видів такого „опускання”:

- **Перспектива.** Коли журналіст дає матеріал про політичну дискусію, ніяким чином не намагаючись висвітлити позиції обох сторін. Він просто повідомляє про позицію однієї з них, відбиваючи саме її ставлення, мову та емоції.

- **Евфемізми.** Вживання обтічної, пом'якшувальної термінології, перш за все, у випадках, коли йдеться про незаконну діяльність. Відмовляючись від коректного юридичного або морального визначення, журналіст зневажає критичним ставленням суспільства до антиправових проявів.

- **Останнє слово.** Техніка заключних висновків є досить поширеною. Після повідомлення про конфліктуючі точки зору з полемічного питання журналіст закінчує повідомлення цитатою або перефразуванням однієї із сторін дискусії.

Інший тип маніпулятивної техніки можна об'єднати під назвою «СХВАЛЕННЯ» та „ПРИНИЖЕННЯ”. Використовуючи її, журналіст ідеалізує індивіда, групу або процес.

Визначають **шість видів «СХВАЛЕННЯ»:**

- 1.Похвала.
- 2.Пригнічення негативу.
- 3.Найменування і схвалення негативів.
- 4.Найменування і ігнорування негативів.
- 5.Збільшення значимості.
- 6.Атака на опонентів, як аморальних.

„ПРИНИЖЕННЯ”

Негативною паралеллю ДО "схвалення" являється "приниження". В цьому випадку журналіст засуджує моральні чи інші характеристики індивіда, групи чи процесу:

- 1.Пряма атака
- 2.Непряма атака – коли журналіст атакує не індивіда, а його оточення
- 3.Атака за допомогою подвійного стандарту. Журналіст атакує індивіда, виходячи із стандартів, які більше ні до кого не застосовуються.

ГУМОР, САРКАЗМ, САТИРА, ІРОНІЯ

Всі ці форми використовуються, щоб знищити точку зору, ідею, доктрину, групу, процес, представити їх несуттєвими, нераціональними, смішними, недолугими.

АРГУМЕНТ

Журналіст в ході полеміки виступає «голосом» однієї із сторін – дебатує з іншою. В деяких випадках журналіст надає можливість говорити одній із сторін, а потім розбирає висловлювання, характер, цінності того, хто говорить.

ЗВИНУВАЧЕННЯ ЗА АСОЦІАЦІЯМИ.

Ця техніка дискредитації являє собою постійну „прив'язку” тієї чи іншої політичної сили чи політика до негативних уявлень та стереотипів.

КОД

Атака на індивіда або групу, надто полемічна, щоб висловлювати її відкрито, передається у символічній формі.

ФАЛЬШИВИЙ НЕЙТРАЛІТЕТ

Категорія журналістики, яка складається з продуманих зусиль, що мають показати журналіста нейтральним у той час, коли він стає на чийсь бік. Є кілька варіантів подібної техніки:

1. Фальшивий комплімент. Журналіст робить вузький комплімент політичному діячеві, а потім оточує його:

- а) повним и розширеним запереченням компліменту;
- б) посиленням схваленням опонента.

2. Фальшива критика. Цей варіант являє собою перевернуту техніку фальшивого компліменту. Журналіст робить невелике зауваження з приводу політичної фігури – потім продовжує його схваленням, і тим самим знищує критику, застосовуючи і/або жорстку атаку на опонента.

3. Фальшиві серії. Журналіст створює уявні логічні серії критики кількох, скажімо, політичних суб'єктів, наводить їх.. Але лише до моменту, коли надходить черга до того з них, хто має перемогти опонентів. Тут журналіст різко міняє тему...

4. Фальшивий прототип. Журналіст представляє думку одного індивіда, але стверджує, однак, що той виступає від імені серйозної політичної сили. Тим самим – будучи начебто нейтральним - надає індивіду можливість висловитись, підтримуючи і підвищуючи значимість його точки зору.

5. Напівдебати. Журналіст стверджує, що представляє аргументи двох сторін в полеміці, але фактично не робить цього. Замість цього він надає аргументи однієї сторонни і ігнорує аргументи другої.

6. Подвійна бесіда. Журналіст, прикидаючись нейтральним, суперечить сам собі, потім спростовує цю суперечність.

Ще однією категорією прихованого необ'єктивного підходу є **ПОВНА ФАЛЬСИФІКАЦІЯ** (Спотворення). Коли журналіст використовує цитату, промову або проблему із великою неточністю.

РЕДАГОВАНА СТРУКТУРА

Інша група з трьох варіантів техніки, які виконуються за рахунок структурування і організації тексту і складаються із приховування або, навпаки, роздування матеріалу, в залежності від симпатій журналістів.

1. "Отруйний сандвіч". Журналіст приховує позитивну думку чи інформацію між негативним вступом і негативним висновком. Це знищує позитивне враження і за умови вдалого використання робить його практично непомітним.

2. "Цукровий сандвіч" . Зразок зворотної техніки – розміщення негативної інформації між позитивними вступом і висновком.

3. Роздування деталі. Журналіст роздуває и розширяє негативну деталь, створюючи враження її тотальності і широкого поширення.

Існує ще одна техніка, яка переважно використовується разом з іншими. Називають чотири види такої техніки:

- **Надузагальнення.** Безпідставне узагальнення про точку зору суспільних груп, великих кількостей людей, яке не підтверджене ніякими опитуваннями чи дослідженнями.

- **Недоведена теорія.** Журналіст повідомляє неперевірену теорію або суперечливу гіпотезу у сфері суспільних наук так, наче це є доведеним науковим фактом – аби підтримати одну із сторін у полеміці.

- **Навідне питання.** У запитанні журналіста вже міститься наперед задана точка зору.

- **«Однослівна» журналістика.** Журналіст використовує одне слово чи фразу, щоб передати швидке схвалення або критику індивіда, групи або позиції.

2.Способи подачі інформації, як елемент маніпулятивних технологій

Використання маніпулятивних прийомів, впровадження в масову свідомість недостовірної, спотвореної інформації практично завжди поєднується з відповідними **способами подачі інформації**.

Причому, вони часто використовуються у комплексі, що дає змогу розглядати їх як специфічну маніпулятивну техніку. До таких способів/приймів можна віднести вже згадувані нами раніше: **мультиплікативність (дроблення) подачі інформації, терміновість, сенсаційність.**

Герберт Шіллер пише: *”Візьмемо, наприклад, принцип укладання звичайної телевізійної чи радіопрोगами, або компоновки першої сторінки великої щоденної газети. Загальним для всіх є повна різномірність матеріалу, що подається і абсолютне заперечення взаємозв’язку висвітлюваних соціальних явищ та подій... Коли цілісний характер соціальної проблеми навмисно обходиться стороною, а уривчасті зведення про неї пропонуються в якості достовірної «інформації», то результати такого підходу завжди однакові: нерозуміння, у кращому випадку, непоінформованість, апатія, і, як правило, байдужість.»*

При цьому хаотизація новинних повідомлень носить, як правило, лише позірний характер. Насправді відбір новин здійснюється цілком свідомо і цілеспрямовано. Часом **дроблення** використовується для того, щоб відволікти увагу від важливих суспільних проблем, часом для того, щоб „загнати” у масову свідомість певну інформацію. Адже сприйняття матеріалів, розміщених таким чином, носить кумулятивний характер, тобто враження від набору розрізнених тез і повідомлень дає не менший ефект, ніж ретельна аргументація та обговорення конкретного питання. У випадку аудіовізуального впливу розрахунок робиться на нефіксованість телевізійних повідомлень та їх скочзне сприйняття. Високий темп подачі інформації не дає глядачеві зафіксувати увагу на важливих положеннях того чи іншого повідомлення, на джерелі інформації і змушує потім домислювати і узгоджувати у власній уяві не узгоджувані частини повідомлень.

Важливою умовою успішної фрагментації проблем є і вже згадувана нами **терміновість** інформації, її **невідкладність**.

Постійне оновлення новин і нагнітання відчуття терміновості позбавляють інформацію хоч якоїсь постійної структури. У глядача просто не має часу, щоб зрозуміти і осмислити інформацію – так швидко вона витісняється новими „новинами”. Ущербність **надоперативності** – у тому, що пріоритет надається самому факту передачі інформації, а не оцінці її змісту та суспільних наслідків. Швидкість створює лише „ореол поінформованості”, хоча інформація часто-густо може фабрикуватися на основі недостовірних і сумнівних джерел.

«Оманливе почуття терміновості, що виникає в силу акценту на невідкладність, створює відчуття надзвичайної важливості предмета інформації, що так само швидко розсіюється. Відповідно слабшає здатність розмежовувати інформацію за ступенем важливості. Швидкозмінні повідомлення про авіаційні катастрофи і

наступ національно-визвольних сил, розтрата та страйки, сильну спеку і т.п. заважають складанню оцінок і суджень. За такого стану речей розумовий процес сортування, що у звичайних умовах сприяє осмисленню інформації, не в змозі виконувати цю функцію. Мозок перетворюється в решето, у яке щогодини вивалюється купа іноді важливих, але в основному порожніх інформаційних повідомлень". (Г.Шіллер)

„Ілюстративним матеріалом” подібного підходу вітчизняного телебачення може служити чи не кожен випуск тelenовин. Навіть ті з них, у яких не йдеться про резонансні, знакові події (про подачу таких подій ми поговоримо окремо).

Наведемо кілька, обраних абсолютно випадково, прикладів новинних програм різних українських телеканалів за один день (просто перелік і порядок подачі новин – без їх детального викладу)

Подробности. Итоги дня 2002-10-10 23:55

На шахті ім. К.Маркса знайшли двох гірників

13 жовтня американські та британські експерти приїдуть в Україну з'ясовувати, чи мають під собою ґрунт підозри щодо торгівлі "Кольчугами"

Стівен Пайффер заявив, що Україні треба зробити висновок з історії про "Кольчуги"

Деякі з депутатів, що входять до складу Комітету палива та енергетики, запропонували запустити 3-й блок ЧАЕС

Анатолій Кінах розглядає можливість секвестрування бюджету - не вистачає 2,5 млрд. грн.

Про розподіл парламентських комітетів та як тому запобігти

Сьогодні Леонід Кучма зустрівся з Робером Кочаряном

Про перспективи українського літакобудування

«Інтер» - Подробности [2002-10-10 20:00]

Иван Плачков в очередной раз пообещал включить киевлянам тепло

В Житомирской школе неизвестный распылил в школе слезоточивый газ

Про перспективы украинского авиастроительства

Сегодня в Ереване прошла встреча Леонида Кучмы и Роберта Кочаряна

Репортаж про жизнь украинцев в Нидерландах

Александр Шлапак про перспективы, которые открываются перед Украиной, вследствие будущего соседства с ЕС

Анатолій Кінах о газовом консорциуме и политической ситуации в парламенте

Владимир Литвин о ситуации в парламенте

На шахте им. Карла Маркса произошла авария

В Донецке открылся международный симпозиум, цель которого – изучить возможность предотвращения техногенных катастроф

Сергей Тулуб о ситуации в атомной энергетике

Очередной теракт в Израиле

В США в Палате представителей Конгресса начнется голосование по резолюции о войне в Ираке

В Пакистане – выборы в парламент

Как развить туристический бизнес в Украине – взгляд на решение аналогичной ситуации в Эстонии

Вікна-новини [2002-10-10 19:00]

Двоє гірників із копальні Карла Маркса в Єнакієвому опинилися під завалом на глибині 750 метрів

Обговорення можливості відновлення роботи ЧАЕС

Коментар заступника держсекретаря Міністерства палива та енергетики щодо скандалу із фальшивими документами про освіту на Рівненській АЕС

Румунський МіГ-21 випадково загубив 300-кілограмову бомбу

Версія теракту на літаку ТУ-154, що загинув над Чорним морем, не відкидається

"Наша Україна" готова сісти за круглий стіл із українською владою в особі Віктора Медведчука

Парламентська більшість намагається забрати керівні посади у парламентських комітетах

Анатолій Кінах застеріг від того аби Кабінет Міністрів виступав політичною розмінною монетою

Політичний притулок у США отримав колишній народний депутат Олександр Сльяшкевич

З 1 листопада неімграційна віза до США коштуватиме 100 доларів

Святослав Піскун закликав США надати українському слідству або самі плівки Мельниченка, або, принаймні, їх повні копії

Рада Безпеки ООН не розглядатиме звинувачення України у продажі зброї Іракові допоки американські експерти нададуть остаточні висновки

Армійську міну виявили у камері схову залізничного вокзалу Дніпропетровська працівники СБУ

ІСТV, Факти (докладно) [2002-10-10 21:45]

Теракт у Грозному – злетіла у повітря дільниця внутрішніх справ Заводського району

На шахті ім. К. Маркса знайшли живими 2-х гірників, що опинилися під завалами

Прикарпаттяобленерго“ заохочує громадян за анонімні повідомлення про крадіжки світла

Леонід Кучма задоволений перемовинами з президентом Вірменії Робером Кочаряном

Анатолій Кінах переконував журналістів у перевагах українсько-російського газового консорціуму

Дипломатичним відносинам України і Туркменістану сьогодні виповнилося 10 років

Тоні Блер розпочав візит до Москви

Ірак готовий до війни – запевняє в Парижі радник Саддама Хусейна

2/3 парламентарів Конгресу США готові підтримати Джорджа Буша

Новий теракт на Близькому Сході

Поблизу Вашингтона знайдено сьому жертву снайпера

В Румунії літак Міг-21 випадково скинув бойову бомбу

Навіть якщо не робити спеціальних спроб виявити тенденційну інформацію у наведених повідомленнях, впадає в око одне. Принцип подачі повідомлень, який

домінує в українських теленовинах – хаотичний, без системної тематичної структурованості, з акцентом на негативні повідомлення, багато з яких не мають жодного стосунку до української дійсності, отож навіть контекст такий не шукається.

А, наприклад, у тому випадку, коли трагічні події відбуваються в Україні, зверніть увагу – чи багато глядачі можуть дізнатися про істинні причини, скажімо, тих же аварій на шахтах, про результати роботи державних комісій, про судові процеси, які в будь-якій цивілізованій державі були б природним наслідком подібних трагедій...

На жаль, у переважній більшості випадків телебачення звично використовує екстремальні випадки як „фішку”, що, з одного боку, на рівні підсвідомості привертає увагу глядачів, а з іншого – відволікає від інших, суттєвих, потребуючих громадського осмислення, проблем, які мають істотний вплив на реальне життя та добробут громадян.

Звичайно, інформаційні програми українського ТБ не можна вважати суцільним потоком брехні та фальсифікацій. Велика кількість повідомлень цілком відповідають дійсності. Але, на жаль, вони переважно використовуються (свідомо чи не свідомо – то вже інше запитання) в якості своєрідного прикриття. На їх фоні і неправдива інформація сприймається як істинна. Розповсюдження ж неправдивої інформації, пояснюється, звісно, не просто прорахунками самих журналістів, хоча вищезгадані принципи подачі інформації, що називається, в’їлися „в плоть і кров” наших телевізійників настільки, що, мабуть, можна припустити, що багатьом з них вони здаються єдино можливими. Привчили до них і глядачів, оскільки поінформований громадянин являє собою безсумнівну загрозу для самозбереження влади. Маніпулятивні підходи домінують в українських ЗМІ, бо їх господарі у стосунках із потенційними виборцями надають перевагу схемі „аферист-лох” перед схемою „продавець-покупець”.

Такою ж мірою зростання кількості каналів та програм створює лише ілюзію плюралістичного погляду на світ. А та ж інтерактивність, якою ще недавно „козирили” телевізійники – часто-густо не більш, ніж маскування тенденційної редакційної політики (щоправда, зараз вже і така недолуга інтерактивність, судячи з всього, під заборорою). Якість інформації, яку отримують споживачі, погіршується. Відповідно погіршується і знання людьми фактів реальності.

Безумовно, така тенденція, власне, простежується в усьому світі. Так, професор соціології комунікації Каліфорнійського університету Майкл Шадсон пише, що *„якщо „бути поінформованим” означає мати під рукою надійну інформацію про своє місто, країну, про те, як закордон впливає на твою країну, про природу, тоді американці поінформовані, як ніколи раніше.. Проте, якщо „бути поінформованим” означає мати ясне і логічне уявлення про світ, яке дає змогу впорядкувати весь інформаційний шум навколо нас, усвідомити своє місце серед оточуючих людей, а також розуміти проблеми, які виходять за межі наших маленьких приватних „світиків”, то таких людей у нас надто мало.. А саме друге означення більше підходить, щоб характеризувати поняття „добре поінформований громадянин”, який визначається не його знайомством як споживача з останнім каталогом наявної інформації, а сформованими інтересами громадянина, що дозволяють йому користуватися цим каталогом не безладно і не навмання.*

А наші ЗМІ все більше поставляють матеріал для громадян інформаційного суспільства, а не створюють інформованих громадян.”

Отже, як бачимо, проблема „шоуїзації” новин, яка перешкоджає отриманню громадянами достовірної і всебічної інформації – проблема не суто українська. Вона хвилює і країни, які ми звикли розглядати як зразки демократії.

Але особливість „українського варіанту демократії”, як ми вже писали раніше, полягає у тому, що тут, окрім універсальних проблем медіа, ведеться ще й спланована кампанія дезінформації населення, спрямована на вирішення цілком конкретного завдання – позбавлення українських громадян можливості отримати альтернативну інформацію чи точку зору заради збереження при владі існуючого політичного режиму.

3. „Індикатори” маніпуляцій.

На загал, для пересічного телеглядача існує елементарний набір своєрідних „індикаторів”, які свідчать про застосування маніпулятивних технологій у тій чи іншій програмі. Достатньо вичерпний перелік таких індикаторів наводить **Сергій Кара-Мурза** у книзі „Манипуляция сознанием”. Свідомо чи інтуїтивно, кожен з нас може опиратися на ряд певних ознак. Окрім способів подачі інформації, про які ми згадали раніше – сенсаційності та терміновості і мультиплікативності(дроблення) подачі інформації, такими „індикаторами”, зокрема, є:

Мова. Як тільки ведучий чи диктор починає вживати незрозумілі для більшості глядачів терміни (на зразок „секвестр”, „ваучер”, „дефляція”, „дефолт”) – це свідчить про реалізацію маніпулятивної схеми. Оскільки якби той, хто транслює повідомлення, був би зацікавлений у тому, щоб повідомлення було раціонально осмислене глядачами, то зробив би його максимально зрозумілим і побудував би у формі уявного діалогу.

Емоції. Спроби „тиснути на емоції” в інформаційних та суспільно-політичних програмах практично в усіх випадках покликані замаскувати реальний стан речей, або чийсь реальні інтереси.

Повторення. Один з головних засобів недобросовісної пропаганди. Якщо раптом на телебаченні починають безкінечно обговорювати одну і ту ж тему, використовуючи при цьому одні і ті ж комбінації слів – є всі підстави запідозрити маніпулятивний характер цих повідомлень.

Вилучення з контексту. Вилучаючи ту чи іншу проблему з реального контексту, маніпулятор „заганяє” думку глядача у потрібне йому „русло”. Ігнорування альтернативних думок, всіх факторів тієї чи іншої суспільної проблеми чи ситуації свідчить про те, що мета повідомлення – створити у свідомості глядачів інспірований, умисно створений висновок чи оцінку.

Тоталітаризм джерела повідомлень. Відсутність альтернативних джерел інформації, опозиційних ЗМІ(в першу чергу телеканалів), свідомо інформаційна блокада альтернативних думок – одна з найсуттєвіших ознак маніпуляції масовою свідомістю у масових масштабах.

Змішування інформації та оцінки. Грубий маніпулятивний прийом, проти якого прийняті спеціальні закони у європейському законодавстві. Сприймаючи факти, людині складно захиститися від нав’язаних ведучим чи диктором оцінок цих фактів. Цей прийом застосовується на вітчизняних телеканалах дуже широко.

Прикриття авторитетом. Спроби підтримати будь-яке політичне чи ідеологічне твердження авторитетом конкретної особистості, особливо в тому випадку, якщо вона не має жодного стосунку до тієї сфери, яка пов'язана з цим твердженням.

Некогерентність висловлювань. Невідповідність висловлювань, які стосуються однієї теми, достатньо легко вловлюється на рівні інтуїції. Нестиковки у твердженнях політиків та телеведучих, які сприймаються беззастережно виключно завдяки пасивності глядачів – одна з яскравих ознак маніпулятивних комбінацій.

Пересічному телеглядачеві, набір таких „індикаторів” може допомогти зберегти здатність до самостійного мислення під маніпулятивним „пресом” мас-медіа.

4. Роль телебачення у реалізації двох стратегій української влади.

Більшість прикладів використання маніпулятивних прийомів в українських ЗМІ та телебаченні, зокрема, безпосередньо стосуються реалізації **двох наступних стратегій.**

Перша з них, за визначенням вітчизняного соціолога Сергія Макеєва „заснована на культивуванні переконаності у відсутності авторитетної альтернативи, своєрідного політичного варіанту «іншого не дано». На минулих президентських виборах другий тур пройшов під знаком саме цієї технології.

„Та ми маємо і більш вражаючі приклади в нашій історії. – пише С.Макеєв - У своїй крайній формі ця технологія легко переналаштується на культивування «образу ворога» (як це сталося, коли очолені опозицією виступи проти існуючого режиму в Заяві Президента України, Голови Верховної Ради та Голови уряду від 13 лютого 2001 року були названі виступами фашистських сил).”

Мета цієї стратегії – за всяку ціну легітимізувати нинішній політичний режим і його суспільно-політичну та економічну практику, ідентифікувати її у масовій свідомості, як єдино можливий варіант розвитку країни. Ключовою проблемою, яку покликана вирішити ця стратегія – є **проблема-2004**, проблема вибору наступника президента Кучми. Це стратегічне завдання включає в себе вирішення ряду тактичних завдань:

- нейтралізація негативної інформації про реальні результати діяльності українського керівництва – у соціальній та економічній сфері;

- нівелювання негативних наслідків для міжнародного іміджу української влади резонансних подій – убивства журналіста Георгія Гонгадзе, опублікування записів Мельниченка, тотального тиску на свободу слова, і т.п.;

- ідентифікування у масовій свідомості українських громадян негативного ставлення міжнародного співтовариства до практики конкретного політичного режиму - як негативного ставлення до України в цілому, як приниження національної гідності. Тобто, мова йде про маніпуляції з „**образом ворога**”;

- гіперболізація окремих позитивних моментів, „прив'язування” будь-якого позитиву виключно до діяльності Президента або пропрезидентських структур та діячів.

Це – тільки частина тактичних завдань влади, пов'язаних з необхідністю маніпулювань з громадською думкою. Зрозуміло, що вони знаходяться у постійному русі, якісь відходять на другий план, з'являються нові... Але суть дій в інформаційному просторі контролюючих його пропрезидентських структур залишається незмінною.

Друга стратегія спрямована на нейтралізацію опозиційних політичних сил за допомогою дискредитації їх лідерів та загальної маргіналізації, зштовхування „на периферію” масової свідомості. Стратегія здійснюється за допомогою техніки „**приниження**”, інформаційні атаки (спецоперації) здійснюються за допомогою **створення негативних асоціацій**, формування образу „агресивної” опозиції, яка переймається виключно боротьбою за владу і створює загрозу суспільному „спокою та стабільності”. Використовуються також **атаки на оточення** опозиційних лідерів, **атаки за допомогою подвійних стандартів**(тут і надалі автори застосовують шрифтове виділення для означення маніпулятивних прийомів, або фрагментів розшифровок телепрограм, пов’язаних з такими прийомами) і т.п.

Ключову роль у процесі реалізації цих двох стратегій відіграє, звичайно ж, телебачення, яке на сьогодні є найпотужнішим владним ресурсом в Україні. Монопольний контроль над телебаченням є запорукою політичного домінування.

Унікальну роль телебачення у сучасному світі влучно визначив відомий російський кінокритик Даниїл Дондурей, який пише, що телебачення - це „галактика функцій, форм, психологічних підмін, засобів розповсюдження уявлень, енергій та дій. Тепер це спосіб існування самої реальності. Телебачення сьогодні - це і є саме життя.”

Естетика телебачення сама по собі втілює два принципи. По-перше - це мозаїчність зображення, що презентує увесь світ у якості непов’язаних однозначним логічним зв’язком повідомлень. Будь-який випуск новин включає в себе набір різнопланових та різномасштабних повідомлень із абсолютно непов’язаних між собою областей життя.

По-друге – це взаємопідсилення повідомлень, які отримує телеглядач, яке долає їх мозаїчну роздробленість і надає цим повідомленням певної смислової єдності.

„Людина здатна контролювати, „фільтрувати” повідомлення, які вона отримує по одному каналу, наприклад, через слово або через зорові образи. Коли ці канали поєднуються, ефективність проникнення у свідомість різко зростає – „фільтри” рвуться. Текст, який читає диктор, сприймається як очевидна істина, якщо дається на фоні відеоряду – образів, знятих „на місці подій”. Критичне осмислення різко утруднюється, навіть якщо відеоряд не має жодного стосунку до тексту.”(С.Кара-Мурза).

Телевізійний образ розгортається на екрані у вигляді мозаїки презентативних символів, які, самі по собі, не претендують на істинність чи фальшивість представлених картинок, але тим не менше, виявляються для людей головним джерелом інформації про світ, що їх оточує. Телеінформація – це перш за все інформація естетична. Вона, у більшості випадків, абстрагована від цінностей логіки: послідовності, аргументації, осмисленого контексту – особливо, якщо вони заважають розважати або певним чином настроювати глядацьку аудиторію.

Телевізійні образи – лише „відбиток” реального життя, але вони інсценуються як частина цієї реальності і при цьому доносяться до глядачів без логічного зв’язку і послідовної аргументації. Крім того, телеобрази при всій своїй життєподібності, як і всі інші знаки, є кодом, а не простим відтворенням реальних життєвих обставин. Ці генеровані телебаченням знаки мають певний сенс, який далеко не завжди ідентичний сенсу, закладеному у екранних зображеннях. Кодування, таким чином, залишається непомітним для масової аудиторії і, тим самим, дає змогу людям чи

групам, які контролюють вибір чи виготовлення телеінформації, ще одну виняткову можливість запускати механізми маніпуляції.

Маніпулятивний потенціал телебачення ґрунтується саме на його здатності приховувати різницю між фіктивною, інспірованою „псевдореальністю” і реальністю. Саме тому інформація, отримана з телевізора, переважно є для аудиторії більш переконливою, ніж будь-які інші, раціональні аргументи.

РОЗДІЛ ДРУГИЙ. Маніпуляції на ТБ: практичне застосування.

1. „Інформаційна блокада” та „єдність інтерпретацій” – основні методи маніпуляцій в українському телебаченні.

Найбільше для проектів політичного впливу на українському телебаченні використовуються теленовини та інформаційно-аналітичні тижневики. Під час виборів 2002 року в Україні багатьма спостерігачами та журналістами було відмічено, що доступ до телебачення різних політичних сил був нерівний. Такі телеканали, як Інтер, ICTV, УТ-1 і навіть “1+1” в теленовинах та публіцистичних передачах зловживали своїми можливостями на користь окремих політичних сил. Політична реклама велася не тільки у вигляді рекламних роликів, а також у теленовинах, публіцистичних телепрограмах і у шоу.

Проведене нами в проекті «Телекритика» <http://www.telekritika.kiev.ua/raiting/> дослідження рейтингу теленовин під час виборчої кампанії-2002 переконливо підтвердило значне зниження якості теленовин під час виборчої кампанії майже на усіх телеканалах. Політична реклама під час виборів 2002 року проникала в теленовини і знижувала їх якість. Така ж ситуація, як ми продемонстрували у дослідженні, існує і між виборами. Тобто в Україні основні загальнонаціональні телеканали маніпулюють інформацією в теленовинах та інформаційно-аналітичних тижневиках в інших цілях, ніж просто інформування громадян.

Маніпуляція в теленовинах та інформаційно-аналітичних програмах може бути визначена як використання інформаційних привідів у якихось інших цілях, ніж інформування про останні події та нові знання, коли такі цілі навмисне прикриваються спеціальними засобами, щоб аудиторія про них не здогадалася безпосередньо.

В тих випадках, коли іде відкрите просування осіб чи партій, або надається надмірна позитивна інформація на чийсь користь чи надмірна негативна інформація проти когось, має місце пропаганда (агітація) чи контрпропаганда. Відкриту пропаганду або контрпропаганду, агітацію „за” чи „проти” часто важко відділити від прикритої маніпуляції, бо навіть відкрита пропаганда, що іде в теленовинах, видає себе за новини, а не за пропаганду.

Приступаючи до моніторингу шести провідних українських телеканалів, автори цього дослідження мали на меті один з розділів вибудувати за простим, але достатньо наочним принципом. Називаючи один з маніпулятивних прийомів – наводити ряд прикладів його застосування. Але вже перший аналіз новинних програм продемонстрував, що у переважній більшості випадків застосовується не один, а певний набір маніпулятивних прийомів, частина яких продиктована вже згадуваними домінуючими принципами функціонування мас-медіа, а частина – є елементами технологічних схем.

Тому автори визнали за доречніше у цьому розділі навести ряд різних новинних програм різних каналів, де у тому чи іншому поєднанні використовуються

різноманітні маніпулятивні прийоми. Причому, оскільки у дослідженні окремо розглядається висвітлення на телеканалах резонансних, знакових політичних подій, то для вибіркового аналізу були обрані програми новин різних каналів за один тиждень кожного місяця (за винятком тих тижнів, під час яких такі знакові події відбувалися).

В результаті моніторингу теленовин різних каналів, серед іншого, нами було помічено певну – а іноді дуже суттєву – різницю у застосуванні маніпулятивних прийомів між періодами загострень у суспільно-політичному житті, коли відбувалися резонансні події та, якщо можна так висловитись – періодами відносного політичного „затишшя”.

У „гострі” періоди активність застосування маніпуляцій, їх різноманітність зростає, що пояснюється необхідністю нейтралізувати альтернативні впливи на громадську думку та масову свідомість. Саме тоді найвиразніше та тотальніше застосовується і **контроль за єдністю інтерпретацій подій на різних каналах.** (Про що детально ми поговоримо у розділі „Застосування маніпулятивних технологій в телевізійних новинах при висвітленні резонансних суспільно-політичних подій”) Хоча, безумовно, це ретро-ноу-хау – якщо згадати радянські часи – присутнє на телеканалах країни в будь-який день, і мова може йти лише про різницю у ступені жорсткості дотримання єдності інтерпретацій, суворості заборони навіть на „крок вліво-крок вправо”.

У „мирний” час маніпулятивний вплив часто обмежується застосуванням найбільш універсальних технологій. Також велику роль у цей період відіграє технологія **„інформаційної блокади”**. Щодо цензури фактів – як частини технології „інформаційної блокади” - то яскравими її проявами були і замовчування підготовки опозиції до акцій протесту влітку 2002-го року, або, наприклад, повне замовчування у новинах всіх телевізійних каналів поїздки у січні 2003-го року до Страсбургу, на сесію ПАРЄ, делегації українських журналістів. Тим часом, саме завдяки цій поїздці у резолюцію сесії було внесено в рекомендації ПАРЄ поправки, запропонованої українськими журналістами, у якій, зокрема, сказано: **«В Україні, відповідно до численних свідчень журналістів та висновків парламентських слухань із питань свободи слова і цензури, адміністрація Президента дає інструкції засобам масової інформації щодо висвітлення основних політичних подій».**

Що ж стосується цензури думок - то якщо у окремих і дуже нечастих випадках конкретні представники опозиційних політичних сил і з’являються в вітчизняному ефірі, то їх присутність тільки позначається, з метою „симуляції” об’єктивності (при цьому переважно застосовується або **вилучення з контексту**, або **„вибіркове, тенденційне цитування”**).

Цікава деталь. Навіть ті інформаційно-аналітичні програми деяких каналів, які претендують на певну діалогічність(хоча б за формою) – такі, як **„Саме той” на Першому Національному** і **„Подробно с Дмитрием Киселевим” на ICTV**, за період, який розглядається (**15 вересня 2002 року – січень 2003 року**) надали можливість виступити у власному ефірі представникам політичної опозиції аж 5(п’ять!) разів. По раз у кожну з програм були допущені Віктор Ющенко та Петро Порошенко („Наша Україна”), ще один раз – у формі репортажу про прес-конференцію у газеті „Київський телеграф” – лідер КПУ Петро Симоненко. Таким чином, у обох цих програмах можливість доносити до глядачів власну

інтерпретацію подій була (з величезною перевагою) у представників провладних політичних сил.

На фоні єдності інтерпретацій та недопущення альтернативних думок, цензури фактів, значно спрощується реалізація інших маніпулятивних комбінацій. Широко застосовуються прийоми дискредитації опозиційних сил та їх лідерів, для чого використовуються такі прийоми, як „опускання образів”, вишукуються (або вигадуються) найменші негативи, які максимально „роздуваються”. Реальні помилки, невдалі фрази, вирвані з контексту цитати опозиційних лідерів піддаються активному повторенню, тиражуванню і коментуванню.

Прикладом застосування головних протягом досліджуваного періоду маніпулятивних технологій „єдності інтерпретацій” та „інформаційного блокування” може стати чи не кожен випуск телевізійних новин на українських каналах. Як і застосування безлічі, так би мовити, „другорядних” на цьому фоні тотальної телебредної прийомів маніпуляції. Це стосується висвітлення практично всіх суттєвих подій суспільного життя. Окремі ж послаблення цензурного режиму переважно пояснюються необхідністю дозувати недостовірну інформацію і зберегти хоча б той уже невеликий відсоток довіри українців до ЗМІ, який ще існує.

Аналіз новин чотирьох тижнів чотирьох місяців досліджуваного періоду ми почнемо з наступних прикладів, які відносяться до тижня з 19-26 вересня 2002 року.

19.09.2002-26.09.2002.

Канал „Інтер”, Подробности [2002-09-19 20:00]

Воровство компонентов коммунальной собственности в Донецке достигло чудовищных масштабов

СТУДИЯ: Ведущая – Светлана ЛЕОНТЬЕВА. В Донецке, к счастью, террористов нет, но люди в городе гибнут. И тех, кто ворует крышки от канализационных люков, в которые падают дети, вполне можно назвать преступниками. Полторы тысячи колодцев...открытых колодцев насчитали сотрудники донецких коммунальных служб на улицах города. Это – реальная опасность и для пешеходов, и для автомобилистов. Наши корреспонденты сообщают, что в последнее время кражи коммунальной собственности в Донецке приобрели массовый характер.

РЕПОРТАЖ: Автор: Ирина ИСАЕНКО. Совсем недавно, упав в открытый люк, погибла восьмилетняя девочка, а семилетний мальчик получил серьезные травмы. По этим фактам возбуждены уголовные дела, но найти виновников трагедий невозможно. Чугунные и стальные крышки от люков - добыча номер один для тех, кто промышляет сдачей металлолома.

СИНХРОН: Игорь САЛАМБАШ, главный инженер ``Донецкгорводоканала``: "В парке Щербакова девочка вот недавно погибла – верхний люк был железобетоном накрыт, нижний была крышка хотя, но видно, или готовились, сейчас прокуратура занимается этим вопросом, крышка люка была сдвинута, ну...ну утянули ее видно, и то, что она еще с 53-го года, 80 кг. веса. Но ребенок погиб..."(...).

Уникальному украинскому радиотелескопу, расположенному под Харьковом, угрожает уничтожение вандалами

СТУДИЯ: В погоне за наживой грабители не останавливаются ни перед чем, и берут не только то, что буквально лежит под ногами. Они замахнулись даже на космос, а точнее – на уникальный радиотелескоп, который находится под

Харьковом. Этот прибор поистине национальное достояние Украины. И ещё одного визита "охотников за металлом" он просто не перенесёт.

Расширенное заседание Кабмина по вопросам бюджетного процесса-2003

СТУДИЯ: А вот доходы Госбюджета в следующем году уже тайной не являются. По прогнозам Кабинета Министров они составят 50 с половиной миллиардов гривен. При разработке главного финансового документа правительство руководствовалось принципом "реальности и стабильности", – заверил глава Минфина Игорь Юшко на совещании, посвященном бюджетному процессу. В заседании приняли участие спикер парламента Владимир Литвин, председатели Верховного Совета Крыма, областных, Киевского и Севастопольского горсоветов.

РЕПОРТАЖ: Автор: Анастасия ОБРАЗЦОВА. Главный финансовый документ не должен стать заложником узкополитических интересов, – считает премьер-министр. Реальность, сбалансированность и честность – вот, по мнению Анатолия Кинаха, три кита, на которых будет основываться бюджет-2003. Премьер уверен, что запланированные доходы казны – вполне реальны, но нужно искать дополнительные источники финансирования. При этом нельзя усиливать налоговое давление. Правительство намерено в следующем году увеличить пенсии военнослужащим и работникам органов внутренних дел, выделить полмиллиарда гривен на компенсации обесцененных вкладов граждан. Кроме того, Кабмин собирается на 100 миллионов гривен сократить государственный долг.

СИНХРОН: Игорь ЮШКО, министр финансов Украины: "З урахуванням зростання ВВП, доля державного боргу в структурі ВВП має бути зменшена в наступному році з 28 близько до 26 відсотків, тобто ми наближаємось до зони так званої стабільності і відновлення довіри до стабільних умов інвестування на територію України".

(...)

Президент Украины Леонид Кучма в Одессе подтвердил свою убежденность в правильности избранного курса социально-экономического развития страны

СТУДИЯ: Повышать зарплату бюджетникам нужно с педагогов, – уверен президент Украины. Сегодня на торжественном собрании по случаю 100-летия одесской Академии пищевых технологий, Леонид Кучма заявил, что оклады работников образования должны быть увеличены как минимум в 2 раза. Сегодня же в Одессе завершились румынско-украинские переговоры на высшем уровне.

РЕПОРТАЖ: А доверие к стране, по мнению президента, определяется внутривнутриполитической ситуацией.

СИНХРОН: Леонид КУЧМА, президент Украины: "А те, що сьогодні відбувається в Україні, я маю на увазі події 16 вересня, – не треба з цього робити трагедію. І ніхто цього не робить, а тим більше президент. Не з вимогами коли виходять, а з викликами якимись, з ультиматумами, – я це не сприймаю, абсолютно! Коли виходять на вулицю всі ті, які ідеологічно ніяк поєднати не можуть, – це як ужа з їжом, так і там, так і ті самі, представники опозиції, – то це також незрозуміло".

Премьер-министр Украины Анатолий Кинах настаивает на срочном принятии закона о борьбе с отмыванием грязных денег

СТУДИЯ: Без закона о борьбе с отмыванием денег, Украину не вычеркнут из "черного" списка ФАТФ. Об этом в четверг заявил премьер на совещании в

Кабміне. По словам Анатолия Кинаха, правительство должна сделать все, чтобы парламент 8 октября рассмотрел этот законопроект. "Если документ не будет принят в ближайшее время, Украина уронит свой авторитет в глазах стратегических инвесторов", – отметил глава Кабмина.

Первое уголовное дело в отношении корпорации "ЕЭСУ" отправлено в суд

СТУДИЯ: Сегодня же стало известно, что первое уголовное дело в отношении должностных лиц корпорации "ЕЭСУ" направлено в суд. Как сообщили в Генпрокуратуре, поскольку один из обвиняемых, Александр Тимошенко, сейчас находится в больнице, его дело выделено в отдельное производство, и будет передано в суд после выздоровления подозреваемого.

Генпрокуратура опровергает информацию о предстоящем обнародовании данных по версии причастности Александра Мороза к убийству Георгия Гонгадзе

СТУДИЯ: Заместитель генерального прокурора Виктор Шокин в интервью агентству "УНИАН" опроверг информацию о том, что его ведомство намерено обнародовать версию о причастности Александра Мороза к убийству Георгия Гонгадзе. По словам Шокина, до завершения расследования дела следствие "никогда никаких версий не обнародует". Как сообщает УНИАН, 16 сентября сайт "КОМПРОМАТ.РУ" опубликовал аудиозапись телефонного разговора главного редактора "Украинской правды" Алёны Притулы с бывшим директором украинской службы "Радио Свобода" Романом Купчинским, в котором тот сообщает, что в ближайшее время будет обнародована версия о том, что убийство Гонгадзе организовал Мороз. Сам Мороз сегодня заявил, что посоветовал Притуле обратиться в СБУ по факту прослушивания её телефонов.

У цьому випуску новин, як бачимо, використані **прийом психологічного шоку** (початковий сюжет про крадіжку каналізаційних люків у Донбасі і пов'язану з цим трагічну загибель дітей), який, очевидно, має відволікти увагу глядачів від проблем бюджету -2003, **прийом риторичного питання** (генпрокуратура не підтвердила інформацію про те, що збирається обнародувати факти про причетність Олександра Мороза до вбивства Гонгадзе), **прийом асоціацій** (інформація про необхідність прийняття закону проти відмивання брудних грошей йде поряд з інформацією про передачу в суд справи першого звинуваченого у справі ЄЕСУ. Цікаво, що його прізвище не згадується, натомість згадується прізвище Олександра Тимошенка), **принцип контрасту** (негативні повідомлення, які стосуються лідерів опозиції, межують із словами Президента про необхідність вдвічі підняти зарплату бюджетникам).

Ще один приклад – тижнева інформаційно-аналітична програма на УТ-1 „Панорама” [2002-09-22 21:00] підводить підсумки тижня, протягом якого, нагадаємо, відбулися хай і менш масштабні, ніж 16-го вересня, але все ж таки досить помітні акції протесту опозиційних сил. У „Панорамі” застосовано чимало маніпулятивних прийомів.

Надання іронічного забарвлення репортажу про опозиційні акції:

РЕПОРТАЖ: Автор: Валентин ТРОХИМЧУК. 16 вересня 2002 року не стане віхою в українській історії. Довго та ретельно готова осіння вулична революція так і не відбулася. Україна не повстала. Хоча, на початку акції бунтівники, усіма своїми діями демонстрували серйозність намірів. Натопи, всупереч рішенню суду, таки збирається на Європейській площі столиці, залишаючи порожнім

спорткомплекс “Чайка” – місце, яке визначила Феміда. Опозиційні настрої підігривають національні пісні та народний піар улюблених політиків.

Використовується вибіркоче цитування учасників акцій та їх тенденційний підбір, спроба справити враження про маргінальність учасників акцій

СИНХРОН: Жінка з червоним прапором: “Ми хочемо, щоб Петро Симоненко став нашим батьком. Давайте. Я – проста колгоспниця”.

Применшення масштабу події, виривання із контексту, „останнє слово” надане представникам влади - віце-прем’єру та прем’єр-міністру.

РЕПОРТАЖ: На мітингу у столиці, за даними правоохоронців, зібралось 15 тис. людей. Після кількогодинних промов лідери 4-х політичних сил підписують низку політичних декларацій, головною тезою яких є необхідність відставки президента. Список звинувачень Леонідові Кучмі закінчується закидом у зростанні дитячої проституції. Один з документів автори адресують світовій спільноті.

СИНХРОН: Володимир СЕМИНОЖЕНКО, віце-прем’єр-міністр України: “Історія України з 18-го століття яскраво показує, що коли українці починали закликати інші країни, щоби вони замість нас почали вирішувати наші проблеми, то ні про яку незалежність, не створення нашої державності мови не йшло”.

СИНХРОН: Анатолій КІНАХ, прем’єр-міністр України: “Ситуація в державі керована і стабільна. Всі акції, які проходять сьогодні в Україні, в Києві, контролюються правоохоронними органами, урядом, уряд контролює питання, які стосуються захисту громадського правопорядку, захисту безпеки життя громадян України”.

Як бачимо, у сюжеті робиться акцент на „впевненості та спокої” української влади, без жодної спроби надати альтернативну інформацію, представити слово учасникам опозиції. Всі, без винятку, коментарі протягом програми роблять виключно представники влади.

РЕПОРТАЖ: Власне, спокій та впевненість вітчизняна влада демонструвала всією своєю поведінкою. Демонстрантам не завадили зібратися в центрі міста, пройти під стіни адміністрації президента, і, навіть, встановити там більш як сотню наметів. Остання подія, до речі, викликала непідкупний подив американського посла. За словами Карлоса Паскуаля, розташувати намети поблизу Капітолія ніхто б не дозволив. Також, у краіних традиціях демократії, за резолюцією мітингу вийшов Віктор Медведчук.

СИНХРОН: Віктор МЕДВЕДЧУК, глава Адміністрації президента: “Я доповім президенту, щодо прохання про зустріч з президентом України. А все інше буде залежати від президента – яке рішення він прийме з цього приводу. Опозиція має право на акції, які вона проводить, ну, а влада повинна відповідним чином реагувати – як буде реагувати влада – ви побачите”.

РЕПОРТАЖ: А як буде реагувати влада?

СИНХРОН: Віктор МЕДВЕДЧУК, глава Адміністрації президента: “У відповідності з конституцією і чинним законодавством”.

РЕПОРТАЖ: Під час нічної акції правоохоронці затримують в цілому 64 особи. Однак, в цілому спокійна ліквідація наметів до кінця заплутує і без того невизначену тактику опозиції. Лідери трійки ухвалюють нове рішення – тепер вони наполягають на проведенні спеціального засідання Верховної Ради, на якому депутати мають обговорити політичну ситуацію в країні. Проте, згоди на це депутатський загаль не дає. Акція заходить у глухий кут.

СИНХРОН: Володимир СЕМИНОЖЕНКО, віце-прем'єр-міністр України: "Якщо "Наша Україна", дійсно без тиску, без ультиматумів виходить і проводить сьогодні переговори, то будь-які заяви, розмова через вулиці – це тиск на учасників такого процесу діалогу, щодо формування більшості".

РЕПОРТАЖ: Реакція самого президента на подію 16 вересня була, певною мірою, очікуваною. Леонід Кучма не має наміру вести будь-які переговори з представниками опозиції, оскільки їхні вимоги неконструктивні і оприлюднені були по хамські.

СИНХРОН: Леонід КУЧМА, президент України: "На жаль, є в нас чимало політиків, які замість копійки праці спрямовують свої зусилля на те, щоб за будь-яку ціну пробитись до влади. Для цього не виступають з начебто революційними, а насправді – антиконституційними гаслами, порушують громадянський мир у суспільстві. Ми не повинні допустити, щоб Україні довелося пережити ще одну революцію. І ми не допустимо цього, бо більшість людей прагне стабільності, а не потрясінь".

РЕПОРТАЖ: Дії влади 16 вересня деякі вітчизняні мас-медіа вже встигли назвати бездоганними. Заявивши, разом з тим, про прогнозованість поразки опозиції. Серед причин різношерстість рядів, відсутність єдиного лідера, та різні погляди на мету акції. І що найголовніше – більшість людей, які вийшли на вулиці, не мали наміру йти до самого кінця.

Залучаються, також, за принципом „фальшивого нейтралітету” заангажовані владою експерти.

СИНХРОН: Дмитро КОРЧИНСЬКИЙ, політолог, автор книги "Війна у натовні": "Опозиція планувала похизуватися власними стражданнями. Тактичної задачі, чисто бойової тактичної задачі на повстання, якщо вже заявлялося, що Україна, повстань – такого не було і ми це бачили. Не було визначеної вуличної політичної задачі. Всі ці люди хотіли, щоб з ними почали переговори".

СИНХРОН: Володимир МАЛИНКОВИЧ, політолог: "Сам факт такого внепарламентського протеста – это нормально, это хорошо, это свидетельство того, что мы идем по пути демократии, одной парламентской оппозицией нельзя ни в одной стране обойтись, необходимо общественная поддержка. Но вот время выбрано, на мой взгляд, искусственно. Люди, в принципе, вышли на улицы, протестуя против системы власти, которую для них олицетворяет Кучма. Но в том то и дело, что после выступления президента 24 августа появилась возможность изменить, и причем – радикально изменить систему власти без того, чтобы протестовать на улицах".

СИНХРОН: Дмитро КОРЧИНСЬКИЙ, політолог, автор книги "Війна у натовні": "У половини людей, які були на мітингу, були квитки на зворотну дорогу. Люди, які мають в кишенях квитки на зворотну дорогу, не здатні нічого зробити".

Вжиті також „безпідставні твердження” щодо „розгубленості” і „невизначеності” опозиції та Віктора Ющенка, які ніяк не аргументуються.

РЕПОРТАЖ: Невизначеності планам опозиційної трійки надає і поведінка Віктора Ющенка. Лідер "Нашої України" таки прийшов на мітинг, таки поставив підпис під деклараціями. Втім, з Європейської площі Віктор Андрійович подався обговорювати з пропрезидентськими фракціями умови створення парламентської більшості та формування коаліційного уряду.

РЕПОРТАЖ: Хвилю акцій протесту опозиція планує продовжити, хоча більшість спостерігачів вже сьогодні говорить про їхню безперспективність. Неочікувано спокійна поведінка влади, та невизначеність у лавах протестантів щодня зменшує число людей, здатних вийти на вулиці.

„Останнє слово” для розширених коментарів політичної ситуації, знову ж таки, надане представнику влади – спікеру парламенту Володимир Литвину, який транслює ті „стереотипи” стосовно опозиції, які постійно і активно нав’язуються масовій свідомості українських громадян. При цьому використаний прийом „підміни понять”, коли представники опозиційних сил, які, нагадаємо, отримали на парламентських виборах підтримку більшості українських виборців, оголошуються такими, що „не мають підтримки народу”.

СТУДІЯ: Гостем студії програми “Панорама” ми запросили голову Верховної Ради України, Володимира Литвина.

СТУДІЯ: Володимир Михайловичу, як би ви оцінили акції протесту декількох політичних сил, ті, що відбулися цього тижня?

СТУДІЯ: Володимир ЛИТВИН. Ці події показали одну тенденцію, яка притаманна частині наших політиків, вона полягає в наступному – **якщо ти не можеш взяти владу законним шляхом, то потрібно себе оголосити владою. Якщо ти не маєш масової підтримки суспільства, масової підтримки людей, то треба оголосити себе народом.** І я повинен сказати, що право на те, щоб люди могли вийти, і під час таких мітингів висловити свою позицію – це право людей. Воно повинно бути забезпечене - це право. Водночас, коли ми говоримо про право, треба пам’ятати про відповідальність. Насамперед – з боку тих, хто організовує ці акції. За дотримання існуючих порядків, за дотримання законодавства. І ще один момент, на мій погляд цікавий – сьогодні стало модним критикувати владу. І головне, що критикують владу ті, хто вчора був при владі, і сьогодні перебуває при владі. Найбільш затято критикує. На мій погляд, це свідчить про те, що ці люди живуть своїм уявленням про владу. І хочуть цієї влади. Тому, що, якщо називати себе демократом, то треба діяти демократично. І, по-перше – не подобається президент – тоді є відповідна процедура, треба через парламент приймати відповідні рішення, щодо імпичменту президента. А закликати вулицю міняти главу держави, за якого проголосував народ, який є всенародно обраний – це, принаймні, на мій погляд, свідчення тоталітарного мислення у людей, які називають себе демократами. По-друге – висувати звинувачення людині, політику, державному діячеві без будь-якого рішення суду, і водночас, називати себе демократом, що саме вони хочуть будувати демократичну Україну, і ніхто інший – це насторожує, а більше того – лякає. Тому, що є небезпека, якщо люди прийдуть до влади, вони будуть діяти такими принципами, вони будуть судити “трійками”, як це було в 37 році, без суду. Вже суд не потрібний – вони вже винесли вердикт і хочуть цей вердикт нав’язати всьому українському суспільству (звернення до стереотипів, тиск на емоції)... Ми вже пережили достатньо революцій і достатньо пережили ми повстань, (апеляція до стереотипів) і ми переконались, до чого це привело. Добра це не додає, стабільності це не додає, спокою це не додає.

Ера, Підсумки [2002-09-25 23:40]

- Зустріч Леоніда Даниловича Кучми з представниками опозиційних сил та його заява з приводу вимог опозиції щодо відставки президента

СТУДІЯ: Ведучий – Руслан ПОЛІЩУК. Опозиція взяла тайм-аут, але, за заявами своїх лідерів, готує нові акції протесту, а ближчими днями вона знову спробує отримати ефір на УТ-1. Минулу ніч усі опозиційні лідери, окрім Віктора Ющенка, провели в Адміністрації президента.

РЕПОРТАЖ: Автор: Дмитро ТЕЛЕНКОВ. Британська погода з дощем і туманом і далеко не англійська поведінка учасників акції протесту. Ноги опозиціонерів вже, напевно, знають кожну вибоїну на шляху "Грушевського–Садова–Інститутська–Банкова" і назад. Зранку 150-200 осіб біля парламенту, згодом – пару тисяч біля Адміністрації президента, ще згодом – весь натовп повертається на вихідну позицію, до Ради. Що не день – то людей в акціях меншає, хіба що частина демонстрантів чекала виходу з президентської Адміністрації 46 опозиційних депутатів, які вчора увійшли в будівлю на Банковій і вимагали зустрічі з президентом. Генпрокуратура зреагувала оперативно, порушивши кримінальну справу за фактом втручання у діяльність держдіяча та за тиск на президента з метою перешкоджання виконанню службових обов'язків. Голодуючі депутати чекали аудієнції до ранку. І таки дочекалися. (застосований прийом іронічного відображення дій опозиції)

Натомість, представники влади отримали широку можливість черговий раз у ефірі транслювати вигідні для себе твердження.

СИНХРОН: Віктор МЕДВЕДЧУК, голова Адміністрації президента: "Є факт безперечний про те, що влада і глава держави, демонструючи приклад, ще раз показав і продемонстрував відкритість і прозорість влади".

РЕПОРТАЖ: За словами Віктора Медведчука, Леонід Кучма наголосив, що він є загально обраний президент до 2004 року, і буде виконувати ці обов'язки згідно з тим вибором, який зробив український народ у 99-му році. Опозиція відповіла ініціюванням загальноукраїнського збору підписів на відставку президента. Завтра ж "четвірка" обіцяє не голосувати, допоки парламент не розгляне політичної ситуації в країні.

СИНХРОН: Олександр ЗІНЧЕНКО, заступник Голови Верховної Ради: "Опозиція веде себе не дуже послідовно, оскільки в деяких документах вона надзвичайно зацікавлена, для того, щоб провести через зал".

СИНХРОН: Сергій ТІГІПКО, лідер фракції "партії ППУ і Трудова Україна": "Йдуть порушення законодавства, якщо будуть порушення законодавства, то нічого доброго це не буде, і самі депутати повинні дотримуватися законодавства. З другого боку – ми не маємо закону про опозицію, і ми як суспільство не визначились з тим місцем, яке повинна займати опозиція".

СИНХРОН: Олександр ЗАДОРЖНИЙ, постійний представник президента у Верховній Раді: "Перед Верховною Радою, нагадаю, є ціла низка проблем, економічних перш за все, які потребують свого вирішення, тому блокування роботи Верховної Ради йде не на користь всій державі, і ця акція може нанести набагато більше збитків всій державі, ніж будь-яке правління когось чи чогось".

Слово представникам опозиції було надане за принципом „**виривання із контексту**” коротких фраз, які або ілюструють думку кореспондента, або свідчать про невпевненість та невизначеність учасників опозиції.

.. СИНХРОН: Петро СИМОНЕНКО, лідер КПУ: "Ми маємо повне право наполягати, щоб була проголосована наша постанова, проект постанови щодо політичної ситуації в Україні із конкретними тими пунктами, які викладені в цій постанові".

.. СИНХРОН: Тарас ЧОРНОВІЛ, фракція "Наша Україна": "Потрібно міняти корінь проблеми, а не тільки листячка, які ростуть на самій верхівці".

РЕПОРТАЖ: Упевненість у власних ідеях на вулиці час від часу перетворюється в опозиціонерів на вишукування реальних подальших дій за парламентськими лаштунками. Поки мета одна – змусити главу держави піти. Що далі – ніхто не каже, а скоріше – і не знає.

СИНХРОН: Петро СИМОНЕНКО, лідер КПУ: "Ці масові заходи і далі будуть продовжуватися, тільки ми вже визначимося за формою, за часом, у часі, і, так скажем, за змістом цих акцій".

СИНХРОН: Тарас ЧОРНОВІЛ, фракція "Наша Україна": "Акції опозиції зараз будуть може не до кінця ще зорганізовані, ми тільки вчимося працювати в опозиційному руслі, але вони будуть достатньо результативні".

„Останнє слово” також було надане представнику провладної партії (С.Тигіпко)

СИНХРОН: Сергій ТИГІПКО, лідер фракції "партії ППУ і Трудова Україна": "Цьому буде тільки два виходи: чи опозиція стає владою, чи влада залишає її опозицією, тому тут іншого шляху не буде, – "чи-чи".

А ось як була висвітлена в ефірі популярного каналу „1+1” ситуація із спробою лідерів опозиції отримати час в ефірі Першого Національного каналу 23.10.2002 року. Акцент було зроблено на начебто протизаконному характері цієї акції. Але жодним словом ведучий не прокопчився про причини саме таких дій опозиціонерів – **тотальну інформаційну блокаду по відношенню до них**. Не зробили телевізійники спроби надати слово керівникам опозиційних партій для пояснення своїх дій, власної позиції. Фактично, акт відчаю „опущено” до рівня неадекватної поведінки політиків, що прагнуть до влади за будь-яку ціну.

Підсумковий випуск ТСН [2002-09-23 23:59]

Лідери опозиційної "трійки" – Олександр Мороз, Петро Симоненко і Юлія Тимошенко захопили студію новин Першого Національного телеканалу

СТУДІЯ: Ведучий – Олесь ТЕРЕЩЕНКО. На вівторок запланована друга хвиля осінніх протестів, проте ввечері з'ясувалося, що опозиція вирішила її почати раніше оголошеної дати 24 вересня. Форма акції теж стала несподіваною. Об'єктом став телецентр. Лідери опозиційної "трійки" – Олександр Мороз, Петро Симоненко і Юлія Тимошенко в супроводі інших депутатів із своїх фракцій захопили новинну студію Першого Національного телеканалу з вимогою надати їм ефір. Керівники УТН спочатку сприйняли це як спробу очільників опозиції на повному серйозі провести випуск "Новин". Таким чином, о дев'ятій вечора не вийшов основний випуск УТН, що керівництво компанії потім розцінило як блокування нормальної роботи УТ-1. Є інформація про порушення кримінальної справи за фактом штурму телебачення. Після 10 опозиціонери погодилися піти після слів президента НТКУ розглянути можливість реалізації вимоги.

СИНХРОН: Ігор СТОРОЖУК, президент НТКУ: "Я так розумію, що якби тут був ведучий, який би вів новини, так, і якби вдень ми з вами говорили про це, і

записали, і я б це не видав, ви б сказали, що то є цензура. А коли ви прийшли і сіли на місце ведучого новин, то ви будете що, вести новини?

СИНХРОН: НЕ ТИТРОВАНУ, голос Ю.Тимошенко – "УС": "Ви можете дати нам завтра в новинах на 10 хвилин...В прямому ефірі..."

СИНХРОН: Ігор СТОРОЖУК, президент НТКУ: "Я можу вам сказати, якщо ви в Верховній Раді..."

СИНХРОН: НЕ ТИТРОВАНУ, голос Ю.Тимошенко – "УС": "А при чому тут Верховна Рада до вас..."

24 вересня парламент планує розглянути законність дій опозиції і правоохоронців 16 вересня та обговорити політичну ситуацію в Україні

СТУДІЯ: Вранці опозиція приведе під стіни Верховної Ради своїх прихильників. Серед них попри відсутність офіційного рішення про участь блоку Віктора Ющенка будуть і "нашоукраїнці". У цей час парламент визначатиме законність дій опозиції і правоохоронців 16 вересня переважно щодо проведення несанкціонованої акції однією стороною і ліквідації наметового містечка навколо Банкової – іншою. Основними доповідачами будуть генпрокурор і міністр внутрішніх справ. Спікер вважає, що у випадку порушень прав громадян, можливо, буде створена спеціальна комісія. Опозиція хоче обговорити, правда, не тільки конкретний день, тобто 16 вересня, а й політичну ситуацію в цілому і провести кілька кадрових рішень... кадрових постанов. Але керівництво парламенту твердить, що зможе витримати тиск. Як Верховна Рада готується зустріти протести?

(...) **РЕПОРТАЖ:** Якщо у Києві акція протесту вступає завтра у другу фазу, то в Харкові місцеві комуністи ніяк не дійдуть згоди з місцевою владою. Дискусія про розташування наметового містечка закінчилася у ніч проти неділі його демонстрацією силами місцевих комунальників, підкріпленими рішенням Дзержинського районного суду. Закінчилася мирно, але розібрані намети учасники акції прибрати не стали. У якій точці міста вони не порушуватимуть громадського порядку – суд збирається визначити 30 вересня.

Повідомлення про дії опозиції межує із повідомленням про вибух в під'їзді житлового будинку в центрі Києва (створення негативних асоціацій).

Вибух в під'їзді житлового будинку в центрі Києва

РЕПОРТАЖ: Автор: Едуард ЛОЗОВИЙ. Дві особи поранено внаслідок вибуху в центрі Києва. Тип вибухового пристрою, який спрацював в під'їзді житлового будинку на бульварі Шевченка, не встановлено. Потерпіла жінка, яка отримала тяжкі травми голови, – прибиральниця з офісу фірми, розташованої на першому поверсі, потерпів і чоловік, який відбувся незначними ушкодженнями, – бізнесмен. Мешканці будинку висловили правоохоронцям припущення, що вибух був спрямований проти нього. Порушено кримінальну справу.

Детальне повідомлення про передачу в суд кримінальної справи ЄЕСУ за принципом контрасту – з повідомленням про активну позицію Президента у відстоюванні європейських перспектив України. Правда, знову ні слова про реальні причини того, чому ці самі європерспективи опинилися під сумнівом...

Генеральна прокуратура направила до суду першу кримінальну справу порушену проти керівників ЄЕСУ

СТУДІЯ: Цього тижня сталася сенсаційна подія – Генеральна прокуратура, нарешті, направила до суду першу кримінальну справу, порушену проти керівників горезвісної корпорації Єдині енергетичні системи України. Якщо хтось забув,

нагадаю – свого часу цю корпорацію не раз звинувачували у зв'язках із колишнім прем'єром Павлом Лазаренком, а очолювала ЄЕСУ Юлія Тимошенко. Як повідомила прес-служба Генпрокуратури, у справі йдеться про злочини, передбачені частиною 5 статті 191 – розтрата, привласнення майна, заволодіння майном в особливо великих розмірах та іншими статтями Кримінального кодексу України. **Оскільки один з обвинувачених – чоловік народного депутата Юлії Тимошенко, Олександр Тимошенко, зараз перебуває у лікарні, його справу виділено в окреме впровадження, і згодом також буде направлено до суду.** Одночасно в Туреччині суд відхилив скаргу 4-х працівників ЄЕСУ про незаконність утримання їх під вартою. Як повідомлялось, у січні цього року Генпрокуратура висунула звинувачення низці колишніх керівників ЄЕСУ та оголосила їх розшук. У червні їх затримали у Туреччині і досі вони перебувають у в'язниці в Анталії. За інформацією Генпрокуратури турецький уряд розглядає питання про екстрадицію.

На Європейському економічному самміті у Зальцбурзі президент Кучма висловився проти позбавлення України європейського майбутнього

СТУДІЯ: Від того, чи стане Україна економічно стабільною і передбачуваною, залежить і її майбутнє в Євросоюзі. Як вітчизняні політики, так і представники країн-членів ЄС не раз засвідчували, що для України дуже важливо увійти до Європейської спільноти. 2004 року Україна і ЄС матимуть спільні кордони. Чи не з'являться в Європі нові розподільчі лінії, чи стане вона справді єдиною? Про це дискутували 7 президентів, 4 прем'єри, та представники фінансових організацій у Зальцбургу.

(...)Вже з півроку Україна веде активний наступальний діалог. Тут, у Зальцбурзі, Леонід Кучма запитав – а що виграє Європа, якщо позбавить Україну європейської перспективи? Насамперед – погодиться з існуванням величезної сірої зони поблизу власних кордонів, і, фактично узаконить нові розподільчі лінії на континенті. Далі – яким мірилом Європейців поділили на першо і другорядних, і хто відповідатиме за моральні наслідки цього поділу? ЄС збіднює себе і в культурному і в духовному вимірах. Президент заявив, що не вважає за доцільне укласти нову базову угоду з ЄС, в якій не буде чітко окреслено перспективи членства в Євросоюзі. Найкращою договірною основою для України є угода про асоціацію, яку мають нинішні країни-кандидати.

Зауважимо, що до повідомлення про справу ЄЕСУ додається скзовне повідомлення про те, що майор Мельниченко відмовився передати українським слідчим оригінали нашумілих записів і записувальний пристрій. А також відмовився давати свідчення.

Який стосунок мало це повідомлення до попереднього? Окрім бажання черговий раз „вкинути” інформацію, яка б зародила чи розвинула у глядачів сумніви у автентичності записів Мельниченка.

„Цього тижня, як повідомила Генпрокуратура, майор Мельниченко відмовився передати українським слідчим оригінали нашумілих записів і записувальний пристрій. А також відмовився давати свідчення.”

„Класика” маніпуляційного „жанру” - у програмі „Підсумки”, ТРК „ЕРА”, [2002-09-24 23:40].

Трагічна подія – смерть хлопчика - жертви „скнилівської” трагедії – використовується як прийом „психологічного шоку” і „відволікання”. Шокуюче повідомлення одразу нівелює враження від серйозних суспільно-політичних подій –

другої хвилі акцій опозиції. Тим більше, що ці акції знову (як завжди) висвітлюються в **іронічному, принижувальному стилі**.

„У кращих традиціях партійної конспірації”, „Стартовий пункт своєї ходи оприлюднила лише КПУ – вже традиційний Європейський майдан, або ж, згідно з версією декого з комуністів – Європейська площа ім. Ленінського комсомолу” – в таких виразах описує журналіст акції протесту.

Виділена окремо така „важлива новина”, як залив фарбою відеокамери прес-служби Адміністрації Президента. Зате „традиційно” жодної спроби надати слово представникам опозиційних сил. „В стик” до повідомлення про спробу депутатів-опозиціонерів добитися зустрічі з Президентом йде інформація про порушення кримінальної справи по факту перешкоджання професійній діяльності журналістів – так кваліфікує Генпрокуратура спробу опозиціонерів пробити інформаційну блокаду. Коментарі ситуації даються виключно провладними політикам (Кравчук, Гавриш, Йоффе) і самим Президентом.

Ми також маємо справу з прийомом **„аргумент”**, коли в суперечливій, дискусійній ситуації тележурналісти виступають „голосом” однієї сторони.

Негативне ставлення до виступів опозиції викликається за допомогою прийому **„негативних асоціацій”**. Опозиціонери оголошуються винуватцями неприйняття бюджету, винуватцями загрози добробуту українських громадян.

Підсумки [2002-09-24 23:40]

Учора ввечері в реанімації клінічної лікарні помер 11 річний Андрій Шевчук, що постраждав під час авіашоу у Львові.

Йде репортаж зі Львова.

У столиці та обласних центрах пройшла друга хвиля акції опозиції

СТУДІЯ: В студії – Руслан ПОЛІЩУК. Тим часом у столиці та обласних центрах пройшла друга хвиля акції опозиції.

РЕПОРТАЖ: Автор: Костянтин МУДРИК. На відміну від подій тижневої давнини, другу серію свого вересневого протесту опозиція розпочала спозаранку і в кращих традиціях партійної конспірації. Стартовий пункт своєї ходи оприлюднила лише КПУ – вже традиційний Європейський майдан, або ж, згідно з версією декого з комуністів – Європейська площа ім. Ленінського комсомолу. Інші партії та блоки свій маршрут тримали у таємниці. Зібравшись під Верховною Радою о 10-й, за приблизними підрахунками понад 5-ти тисячна опозиція наступні чотири години здебільшого скандувала, слухала пряму трансляцію сесійної зали та двічі спілкувалася зі своїми лідерами. Серед останніх, під час їхнього другого виходу в народ, був і Віктор Ющенко. До цього його участь в заходах була під питанням. По обіді колони опозиціонерів попрямували вже знайомим маршрутом на банкову, де їхні проводирі – півсотні народних депутатів, намагалися зустрітися з главою держави і вручити йому перелік своїх вимог. Не вдовольнившись зустріччю з главою Адміністрації президента Віктором Медведчуком, депутати лишилися на місці і оголосили голодування.

Депутати, під час перебування в приміщенні Адміністрації президента, залили фарбою камеру прес-служби президента

СТУДІЯ: Депутати, під час перебування в приміщенні Адміністрації президента, залили фарбою камеру прес-служби президента. Тим часом, Адміністрацію президента, де перебувають депутати, котрі оголосили голодування, прибув представник Генпрокуратури. Він повідомив про порушення кримінальної справи за

фактом захоплення державного будинку та перешкодження діяльності президента.

Прокуратура порушила кримінальну справу за фактом перешкодження законній професійній діяльності журналістам УТ-1 та захопленням будівлі НТКУ

СТУДІЯ: А прокуратура Києва порушила кримінальну справу за фактом перешкодження законній професійній діяльності журналістам УТ-1 та захопленням будівлі НТКУ. Нагадаю, що вчора, близько 9-ї вечора, група народних депутатів, на чолі з Олександром Морозом, Петром Симоненком та Юлією Тимошенко пройшли у студію українських телевізійних новин і висунули вимогу надати їм ефір. На незаплановану зустріч з депутатами прибув президент НТКУ Ігор Сторожук, який попросив депутатів звільнити студію та не зривати програму. Проте, блокада роботи телеканалу тривала півтори години.

Інтерв'ю президента України з приводу акцій опозиції

СТУДІЯ: Президент Леонід Кучма назвав вчорашні дії опозиції провокацією.

СИНХРОН: Леонід КУЧМА, президент України: "Ми ж з вами є свідками, що кожен сесійний день, кожен сесійний день, на екранах телебачення є щоденник парламенту. На протязі 30 хвилин. Що кожен день парламентських засідань іде пряма трансляція через радіо, засідань. Що кожен суботу 40 хвилин, чи 45, я не пам'ятаю, в прямому ефірі мають можливість виступати фракції, депутати, і так далі. Будь-ласка, є це все в рамках закону. Що для Мороза, Симоненка і Тимошенко окремий закон повинен бути? Тому я думаю, що в суспільстві повинні задуматись, до чого можуть призвести такі дії. Я вже один раз казав, практично, з приводу 16 вересня, що ми вчимося демократії. Але все це повинно проходити в рамках правового поля, знову ж таки, українського. А воно не відрізняється від всіх країн світу, практично".

Заява лідерів 9-ти центристських партій з приводу акцій опозиції

СТУДІЯ: Лідери 9-ти центристських фракцій виступили с заявою, в якій констатували, цитую: "В Україні останнім часом загострюється протистояння політичних сил, яке є наслідком продуманих і цілеспрямованих дій опозиції". Депутати дев'яти фракцій вважають, що правоохоронні органи, знову цитую: "зобов'язані використати повноваження, надані їм законом і забезпечити в Україні гарантований конституцією порядок".

Сьогодні опозиція блокувала не тільки транспортний рух, але й трибуну Верховної Ради

СТУДІЯ: Блокуванням транспортного руху цього дня опозиція не обмежилася. Завдяки її зусиллям, Верховна Рада півдня не мала можливості перейти до розгляду бюджету на наступний рік. Як заявила лідерка опозиції Юлія Тимошенко, вона вважає своїм священним обов'язком блокувати парламентську трибуну, доки не буде знайдено відповідь на запитання – як Україні жити далі, оскільки розгляд українських законів пані Юлія вважає шкідливим для українського народу.

РЕПОРТАЖ: Автор: Юліана САУХ. Вранішнє засідання Верховної Ради пройшло під гаслом "Створимо проблему і мужньо її розв'яжемо". Півдня, відведеного для розгляду навколобюджетних законів депутати обговорювали політичну ситуацію в країні, яку створили напередодні. З численних емоційних вимог опозиції чітко можна виокремити дві – відставка президента та особистий годинник генпрокурора, який Юлія Тимошенко, як знавець, оцінила у 10 тис. доларів.

Прокурор годинника не віддав, так само, як і президент на відставку не налаштований.

СИНХРОН: Степан ГАВРИШ, лідер депутатської групи “Демократичні ініціативи”: “Я думаю, що саме ця позиція української, ще молоді опозиції, є достатньо деструктивною, бо єдине гасло, яке вони висувують не може вирішити економічних, соціальних, та і політичних проблем українського розвитку. Відсутність програми, чіткого розуміння перспектив українського прогресу говорить про те, що опозиція сьогодні не налаштована на те, щоби Україна мала чітку економічну програму, бодай на наступний рік, не кажучи вже про важливе стратегічне планування на майбутнє”.

РЕПОРТАЖ: у той час, як у парламенті шалено дискутували, щодо подій 16-го вересня, під його стінами опозиція зібрала новий мітинг. І відтак – новий привід для дискусії.

СИНХРОН: Леонід КРАВЧУК, лідер фракції СДПУ(о): “Людина має право на ці мітинги, вони забезпечені Конституцією. Але вона... мітинги не можуть заважати мені, як людині, як громадянину, щоб мої права також були забезпечені. І вони не можуть заважати прийняти бюджет, від якого буде залежати життя більшості, або, може, всього, будемо говорити відверто, українського народу”.

СИНХРОН: Юлій ІОФФЕ, фракція партій ПППУ і “Трудова Україна”: “Коли не буде прийнятий бюджет, і ми мали такий досвід, до першого січня, то це перехід управління бюджетом в ручний режим. А це дає дозвіл багатьом зловживанням”.

Канал „Інтер”, політичні симпатії якого окреслено, мабуть, найбільш виразно, у своєму репортажі зробив все можливе, щоб спроби опозиціонерів розглянути у парламенті питання про політичну ситуацію в країні подати в якомога іронічнішому ключі, тим самим використовуючи прийом **„Прийняття”**, поєднуючи його з іншими: **„спотворенням масштабу подій”**, **„підміною предмету дискусії”**. Мета одна – подати події у парламенті як не варті серйозного ставлення, а дії опозиціонерів – як дріб’язкові чвари занадто владолюбних політиків, ворогів стабільності і спокою, гарантом яких є зрозуміло хто.

Журналісти „Інтеру” спромоглися надати слово лише двом представникам опозиції, що склалися із однієї(!) фрази, **вирваної із контексту**.

Той же підхід застосовано і до висвітлення подій на Банковій, де, нагадаємо, група опозиційних депутатів увійшла до резиденції Президента, щоб передати йому вимоги, які були прийняті на мітингах протесту. Дотримано принцип **„інформаційної блокади”** – жодної можливості почути альтернативну думку, всі без винятку події подаються або у викладі журналістів, або у коментарях політиків провладної орієнтації.

Використовується **принцип контрасту**. Протиставляється „агресивність” опозиції та „відданість демократії і закону” Президента.

Подробности [2002-09-24 20:00]

Утреннее заседание украинского парламента

СТУДІЯ: В студії – Максим РАВРЕБА. Сьогоднішній пленарний день в Верховній Раді, як і ожидалось, был жарким. И хотя в повестке дня одним из первых пунктов значилось рассмотрение Бюджета страны на будущий год, депутаты до обеда занимались политическими вопросами.

РЕПОРТАЖ: Автор: Марина СОРОКА. Чем только не занимались сегодня с утра в парламенте - блокировали трибуну, настаивали на закрытом заседании, по традиции объявляли внеочередной перерыв, цитировали Маяковского, требовали ввести мораторий на продажу оружия, обещали рассказать о зарубежных счетах несговорчивых оппонентов и даже пытались отобрать часы у Генерального прокурора. В общем, в Верховной Раде бурлили нешуточные страсти. Правда, если неделю назад оппозиционеры требовали вызвать на ковер министра внутренних дел и Генерального прокурора, то сегодня они практически не давали им говорить. (використано принцип іронічного зображення)

СИНХРОН: Юрий СМИРНОВ, министр внутренних дел Украины: "Шановна президія, шановні народні депутати. 16 вересня ряд партій і блоків організували масові заходи з метою привернення уваги до своїх політичних вимог... (шум в зале, голос за кадром: "Заспокойтесь, заспокойтесь"). Я согласен – назовите цифру больше. Больше назовите, я согласен. У супереч судової заборони, з 15 до 17 години такої мітинг відбувся".

СИНХРОН: : Шум в зале, голос за кадром: "Та заспокойтесь будь-ласка. Не треба зараз з'ясовувати стосунки, сядьте". К генпрокурору подходит депутат листом бумаги и начинает что-то доказывать. Между ними затевается разговор, однако звуковая волна проходит мимо микрофонов. Голос за кадром: "Не треба вступати в суперечки. Продовжуйте".

Сегодня оппозиционные партии опять блокировали Администрацию президента

СТУДИЯ: Около 2-х часов дня лидеры вышли к своим сторонникам, которых под стенами Верховной Рады собралось около 4-х тысяч. К ним вышли депутаты, и предложили пройти к Администрации президента, чтобы передать главе государства письмо со своими требованиями. Люди остались на улице, а народные избранники, в очередной раз воспользовавшись депутатской неприкосновенностью, свободно вошли в здание.

РЕПОРТАЖ: Автор: Александр ЛУКЬЯНЕНКО. Несколько часов депутаты бродили по коридорам Администрации, выкрикивая в мегафон свои лозунги. А в порыве эмоций кто-то из них облил краской видеокамеру одного из операторов пресс-службы главы государства. Нардепов попытался успокоить руководитель президентской администрации. Сам Леонид Кучма в этот момент принимал верительные грамоты у послов Словении, Вьетнама, Кот-д'Ивуар и Мьянмы. У дипломатов он поинтересовался - не смущают ли их скопление людей на улице и скандирующие депутаты в коридорах Администрации президента. Послы заметили, что видят в этом проявление демократии.

СИНХРОН: Леонид КУЧМА, президент Украины: «Ми вчимося демократії. Але все це повинно проходити в рамках правового поля, знову ж таки, українського. А воно не відрізняється від всіх країн світу, практично. Але коли розмова йде мовою шантажу, то я такої мови також не сприймаю».

РЕПОРТАЖ: Сейчас около 70 парламентариев находится в здании Администрации президента, некоторые из них успели объявить политическую голодовку. А рядовые сторонники оппозиции, спев на Банковой несколько революционно-патриотических песен, начали расходиться.

Генпрокуратура возбудила уголовное дело по факту захвата государственного здания и препятствования деятельности президента

СТУДІЯ: И, как сообщает агентство «УНИАН», со ссылкой на народного депутата Иосифа Винского, Генпрокуратура возбудила уголовное дело по факту захвата государственного здания и препятствования деятельности президента. На действия радикальных депутатов уже отреагировали центристы. Заявление от имени 9-ти фракций с трибуны Верховной Рады зачитал Александр Карпов.

СИНХРОН: Александр КАРПОВ, народный депутат Украины, фракция НДП: «Останнім часом в Україні загострюється протистояння політичних сил, яке є наслідком продуманих та цілеспрямованих дій працівників опозиції. Від мітингів та демонстрацій гарантованих Конституцією, вдається до прямого силового тиску на органи влади та державного управління. Блокують області державні адміністрації, 23 вересня було здійснено спробу захопити телевізійний центр у місті Києві. Сьогодні, біля 14 години група народних депутатів України, під приводом зустрічі з президентом України, Леонідом Даниловичем Кучмою, увійшла до приміщення Адміністрації президента України і намагається створити перешкоди для виконання главою держави своїх конституційних повноважень. Ці дії ми розцінюємо, як пряму загрозу діяльності органів влади в здійсненні своїх конституційних повноважень. Народні депутати 9-ти фракцій вважають, що правоохоронні органи зобов'язані використати повноваження, надані ним законом і забезпечити в Україні гарантований конституцією закон і порядок».

Практично ті ж „принципи висвітлення” ми спостерігаємо і у програмі Першого Національного каналу „Панорама”.

Зустріч представників опозиції з Президентом подається виключно у односторонній інтерпретації. Наведені синхрони представників опозиції Юрія Оробця та Петра Симоненка „**вирвані з контексту**” та надто короткі, щоб вловити їх зміст.

Натомість, достатньо широку власну інтерпретацію події має можливість дати глава адміністрації Президента Віктор Медведчука. Який, власне, і інтерпретує цю подію як прояв демократичності влади.

Звинувачення у торгівлі зброєю з Іраком, які серед інших пред'явили опозиціонери Президенту (їх суть не оприлюднюється) оточене (прийом „**цукрового сандвіча**”) повідомленнями про „спростування” Генпрокуратури, коментарем спікера Литвина, заявою про створення слідчої комісії парламенту, „на якому наполягає Президент”.

Прийоми „**першої реакції**” на початок „кольчужного” скандалу при висвітленні цієї теми дотримувалися і надалі.

„**Атака за допомогою подвійного стандарту**” здійснюється на опозиціонерів у кінці випуску. Метод політичного тиску, обраний опозицією, оголошується „зривом роботи парламенту”, через який не було прийнято „низку законів”.

Панорама, УТ-1 [2002-09-25 21:00]

На зустрічі з президентом України Леонідом Кучмою опозиціонери вручили йому текст резолюції

СТУДІЯ: У студії – Людмила ТОМАНЕК. Сьогодні зранку Леонід Кучма зустрівся з лідерами опозиційних партій. Вони вручили президентові текст резолюції, підписаної у ході акції 16 вересня.

РЕПОРТАЖ: Автор – Ольга СКОТНИКОВА. 46 народних депутатів вчора прийшли до Адміністрації президента, піднялись на 4-ий поверх, де знаходиться

службове приміщення глави держави, і намагалися потрапити на прийом без попередньої домовленості. Сьогодні вранці Леонід Кучма дотримав свого слова – зустрівся з Олександром Морозом, Юлею Тимошенко, Юрієм Оробцем та Петром Симоненком. На зустрічі був глава Адміністрації президента Віктор Медведчук. Він повідомив, що четверо депутатів вручили звернення зборів 16 вересня, де піднімається питання відставки президента.

СИНХРОН: *Віктор МЕДВЕДЧУК, глава Адміністрації президента України:* "Леонід Данилович Кучма сказав, що він готовий до відповіді, і ця відповідь прозвучала щодо намагань опозиції відправити у відставку президента України. Він сказав, що він є загальнообраний президент до 2004-го року і буде виконувати ці обов'язки згідно з тим вибором, який зробив український народ в 1999-му році".

РЕПОРТАЖ: Крім того, на зустрічі четверо народних депутатів порушували питання щодо звинувачень на адресу України про торгівлю зброєю з Іраком. Після 15-хвилинної зустрічі з президентом депутати залишили приміщення Адміністрації. Як заявив Віктор Медведчук, вимоги опозиції є проявом демократії. Крім того, народним обранцям, які перебували в резиденції президента, ніхто не протидівав.

СИНХРОН: *Віктор МЕДВЕДЧУК, глава Адміністрації президента України:* "Головне, щоб такі прояви демократії не порушували конституційний порядок і найголовніше – права і законні інтереси наших громадян. Якщо це буде відбуватися в цих межах, то ці акції будуть сприйматися як демократичні дії демократичних сил і будуть засвідчувати нормальний суспільний розвиток України".

ОГЛЯДОВО: Глава Адміністрації президента підтвердив принциповість та незмінність курсу Леоніда Кучми на проведення політичної реформи.

СИНХРОН: *Петро СИМОНЕНКО, лідер фракції КПУ:* "Ми вправі тоді і далі, продовжуючи нашу акцію, не тільки наполягати і добиватися, щоб він пішов у відставку".

СИНХРОН: *Юрій ОРОБЕЦЬ, фракція "Наша Україна":* "Президент з...відразу заявив, що треба відкрити засідання Верховної Ради і в принципі запросити в представників заводів, тих структур, які торгують зброєю. І я думаю, що таке рішення буде прийнято".

(...)РЕПОРТАЖ: Президент передав через міністра закордонних справ доручення до Ради Безпеки ООН з пропозицією направити до України інспекторів, які б дослідили виробництво та реалізацію зброї. Крім того, Леонід Кучма наполягає на створенні слідчої комісії Верховної Ради, яка б відстежила куди і хто продавав зброю протягом усіх 11-ти років незалежності України.

Прес-служба Генпрокуратури заявила, що інформація про нібито нелегальний продаж Україною до Іраку станції "Кольчуга" спростована

СТУДІЯ: Сьогодні прес-служба Генпрокуратури заявила, що опублікована в деяких ЗМІ інформація про нібито нелегальний продаж Україною до Іраку станції "Кольчуга" (цитую): "В повному обсязі спростована проведеним розслідуванням і отриманими доказами. Є повністю вигаданою і не відповідає дійсності". Нагадаю, що влітку цього року, на підставі проведених перевірок було відмовлено у порушенні кримінальної справи за фактами нібито нелегального продажу зброї до Іраку через відсутність складу злочину.

Опозиціонери фактично зірвали роботу Верховної Ради – денний порядок питань заслухувала напівпуста сесійна зала

СТУДІЯ: Сьогоднішні дії опозиції призвели фактично до зриву роботи Верховної Ради. Представники чотирьох фракцій: Компартії, СПУ, БЮТ та "Нашої України" відмовилися працювати у сесійній залі доки не владнається політична суперечка опозиції з владою.

РЕПОРТАЖ: Автор – Валентин ТРОХИМЧУК. Лексикон вітчизняних парламентських висловів сьогодні поповнився ще одним словосполученням – "парламентська непокора". Вуличні пристрасті таки дісталися сесійної зали і вилилися в операцію з відповідним визначення. Наближення якоїсь непересічної події у Верховній Раді відчувалося з самого ранку: представники четвірки не займають робочі місця про щось настійливо радяться, весь час комусь телефонують. Вироблену позицію оприлюднює комуніст Адам Мартинюк. Спочатку депутати вимагають припинити засідання поки президент не зустрінеться з представниками опозиції, потім – надати їм додатковий час для виголошення заяви і кінець-кінцем залишають сесійну залу.

РЕПОРТАЖ: *Заклики пропрезидентських фракцій на адресу четвірки все ж взялися до розгляду питань порядку денного опозиціонери відверто проігнорували. Як наслідок розповіді про плюси та мінуси – низка законопроектів, серед яких були і такі документи, як Закон про вибори народних депутатів, про ставки податків на прибутки фізичних осіб, про податок на додану вартість та мінімальну зарплату слухала напівпорожня сесійна зала.*

СИНХРОН: *Анатолій ТОЛСТОУХОВ, фракція НДП: "Я їх по іншому як політичне хуліганство дій опозиції не оцінюю. І думаю, хоч з точки зору закону, хоч з точки зору депутатської етики, за яку голосували в цьому залі, оцінки мають бути такими ж. А те, що влада і опозиція мають сформувавши правила гри, то це однозначно. На сьогоднішній день, на жаль, таких правил гри немає. Тому і ходимо з болячкою і демонструємо цю болячку усьому світові".*

Тиждень 14-21 жовтня 2002 року

Передостанній тиждень жовтня минулого року розпочався з події, яка в будь-якій державі, що претендує називатися демократичною, стала б сенсацією №1. У будь-якій, окрім України.

Висвітлення цієї сенсаційної події - відкриття кримінальної справи проти Президента України Леоніда Кучми суддею Юрієм Василенком – на українських телеканалах було достатньо детально описано нашими колегами з Інтернет-видання „Українська правда”, Їх текст ми наведемо тут повністю. Зауважимо лише, що практично всі канали пішли по шляху або ігнорування цієї події, або максимального „приниження” її значимості, через перенесення її в порядку денному в розряд другорядних.

Крім того, дотримуючись принципів „інформаційної блокади”, вони відмовились від викладу (хоча б часткового) суті звинувачень, що закидалися Президенту.

День ганьби українського телебачення. УП, 17.10.2002

Якщо чесно, то такої ганьби українського телебачення не було давно. Потроху вже звикаємо до призми, в якій подається реальність з екрану. Але тепер – новий прорив у розвитку української демократії.

Востаннє ігнорування топ-події дня було два роки тому. Якщо бути точним, то 28 листопада 2000 року, коли Олександр Мороз вперше оприлюднив плівки Мельниченка. Тоді на деяких каналах абсурдність ситуації переходила всі межі – у

вечірніх новинах Литвин спростовував те, про що глядачі просто не знали. Тепер ситуація повторюється.

У середу ввечері колишній флагман української журналістики канал „1+1” повідомив Україні новину... вівторок – про порушення кримінальної справи проти Кучми. Зрозуміло, власне у вівторок у вечірньому випуску ТСН про це просто промовчало. Жодного слова. Нуль реакції.

Вчинок ТСН – це своєрідний рекорд у тому, як треба „правильно” подавати антипрезидентську подію. Конкурент йому – тільки „Новий канал”, де у новинах, що виходять о 19:00, у вівторок про це також мовчали.

Для порівняння – так 15 жовтня висвітлювали у випусках новин порушення кримінальної справи проти Кучми:

УТН-панорама, УТ-1, 21-00: сьоме повідомлення випуску. Усно в студії поінформували, що „кілька народних депутатів подали заяву до апеляційного суду міста Києва про порушення кримінальної справи щодо Кучми, а суд постановив направити ці заяви прокурору міста Києва”. Про відкриття справи – жодного слова.

”Підсумки”, ТРК „Ера”, УТ-1, нічний ефір, 23-00: про відкриття справи повідомив тільки диктор у студії. Сам сюжет – про неправомірність рішення.

ТСН, канал 1+1, 19-30: ЖОДНОГО СЛОВА

ТСН, канал 1+1, нічний ефір, 23-59: перше повідомлення випуску, начитка в студії.

”Подробности”, канал „Інтер”, 20-00: восьме повідомлення випуску. Більш важливими виявилися розповіді про кадровий конкурс в адміністрації президента та перебування президента Естонії в Одесі.

”Вікна”, СТБ, 19-00: п’яте повідомлення випуску.

”Вікна опівночі”, СТБ, нічний ефір, 23-50: перший сюжет випуску.

Репортер, „Новий канал”, 19-00: ЖОДНОГО СЛОВА.

Репортер, „Новий канал”, нічний ефір, 23-15: друге повідомлення випуску.

”Факти”, ICTV, 21-45: п’яте повідомлення випуску.

Як уже могли помітити уважні глядачі, цензура в Україні – це явище, яке поширюється не тільки в просторі, але й у часі. Після 23 години її рівень починає спадати. За Брежнєва також з настанням темряви починали ловити транзисторами „Голос Америки”...

Аналізувати наведені факти можна дуже довго. Нижче ми наводимо коментар головного редактора ТСН В’ячеслава Піховшека, під яким, напевно, погодяться підписатися й відповідальні особи інших телекомпаній. Варто тільки сказати, що в нормальному світі таке ігнорування головної події дня відразу повинно відбиватися на рейтингах телекомпанії і бути прямою дорогою до банкрутства.

Відповіддю ж їм нехай буде ще такий факт. Повідомлення про порушення кримінальної справи проти Кучми буквально облетіло півсвіту. 16 жовтня про це написали: Los Angeles Times, Washington Post, Washington Times, Chicago Tribune, The Wall Street Journal Europe, Tiroler Tageszeitung (місцева австрійська газета), Berliner Zeitung, Financial Times.

Це те, що УП вдалося розшукати за годину сканування інтернету. І цим виданням вистачило таланту і сенсацію передати, і демократичних канонів дотриматися. Ті, хто не вірять, нехай, наприклад, прочитають статтю в Chicago Tribune. При цьому, напевно, вже ніхто не здивується, якщо дізнається - 16 жовтня немає

жодного слова про порушення справи проти Кучми в наймасовіших українських газетах: „Фактах” і „Сьогодні”.

Водночас про появу у біографії президента Кучми факту відкриття кримінальної справи дозволили собі написати сусіди України: флагман польської демократії *Gazeta Wyborcza*, флагман пропаганди „*Советская Белоруссия*” та практично вся російська преса.

Зате про це мовчало українське телебачення.

І ось універсальна відповідь – чому:

”За інформаційний продукт телеканалу 1+1 відповідальність несучу особисто. Моя відповідальність є і за те, що є інформаційним приводом і що не є”, - наголосив відразу Піховшек.

”Мені з самого початку було зрозуміло, що відбулося процесуальне порушення [при відкритті кримінальної справи проти Кучми]. Щоб підтвердити чи спростувати це враження, необхідно було зібрати всі необхідні коментарі. „Купуватися” на PR-операцію не хотілося, і в тих випадках, коли це можна не робити, я намагаюся цього уникати.

Я керувався статтею закону України „Про інформацію”, яка вимагає повного та всебічного подання інформації. Коли я не можу бути впевненим, я перевіряю достовірність події.

Ми, коли все це діло перевірили, видали сюжет вчора. Розрахунок же цих людей [організаторів подання проти Кучми] і полягав у тому, щоб журналісти видали, не перевірявши процесуальність цієї справи.

Я користувався аргументом про суспільну важливість тієї чи іншої події. Вибух на ЧАЕС потрібно негайно видавати в ефір. Коли іде мова про відкриття кримінальної справи проти президента, то це суспільно важлива інформація, яка вимагає перевірки”.

Піховшек сказав, що не міг давати коментувати рішення судді Василенка політикам, і наполягав, щоб оцінку відкриттю справи проти Кучми дали юристи.

„Претензії по темпах збору коментарів роботи я приймаю”, - підкреслив він

- Чи є таким же принциповим В'ячеслав Піховшек, коли ідеться про PR-операції президента України чи лідерів СДПУ(О)?

- Я такий же принциповий, і не тільки з цими структурами. Таку саме логіку я застосовую буквально щодо всіх інших подій.

- Чи був якийсь вплив на вас у зв'язку з висвітленням справи проти Кучми з боку влади, адміністрації президента?

- Я постійно розмовляю з представниками українського політикуму, включаючи представників адміністрації президента, членів парламентської більшості, людьми, які належать до провладних кіл, а також представниками опозиції.

Інтенсифікації розмов у вівторок і середу не було.

- Чи були рекомендації щодо висвітлення позову проти Кучми у ЗМІ?

- Ніяких рекомендацій не було. Найбільший тиск я відчуваю від журналістів і редакторів ТСН каналу 1+1, до яких я ставлюся з повагою і яких, всіх і кожного окремо, я щиро люблю.

- Чи пов'язано висвітлення цього сюжету з тим, що за два тижні продовжиться судовий процес щодо ліцензії каналу 1+1?

- При прийнятті всіх без винятку редакторських рішень, включаючи події спорту

та події суспільного життя, я цю проблему виношу на перше місце як пріоритет свої роботи. Працюючи над усіма матеріалами ТСН, я в першу чергу враховую цю проблему.

14 жовтня розпочався активний період „кольчужного скандалу”. Стартувало офіційне розслідування делегацією американо-британських експертів звинувачення у поставці до Іраку радарів „Кольчуга”. У цій ситуації висвітлення подій відбувається за правилами „антикризового менеджменту”. З одного боку, українські канали – транслюють висловлювання українських офіційних осіб, які переконують у повній непричетності України до продажу „Кольчуг”. у відповідності до правила „єдності інтерпретацій”, на кожному каналі підкреслюється максимальна відкритість, яку демонструє українська влада в цій ситуації. Українські дипломати, зокрема, наголошують на іноземному, а не міжнародному статусі комісії, тим самим занижуючи рівень проблеми. Наголошується також на тому, що комісія прибула на запрошення української сторони.

Підсумковий випуск ТСН [2002-10-14 23:58]

Про старт офіційного розслідування "кольчужної справи"

СТУДІЯ: Ведучий – Олесь ТЕРЕЩЕНКО. 5 днів є в Україні, щоб спростувати звинувачення Сполучених Штатів у поставці радарів "Кольчуга" до Іраку, і довести, як сказав у понеділок Леонід Кучма, що ці звинувачення, цитую: "побудовані на піску". І ці ж 5 днів є в об'єднаного американсько-британського десанту експертів, який висадився у Києві для пошуку інших доказів, окрім плівок Мельниченка – Київ заперечує їх автентичність.

РЕПОРТАЖ: СТЕНДАП: Автор: Артем ШЕВЧЕНКО. Візит в Україну спільної американсько-британської групи експертів проходить у традиційній для скандальної "кольчужної" тематики атмосфері утаємниченості. Всі дуже стримані, небагатослівні й дипломатичні. Наразі плівки Мельниченка, правдивість яких Київ і Вашингтон оцінюють абсолютно по-різному залишаються єдиним аргументом гучних звинувачень.

РЕПОРТАЖ: Не розголошувати деталей процедури і перебігу розслідування – спільна джентльменська тристороння угода. Україна демонструє бажання грати відкрито – експертам обіцяють усіляко сприяти.

(...)

РЕПОРТАЖ: Дипломати, на відміну від торговців зброєю, наголошують, зокрема, на особливому статусі інспекторської місії – іноземна, але не міжнародна.

СИНХРОН: Анатолій ЗЛЕНКО, міністр закордонних справ України: "Це місія іноземних експертів і ні в якому разі не міжнародна місія, яка на запрошення України має провести розслідування тих звинувачень, які були висунуті на адресу України щодо можливих поставок радарної системи "Кольчуга" до Іраку".

РЕПОРТАЖ: Україна стурбована безпідставними звинуваченнями - на цьому наголошує глава Адміністрації президента Віктор Медведчук під час зустрічі із групою інспекторів. Саме йому президент доручив готувати візит. Серед 13-ти посвячених – представники Держдепартаменту США й оборонних відомств обох членів антиіракської коаліції. Київ і далі жорстко дотримується раніше заявленої

позиції – плівки Мельниченка, на які посилається Вашингтон, не достовірні. Продажу зброї режиму Саддама Хусейна не було.

В запереченні факту продажу „Кольчуг” Іраку теж простежується повна одноманітність. **Повторення** одних і тих тез відбувається в новинах різних каналів. Йдеться, насамперед, про те, що американо-британським експертам не вдається знайти конкретних доказів факту продажу „Кольчуг” Іраку. Оскільки головним доказом в цій ситуації залишаються плівки Мельниченка, то акцент у новинах робиться на зародженні у глядачів сумнівів щодо їх автентичності. Дублюються на всіх каналах також експерти, які коментують ситуацію. Отже, зафіксована моніторингом єдність інтерпретацій події на різних телеканалів однозначно вказує на „тоталітаризм джерела повідомлення”.

Підсумковий випуск ТСН [2002-10-16 23:58]

Американські експерти, які розслідують справу "Кольчуг" в Україні, поки що нічого не знайшли.

РЕПОРТАЖ: Автор: Надія ОНЕНКО. Американські експерти, які розслідують справу "Кольчуг" в Україні, поки що нічого не знайшли – заявив керівник групи, представник міністерства оборони США Ван Егмундт. За його словами, експерти наразі не мають ніяких висновків і зустрічаються з депутатами та чиновниками. Група американських і британських експертів, які перебувають в Україні, зокрема, вивчає українську систему контролю за торгівлею зброєю. Не сумнівається, що президент України віддав розпорядження про продаж радарних систем "Кольчуга" Багдаду представник американського Держдепу Ричард Баучер. Проте, Вашингтон хоче знати – чи потрапили вони до Іраку – повідомляє ВВС. Адміністрація українського президента на підставі висновку Київського науково-дослідного інституту судових експертиз наполягає, що записи колишнього президентського охоронця, у яких зафіксовано вказівку Леоніда Кучми про продаж зброї, є підробленими.

Подробности [2002-10-16 20:00]

Ни одного доказательства продажи «Кольчуг» Ираку американские и британские эксперты не нашли.

СТУДІЯ: Ни одного доказательства того, что украинцы продали «Кольчуги» Ираку американские и британские эксперты в Украине не нашли. Об этом сегодня сообщил руководитель группы Алан Ван Эгмонд после встречи с председателем Верховной Рады Владимиром Литвином. Правда, окончательные выводы гости пока не делают, и продолжают расследование.

РЕПОРТАЖ: Автор: Александр ЛУКЪЯНЕНКО. Эксперты работают сразу в нескольких местах. Пока одни проверяют воинские части и пересчитывают "Кольчуги", другие - отправились на донецкий завод "Топаз" - там эти радиолокационные установки выпускают. Третья группа - изучает отечественную систему контроля за экспортом оружия и общается с политиками и чиновниками высшего ранга. Сегодня была очередь депутатов.

СИНХРОН: Георгий КРЮЧКОВ, народный депутат Украины, Фракция КПУ: "Ну, зустріч була як зустріч. Приїхали експерти повідомили про те, яке перед ними завдання. Відверто, щиро сказано, що ми готові сприяти всіяко, щоб у нас все було відкрито в тих межах, в розумних межах".

РЕПОРТАЖ: Сами контролеры говорят, что пока ничего не нашли, а украинцы добавляют - просто нельзя найти то, чего нет.

СИНХРОН: Святослав Пискун, генеральный прокурор Украины, по телефону: "Ну, ви ж розумієте, що Україна їх не продавала, і в нас є підтвердження цього. А те, що була заява Державного департаменту, вона базувалася на плівках Мельниченка. Тут у нас також виникли питання. Тому ми зробим або нейтральну експертизу, або з'ясуємо це питання між країнами".

РЕПОРТАЖ: А кроме пленок существуют еще какие-то доказательства этого факта?

СИНХРОН: Святослав Пискун, генеральный прокурор Украины, по телефону: «Абсолютні докази того, що Україна не продавала зброю».

РЕПОРТАЖ: 13 экспертов пробудут в Украине до субботы. Тогда же они обещают обнародовать окончательные результаты своих поисков.

Факти (докладно) [2002-10-16 21:45]

Американці чекають на висновки своїх експертів по факту продажу "Кольчуг" в Ірак

СТУДІЯ: Тепер американці чекають на висновки своїх експертів, що працюють в Україні. Сьогодні ці експерти зустрічалися з спікером українського парламенту, Володимиром Литвином та представниками профільних комітетів. Спілкувалися вони за зачиненими дверима, без преси, але за твердженням учасника зустрічі, глави Парламентського комітету з питань національної безпеки Георгія Крючкова, західні експерти налаштовані вельми причіпливо. Вони жодних попередніх висновків за результатами розслідування ще не зробили, головне питання, яке з'ясовують експерти – скільки було вироблено в Україні "Кольчуг", де вони перебувають зараз.

Підсумковий випуск ТСН [2002-10-17 23:55]

Парламент утворив Тимчасову слідчу комісію для перевірки достовірності фактів незаконної торгівлі зброєю з Іраком

СТУДІЯ: Розслідування "Кольчужної" справи очолюють соціал-демократи. Парламент утворив слідчу комісію для перевірки достовірності фактів незаконної торгівлі зброєю з Іраком. Комісію очолив есдек Борис Андресюк. Нагадаю, що урядову комісію, яка разом з американськими експертами досліджує обставини справи, очолює Віктор Медведчук. Створення парламентської комісії лобіювали пропрезидентські фракції, але для результативного голосування їм знадобилась підтримка комуністів. Інші опозиційні фракції не вірять в ефективність та об'єктивність парламентського слідства – тимчасові слідчі комісії парламенту досі існують поза правовим полем.

РЕПОРТАЖ: Не титровано. Достовірність фактів незаконного продажу зброї до Іраку перевірятиме Тимчасова слідча комісія, за створення якої висловилися народні обранці. До неї увійшли 12 депутатів, на чолі з об'єднаним соціал-демократом Борисом Андресюком. Сприяти роботі комісії пообіцяв спікер Володимир Литвин. Тим часом, в Україні вже три дні працює група американських та британських експертів. Уже в Лондоні, на основі зібраної інформації, експерти мають підготувати доповідь та визначити чи потрібні їм якісь додаткові відомості. Вся робота забере тиждень-півтора, перш ніж будуть зроблені висновки. Разом з тим, Штати не мають сумніву в автентичності плівок Миколи Мельниченка щодо

продажу установок "Кольчуга" до Іраку, – це ще раз підтвердив американський посол.

СИНХРОН: Карлос ПАСКУАЛЬ, посол США в Україні: " У нас немає жодних сумнівів в автентичності оригінального запису, який ми аналізували".

РЕПОРТАЖ: Офіційний Київ на підставі висновку Науково-дослідного інституту судових експертиз українського Мінюсту, який американцям передали минулого тижня, заперечує автентичність плівок. І з цього приводу посол Паскуаль навіть отримав ноту МЗС.

СИНХРОН: Карлос ПАСКУАЛЬ, посол США в Україні: "Минулого тижня Міністерство закордонних справ подало нам дипломатичну ноту, в якій сказано, що вони провели аналіз запису, взятого з Інтернету. Ми звичайно ж передали у Вашингтон інформацію, яку отримали від Міністерства закордонних справ. Я думаю, що ми вже найближчими часом отримаємо відповідь."

Ще одним методом нейтралізації негативної інформації було обрано **„посилання на авторитет”**. Конференція у Вашингтоні, що була організована Українським конгресовим комітетом, попри неоднозначність наданих її учасниками коментарів, все ж дала змогу інтерпретувати ставлення представників американського політикуму до „кольчужної” проблеми, як неоднозначну. Крім того, заключні коментарі були надані представниками української влади, які акцентували увагу глядачів на відмінності в стосунках до України з боку європейських держав. Таким чином, відбувалась **„підміна” проблеми**.

Підсумки [2002-10-18 23:00]

Топологічні аспекти українського зовнішньополітичного вектору на шляху інтеграції до Євроатлантичної спільноти.

СТУДІЯ: У продовження теми, – про пошук місцезнаходження України на шляху інтеграції до Євроатлантичної спільноти. Знайти відповідь на питання: скільки часу необхідно, аби українські стандарти наблизилися до європейських, – намагалися у вашингтонському готелі "Меріот" на зорганізованій Українським конгресовим комітетом Америки конференції.

РЕПОРТАЖ: Власне два дні роботи конференції були багаті на дискусії, які точилися між достойниками, політологами та журналістами. Український політикум був представлений у Вашингтоні широким спектром політичних сил, – практично усі фракції парламенту, урядовці, чиновники з Адміністрації президента. Американці натхненно чекали на Віктора Ющенка, проте у лідера "Нашої України" виявилися більш важливі справи в Києві, що, як кажуть, дало привід і віце-президенту США Річарду Чейні перейматися своїми. Історія із славнозвісною "Кольчугою" була лейтмотивом круглого столу, про що б не йшлося.

СИНХРОН: Михайло САВКІВ, президент Українського конгресового комітету Америки: "Деякі заявили, що вони не готові судити Україну щодо цієї справи, вони готові бути у розмові з Україною, розслідувати, як, що сталося, чи дійсно, якщо сталося, як це сталося, яка є транзакція щодо цього продажу і потім розглянути ситуацію, – як далі іти з Україною".

СИНХРОН: Дмитро ТАБАЧНИК, голова комітету ВР у закордонних справах: "Мені здається, що значна більшість законодавців, щоправда, я бачився з тими, хто цікавиться українськими проблемами, вона досить скептично оцінює шанси вищих представників адміністрації довести до доказової частини оцей так званий

"Ірак-гейт". Більше того, вони висловили зацікавленість, що після об'єктивної відкритої перевірки цей "Ірак-гейт" не буде ніяким чином впливати на україно-американські стосунки".

РЕПОРТАЖ: Проте питання не тільки в тім, як вплинуть ці події на українсько-американські стосунки, а й у тім, яким чином після того будемо лікувати поранення, нанесені Держдепартаментом. Відповідь сенаторів була практично одна – щільною співпрацею між політичними силами, між Конгресом і Верховною Радою. Зокрема до кінця року, дві делегації з Конгресу збираються відвідати Верховну Раду, хоча американський політикун і не одностайний у поглядах на стосунки з Україною.

СИНХРОН: Карл ЛЕВІН, голова комітету зі збройних сил Сенату США: "Я ще повинен ретельно вивчити це питання. Ви знаєте, що наша мета зараз – роззброїти Ірак? Тому, якщо факт продажу Україною "Кольчуг" справді мав місце, ми, звичайно, не будемо в захваті. І це, звісно, не сприятиме покращенню відносин між Україною та США".

Ще одне повідомлення за принципом „**посилання на авторитет**” стосується відмінної позиції європейців у ситуації навколо „кольчужного скандалу”:

РЕПОРТАЖ: Цікаво, що історію з "Кольчугами" в самій Європі сприйняли набагато спокійніше, ніж в Америці. Європа не поспішала і не поспішає з заявами, очікуючи на висновки розслідування. Пояснення цьому – у майбутній військовій операції Штатів проти Іраку. Американцям вигідно розкручувати цю тему, оскільки Адміністрація Буша докладає усіх зусиль, аби заручитися в суспільстві, і зокрема, в Конгресі, максимальною підтримкою.

СИНХРОН: Дмитро ТАБАЧНИК, голова комітету ВР у закордонних справах: "Європа поставилася до цього абсолютно по-іншому, аналітично. Європа не схильна піддаватися військовій мілітарній істерії, вона не схильна до прямих бойових дій, і тому вона ну вислухала інформацію, потім зреагувала на це абсолютно спокійно, – є міжнародні процедури, давайте перевіримо факти, переглянемо документи, спробуємо подивитись, де знаходяться "Кольчуги". Якщо вони дійсно в Україні, як і запевняє український уряд – нема ніяких абсолютно підстав для підняття скандалу, для застосування політичних санкцій".

СИНХРОН: Роман ШПЕК, спеціальний посланник України до ЄС: "Європейці – вони мають власну політику щодо України, вони мають власні оцінки, і у нас зовсім інша інфраструктура наших стосунків і співробітництва з Європейським Союзом. Ми маємо політичний діалог на експертному рівні, рівні політиків, директорів, міністрів і президентів".

Завершення роботи групи експертів знайшло теж практично ідентичне відображення у новинах різних каналів. На переважній більшості телеканалів представник президентської адміністрації та інші представники влади наголошували: Україна продемонструвала „нечувану відкритість”, і керівництво держави переконане в тому, що негативних висновків комісії очікувати немає жодних підстав.

Канал „1+1”. Підсумковий випуск ТСН [2002-10-21 23:59]

Результатів роботи експертів з питання "кольчужного скандалу" чекають в Україні приблизно за 10 днів

СТУДІЯ: І до "кольчужного скандалу", – офіційний Київ сподівається на позитивні для себе висновки міжнародних експертів, які минулого тижня працювали в Україні. Результатів чекають за 10 днів.

РЕПОРТАЖ: Автор: Вадим ЗАДОРЖНИЙ. В Адміністрації глави держави переконані, що висновки міжнародних експертів не можуть бути негативними, оскільки відсутній сам факт продажу Україною "Кольчуг" Іраку.

СИНХРОН: Анатолій ОРЕЛ, заступник Глави Адміністрації президента: "Ми довели свою відкритість, і ми показали все те, що хотіли експерти. Тобто, коли факту не було, ну як чекати негативних висновків?!"

СИНХРОН: Валерій ХОРОШКОВСЬКИЙ, перший заступник Глави Адміністрації президента: "Мова йде саме про те, що вони дійсно закінчили, тобто по терміну закінчили, основні свої дії і мають надати найближчим терміном висновки. Відносно того, знаходяться вони в країні чи ні – я зараз точно не можу сказати".

Подробности [2002-10-21 20:00]

В Украине завершилась работа группы экспертов по вопросу о возможной продаже Украиной системы "Кольчуга" Ираку

СТУДІЯ: Международные эксперты, которые изучали вопрос о возможной продаже Украиной системы "Кольчуга" Ираку, завершили свою работу в Киеве и в воскресенье вылетели в Лондон. Ожидается, что результаты проверки, если ничего не помешает, будут обнародованы уже 27 октября.

РЕПОРТАЖ: Автор: Александр ЛУКЬЯНЕНКО. Свои выводы – продавала Украина оружие Ираку или нет, – американские и британские эксперты обещают обнародовать через 7-10 дней. Сейчас они анализируют собранную информацию. За неделю 13 контролеров побывали во всех воинских частях, где есть "Кольчуги", на заводе "ТОПАЗ" – там эти установки выпускают, и пообщались с руководством страны и украинскими политиками.

(...)

СИНХРОН: Алена ГРОМНИЦКАЯ, пресс-секретарь президента Украины: "Позиція президента України щодо цього наступна: Україна була максимально відкрита для експертів по всіх питаннях, які їх цікавили, і ми розраховуємо на позитивні висновки".

РЕПОРТАЖ: Тем временем, сегодня "Financial Times" на своих страницах опубликовала сразу три статьи, в которых обсуждается тема возможной продажи Украиной "Кольчуг" и прочего оружия. Страны-покупатели, по версии британского издания, – Ирак, Либерия, Эритрея и Сьерра-Леоне. Впрочем, никаких новых фактов в статьях нет. Это – всего лишь компиляция из ранее опубликованных материалов. К тому же сами журналисты в редакционном комментарии признают: в Ираке есть оружие, произведенное на территории бывшего СССР. Но продавал его еще Советский Союз в 80-х годах прошлого века.

СИНХРОН: Анатолий ОРЕЛ, заместитель главы Администрации президента Украины: "Кожен журналіст має право на свою точку зору, як має право й "Financial Times" на свою точку зору. Я з цією точкою зору абсолютно не згоден. І, фактично, йде намагання пока... е... виставити нас в абсолютно неприглядному світі тоді, коли підстав ніяких для цього немає".

РЕПОРТАЖ: По мнению Анатолия Орла, после выводов американских и британских специалистов по поводу "оружейного скандала", обвинения с Украины

должны быть сняты. Поскольку сами же эксперты признают: ни фактов, ни доказательств того, что Киев продавал Багдаду "Кольчуги" найти не удалось.

Репортер [2002-10-21 19:00]

Висновки американсько-британських експертів з розслідування питання "Кольчуг" обіцяють бути позитивними для України

СТУДІЯ: В Адміністрації президента вважають, що висновки групи міжнародних експертів, які розслідують імовірність продажу Україною "Кольчуг" до Іраку будуть позитивними для нашої держави. Тим часом американський посол Карлос Паскуаль повідом, що напевне підсумки розслідування будуть оприлюдненні пізніше, ніж очікували.

РЕПОРТАЖ: Автор – Катерина САМОХВАЛОВА, Леся ЯВОРІВСЬКА. Українські високопосадовці розраховують на позитивні висновки експертів. Сьогодні оптимізм продемонстрував головний дипломат Банкової Анатолій Орел. Він заявив, що від роботи американсько-британської комісії в Україні несподіванок не очікують.

СИНХРОН: Анатолій ОРЕЛ, керівник Управління з питань зовнішньої політики АПУ: "Ми довели свою відкритість і показали все те, що хотіли експерти. Тобто, коли факту не було, ну, як чекати негативних висновків".

РЕПОРТАЖ: Результати візиту в Україну британсько-американських експертів будуть оприлюднені пізніше, ніж очікували. Про це повідомив сьогодні посол США в Україні Карлос Паскуаль. Протягом наступних днів, за його словами, експерти опрацьовуватимуть зібрану інформацію у Лондоні. Наразі говорити про терміни оголошення висновків їхнього візиту рано.

За єдиним „трафаретом” інформували вітчизняні телеканали своїх глядачів і про приїзд в Україну доповідачів ПАРЄ Ханне Северінсен і Ренати Вольвенд. Ні „бек-граундів”, ні думки незалежних експертів – хоча для міжнародного реноме України ця подія була далеко не другорядною. Уявлення, яке складають про ситуацію в нашій державі з дотриманням правових засад демократії та із свободою слова у Раді Європи, знаходиться у прямій залежності від вражень її доповідачів. Тим не менше, телевізійники різних каналів приділили цій події незначну увагу, додавши до інформаційного повідомлення не надто прихильний коментар лідера фракції СДПУ(о) Леоніда Кравчука, а також його однопартійця – глави президентської Адміністрації Віктора Медведчука, який рішуче заперечив твердження про існування в Україні політичної цензури(!)

Подробности [2002-10-14 20:00]

Проверяют, как Украине соблюдаются свобода слова и верховенство права, в течении 4-х дней будут докладчики ПАСЕ

СТУДІЯ: Проверяют, как Украине соблюдаются свобода слова и верховенство права, в течении 4-х дней будут докладчики ПАСЕ. Ханна Северинсен и Рената Вольвенд сегодня встретились со спикером парламента, представителями девяти центристских фракций и оппозицией. Впрочем, все три встречи состоялись в разное время. Лидер фракции СДПУ(о) Леонид Кравчук сообщил журналистам, что на встрече с центристами евроконтролеры интересовались, существует ли в Украине цензура и почему депутаты решили войти в парламентское большинство. Правда, сам Кравчук так и не понял, почему гости из ПАСЕ решили встречаться с фракциями по отдельности. Тот же вопрос возник, по словам Александра Мороза, и

у опозиціонерів. При цьому лідер соціалістів підкреслює, що зауваження фракцій по приводу склалася ситуації євродепутати вислухали дуже уважливо. Сама Ханна Северинсен от коментарієв пока воздерживается. Свои виводи докладчики ПАСЕ сделают только 16 октября.

Підсумки [2002-10-14 23:00]

РЕПОРТАЖ: Тим часом гармидер у парламенті привертає до України увагу світової спільноти. Особливо в контексті майбутніх президентських виборів. Сьогодні з депутатами зустрічалася доповідач Парламентської Асамблеї Ради Європи – Ханна Северинсен. Коло розглянутих питань – зобов'язання України перед ПАРЄ, свобода слова, проблеми цензури у ЗМІ, тощо. Втім, досвідчені дипломати вважають, що цим цікавість гостей не обмежується.

СИНХРОН: Леонід КРАВЧУК, лідер фракції СДПУ(о): “Ніхто відверто, в тому числі і Європа демократична, не кажуть, чого вони від нас хочуть”.

РЕПОРТАЖ: Що стосується політики, то, за словами Леоніда Кравчука нинішні непорозуміння цілком можна владнати і на даному етапі. Щоправда – за бажання усіх сторін проявити певну дипломатичну гнучкість.

СИНХРОН: Леонід КРАВЧУК, лідер фракції СДПУ(о): “От якщо до мене приходять і кажуть – Леонід Макаровичу, ми хочемо з Вами вести діалог, але Ви повинні спочатку піти у відставку? Ну, я тоді кажу – ви собі ведіть діалог, я пішов. Хіба це діалог? Діалог – це коли немає передумов, коли з'ясовують проблеми”.

РЕПОРТАЖ: До речі, зустріч з представниками ПАРЄ экс-президент хотів також бачити спільною – без розподілу на більшість і меншість. Тим більше, що жодне об'єднання ще не остаточне, і не зафіксоване офіційно. Тож, наразі, як зазначив Леонід Кравчук, хто б що не казав, а Україна український парламент можна розглядати тільки як єдиний організм.

ICTV. Факти (докладно) [2002-10-14 21:45]

В Україну знову приїхали доповідачі ПАРЄ

СТУДІЯ: В Україну з'їжджаються представники поважних європейських структур. Вже знайомі нам доповідачі Парламентської Асамблеї Ради Європи, Ханна Северинсен та Рената Вольванд зустрілися з головою Верховної Ради Володимиром Литвином, представниками фракцій парламентської більшості, а також опозиції. Ханна Северинсен наголосила, що найперше цікавиться тим, як Україна виконує зобов'язання перед Радою Європи. Зокрема, щодо свободи слова та верховенства права. Доповідачів також цікавить політичне протистояння в Україні загалом, а також у стінах парламенту зокрема. В розмові із поважними дамами опозиціонери висловили свої погляди на зміну політичної системи України, представники більшості заперечили існування тиску на депутатів під час її формування, глава ж президентської адміністрації запевнив, що в Україні не існує політичної цензури.

Новий канал. Репортер [2002-10-14 19:00]

СТУДІЯ: Місія Парламентської Асамблеї Ради Європи, що перебуває в Україні, хотіла б вивчити питання наступних президентських виборів та існування цензури у засобах масової інформації. Про це заявила сьогодні постійна доповідачка з українських питань Ханне Северинсен на зустрічі з головою Верховної Ради Володимиром Литвином. А голова Адміністрації Президента Віктор Медведчук запевнив представників ПАРЄ, що в Україні немає політичної цензури.

СТБ. Вікна-новини [2002-10-14 19:00]

СТУДІЯ: Ситуація в Україні з правами людини і свободою слова - в центрі уваги триденного візиту до Києва делегації Парламентської Асамблеї Ради Європи, що почалася сьогодні. Делегацію ПАРЄ очолюють доповідачі по Україні Ханне Северинсен і Ренате Вольвенд. Доповідачі ПАРЄ приїхали в Україну, щоби забезпечити виконання зобов'язань України перед Радою Європи. Сьогодні вони зустрілися з головою Верховної ради Володимиром Литвином. Ханне Северинсен у розмові з українським спікером відзначила, що до ПАРЄ дійшли чутки про існування в Україні цензури, і доповідачі хочуть обговорити це питання під час своїх зустрічей в Києві. Вона також поцікавилася у Володимира Литвина подальшими планами роботи сформованої парламентської більшості. Тема цензури стала одним із головних предметів розмови на зустрічі доповідачів ПАРЄ з головою Адміністрації президента Віктором Медведчуком. Він запевнив, що в Україні політичної цензури немає. Українська влада готова притягти до відповідальності винних, якщо такі факти політцензури нададуть засоби масової інформації – говорить Віктор Медведчук. Очевидно, доповідачі ПАРЄ цю відповідь вважають прийнятною. Принаймні, Ренате Вольвенд висловила задоволення тим, що Україна просувається на шляху виконання своїх зобов'язань перед ПАРЄ.

Як бачимо, висвітлюючи ключові події політичного життя країни, які відбувалися на цьому тижні, практично всі без винятку телеканали продемонстрували все ту ж єдність інтерпретацій.

Тиждень з 19-го по 26-е листопада 2002 року

На цьому тижні минулого року в порядку денному вітчизняних теленовин та інформаційно-аналітичних програм домінувало кілька тем.

Візит Президента Кучми на самміт НАТО у Празі – до певної міри, символічний акт, який мав хоч у якійсь мірі розвіяти негативний „флер” від „кольчужного” скандалу.

Формування нового уряду – після обрання прем'єр-міністром Віктора Януковича, який влада вирішила іменувати і представляти „коаліційним”, який створювався на основі, по суті, сфальсифікованої парламентської „більшості”.

Обидві події, без сумніву, потребували серйозної медійної „підтримки”.

Напередодні самміту НАТО у Празі активізувалися спроби нейтралізації „кольчужного” скандалу. Одним із показових прикладів був **„круглий стіл” навколо „записів Мельниченка” на каналі ІСТV**. Як виявилось, заявлена ведучим програми **Дмитром Кисельовим** претензія на діалогічність приховувала елементарний зразок тенденційної журналістики. Залучивши до участі у програмі экс-нардепа **Олександра Жира**, який у попередній каденції очолював слідчу комісію в справі про зникнення Георгія Гонгадзе, Кисельов начебто надав врешті-решт можливість прямого слова представнику опозиційних сил. Разом з тим, до розмови були залучені британський експерт **Пітер Френч**, сумніви якого лише в **можливості остаточного визнання ідентичності плівок Мельниченка**, а не в самій їх ідентичності були активно „підняті на щит” пропрезидентськими ЗМІ. Крім того, до участі в програмі були запрошені журналісти **Олексій Степура** та **Сергій Кичигін**, які займають достатньо визначену позицію у цій ситуації. Таким чином, опоненти Олександра Жира одразу мали кількісну перевагу.

Але, окрім цього, Дмитро Кисельов одразу зайняв тенденційну позицію в ставленні до одного з учасників дискусії – а саме, до Олександра Жири. Практично протягом всієї програми він застосовував прийоми „прямой атаки” та „атаки за допомогою подвійного стандарту”, намагаючись бездоказово оголосити недостовірними плівки Мельниченка. При цьому він опирався виключно на побічний і зовсім не вирішальний аргумент – думку Пітера Френча про те, що йому бракує підстав для остаточного визнання ідентичності цих записів. Була зроблена також спроба акцентувати увагу глядачів на окремих недоречностях у „записах Мельниченка” та надати їм тотального характеру з метою посіяти сумніви у їх автентичності. Застосовувався також **прийом іронії**, спрямованої на конкретного учасника дискусії – того ж Жири - з метою його „**приниження**”. Декларовані Кисельовим претензії на діалогічність на ділі виявились **прийомом „напівдебатів”**. Ведучий, по суті, лише імітував, що представляє аргументи різних сторін, а насправді виступав у полеміці на боці однієї із сторін. Був також використаний прийом „**останнього слова**”.

Подробно с Дмитрием Киселевым [2002-11-19 18:45]

В студии - Питер ФРЕНЧ, президент Международной ассоциации судебной фонетики, Александр ЖИР, депутат ВР Украины 3-го созыва, Алексей Степура, украинский журналист

СТУДИЯ: Дмитрий КИСЕЛЕВ. Сегодня подробно мы говорим о пленках Мельниченка. Эти пленки стали основанием для пересмотра американской политики в отношении Украины. Два года назад, вернее – в течение двух лет официальный Вашингтон игнорировал эти пленки и лишь решив начать кампанию против Ирака, они – официальные лица в Вашингтоне – обратили на них серьезное внимание или, по крайней мере, так они об этом говорят. В пленках нашли 90 секунд про Ирак и американцы признали эти 90 секунд настоящими. Признали на основании американских экспертиз, в частности – экспертизы ФБР. До сих пор проведено около десятка экспертиз пленок майора. И вот удивительная закономерность – американцы, ну, компания "Бек Тэк", "Рип Тэк" и ФБР признают эти пленки истинными. Европейские институты, европейские исследовательские центры воздерживаются от какой либо категоричности и не дают стопроцентной гарантии, а украинские и российские эксперты находят в этих пленках конкретные склейки, указывают конкретные места и, в общем, ставят эти пленки под серьезное сомнение. "Кассетный скандал" стал поводом для фундаментальных исследований в сфере цифровой записи. За два года опубликовано не мало серьезных и глубоких работ. Эти работы вы можете найти на сайте в Интернете www.expert.com.ua. Это – официальный сайт НИИ судебных экспертиз Украины, который действует при Министерстве юстиции страны. Я хочу представить сегодняшних гостей студии. Слева от меня доктор Питер Френч, который возглавляет Международную ассоциацию судебных фонетиков. Справа от меня – Александр Жир, депутат Верховной Рады 3-го созыва, человек, который, ну, как минимум, причастен к появлению текстов этих пленок - расшифровок в Интернете. И напротив меня - Алексей Степура – независимый украинский журналист, который до сегодняшнего дня пока единственный, кто самостоятельно проанализировал имеющиеся тексты и имеющиеся записи. Мы приглашали для участия в нашей программе по телефону майора Мельниченка, но

ответа так и не получили. Мы приглашали представителя американского посольства, но получили вежливый отказ и сообщение о том, что американская позиция известна – 90 секунд пленок официально признаны официальными и к этому, собственно, и нечего добавить. Кроме того, мы приглашали и украинских экспертов, но вот они, наверное, либо запаздывают, либо сочли возможным для себя здесь не участвовать, поскольку все фундаментальные работы опубликованы на их сайте. Я надеюсь на их участие в студии "ICTV" позднее. Кроме того, у нас на прямой телефонной связи главный редактор газеты "2000" Сергей Кичигин, который сейчас находится в Канаде и именно он стал инициатором экспертизы экспертизы и попросил американское агентство заняться этим делом. Вот именно с Сергея мы и начнем. Сергей, добрый вечер. Что, собственно, стало Вашим мотивом для того, чтобы вернуться к этим злосчастным пленкам?

СИНХРОН: Сергей КИЧИГИН, главный редактор газеты "2000": " Дело в том, что кроме упомянутого Вами уважаемого Алексея Степуры наша газета очень серьезно занималась анализом пленок на всем протяжении этой истории – уже более двух лет. И когда мы весной увидели результаты Брюса Кённига, они вызвали у нас удивление и значительное сомнение. Я звонил ему, я писал ему. Он отвечал, что Александр Жир запретил давать какую-либо информацию, касающуюся пленок, какие-либо комментарии, но вскоре эти комментарии появились в известном интернет-издании "Украинская правда". Все это вызывало какие-то сомнения, и поэтому мы стали искать человека, который мог бы высказать иную, альтернативную точку зрения на эти пленки. И вот, слава Богу, нашли Питера Френча.

СТУДИЯ: Дмитрий КИСЕЛЕВ. Вы обратились в американское агентство для того, чтобы найти Питера Френча, не правда ли?

СИНХРОН: Сергей КИЧИГИН: "Нет, мы обратились в английскую юридическую фирму для того, чтобы найти ...американцев, и привлекали, мы искали все возможные, так сказать, каналы, всех возможных специалистов и вот Питер Френч показался нам наиболее достойным и авторитетным, хотя бы в силу того опыта, который он имеет".

СТУДИЯ: Дмитрий КИСЕЛЕВ. Спасибо, Сергей. Насколько я знаю, у Александра тоже есть к Вам какие-то вопросы.

СТУДИЯ: Александр ЖИР, депутат ВР Украины 3-го созыва. У меня не было желания вступить и нет желания вступить в дискуссию с газетой "2000" именно по вопросам, которые она поднимает относительно аутентичности тех записей, которые были предоставлены майором Мельниченко. Не было и нет по одной главной причине – вопрос изучения и проведения анализа аутентичности цифровых записей – есть там монтаж или нет монтажа – это вопрос, который касается целой науки. Именно по этому этими вопросами, по моему глубокому убеждению. Должны заниматься специалисты и только они вправе говорить те или иные выводы. И последнее. В последнем номере "2000" я с интересом читал материалы, где газета "2000" пытается показать некомпетентность, скажем, каких-то работников правоохранительных органов, экспертов Соединенных Штатов. Уважаемые друзья, я не буду вступать в дискуссию по этому вопросу. Хочу только одно сказать, что Брюс Кённиг, к которому мы обратились, но подпадает ни под одни обвинения, ни под одни какие-то претензии, которые высказывает газета "2000". Именно на этом я хочу акцентировать внимание главного редактора.

СТУДИЯ: Дмитрий КИСЕЛЕВ. Ну, для нас осталось загадкой – о чем вы говорили между собой. Я хотел бы все таки призвать всех участников дискуссии быть более открытыми для того, чтобы наши зрители могли понимать – о чем, собственно, идет речь. Но...

СИНХРОН: Сергей КИЧИГИН: "Я ничего не говорил, потому что мне не было предоставлено слово, поскольку все это – набор обвинений, а вопросов не прозвучало".

СТУДИЯ: Дмитрий КИСЕЛЕВ. У Вас есть какой-то вопрос?

СТУДИЯ: Александр ЖИР. У меня был комментарий.

СТУДИЯ: Дмитрий КИСЕЛЕВ. А, у вас был комментарий. Да, спасибо, Сергей. Мы продолжаем наш "круглый стол". Итак, вы уж, поскольку – я полностью с Вами согласен, что пленками должны заниматься специалисты и отвечать на вопрос об их истинности должны, конечно же, специалисты. Тем не менее, Александр, Вы, ну, мягко говоря имеете отношение к публикации этих пленок. Вы запускаете их Интернет и, собственно, это сейчас Ваши пленки? Откуда вы все это берете?

СТУДИЯ: Александр ЖИР. Я хочу сказать, что не по своей вине в парламенте третьего созыва мне было поручено возглавлять комиссию, которая занималась вопросами исчезновения журналиста Гонгадзе и так получилось, что эта комиссия была причастна и к дальнейшим пленкам, записям, сделанным в кабинете президента. С первого дня, с первого оглашения этих записей я настаивал на следующем: первое - расследование этого дела не должно выйти за пределы Украины и второе – необходимо в обязательном порядке проведение экспертизы, которая бы была признана не только в Украине, но была признана и международным сообществом. К моему глубокому сожалению, к глубокому сожалению всех членов комиссии, такого согласия Генеральная прокуратура, на тот период генеральный прокурор Михаил Потребенко не дали. И мы, к сожалению, вынуждены были искать пути. Прокуратура не желает проведения экспертизы с учетом мнения международной организации – компьютерных доказательств. И впервые мы получили – хочу подчеркнуть – комиссия, тогда еще возглавлял Александр Лавринович – мы получили ответ из Вены из Института международного института прессы. Я не буду его цитировать. Он известен хорошо всем, кто в этом участвовал. Здесь международная общественность, международная организация имеет ряд обязательных требований к пленкам.

СТУДИЯ: Дмитрий КИСЕЛЕВ. **Простите, Александр. Я Вам задал конкретный вопрос. Вы начали издаека – практически история независимой Украины. Давайте я бы все-таки предложил бы оставаться, ну, в рамках темы хотя бы, потому что иначе мы собьемся совсем...**

СТУДИЯ: Александр ЖИР. Я уверен, что мы с вами никуда не собьемся, уверен, что мы сегодня обязательно найдем истину, поэтому для меня важно – еще раз повторяю...

СТУДИЯ: Дмитрий КИСЕЛЕВ. Откуда Вы взяли пленки?

СТУДИЯ: Александр ЖИР. Для меня главное сегодня – содержание пленок. И второе – они являются сегодня монтажом или они соответствуют реалии? Сегодня для меня не важно – где я беру пленки или где я их взял? И этот вопрос, на сегодняшний день, по моему глубокому убеждению, не есть главным, а главное есть – это есть монтажи ли это запись?

СТУДИЯ: Дмитрий КИСЕЛЕВ. Александр, Вы понимаете, что Вы вызываете серьезные подозрения в добросовестности, отвечая так – что для Вас не важно откуда они, потому что Вам могут подсовывать в таком случае все, что угодно. Кроме того, пока нет единого мнения по этим пленкам. Вы их уже публикуете, вы уже наносите урон Украине, не будучи уверенным – истинны эти пленки или нет, поскольку Вы сами говорите, что на этот вопрос должны отвечать специалисты.

СТУДИЯ: Александр ЖИР. Вы знаете, я глубоко уверен, что урон наношу Украине не я, а урон наносили и наносят те, чьи голоса звучат на этих записях. А чей больший урон? В Украине есть судебная система и она даст ответ.

СТУДИЯ: Дмитрий КИСЕЛЕВ. **Но, это было бы так, если бы эти пленки были настоящими. Пока – есть серьезные сомнения. Я еще раз солидарен с Вами, что ответ на эти вопросы должны давать специалисты. У нас в студии есть специалист – Питер Френч, и тогда у меня вопрос прямо к специалисту. Все же, можно ли, имея цифровую запись, можно ли стопроцентно утверждать, что она настоящая?**

СТУДИЯ: Питер ФРЕНЧ, президент Международной ассоциации судебной фонетики. Нет, по моему мнению – нельзя. Следует провести тесты, потому что иногда данные тесты могут дать вам доказательство того, что это монтаж. Но пока это только ваши выводы, что это может быть монтаж, пока нету тому научных доказательств. Иными словами – нету симметричного такого метода. Аналогию можно найти вот такого плана, например, если бы в своем автомобиле я мог снять ваши отпечатки пальцев, если я их там нашел, то я могу заключить, что вы были в моем автомобиле. Если я не нашел ваших отпечатков, то вы могли там быть, но вы могли быть там в перчатках. Поэтому, и с пленками так же само – вы не можете категорически утверждать, что они не были смонтированы. В этом случае мы должны отбросить все вот эти вот карточки памяти и только основываться на пленках.

СТУДИЯ: Дмитрий КИСЕЛЕВ. Тем не менее, ну, так или иначе, я понял, **что ничего точно утверждать нельзя даже имея оригинал цифровой записи.** Тем не менее, давайте пойдём дальше и попробуем найти хотя бы какие-то точки опоры, поймем то, что можем утверждать. Вы занимались анализом экспертизы, анализом заключения "Бэк Тэк". Это тот самый Брюс Кённиг. Каковы Ваши результаты?

СТУДИЯ: Питер ФРЕНЧ. **Я не анализировал сами пленки, я только исследовал результаты предыдущих исследований.** Я считаю, что эти результаты можно выразить в двух категориях. Есть два утверждения. Первое – о том, что записи не смонтированы и это – очень категоричное утверждение. **Можно сказать, что малая вероятность того, что был монтаж на основе того факта, что слова и фразы на пленках, на этих записях протекают достаточно бегло.** Для того, чтобы провести такую работу, такое вслушивание, сначала нужно найти специально подготовленного фонетиста, и, во-вторых – это должен быть носитель украинского языка или русского языка, соответственно, и они должны детально знать фонетические структуры русского и украинского языка, потому что мы будем рассматривать какие-то неестественные характеристики речевого потока на этих пленках: ну, скажем, естественность звучания интонаций, падение уровня звучания голоса в предложении, в определенных его частях, может быть,

неестественное звучание качества голоса, может, какие-то вырезки там наблюдаются. Но мы ищем неестественные характеристики на основании того, что аналитик знает, что является естественным, характерным для русского и украинского языка, но это, конечно, детальное знание, обширное знание фонологической структуры этих языков. Я пока не вижу доказательства того, что такой анализ, как я говорил, проводился соответственно подготовленным фонетистом.

СТУДИЯ: Дмитрий КИСЕЛЕВ. И все же, доктор Френч, Вы не держали в руках ни пленок, ни чипов, ни этих карточек памяти, которые используются в том самом магнитофоне "Toshiba SX-1". Если бы у вас была такая возможность, то смогли бы вы провести самостоятельно исследование, которое может подтвердить либо опровергнуть утверждение той или иной стороны?

СТУДИЯ: Питер ФРЕНЧ. Да, смог бы, если бы первоначальные записи или тот аппарат, на котором записывалось, мне был бы предоставлен. Я бы провел такое исследование в сотрудничестве с украинскими фонетистами.

СТУДИЯ: Дмитрий КИСЕЛЕВ. Как Вы думаете, Алексей, почему тогда американцы не предоставляют эти чипы и оригиналы – записи и оригинальное устройство на котором, по словам майора Мельниченка, производились эти записи? В чем дело?

СТУДИЯ: Алексей СТЕПУРА, журналист. Ну, во-первых, не будем говорить даже про оригиналы – пускай хоть транскрипты, хоть расшифровки того, что исследовалось, предоставят. Пускай мы хоть узнаем – что именно они анализировали. Ведь даже этого нам не дают – то есть, начнем с этого. Второе – ответы на эти вопросы, может быть, Александр Александрович знает, потому что я лично не знаю – у кого оригиналы? Это все к Александру Александровичу.

СТУДИЯ: Дмитрий КИСЕЛЕВ. Кстати, Александр, а где эти оригиналы? Вы знаете – где эти оригиналы? Вы знаете – где эти оригиналы – у Мельниченко, у ФБР, у Вас? Где все это, хотя бы?

СТУДИЯ: Александр ЖИР. Уважаемые друзья, оригиналы все находятся у майора Мельниченка – те, которые предоставлял.

СТУДИЯ: Дмитрий КИСЕЛЕВ. Лично у него?

СТУДИЯ: Александр ЖИР. Ну, я не знаю – у его жены, у него в кармане? В данный момент они находятся под контролем у майора Мельниченка – те, которые представлялись и для проведения экспертиз, и, значит, все другие, о которых сегодня идет речь. Поэтому, я думаю, не важно сегодня ставить вопрос в таком ракурсе – это моя точка зрения.

СТУДИЯ: Дмитрий КИСЕЛЕВ. **Ваша точка зрения – Вы в начале программы с уважением отнеслись к экспертам и эксперты считают, что важно их все таки иметь – оригиналы. А теперь Вы говорите о том, что не важно их иметь. Так все-таки – Вы доверяете экспертам или нет?**

СТУДИЯ: Александр ЖИР. Уважаемые друзья, я не просто доверяю, я еще раз повторяю – я с первого дня оглашения этих записей требовал одного...

СТУДИЯ: Дмитрий КИСЕЛЕВ. Так где находятся оригиналы? У Вас есть оригиналы?

СТУДИЯ: Александр ЖИР. Как только будет генеральным прокурором Украины объявлено о проведении экспертизы с приглашением и уважаемого гостя, и Кённига, и других специалистов – я уверен, что и Мельниченко, и я сделаем все

возможное, чтобы были предоставлены и записывающие устройства, чипы – все необходимые для этого материалы. Единственное – не хочет генеральный прокурор, а не Жир.

СТУДИЯ: Дмитрий КИСЕЛЕВ. А ведь, на сколько мне известно, Генеральная прокуратура просила у американской стороны оригиналы. Американцы отказались.

СТУДИЯ: Александр ЖИР. Я хочу вам сказать, что нельзя ссылаться на какое-то одно заявление Генпрокуратуры. Я сейчас приведу вам заявление генерального прокурора от января 2001-го года, где он заявляет на всю Украину – это фальш – это не мое, это – с трибуны Верховного Совета.

СТУДИЯ: Дмитрий КИСЕЛЕВ. Подождите, это – не заявление Генпрокуратуры, а это письменное обращение к Соединенным Штатам. Вот и все, собственно. То есть, не надо путать, потому что если мы сейчас будем путать уже путанное, то мы совсем запутаемся. Не правда ли?

СТУДИЯ: Александр ЖИР. Вот и я об этом хотел.

СТУДИЯ: Дмитрий КИСЕЛЕВ. Поэтому, так все-таки, вот Вы говорите, что оригиналы у майора Мельниченка. Сам майор Мельниченко на вопрос нашего корреспондента, Сергея Швеца, с которым они встречались в Лондоне, отвечает, что сам вопрос некорректный и ...

СТУДИЯ: Александр ЖИР. Это право майора.

СТУДИЯ: Дмитрий КИСЕЛЕВ. Да, конечно. Вы сказали, что вообще не известно – где эти...ну, как бы он не раскрывает...

СТУДИЯ: Александр ЖИР. Я уверен и еще раз говорю – если будет поставлен вопрос: вот – комиссия, вот – международные эксперты с участием и уважаемого гостя, и уважаемого Кённига, и других – у меня нет сомнений, одна просьба – давайте проведем с участием международных специалистов.

СТУДИЯ: Дмитрий КИСЕЛЕВ. Так прекрасно. Да. То есть, ну, Вы по крайней мере, знаете – где эти оригиналы, но не хотите говорить – я правильно Вас понял?

СТУДИЯ: Александр ЖИР. Я ответил так, как я ответил – что они под контролем Мельниченка.

СТУДИЯ: Дмитрий КИСЕЛЕВ. Они под контролем Мельниченка... Да, пожалуйста, Алексей.

СТУДИЯ: Алексей СТЕПУРА. Сан Саныч, вот на сайте "Пятый элемент" заявлялось, что записи принадлежат не майору Мельниченко лично – они принадлежат народу Украины. Вы согласны с таким утверждением?

СТУДИЯ: Александр ЖИР. Я не просто согласен – это мои слова, что сегодня нельзя утверждать что записи - Мельниченка, президента, Медведчука или кого-то другого. Это – те вещи, которые должны быть оценены.

СТУДИЯ: Дмитрий КИСЕЛЕВ. Ну так и... Да. Ну, в общем, мы как-то мы начинаем уже по кругу. Было официальное обращение прокуратуры – США отказались.

СТУДИЯ: Александр ЖИР. К кому?

СТУДИЯ: Дмитрий КИСЕЛЕВ. К Соединенным Штатам Америки.

СТУДИЯ: Александр ЖИР. Задайте вопрос Соединенным Штатам.

СТУДИЯ: Дмитрий КИСЕЛЕВ. Ну, мы приглашали американцев - они не пришли.

СТУДИЯ: Александр ЖИР. Это не моя вина.

СТУДІЯ: *Дмитрий КИСЕЛЕВ. Я Вас в этом не обвиняю абсолютно. Никто никого пока здесь ни в чем не обвиняет. Ну, и тем не менее, вокруг пленок – большая кампания.*

СТУДІЯ: *Питер ФРЕНЧ. Дмитрий, я вот как раз собирался сказать. На данный момент я не знаю и, думаю, что другие не знают в точности – что там определил господин Кенниг, потому что опорные числа в этих отчетах не соответствуют опорным числам, которые я видел на веб-сайтах, которые доступны общественности. Поэтому ваша мысль насчет предоставления транскриптов, она, по крайней мере, позволила б нам узнать – что же все-таки исследовалось. Пока я полностью на ощупь, так сказать, ориентируюсь в этой ситуации. Пока я не посмотрю сами записи в любой форме, в которой они существуют, я не узнаю, что они там рассматривали, что исследовалось.*

СТУДІЯ: *Дмитрий КИСЕЛЕВ. Ну, тем не менее, уже в отсутствии самих записей, в отсутствии транскрипта уже исследуются исследования либо даже – исследуются заключения по исследованиям, то есть идет какой-то третий, четвертый уровень. Ваши заключения широко комментировались в мировой прессе, ну, и в частности – на Би-Би-Си. Вы довольны тем, как это делалось? Вы довольны той интерпретацией, которая давалась?*

СТУДІЯ: *Питер ФРЕНЧ. Прошу прощения, немножко звук у меня снизился.*

СТУДІЯ: *Дмитрий КИСЕЛЕВ. Сейчас есть, да? Тогда еще раз – так или иначе, в отсутствии транскрипта, и в отсутствии оригиналов пресса должна что-то "пережевывать" и уже проходят в несколько следующих уровней – уже исследуются не транскрипты и не оригиналы - исследуются исследования, потом – исследуются исследования исследований, комментарии к этим исследованиям, ну, и так далее. Ваши заключения тоже широко интерпретировались и комментировались в мировой прессе, в частности, на Би-Би-Си. Вы довольны этой интерпретацией? Насколько это все корректно?*

СТУДІЯ: *Питер ФРЕНЧ. В плане интерпретации, которая поступила от них, на мой взгляд, некоторые интерпретации, ну, я не буду показывать пальцами на – кто, какие интерпретации давал, - но они были очень выборочны.*

СТУДІЯ: *Дмитрий КИСЕЛЕВ. То есть, все же Ваша позиция доносилась не полностью?*

СТУДІЯ: *Питер ФРЕНЧ. Не всегда. Но моя позиция, как я ее пояснял сегодня уже ранее, заключается в том, что если вы не можете найти доказательства монтажа – вот это можете сказать и больше ничего. Фраза, которую я всегда упоминал в своих отчетах – это отсутствие доказательств монтажа не является эквивалентным заменителем доказательству отсутствия монтажа(...).*

СТУДІЯ: *Дмитрий КИСЕЛЕВ. Вы готовитесь что-то огласить, Александр?*

СТУДІЯ: *Александр ЖИР. Нет, я, с Вашего разрешения, задать вопрос.*

СТУДІЯ: *Дмитрий КИСЕЛЕВ. Пожалуйста.*

СТУДІЯ: *Александр ЖИР. Я с внимание слушаю гостя и хотел бы спросить его – согласен ли он с утверждением института Венского, который отвечал комиссии – следующее, цитирую "отже, ми твердо переконані в тому, що відповідно до принципу верховенства права обов'язком саме українських органів влади є забезпечення подальшого розслідування цієї справи. Правильним методом розв'язання цього питання може стати зіставлення правопорушень і злочинних дій, зафіксованих у записах, з фактичними подіями, які мали місце в Україні". И*

соглашается ли наш гость именно с таким выводом, который, в том числе, и рекомендации, которые дает институт Вены?

СТУДИЯ: Дмитрий КИСЕЛЕВ. Но это уже за пределами технической экспертизы.

СТУДИЯ: Питер ФРЕНЧ. Я думаю, это вопрос скорее к юристу, чем к техническому специалисту, на мой взгляд. Я уж прошу прощения.

СТУДИЯ: Алексей СТЕПУРА. Дело в том, что тут очень тесно связаны эти два момента: это юридические и технические вопросы. Дело в том, что если мы сопоставим, вот, записи и всю историю их возникновения, их происхождения – до сих пор не известно – кто на самом деле ими занимался – мы четко можем утверждать, что Мельниченко не владеет информацией по своим записям, он не знает о моментах склеек, которые действительно там есть. Если сопоставить всю юридическую сторону этого вопроса и техническую, мне кажется, что все-таки перевешивает вот эта вот юридическая сторона. Мне кажется, что тот человек, который заявляет о том, что он занимался этими записями, он не вполне правдив. А это уже, в свою очередь, очень важно для технической оценки аутентичности записи, то есть важно действительно знать – как это было записано. И я не вижу причины для Мельниченко, чтобы он не рассказал правды. Если он так хочет правды – пускай он расскажет откуда действительно взялись эти записи.

СТУДИЯ: Дмитрий КИСЕЛЕВ. Ну, а в чем был неточен Мельниченко? Можете ли Вы привести какие-либо примеры? Почему вы заключаете, что Мельниченко не владеет той информацией, которая у него есть?

СТУДИЯ: Алексей СТЕПУРА. Ну, очень просто. Во-первых, я думаю, что со мной эксперт согласится, что можно по этим записям сделать вывод – на каком расстоянии был записывающий прибор от людей, которые разговаривают на этой записи. То есть, мы можем совершенно точно утверждать, что эти записи не велись из-под дивана, так, как это до сих пор утверждает Мельниченко. Это – первое. Второе – распространены Григорием Омельченко официальные транскрипты, которые якобы сделал майор. Если проанализировать эти транскрипты, видно, что они делались по смонтированным записям и там отсутствуют реплики, которые убирались при монтаже, то есть мы можем однозначно утверждать, что Мельниченко не знает – что в его записях монтаж, что – оригинал. То есть, по крайней мере, мы можем утверждать, что даже если он делал эти записи, он не монтировал их.

СТУДИЯ: Дмитрий КИСЕЛЕВ. Транскрипты – это текстовая расшифровка.

СТУДИЯ: Алексей СТЕПУРА. Транскрипты, да – это текстовые расшифровки. Есть официальные, заверенные нотариально расшифровки, которые распространяет Григорий Омельченко – там подпись Мельниченко, там подпись юриста. И мы видим по этим расшифровкам, что они сделаны по смонтированным уже фрагментам. А это очень важно и как бы это важно понимать, что в записи...

СТУДИЯ: Дмитрий КИСЕЛЕВ. Как Вы можете утверждать, что они сделаны по смонтированным фрагментам?

СТУДИЯ: Алексей СТЕПУРА. Ну, мы можем сопоставлять разные фрагменты, которые могут быть найдены в этих записях. Они содержатся в двух стандартах – в оригинальном формате – "диамар", как утверждается, и в "ваф" –

в обычном формате. Сопоставляя один и тот же фрагмент, мы видим, что при монтаже убиралась, в том числе убиралась отдельные предложения. Это уже очень серьезный пример монтажа. Мы констатируем, что Мельниченко не знает этого. Мы констатируем, что доступ к этим записям имел не только Мельниченко, а это уже очень важно для технической оценки аутентичности этих записей. То есть, это все тоже очень важно, когда мы говорим о правдивости записи. Я думаю, что никто из здесь присутствующих не отрицает, что прослушивание кабинета президента действительно велось, никто не отрицает, что эти разговоры, которые очень многим не нравятся, они действительно были. Но важно понимать следующее, что даже...

СТУДИЯ: Дмитрий КИСЕЛЕВ. В каких местах есть монтаж? То есть, вот это важно понять.

СТУДИЯ: Алексей СТЕПУРА. Значит, конкретно – в эпизодах по Гонгадзе есть пример изъятия пауз. В принципе, это не влияет, но это то, что можно однозначно констатировать. В эпизоде, который относится к Алексею Подольскому, есть примеры изъятия реплик, которые очень существенно влияют на смысл, потому что речь там на самом деле идет о Юлии Тимошенко, а у слушателя создается впечатление, что речь идет о Подольском, хотя реально президент и министр внутренних дел обсуждают деятельность структур Юлии Тимошенко и как с ними бороться. А создается впечатление, что говорится о другом. И это уже очень серьезное изменение смысла.

СТУДИЯ: Дмитрий КИСЕЛЕВ. Путаница есть даже в тех фрагментах, которые опубликованы на сайте "Пятый элемент", где Вы, ну, откровенно путаете Пинчук и Климчук. На самом деле, Вы, выдавая те тексты за разговор Виктора Пинчука с президентом, на самом деле там народного депутата Виктора Пинчука, заводчика и банкира, на самом деле там разговор президента с бывшим волынским губернатором Климчуком. Это – серьезные вещи.

СТУДИЯ: Александр ЖИР. Уважаемые друзья, для того, чтобы исключить какие бы то ни было подозрения в фальсификации - параллельно озвучивается тот файл. Если на "Пятом элементе" произошла такая ошибка, я в данной передаче приношу свои извинения перед Виктором Пинчуком, если послышалось не так.

СТУДИЯ: Дмитрий КИСЕЛЕВ. Вам послышалось?

СТУДИЯ: Александр ЖИР. Тому человеку, который расшифровывал эту запись. Но поскольку я имею отношение к "Пятому элементу", я приношу извинения перед Виктором Пинчуком, если не так послышалось и еще раз повторяю – именно для этого параллельно идет звуковая запись. Но я, если можно, Дмитрий, буквально одна минута или тридцать секунд. Я, когда мы говорим об экспертизе, то, друзья мои, в моем понимании есть несколько видов экспертиз. Не можно говорить только о технической. Я привел пример, когда международный институт говорит, что, друзья, давайте заниматься таким видом экспертизы. И самое последнее. Уважаемые друзья, и уважаемые собеседники, и телезрители, я – сторонник того – если люди не виновны, давайте давно соберем здесь, в Украине экспертов и проведем экспертизу. Почему не хочет генеральный прокурор?

СТУДИЯ: Дмитрий КИСЕЛЕВ. Мы это уже обсуждали два раза, сейчас третий раз – я Вам могу напомнить, что Генеральная прокуратура обращалась к Соединенным Штатам с просьбой, так сказать, получить оригиналы и так далее. У нас получается сказка про белого бычка. Но Вы уже сейчас

распространяете информацию, непроверенную информацию, порочащую многие репутации. Вам спиться хорошо после этого?

СТУДИЯ: Александр ЖИР. Мне спиться абсолютно хорошо по одной причине, что если бы там была хоть одна доля неправды – в содержании – я не говорю, где попутана фамилия – я готов сегодня сесть с любым человеком, о котором идет речь и мы готовы разговаривать и доказывать то, что там нет монтажа.

СТУДИЯ: Дмитрий КИСЕЛЕВ. **Там лавина неправды.**

СТУДИЯ: Александр ЖИР. ...и там нет каких-то искажений.

СТУДИЯ: Дмитрий КИСЕЛЕВ. Нет, ну мы сейчас, понимаете, у нас эксперт говорит, что невозможно - их е дают.

СТУДИЯ: Александр ЖИР. Эксперт не видел ...

СТУДИЯ: Дмитрий КИСЕЛЕВ. Американцы их не дают.

СТУДИЯ: Александр ЖИР. Он хоть видел экспертизу лаборатории "Репорт"

СТУДИЯ: Дмитрий КИСЕЛЕВ. "Бэк Тэк"? Да, конечно, он занимался исследованием. Да? Я так понимаю, что вы видели заключение?

СТУДИЯ: Питер ФРЕНЧ. Да.

СТУДИЯ: Александр ЖИР. А записей не видел.

СТУДИЯ: Дмитрий КИСЕЛЕВ. Ну, их же никто не дает.

СТУДИЯ: Дмитрий КИСЕЛЕВ. Алексей, вы что-то хотели сказать.

СТУДИЯ: Алексей СТЕПУРА. Да, я хотел сказать по поводу. Вы знаете, раньше у нас требовала международная экспертиза записи ...

СТУДИЯ: Питер ФРЕНЧ. Этого я не видел (говорит об документах, которые взял посмотреть в студии у Александра Жира – "УС"). Три отчета видел, но этого не видел. Могу с собой забрать?

СТУДИЯ: Александр ЖИР. После передачи.

СТУДИЯ: Дмитрий КИСЕЛЕВ. Мы сделаем ксерокопию. Наверное, это возможно, да?

СТУДИЯ: Александр ЖИР. В обязательном порядке.

СТУДИЯ: Алексей СТЕПУРА. Да. Я хотел бы обратить внимание, что сложилась парадоксальная ситуация - что если раньше международной экспертизы записей требовала, как принято говорить, оппозиция, то сейчас сложилась такая ситуация, что официальные украинские власти хотят этой самой независимой экспертизы.

СТУДИЯ: Дмитрий КИСЕЛЕВ. Да, но так или иначе, мы, так сказать, не можем, цель этого проекта – как раз продвинуть нам эту идею. Так все таки давайте сделаем действительно международную экспертизу. По-моему, все к этому готовы – и украинские эксперты, и доктор Френч. **Пока не готовы только американцы.** Ну, вот мы зашли в какой-то тупик. Но все же, доктор Френч, известны ли Вам случаи, когда аудиозаписи, которые трудно доказать, истинность которых трудно доказать, сыграли какую-либо роковую роль в мировой политике?

СТУДИЯ: Питер ФРЕНЧ. Во всемирной политике таких случаев я не знаю, но речь идет об отчетах, там, по криминальным, уголовным делам. В национальной истории? Да, вот "уотер-гейт", например. Там как раз была вот такая губительная роль в этом расследовании. Ну, конечно, использование аудио-пленок сейчас все больше распространено. Плюс к этому – возникает вопрос, что хотя технологии расширяются и повсеместно применимы, используемы, они

используются в судебных разбирательствах, при встречах с компаниями, но происходит следующее – техника записывания уже опережает технологию судебной экспертизы. У них, как раз, технологических достижений не очень много, хотя, вроде, все распространено, но во многих случаях мы, видите, не можем установить действительность.

СТУДИЯ: Дмитрий КИСЕЛЕВ. Александр, как бороться с такими случаями. Если бы такая кампания была против Вас, то смогли бы вы каким-то образом оправдаться?

СТУДИЯ: Александр ЖИР. Я хочу на конкретном примере, на самом последнем – когда абсолютно безосновательно месяц назад меня обвиняет наша родная прокуратура в Днепропетровской области в совершении преступления. Я пишу единственное заявление – возбудите дело против Жира – я готов доказать в суде, в прокуратуре - и это не первый раз, когда в политике используется попытка компрометации.

СТУДИЯ: Дмитрий КИСЕЛЕВ. Вы считаете это приемлемым?

СТУДИЯ: Александр ЖИР. Я категорически против. И в таких случаях, когда кто-то позволял себе делать против, я написал и публично его обнародовал документ – возбудите дело, если вы считаете, что я не прав. Я требую возбудить на основании материалов. И я считаю, Дмитрий, это самый правильный путь. Человек, которого обвиняют, не должен препятствовать возможности своей доказать свою невиновность.

СТУДИЯ: Дмитрий КИСЕЛЕВ. Давайте – в четвертый раз я напоминаю Вам, может быть, трех – мало, что Генеральная прокуратура Украины обращалась к Соединенным Штатам с просьбой предоставить чипы, оригиналы записей для исследования. Возможно – для совместного исследования. Мы об этом говорили уже 4 раза. Я думаю, было достаточно, но, тем не менее, если Вы считаете эти методы неприемлемым – Вы же сами пользуетесь ими.

СТУДИЯ: Александр ЖИР. Дмитрий, я вам в четвертый раз отвечаю, что с первого дня начала оглашения этих записей, с первого дня – уже четвертый раз повторяю – я, и члены комиссии, и депутаты целый ряд, настаивали на проведении независимой экспертизы в Украине. Да, мы имеем основания, имели и на сегодняшний день их имеем требовать проведения с участием международных экспертов. Но почему ни разу не вынес генеральный прокурор постановления? Ни разу, Дмитрий. И не нужно перекладывать на Соединенные Штаты. К Мельниченку напишите – Мельниченко, давай проведем экспертизу.

СТУДИЯ: Дмитрий КИСЕЛЕВ. Ему писали.

СТУДИЯ: Александр ЖИР. Кто писал? Кто писал?

СТУДИЯ: Дмитрий КИСЕЛЕВ. Ему писали много раз.

СТУДИЯ: Александр ЖИР. Дмитрий, кто писал?

СТУДИЯ: Дмитрий КИСЕЛЕВ. Ну, и Генеральная прокуратура и требовали выдачи, и приглашали, и все, что угодно.

СТУДИЯ: Александр ЖИР. Не было, не было такого.

СТУДИЯ: Дмитрий КИСЕЛЕВ. Ну, вы отрицаете просто очевидное. То есть, это – просто факты.

СТУДИЯ: Алексей СТЕПУРА. Дело в том, что действительно обращались к Мельниченку и не мне Вам рассказывать, Александр Александрович, как тяжело общаться с майором. Тем не менее, ему были переданы очень подробные вопросы.

Это – то, что хочет украинская сторона. Ну, я понимаю, что все разговоры о заангажированности прокуратуры они имеют основания. Тем не менее, я не вижу все-таки, если майор действительно делал эти записи, пускай он скажет правду. Но ведь он же говорит то, что не соответствует действительности. Ему передали список – насколько мне известно – там порядка 80 вопросов – это украинские эксперты. Там вплоть до того – там были ли включены особые режимы записи на этом диктофоне. Он... почему он не отвечает – ну что это меняет. Это первое. Второе – по поводу записи по Ираку – вот Вы можете решить этот вопрос без всяких обращений к правительству, там. Насколько мне известно, у Вас есть в DMR-стандарте эта запись про «Кольчугу». Вы можете одним звонком в Соединенные Штаты договориться с Петром Лютым, чтобы он вывесил эту запись в Интернете. Почему, опять таки – что это меняет? Записи про Гонгадзе в DMR – они висят уже, вот я не знаю, уже больше 1,5 лет. Что это меняет? Еще один – дальше продолжаем – действительно, очень много ошибок на «Пятом элементе». Ну, вот случай с Пинчуком-Ковальчуком – это вопиющий. Почему он их не исправляет? Почему, в том числе и смонтированные записи появляются на "Пятом элементе", когда речь идет про Ирак, и убирается упоминание о том, что приезжал высокопоставленный чиновник ЦРУ в это время, и имел беседу по поводу Ирана и Ирака. Почему вот этот фрагмент вырезан? Возникает очень много вопросов, Александр Александрович – это вопросы реальные и правдивые, и это все способствует сомнениям в аутентичности записи. Вот все вот эти вот Ваши, казалось бы, невинные вот фокусы – вот это все, в конечном итоге, сводится к тому, что мы говорим – а вот мы не уверены, когда мне очередной фрагмент покажут, я вообще не уверен, чтобы там кто-то чего-то не смахлевал.

СТУДИЯ: Дмитрий КИСЕЛЕВ. Да, что они не подгоняются под текущие события. Вот вслед за Ираком будет Иран, а значит, Украина будет продавать ракеты... делать ракеты для Ирана, ну, и так далее. Т.е. будем как бы успевать за событиями.

СТУДИЯ: Александр ЖИР. Поступил (НРЗБ) ко мне вопрос, извините, 40 секунд ответа. Уважаемые друзья, уважаемые присутствующие здесь и телезрители. Я еще раз хочу акцентировать внимание на 2-х моментах, коротко. Якби існуючі докази склалися лише з приблизно 25-ти хвилинних записів, пов'язаних із справою Гонгадзе, можна було б припустити можливість їх монтування або фальсифікації, це на Вашу репліку, здійснених потенційним зловмисником. Однак, якщо загальна тривалість записів і в наявності сотні годин, то взагалі важко повірити в те, що така величезна кількість могла бути змонтована чи сфальсифікована. Це перша відповідь. І по-друге...

СТУДИЯ: Дмитрий КИСЕЛЕВ. Слабый аргумент...

СТУДИЯ: Александр ЖИР. Уважаемые друзья, это не мое мнение – это мнение международной организации.

СТУДИЯ: Дмитрий КИСЕЛЕВ. Нет, подождите... пока Вы можете произвести любое количество материала, а потом сказать – что они натворили. Это как в африканских странах, в некоторых африканских племенах – люди отвечают за свои действия в чуждых снах. Понимаете – это вот примерно вот такой же уровень мышления. Вы хотите что-то добавить доктор Френч? Вы хотели что-то добавить здесь по поводу...

СТУДІЯ: Питер ФРЕНЧ. Ну, додати вроді нечого, за виключенням того, що потрібно, щоб всі-таки були надані незалежним експертам ці записи нарешті на розгляд, разом, ось як Ви запропонували, можна це зробити.

СТУДІЯ: Алексей СТЕПУРА. Давайте у Александра Александровича еще раз попросим, чтобы он предоставил все-таки «Кольчугу» в DMR формате, вот эту запись, это 90 секунд, как свидетельствует из того же документа, который Вы зачитали, эти 90 секунд теоретически могут быть слеплены. Я подчеркиваю, теоретически. Давайте все-таки, вы предоставьте, это в Ваших руках, и это то, что вы всегда декларировали. Потому что это – вы поймите, это не Кучмы уже касается. Вы прекрасно понимаете, что это серьезно касается Украины.

СТУДІЯ: Александр ЖИР. Уважаемые друзья, я обязательно выдам звонок Бушу, и попрошу его, чтобы он передал украинской стороне. Я обязательно это сделаю.

СТУДІЯ: Дмитрий КИСЕЛЕВ. Ну, по крайней мере мы теперь уже понимаем, кто сдерживает процесс, т.е. это имя было названо...

СТУДІЯ: Александр ЖИР. Кто? (НРЗБ)... Жир сдерживает процесс?

СТУДІЯ: Дмитрий КИСЕЛЕВ. Нет.

СТУДІЯ: Алексей СТЕПУРА. Буш, Буш.

СТУДІЯ: Александр ЖИР. Нет, Дмитрий, меня же звонить просят – будем звонить.

СТУДІЯ: Дмитрий КИСЕЛЕВ. **Вас просят не звонить Бушу, а Вас просят предоставить конкретно файл. А Вы сказали, что Вы позвоните Бушу, значит, я так понимаю, что он ответственный, т.е. Вы перекладываете ответственность на него, да? Или что-то я неправильно понял из Ваших слов. В любом случае, по-моему, здесь все согласны за этим столом в том, что нужна международная экспертиза, и все согласны в том, что некорректно использовать пленки, уверенности в которых нет. А уверенности, как считают специалисты, к которым призывает обращаться Александр Жир, вот в лице доктора Френча уверенности такой пока все же нет.** („останнє слово“) Ну, на этой дороге друзья, мы заканчиваем сегодняшний "круглый стол". (...)

Участь української делегації на чолі з Президентом Кучмою у пражському самміті НАТО в листопаді 2002-го року дуже широко висвітлювалися у вітчизняних теленовинах. До цього зобов'язувала ситуація – престиж українського керівництва черговий раз був серйозно підірваний „кольчужним” скандалом. Інформаційна тактика пропрезидентських медіа полягала у тому, щоб переконати громадську думку у надзвичайній успішності президентського візиту, який подавався як „успіх української дипломатії”. Позиція більшості зарубіжних партнерів, полягає в тому, що вони не ідентифікують Україну з, м'яко кажучи, ”помилками” її політичного керівництва. Але цей факт видається за плід цілеспрямованих дипломатичних зусиль нинішньої української влади.

Для цього активно використовувався прийом „**посилання на авторитет**”. Акцент робився на зустрічах Кучми з відомими зарубіжними політиками та громадськими діячами

Підсумки [2002-11-22 23:00]

Події навколо участі України у Пражському самміті НАТО-2002 коментує народний депутат України Дмитро Табачник.

СТУДІЯ: Тарас АВРАХОВ. Про суворі будні нашого єврозближення ми поговоримо з фахівцем у царині як внутрідержавних, так і міждержавних відносин,

головою парламентського комітету в закордонних справах Дмитром Табачником. Начебто ситуацію вдалося вирівняти і начебто Україна надалі там потрібна, а чи потрібні вони нам разом з своїм Альянсом, насправді?

СТУДІЯ: Дмитро ТАБАЧНИК, голова комітету ВР у закордонних справах. **“Україні не просто вдалося вирівняти ситуацію, Україні вдалося перемогти і нав’язати представникам принаймі американської дипломатії, абсолютно не залежно від зусиль заокеанських стратегів чи тактиків, нормальну лінію поведінки, нормальний розвиток співпраці країни... нашої країни з європейським альянсом. Чи потрібні вони нам? Я думаю, що без сумніву, потрібні, в першу чергу тому, що вступ в НАТО зобов’язує будь-яку країну виконати певний план дій. План дій, який складається з багатьох вимог і лише менше 20 відсотків стосуються суто військових, оборонних. Все інше - це високі вимоги”**.

Подробности недели [2002-11-24 20:00]

Гость студии – председатель Комитета Верховной Рады по иностранным делам Дмитрий Табачник

СТУДІЯ: Александр МЕЛЬНИЧУК. Сегодня гость студии – председатель Комитета Верховной Рады по иностранным делам Дмитрий ТАБАЧНИК. Дмитрий Владимирович, так, что по-Вашему мнению можно назвать главным итогом пражского саммита?

СТУДІЯ: Дмитрий ТАБАЧНИК, председатель Комитета ВР по иностранным делам: **«Главный итог Пражского саммита, если говорить о политике, – это то, то Украина доказала способность проводить самостоятельную внешнюю политику и доказала то, что невозможно Украину изолировать от Европы, в первую очередь, благодаря усилиям президента Украины Леонида Кучмы. Юридически главный итог пражского саммита – это подписание двух документов на уровне Комиссии "Украина–НАТО". Первое – это План действий "Украина–НАТО", и второе – План развития отношений "Украина–НАТО" на 2003 год”**.

СТУДІЯ: Александр МЕЛЬНИЧУК Но все-таки накануне поездки президенту многие советовали не ехать в Прагу, не принимать участие в саммите, поскольку украинскую делегацию, главу государства ждут некие обструкции. Что же произошло на самом деле?

СТУДІЯ: ДМИТРИЙ ТАБАЧНИК: **«На самом деле Украина участвовала в заседании совета евроатлантического партнерства на уровне глав государств, 46 глав государств – членов НАТО и партнеров НАТО, и в Комиссии «Украина–НАТО» на уровне министров иностранных дел, участвовала в всех мероприятиях в полном объеме, в полном формате. Кроме того, президент Украины встретился в Праге с премьер-министром Италии, с президентом Польши, с руководителем НАТО лордом Робертсоном, с генеральным секретарем европейского совета Соланой и со многими другими. То есть, произошел дипломатический успех Украины. Та схема, которую пыталась навязать частично американская дипломатия, она не прошла. Украина показала, что ее нельзя ассоциировать с Беларусью. И нельзя попытку надуманного кольчужного скандала сделать доминантой отношений Украина – НАТО. Кроме того, наша страна, по сути, в Праге зацементировала юридически важнейший уровень достигнутых отношений с НАТО. То есть, если говорить**

очень кратко, то в Праге Украина доказала, что является интересным для НАТО партнером, важной составной частью единого европейского пространства, и в Праге не удалось изолировать главу государства – президента Леонида Кучму – от Украины и от ее внешней политики».

Епіцентр [2002-11-24 19:30]

(...)СТУДІЯ: Вячеслав ПІХОВШЕК. Мені здається, що президент Кучма тут проходив на грані чи не найважчий шлях у своєму житті в якості президента. І пройшов його оптимально, якщо врахувати не тільки зовнішньополітичний, але й внутрішньополітичний контексти. А оце якраз дуже часто не враховували, – як спрацює його рішення всередині України. Тому хтось оцінював його поведінку, я зустрічав такі оцінки, як нахабство, хтось казав – так діють у безвиході. Ми є країною політичного плюралізму, то ж всі ці оцінки можуть бути, вони логічні. Зустрічав я і такий вираз, – кидатися на ринг з бійцем-важковаговиком тоді коли у тебе категорія до 40 кілограмів, мабуть, не варто. Прийmemo цю аналогію, але зробимо її більш коректною. Мова йде не про бій, де хтось когось поб'є, а про відстоювання позиції. Хоча шкода, звичайно, що все так зайшло далеко. Частина бою за відстоювання позиції – це візит до Сполучених Штатів на початку тижня глави президентської Адміністрації Віктора Медведчука і його переговори з Головою Ради Безпеки ООН, з постійним представником Китаю при Об'єднаних Націях Ван Інфанем, з Головою Комітету по санкціям проти Іраку, постійним представником Норвегії Оле Пітером Колбі, та інші зустрічі, звичайно, не випадкові перед Прагою. Чіткий сигнал – Україна не просто каже, що діє через ООН, Україна ДІЄ через ООН.

...під час самміту "кольчужна тема" відійшла на задній план, залишилася фоном для виступів дипломатів і статей журналістів. Тут, повторю, в існуючих умовах була оптимальна поведінка. Її оптимальність в тому, що поїхали всі, – і Кучма, і Зленко, і всі члени делегації. Для країни підписані документи є перемогою. І оптимальність лінії поведінки тут, і готовність не словом, а ділом до співпраці, і відкритість в поїзді, і психологічна налаштованість пройти через можливі проблеми без видимої реакції.

СИНХРОН: Анатолій ЗЛЕНКО, міністр закордонних справ України: "Ми заявили про повну прозорість і готовність до співпраці з американськими та британськими експертами. Україна зробила все можливе, щоб забезпечити доступ американської та британської команди до інформації та усіх документів і технічної специфікації "Кольчуг", їхнього виробництва та продажу. Ми відкриті для наших американських партнерів. Окрім того, що стосується продажу "Кольчуг" до деяких країн, – ви маєте розуміти, ми зобов'язані не видавати таку інформацію за двосторонніми угодами. Ми це неодноразово повторювали американцям і британцям і в цьому відношенні ми розчаровані висновками експертів”.

СТУДІЯ: Вячеслав ПІХОВШЕК. Від себе додам: як би не оцінювати природу останніх труднощів, не від доброго життя чи не вперше Україна демонструє неочікувану самотійність в зовнішній політиці. Я не знаю, добре це чи погано в існуючих обставинах, але ми, погодимось, досить механічно потрапили в СНД, досить прагматично закрили...не прагматично закрили Чорнобиль, не виторгували собі більш серйозних гарантій безпеки, коли позбавлялися ядерної зброї. А в "сухому

залишку" – Україна продемонструвала, що є прогнозованою країною, що коли в травні приймали непросте рішення РНБО по НАТО, – це не було питанням політичної моди. Його дотримались і зараз. Навпаки, якби фиркнули, – мовляв, не поїдемо, – зовнішня політика стала б заручником особистого фактора. Ось що сказав президент Кучма у своєму зверненні на Раді Євроатлантичного партнерства.

ТИТРОВАНО *Із виступу Президента Леоніда Кучми на засіданні РЄАП. Повідомлення прес-служби Президента України, 22 листопада 2002 року*
"…Празький самміт є першим, коли держави-члени НАТО та країни-партнери зустрічаються на найвищому рівні по інший бік колишньої "залізної завіси"... Це покладає на нас особливу відповідальність – не дозволити відтворенню нових розподільчих ліній на європейському континенті. Наша держава ... сприяла наближенню цього... дня... утвердженням своєї незалежності... багатоплановим внеском у зміцнення євроатлантичної безпеки, принциповою підтримкою процесу розширення НАТО, послідовним курсом на євроатлантичну інтеграцію. Наша держава прагне вийти на якісно новий рівень діалогу з НАТО. Ми розуміємо, що попереду в Україні шлях до своєї Праги, Але ми твердо налаштовані іти ним... Сподіваюся, що результати Празького самміту сприятимуть успіху наших спільних зусиль з метою протидії викликам миру і безпеки".

Підсумковий випуск ТСН [2002-11-26 23:59]

Факт оприлюднення звіту американсько-британських експертів щодо розслідування "Кольчужного скандалу" і про реакцію на нього у Києві і Пекіні

СТУДІЯ: *Нове у скандалі із "Кольчугами". Державний департамент Сполучених Штатів оприлюднив звіт американсько-британських експертів, які перевіряли в Україні звинувачення у незаконній поставці радарів Іраку. Головна теза документу – Київ не забезпечив повної відкритості щодо інформації з продажу "Кольчуг" за кордон. Раніше українська влада пояснювала це Державною таємницею і секретністю окремих пунктів контрактів. Відштовхуючись від цієї тези, у звіті експерти роблять висновок: продаж Україною радарної системи Іраку згідно із відкритими контрактами вони не можуть довести, але є реальна ймовірність, що "Кольчуги" таки продавали через посередника. Враховуючи закритість інформації саме по Китаю, експерти вказують на цю країну.*

РЕПОРТАЖ: *Автор: Надія ОНЕНКО. Звіт американсько-британської експертної групи, яка вивчала "справу Кольчуг" в Україні, помістився на шістнадцяти сторінках. Із оприлюдненого варіанту вилучили лише додаток – список усіх сімдесяти шести "Кольчуг", виготовлених з 98-го року. Найбільше експертів зацікавила доля чотирьох установок, проданих в Китай. Підозрюють, що умови контракту могли змінити для переправки "Кольчуг" до Іраку. Раніше офіційний Київ заявив, що із китайського контракту експерти просили витяг пункту, у якому в стандартних договорах передбачається неможливість продажу зброї третій країні. Проте саме у зміненому китайському контракті пункт про неможливість перепродажу був під іншим номером. А під тим, що зацікавив американців, була засекречена інформація – наполягає Україна. Як і на тому, що розсекретити місця дислокації "Кольчуг" у Китаї не має права.*

СИНХРОН: *Роберт БРІНКЛІ, посол Великобританії в Україні: "Коли експерти запитали, чи продавала Україна "Кольчуги" Ефіопії, то проблем з документами не*

виникло. Але коли запитали про Китай – в "Укрспецекспорті" заявили, що деякі пункти в контракті були змінені. Зокрема, той, що забороняє продаж техніки третій країні. Після деяких вагань і відмов окремих агенцій з'явився текст, який надрукували на чистому папері без будь-яких штампів. Тому звичайно у експертів багато питань."

РЕПОРТАЖ: Офіційний Пекін вже відкинув будь-яку причетність до поставок "Кольчуг" Іраку. Позиція України залишається незмінною. Оприлюднення звіту в МЗС назвали зайвим приводом повернути увагу до "кольчужного скандалу".

СИНХРОН: Сергій БОРОДЕНКОВ, речник МЗС України: "Вся ця інформація є в експертів, і вся ця інформація є в Раді Безпеки ООН. Які вони приймуть рішення, – це, звичайно, час потрібен для цього".

РЕПОРТАЖ: Тим часом від рішення проблеми навколо "Кольчуг" залежить і рівень співпраці з іншою міжнародною організацією. Генсек НАТО Джордж Робертсон заявив, що Альянс тиснутиме на Україну до отримання чітких відповідей на питання, пов'язані зі скандалом, який призупиняє розвиток взаємин "Україна-НАТО". Українська місія при НАТО вже оголосила запит до Альянсу з приводу заяв Робертсона, який глава місії Володимир Хандогій назвав погрозами.

Подробности [2002-11-26 20:00]

Новый поворот событий в "кольчужном скандале"

СТУДІЯ: Украинская миссия при НАТО будет противостоять любым попыткам угроз и давления в связи с "кольчужным" скандалом, – об этом журналистам сообщил глава Миссии Владимир Хандогий. Тем временем в деле наметился неожиданный поворот: Сегодня американский посол Карлос Паскуаль намекнул, что "Кольчуги" могли попасть в Ирак через Китай. При этом дипломат вынужден был признать, что у Вашингтона по-прежнему нет никаких доказательств, что украинские радарные системы находятся в Ираке.

Подробно с Дмитрием Киселевым [2002-11-26 19:37]

Политическое давление Соединенных Штатов на Украину не ослабевает

СТУДІЯ: Дмитрий КИСЕЛЕВ. Не слабеет политическое давление Соединенных Штатов на Украину. Сегодня на совместной пресс-конференции американский и британский послы настаивали, чтобы Киев выдал всю информацию о поставках четырех радарных комплексов "Кольчуга" в Китай. От Украины требуют предать государственные интересы и рассекретить чужие тайны. К Китаю с подобными предложениями почему-то не обращаются.

РЕПОРТАЖ: Автор: Сергей ШВЕЦ. Соединенные Штаты и Великобритания всячески подогревают интерес к играм вокруг "Кольчуг". Американцы сегодня не скрывают, что их интересует вооружение Китайской армии. Выяснить это хотят у украинцев. Запрос подается под таким "официальным соусом": Украина продала 4 "Кольчуги" Китаю, а тот мог перепродать их в Ирак, поэтому нужны данные не только о контракте, но и о том, как "Кольчуги" включены в китайскую ПВО.

СИНХРОН: Карлос ПАСКУАЛЬ, Чрезвычайный и Полномочный Посол США в Украине: "Мы не можем сказать, что это – наиболее вероятная версия событий. Скажем лишь, что не исключаем возможности такой передачи через "третью" страну. Пока Мы не поднимали этот вопрос непосредственно перед китайской стороной. Мы работаем с украинцами".

РЕПОРТАЖ: Парадокс, но, во-первых, секретные данные о Китае требуют у Украины. Задавать вопросы Китаю американцы не берутся, хотя сегодня МИД КНР уже опроверг причастность страны к поставкам вооружений в Ирак. Второе – никто не ищет "Кольчуги" и в самом Ираке, – по крайней мере, эта задача не поставлена работающим там инспекторам ООН. Тем не менее, страсти нагнетаются. Генсек НАТО Джордж Робертсон заявил, что Альянс намерен оказывать давление на Украину, пока не будут получены ответы на все вопросы по "Кольчугам". В ответ на эти угрозы Робертсона украинская миссия при НАТО собирается сделать запрос о правомочности давления на Украину. "Нас заставляют доказывать то, чего не было", – такова позиция наших дипломатов.

Панорама [2002-11-26 21:00]

Посол США в Україні продовжує наполягати на недостатності відомостей, які надала Україна з "кольчужного" питання

СТУДІЯ: Американсько-британська експертна комісія, яка в жовтні вивчала, чи продавав Київ зброю Багдаду, і далі наполягає на недостатності відомостей, отриманих від українського уряду. Про це сьогодні вкотре заявив посол США в Україні. Речник же вітчизняного МЗС знову наголосив, що Київ надав усю інформацію за винятком тієї, що становить державну таємницю, причому не лише українську.

РЕПОРТАЖ: Автор: Людмила ЄВСЕЄНКО. Американський посол повторив, по суті, вже відомі результати візиту до України західних експертів.

СИНХРОН: Карлос ПАСКУАЛЬ, Посол США в Україні: "Ми отримали неповні тексти звіту, нам також відмовили в доступі до ключових документів, зокрема про продаж "Кольчуг" до КНР".

РЕПОРТАЖ: Припущення Вашингтону, що КНР перепродавала "Кольчуги" Іраку, спростував сьогодні офіційний Пекін, наголосивши на беззаперечному дотриманні міжнародних угод в ході україно-китайської військової співпраці обома сторонами. В українському зовнішньополітичному відомстві заявляють, що тему "Кольчуг" комусь просто вигідно тримати в полі зору і постійно нагнітати.

СИНХРОН: Сергій БОРОДЕНКОВ, керівник прес-служби МЗС України: "Ми неодноразово заявляли про те, що ніяких продажів ніяких "Кольчуг" Ірану (????ТАК В ОРИГІНАЛІ – "УС") не було. Ми повністю відкриті, ми про це заявляли і робимо все для того, щоби поставити остаточну крапку над цим питанням. І роздмухувати з мухи слона, ще раз підкреслюю, не потрібно".

РЕПОРТАЖ: Україна вже звернулася до Ради Безпеки ООН з проханням розслідувати "кольчужний скандал". Сьогодні посол США в Україні визнав: це найкращий форум, в рамках якого Китай, Росія, США, Великобританія та інші країни можуть вирішити це питання. Раніше Паскуаль заперечував доцільність висновків американо-британських фахівців ООН-івськми. Державний Департамент США все ж таки пішов на серйозну і в дечому вимушену поступку.

У випадку з новопризначеним урядом Віктора Януковича логіка медійних маніпуляцій наприкінці листопада 2002-го полягала у тому, щоб легімітизувати новостворений уряд в якості „реформаторського” і „високопрофесійного”, а головне – подати його створення як наслідок начебто нового підходу – представництва

різних політичних сил (що особливо цікавило есдеків, які, як відомо, були „ображені” під час формування попередніх урядів).

Нагадаємо, що лєвова частка фракцій так званої „більшості” – за виключенням майже єдиної фракції есдеків - „відбрунькувалася” від єдиного блоку „За ЄДУ”, який не набрав більшості голосів на виборах до Верховної Ради, але зате відчутно поповнився уже в ході парламентської сесії. Неформальні, скажем так, методи, якими залучалися до блоку „неофіти”, досить добре відомі. Згодом, після обрання спікера Володимира Литвина, поділивши блок на маленькі нові фракції, представники „більшості” фактично імітували процес творення „коаліційності”. Влада, по суті, залишилась під контролем все тих же політичних сил.

Процес віртуальної легітимізації уряду Віктора Януковича проявився в багаторазовому **повторенні** кількох тез – про особливу „професійність” нового прем’єр-міністра та нового складу уряду, про особливий рівень політичної відповідальності цього уряду, який, начебто, визначався саме „коаліційним” характером його формування.

Крім того, в цей період широко нав’язувалася думка про взаємозв’язок формування нового уряду з перерозподілом парламентських комітетів на користь „більшості”. **Так було покладено початок комбінації, яка в кінці-кінців допомогла новому урядові провести через парламент свій варіант бюджету.**

При цьому було дотримано вже звичний режим **одностороннього висвітлення** і коментування подій. Цікава деталь. Право головного коментатора ситуації навколо створення уряду на двох загальнонаціональних каналах було довірено представнику фракції „Трудова Україна”, новопризначеному віце-прем’єру уряду Януковича Дмитру Табачнику. Власне, він і сформулював наведені вище „твердження”, не особливо переймаючись їх доказовою аргументацією. Адже, якщо прийняти ці твердження за чисту монету, то логічним, очевидно, буде висновок про те, що всі попередні уряди, які призначалися протягом восьми років правління Леоніда Кучми, були цієї особливої відповідальності позбавлені? Насправді ж, ми, швидше за все, маємо справу з черговою продуманою комбінацією передачі владних повноважень в рамках однієї „кадрової обойми”. Її нові представники мало чим відрізняються від своїх попередників. Мабуть, тому ці твердження у досить схожій інтерпретації неодноразово **повторювались** на телеканалах – для кращого запам’ятовування.

Підсумки [2002-11-25 23:00]

Гість студії – Дмитро Табачник

А про останні події ми поговоримо сьогодні з народним депутатом, представником “Трудової України” Дмитром Табачником. Вітаю Вас, пане Дмитре.

СТУДІЯ: Дмитро ТАБАЧНИК. Добрий вечір.

СТУДІЯ: Вітаю Вас в нашій студії, а також вітаю з сьогоднішніми подіями, власне – з Вашим обранням, якщо можна так сказати. Скажіть, будь-ласка – на одні й ті самі посади віце-прем’єрів сьогодні претендувало достатньо багато людей – на одну посаду, скажімо, першого віце-прем’єра, як ми знаємо, було аж 4 кандидатури. Як народжувався компроміс між лідерами, представниками фракцій більшості під час обговорення кандидатур?

СТУДІЯ: Дмитро ТАБАЧНИК. Я гадаю, і переконаний, що компроміс народжувався головним чином за рахунок того, що всі фракції, які надійшли до

складу більшості, які продемонстрували свою працездатність під час обрання прем'єр-міністром України Віктора Федоровича Януковича – вони виходили з того, що вперше в історії незалежної України формується політично відповідальний уряд саме завдяки тому, що президент проголосив 24 серпня цього року курс на політичну реформу. Цей політично відповідальний уряд є результатом посилення впливу парламентської більшості на урядові процеси, на діяльність уряду з одного боку, і з другого боку, що на мою думку найбільш важливе – це підсилює відповідальність парламентської більшості за всі процеси, законопроекти... Наповнення бюджету, рівень життя, рівень мінімальної зарплати, рівень наповнення дохідної частини бюджету – тобто все те, чим живе країна – з боку парламентської більшості. І саме компроміс був досягнутий тому, що всі представники більшості, лідери фракцій і лідери груп розуміли, що розподіл посад – це лише підґрунтя для роботи, а от спільна відповідальність парламенту, кожної фракції, кожного депутата і уряду - це є головне заради чого формується коаліційний уряд. І на підставі цієї відповідальності дуже багато фракцій, я про це говорив ще вранці, після погоджувальної ради, вони знімали значну частину своїх претендентів, аби розвантажити і колегам, і прем'єр-міністру можливість якомога швидше сформувати уряд. Тобто, основа компромісу – це відчуття відповідальності.

(...)

СТУДІЯ: Пане Дмитре, і уже останнє запитання – от зараз, як відомо, між “більшовиками”, фракціями більшості точиться дискусія – чи варто перерозподіляти керівництво комітетів Верховної Ради, тим самим відібравши у опозиції уже, напевно, останні важелі впливу на якесь політичне життя в країні. Яка Ваша точка зору?

СТУДІЯ: Дмитро ТАБАЧНИК. Моя особиста точка зору, яка, можливо, контрастує вже якимись вже сьогодні висловленнями, це те, що якщо лунають погрози блокування роботи парламенту, в небажанні доповідати ті чи інші дуже важливі законодавчі акти, то є необхідність частково перерозподілити комітету, задля того, щоб парламентська більшість, які взяла на себе відповідальність за дві речі – за законодавчий процес, за формування нової законодавчої бази, зокрема – і податкової, і фінансової, і економічної, і вдруге взяла на себе відповідальність за спільну з урядом роботу – щоб вона мала важелі для того, щоб ці законопроекти виносити на сесію. Тому я переконаний, що частково перерозподіл портфелів саме діючих, а це в більшості – робота, тому що це, хочу сказати що на кілька гривень лише відрізняється зарплата рядового депутата від зарплати голови комітету, у Верховній Раді треба проводити, але обов'язково зберігши за представниками опозиційної меншості ті комітети, які дозволять як раз відстоювати їй свої опозиційні погляди, і відстоювати свої можливості на право бути почутими і право на контрольні функції за діяльністю і парламенту і виконавчої влади. Без цього роботи не буде.

Несподівану активність проявив ряд загальнонаціональних телеканалів у висвітленні підготовки до парламентських слухань про свободу слова і цензури у ЗМІ. Менш несподіваною стала вже звична „єдність інтерпретацій” на різних каналах. На цей раз увагу телевізійників привернула „новина” про створення спеціального оргкомітету з проведення цих слухань. До цього моменту всією діяльністю з підготовки парламентських слухань займався профільний комітет ВР з

питань свободи слова та інформації на чолі з „нашоукраїнцем” Миколою Томенком (у взаємодії з журналістським Страйкомом, створеним у жовтні 20020го року). Отож створення буквально напередодні парламентських слухань, які відбулися 4 грудня 2002-го року, якогось незрозумілого спеціального Оргкомітету було важко розцінювати інакше, як спробу певним чином нівелювати ефект від майбутніх слухань.

Звісно, що пряме слово для коментаря надавалось тільки голові новоявленого Оргкомітету – віце-спікеру Олександрю Зінченку.

Подробности. Итоги дня [2002-11-27 23:30]

Про підготовку до парламентських слухань у справі свободи слова і цензури у ЗМІ

СТУДІЯ: Невдовзі – 4 грудня - у Верховній Раді мають відбутися ще одні парламентські слухання – щодо свободи слова та цензури у засобах масової інформації. І готує цей захід, як з'ясувалося, вже 2 комітети – організаційний, тобто створений саме для цього, і постійний – профільний комітет. Як повідомив сьогодні віце-спікер Олександр Зінченко, який очолює перший, колеги у справі підготовки слухань бажання співпрацювати не виявляють. Натомість вправляються у підпільності та конспіративності.

*РЕПОРТАЖ: Автор: Олексій ІВАНОВ. Не виключено, що до 4-го грудня, коли в Верховній Раді відбуватимуться парламентські слухання щодо свободи слова, існуватимуть два варіанти проведення цього заходу. Досі його підготовкою займався профільний комітет Верховної Ради, а тепер за цю ж справу взявся і спеціально сформований для цього організаційний комітет на чолі з віце-спікером парламенту Олександром Зінченком. На думку останнього, профільний комітет готував слухання конспіративно, а коло їх учасників хотів зробити звуженим. Окрім того, народних депутатів досі не ознайомили з проектом постанови, яку Верховна Рада має розглянути за результатами цього заходу. **І як вважає Олександр Зінченко, все йшло до того, що замість парламентських слухань у сесійній залі відбувся б звичайний мітинг.***

СИНХРОН: Олександр ЗІНЧЕНКО, заступник голови Верховної Ради: “Пропозицію, яка висловлена емоційно, оформити і проголосувати в залі у вигляді законопроекту надто складно. Це ж не іграшки, це – законодавчий процес. Парламентські слухання мають один вимір – це не просто констатація, це все ж таки слухання в межах парламенту, а значить вихід на законопроект. Тобто потрібно, щоб кожен виступаючий не тільки відмітив загальний, скажемо так... складність вирішенню питань, але ще й вийшов на формулу, яку можна просувати”.

РЕПОРТАЖ: Оргкомітет визначив коло осіб, які виступатимуть на слуханнях – це 25 представників різних засобів масової інформації, зокрема – регіональних. Члени оргкомітету також говорять, що підготують до 4 грудня пакет документів, які очевидно будуть оформлені у вигляді поправок до чинних законів. І оскільки парламентський комітет з питань свободи слова та інформації може підготувати свій альтернативний законопроект чи постанову, то за словами Олександра Зінченко було б доречно, якби про це стало відомо заздалегідь.

СИНХРОН: Олександр ЗІНЧЕНКО, заступник голови Верховної Ради: “Нам би хотілося, організаційному комітету, який з сьогоднішнього дня я очолюю, за підписом голови Верховної Ради, щоб ми отримали всі документи, які будуть –

альтернативними – будь-ласка, обговорюйте все, але все ж таки визначте чітку процедуру, оскільки 4 години – це складний формат. Краще було б кілька днів говорити”.

РЕПОРТАЖ: Голова Парламентського комітету з питань свободи слова та інформації Микола Томенко у засіданні оргкомітету участі не брав, але його рішення прокоментував. Микола Томенко вважає підготовку слухань своєю прерогативою і говорить, що план їх проведення вже визначено, і до того ж – узгоджено з громадськими організаціями і страйкомом журналістів. На думку Миколи Томенка, будь-яка спроба внести зміни до цих планів завершиться скандалом.

Новини [УТ-1, 2002-11-27 21:00]

Олександра Зінченка призначено головою оргкомітету з підготовки парламентських слухань щодо свободи слова

СТУДІЯ: Віце-спікера Верховної Ради Олександра Зінченка призначено головою оргкомітету з підготовки парламентських слухань щодо свободи слова. Вони відбудуться 4 грудня, і керівники провідних мас-медіа сьогодні обговорювали їхній формат. Вирішили, що протягом 4 годин зможуть виступити 25 доповідачів, кожен з яких представить делеговану позицію якоїсь групи ЗМІ. Як з'ясувалось, профільний комітет вже розробив проект відповідної постанови Верховної Ради, але як керівник комітету Микола Томенко, як і ініціатори слухань – представники журналістського страйкому, на сьогоднішню нараду не прийшли. Олександр Зінченко висловив припущення, що проект постанови розповсюдили лише серед опозиційної частини залу з грифом "для службового користування".

СИНХРОН: Олександр ЗІНЧЕНКО, заступник голови Верховної Ради України: "Але, якщо цим хочуть відрізати деяких людей, які можуть впливати на цю ситуацію, головне, що опозиція не має ніяких шансів проголосувати самостійно будь-який документ. Парламентські слухання мають один вимір – це не просто констатація, це все ж таки слухання в межах парламенту, а значить, вихід на законопроект. Тобто, потрібно, щоб кожен виступаючий не тільки відмітив загальний, скажімо так, складність вирішення питання, але й вийшов на формулу, яку можна просувати і в питаннях загального існування засобів масової інформації, проблемності відкриття, ліцензування, діяльності Національної ради і так далі – знайти і знайти формулювання. Я особисто пропоную і думаю, що третя складова – от я особисто пропоную – є найбільш складною, оскільки цією роботою займається не так багато вже професійно людей".

Підсумки [Ера, 2002-11-27 23:45]

Про підготовку парламентських слухань з питань свободи слова

СТУДІЯ: Оргкомітет з підготовки парламентських слухань з питань свободи слова, що відбудеться четвертого грудня, паралельно з профільним парламентським комітетом готує власний варіант. Про це сьогодні, після закінчення наради-семінару з керівниками провідних ЗМІ заявив голова оргкомітету, віце-спікер парламенту Олександр Зінченко. Він закликав керівників мас-медіа взяти участь в обговоренні та винайдені ефективної форми проведення парламентських слухань. Пан Зінченко розчарувався через, як він каже, конспіративність, з якою комітет з питань свободи слова готує слухання. Опозиція повинна зрозуміти, що в

неї немає шансів ухвалити той чи інший законопроект, і тому вона повинна залучати до роботи усіх депутатів.

СИНХРОН: Олександр ЗІНЧЕНКО, голова Оргкомітету з підготовки парламентських слухань з питань свободи слова: “Нам потрібно до п’ятниці спробувати підсумувати – з яким, власно кажучи, документом, з яким поглядом комітет, який готував ці слухання, значить, альтернативними виходами на ці парламентські слухання”.

Тиждень з 24-го по 30-е грудня 2002 року

Головною подією передноворічного тижня стало розблокування роботи Верховної Ради.

Задумана задовго до безпосередньої реалізації комбінація з „натуральним” обміном комітетських посад у ВР, що належали опозиціонерам, - на підтримку ними ж бюджету, запропонованого урядом Януковича, спрацювала. Уже було призначені 17-го грудня більшістю нові „керівники” парламентських посад змушені були відмовитись від омріяних крісел заради вагомішої мети. Успішно, без „зачіпок”, проведений через Верховну Раду бюджет – надто важливий фактор легітимізації нового уряду. Настільки важливий, що заради нього ряд фракцій „більшості” ризикнув піти по шляху домовленостей з опозиційними колегами за спиною об’єднаних соціал-демократів. Саме цією ситуацією визначалася тональність повідомлень телевізійних новин. Оптимістична – у тих „більшовиків”, які вчасно „розвернули” ситуацію, дещо розгублена і часом відверто роздратована – у представників СДПУ(о), які навіть дозволили собі демонстративно висловити сумніви у довговічності нинішньої „більшості”.

Наші телеканали не змогли, як це вже стало звичним, піднятися у розгляді справді складної та серйозної проблеми прийняття держбюджету до практичного аналізу його „плюсів” та „мінусів” для кожного з українських громадян. Не без участі тих таки ЗМІ вихована, звичка українських громадян пасивно сприймати інформацію з таких питань дає змогу політикам робити будь-які „твердження”, не спираючись на серйозні аргументи. Підстави, на яких, наприклад, бюджет-2003 оголошується „кращим за всю історію незалежної України” так і залишаються невідомими.

А необізнаність вже створює умови для маніпуляцій...

Новини [2002-12-25 21:00]

Верховна Рада ухвалила бюджет-2003 у повторному другому читанні

СТУДІЯ: Сама ж Верховна Рада подолавши десятиденну кризу сьогодні продовжила активну законотворчість. Депутати ухвалили кілька десятків законів та постанов. **Головним же парламентським рішенням середі безумовно стало ухвалення бюджету-2003 у повторному другому читанні.**

РЕПОРТАЖ: Автор: Валентин ТРОХИМЧУК. Як саме має виглядати бюджет-2003 після другого читання члени профільного парламентського комітету та урядовці визначали до п’ятої ранку. І нічні консультації, як водиться в українській політиці, були вдалими. **Чи не вперше за довгий час до сесійної зали було внесено проект державного кошторису, який не викликав суттєвих претензій законотворців.** (чергове нічим не аргументоване, безпідставне твердження, яке має служити аргументом на користь нового прем’єр-міністра)

РЕПОРТАЖ: За зміни, які насамперед передбачають збільшення доходної частини на 2 мільярди 600 мільйонів гривень, - надходження цих грошей мають забезпечити ухвалені вчора економічні закони, а направлятимуться вони передусім на фінансування місцевих бюджетів та дорожнього фонду, проголосували 350 депутатів. Усі об'єднання, окрім комуністів та частини фракції об'єднаних есдеків.

СИНХРОН: Нестор ШУФРИЧ, член фракції СДПУ(о): "Визвали сумніви щодо можливості підвищення заробітної плати в бюджеті на 2003 рік, в першу чергу освітянам, лікарям та тим соціальним працівникам, які мають... фінансування яких має бути забезпечено саме з бюджету".

СИНХРОН: Віктор ЯНУКОВИЧ, прем'єр-міністр України: "Я маю велику надію, що буде завтра прийнятий в цілому бюджет".

Подробно с Дмитрием Киселевым [2002-12-26 18:45]

Стабильность большинства в Верховной Раде вызывает сомнения

СТУДИЯ: Ведущий – Дмитрий КИСЕЛЕВ. Итак, шаткое большинство в Верховной Раде, похоже, разрушено. По крайней мере, это следует из заявления первого президента Украины, главы фракции СДПУ(о) Леонида Кравчука. СДПУ(о) отказывается голосовать за бюджет. Ранее "Регионы Украины" согласились с оппозицией поставить под сомнение правомерность голосования 17-го числа и отказаться сейчас перераспределять посты руководителей парламентских комитетов. Мотив – необходимость принятия бюджета сейчас. Сиюминутная выгода вступила в противоречие с перспективой. Последствия этих шагов для Украины просчитать трудно. **РЕПОРТАЖ:** Автор: Виктор СОРОКА. Главная кулуарная тема в парламенте – судьба большинства. После того, как оппозиции были возвращены парламентские комитеты и нарушены собственные договоренности, громко заговорили, что большинства больше нет. На этом настаивает фракция СДПУ(о).

Досить яскравий приклад того, як швидко змінюється позиція телеканалів або журналістів, залежних від об'єднаних есдеків. Ще вчора „монолітна” парламентська більшість тепер у викладі Дмитра Кисельова перетворюється на „хитку”, яка ще й „остаточно зруйновану” рішеннями, які не влаштовували кадрових апетитів СДПУ(о)

Непорозуміння есдеків з партнерами по „більшості” дещо навіть порушило занудну „єдність інтерпретацій”. Втім, не настільки, щоб дати телевізійникам забути про „головні” завдання.

Після того, як в центр уваги потрапив новий бюджет – перше вагоме досягнення прем'єра Януковича, справа дійшла до соціальної сфери, яку СДПУ(о)небезпідставно вважає своєю „вотчиною”, тим більш, що міністром праці став їх однопартієць Михайло Папієв. В „порядок денний” теленовин кількох відомих каналів включаються обнадійливі сигнали для соціально незахищених верств населення(потенційного електорату) – новий уряд про них потурбується.

Подробности(Интер, 26.12.2002)

В Министерстве труда и социальной политики планируют изменения показателей заработной платы граждан на 2003 год

СТУДИЯ: О хлебе насущном думают и в Министерстве труда и социальной политики. Правда, здесь больше беспокоятся не о семенах, а о размерах зарплат и пенсий.

РЕПОРТАЖ: Автор: Людмила ОСТРОВЕНКО. По словам Михаила Папиева, новое правительство не должно повторять ошибки предыдущего Кабмина. Поэтому в проект бюджета заложены не виртуальные, а реальные цифры. Впрочем, это не означает, что социальные программы будут свернуты. Напротив, расходы на социальную сферу предусмотрено увеличить на миллиард гривен, то есть сумма должна составить 5 миллиардов 90 миллионов. В планах Министерства – индексация доходов граждан. И если ВВП растет на 4 процента – на столько же должна повышаться зарплата и пенсия. Льготы, по всей видимости, все же заменит адресная помощь.

СИНХРОН: Михаил ПАПИЕВ, министр труда и социальной политики: "Наприклад, що прокурор має право на безкоштовний проїзд в міському громадському транспорті! Ви бачили хоч раз в тролейбусі, в трамваї прокурора"?! За кадром слышится дружный смех – "УС" "Але ж...Але ж ця сума, вона сьогодні закладається, ця сума сьогодні...сьогодні підприємствами, які надають ці пільги, вона сьогодні виставляється як кредиторська заборгованість до бюджету, і ці суми перераховуються".

РЕПОРТАЖ: Главные задачи на будущий год – принятие нового пенсионного законодательства и улучшение социальной защищенности инвалидов. Что же касается заработной платы, – то, по словам министра-реалиста, вряд ли в следующем году она резко увеличится. Но радовать должно хотя бы то, что наконец-то будет положен конец уравниловке. И врач не будет получать столько же, сколько уборщица.

СТУДИЯ: По словам Михаила Папиева, доходы населения в этом году увеличились почти на 22 процента.

Підсумки [Ера,2002-12-25 23:30]

126 мільйонів гривень з бюджету спрямовано в регіони на погашення заборгованості малозабезпеченим родинам, інваліда дитинства і сім'ям з дітьми

СТУДИЯ: 126 мільйонів гривень з бюджету спрямовано в регіони на погашення заборгованості малозабезпеченим родинам, інвалідам дитинства і сім'ям з дітьми. Про це сьогодні під час колегії повідомила директор департаменту Мінпраці Тамара Міщенко. Наступного року на ці потреби коштів планується вдвічі більше, адже борг суттєво перевищує надану суму. Зокрема програми соцзахисту інвалідів профінансовано на 20-50 відсотків, а в боротьбі з бідністю урядовці сподіваються підвищити середню зарплатні по країні до 100 умовних одиниць. Чи, принаймні перевищити прожитковий мінімум у 365 гривень.

Типовий приклад „неаргументованого твердження” без будь-якої спроби надати альтернативну інформацію продемонстрував у своїй програмі Дмитро Кисельов, коротко озвучивши думку нардепа Григорія Суркіса:

Подробно с Дмитрием Киселевым [2002-12-24 18:45]

Народный депутат Григорий Суркис возложил на оппозицию ответственность за введение антиукраинских санкций со стороны FATF

СТУДИЯ: Ведущий – Дмитрий КИСЕЛЕВ. Народный депутат Григорий Суркис возложил ответственность за введение антиукраинских санкций со стороны FATF, – Международной организации по борьбе с отмыванием "грязных" денег на оппозицию. Григорий Суркис напомнил, что именно оппозиция блокировала

принятие необходимых поправок к закону об отмывании "грязных" денег. "Это – диверсия против государства, эти санкции против каждого из нас", – добавил Григорий Суркис.

Одностороння подача інформації покликана перекласти вину за санкції накладені FATF виключно на опозицію, ігноруючи той факт, що опозиційні сили небезпідставно розглядали нововведення у фінансово-контрольних функціях державних органів, як ще один інструмент для тиску влади на політичних опонентів.

Явно маніпулятивний характер мали повідомлення про винесення вироку учасникам опозиційних акцій протесту 9 березня 2001 року.

Більшість повідомлень носили іронічний характер, покликаний „занизити” важливість події. Те саме завдання виконувало і місце події у „порядку денному”

Підсумки [2002-12-25 23:30]

Винесено вирок у справі звинувачених в участі у масових заворушеннях 9 березня 2001 року

СТУДІЯ: 15 звинувачених у масових заворушеннях 9 березня 2001-го року, членів УНА-УНСО за гратами, троє на волі півтора року чекали на рішення суду. Сьогодні суд виніс вирок. Четверо учасників отримали умовно, решта - від 2-х до 5-ти років позбавлення волі. Адвокати збираються оскаржувати рішення Голосіївського суду.

РЕПОРТАЖ: Автор: Сергій ЗАХАРЧЕНКО Надворі – мінус 15, до кінотеатру "Загреб", де мають зачитати вирок, довго нікого не пускали. Журналісти тупцюють, члени УНА співають. Просочитися крізь міліційні кордони нашої знімальної групі допомагає нардеп Юрій Луценко. В залі - яблуку ніде впасти. Зачинають гімн. По завершенню лунають звинувачення у не патріотизмі: хтось під "Ще не вмерла Україна" не вставав. Суддя розпочинає свою місію. Періодично приміщення наповнюється то сміхом, то прокльонами. За годину народ стомлюється, представник Феміди пропонує усім сісти, оскільки зачитування вироку триватиме довго. Знову заворушення.

СИНХРОН: Іван ВОЛИК, суддя Голосіївського суду Києва: "Це не мітинг, рядом з Луценком стоїть особа в очках, в окулярах, в шапці. Так, працівники міліції, суд оголошує перерву".

РЕПОРТАЖ: Лунає лайка, чути обопільні звинувачення між підсудними та міліцією Суддя вирішує поновити справу. Тиша, хоча і умовна. За дві години читиво призупинили на 20 хвилин. До сьомої вечора зачитування вироку періодично переривається погрозами, криками, перепочинками. Один з підсудних обіцяє спалити себе. Не сплює, швидше за все, через відсутність запальнички. Усі вціліли, хоч до крові потернів депутат Михайло Волинець. Цього ми вже не показуємо, драматизму і так вистачає. Перший в історії України процес над учасниками масових заворушень завершено. До апеляції.

Репортер [2002-12-25 23:15]

Зачитано вирок підсудним у справі про масові заворушення 9 березня 2001 року

СТУДІЯ: Ведучий: Павло КУЖЕСВ. Колотнечею та спробою самоспалення закінчився сьогодні суд над членами УНА-УНСО, яких звинувачено в організації масових заворушень у березні минулого року. На щастя, обійшлося без людських жертв.

РЕПОРТАЖ: Автор: Віра КАРАЙЧЕВА. Судовий вирок у справі про масові заворушення 9-го березня містився, щонайменше на 150-ти сторінках і читали його

9 годин. Десятки допитаних свідків, безліч експертиз, аудіо- та відеозаписи. І суд зробив свій висновок.

СИНХРОН: Іван ВОЛИК, суддя: "Підсудні та інші невістановлені учасники масових безпорядків під час подій 9 березня першого року вчиняли дії умисно, самотійно та з власної ініціативи під впливом організаторів. Суд знаходить винність всіх підсудних у вчиненні масових безпорядків повністю доведеною".

РЕПОРТАЖ: УНСОвців засудили за статтями старого Кримінального кодексу, оскільки він, за висновком суду, передбачає м'якші покарання за вчинені дії, ніж новий. 9 чоловік відбудуватимуть ув'язнення від 3-х до 5-тих років, 6-ро - по 2 роки, троє отримали по 2 роки умовно. Оскільки суд врахував термін перебування у СІЗО, шестеро із засуджених вийдуть на волю вже навесні. Крім того, суд значно скоротив суми цивільних позовів МВС про відшкодування пошкодженого майна, визнавши, що збитки не були значними. Майже у фіналі засідання один із засуджених спробував вчинити самоспалення. І хоча це йому не вдалось, у залі розгорілась паніка, якийсь молодик кинув у міліцейський кордон залізного стільця, після чого виникла бійка. Суддю під охороною вивели із зали і міліції довелося вгамовувати пристрасті. Адвокати підсудних вважають вирок провокативним і збираються оскаржити його у встановлений термін.

Передноворічний тиждень виявився не вельми багатим на події, але незважаючи на це, все ж, як бачимо, дав чимало зразків застосування маніпулятивних технологій.

2.Застосування маніпулятивних технологій в телевізійних новинах при висвітленні резонансних суспільно-політичних подій

Завдання дослідження цілком конкретне: прояснити, як саме презентувалися телебаченням ключові чи, як зараз прийнято казати, знакові події з огляду на розміщення основних політичних сил, тобто яким чином їм здійснювалася сегментація позицій та гравців на політичному полі.

У даному огляді:

- 1) показником статусу події виступає увага до нього в програмі новин;
- 2) показником позиції політичних суб'єктів – надання їм слова в ефірі, чи, говорячи мовою журналістів, «синхрон».

16 вересня 2002 р.

(огляд дослідження авторського колективу Академії української преси та Інституту соціології під керівництвом Н.Костенко та В.Іванова).

16 вересня 2002 р. Цікаве тим, що у цей день відбулася акція опозиції «Повстань, Україно!».

Про очевидну значущість події 16 вересня (вже в силу своєї масовості і географічної представленості) свідчить той факт що їй було приділено 30% часу усього вечірнього потоку новин. Місце події в структурі новин. Масову акцію протесту, організовану опозиційними силами 16 вересня, більшість каналів представило як одну з провідних новин дня, що уступила лідерство лише повідомленню про участь Президента в європейському самміті в Зальцбурзі. Тільки телеканал Інтер відсуває масову подію на 4-і місце, віддаючи пріоритет ще двом повідомленням про міжнародну діяльність керівництва країни

Важливість події, обумовлена часом його висвітлення в новинах, варіюється, але залишається значної у всіх програмах: Новий канал та СТБ присвячують йому

майже половину всього часового обсягу новин (41-43%), УТ-1 і ICTV – 30%, великі новинні омнібуси на каналах Інтер і 1+1 – у межах п'ятої-четвертої частини (20-24%).

До характеристик важливості події належить географічне представництво акції, - про що повідомили всі канали з обов'язковим висвітленням великомасштабних виступів у Києві та Львові, а також селективним підходом у відношенні інших територій (репортажі з Південного регіону на УТ-1 і менш великих міст – Луцька та Луганська на 1+1).

Розмах події фіксується за офіційними даними: усі новинні програми посилаються на оцінки міліції, не надаючи оцінок організаторів чи натякаючи на їх надмірне завищення. Утім, офіційні дані також не позбавлені суперечливості, що особливо стосується Донецька, де чисельність учасників акції коливається від «п'яти десятків» (Інтер) до 2000 (СТБ).

Не звертаючись в даному огляді до характеристик соціальних змістів і символічного оснащення презентації події, скажемо лише про деякі особливості каналів у цьому відношенні. Вже в іншій конфігурації канали групуються в залежності від того, як вони ідентифікують дану подію, намічаючи вектор його бажаного оцінювання (звичайно, у вступній частині чи словами ключових фігур):

УТ-1 і Новий канал визначають подію з перспективи громадян, називаючи її «акцією цивільної непокори» (УТ-1) чи «масовими акціями протесту» (Новий канал);

Інтер та СТБ – з перспективи влади, підкреслюючи її співвіднесеність із владою («найчисленніший захід противників Президента» – СТБ, чи те, що саме тут «влада й опозиція витримують іспит на міцність»);

1+1 та ICTV - з перспективи опозиції («година X», розрекламована опозицією, – 1+1, «акції протесту опозиції» – обидва канали).

Проте, сюжети новин по своєму трактують ці намічені перспективи. Приміром, «перспектива громадян» обертається «турботою про громадян з боку влади», тобто ідеєю контролю і т.п. Політичні гравці

Повідомлення про подію насичені візуальними і текстовими оцінками учасників з обох боків, включаючи сумнів та явну іронію телеканалу («народний піар», «в інциденті постраждав тільки ніс депутата і т.і.»). Мабуть, прийом **тривіалізації** патетики не торкнувся тільки міліції, єдиного «бездоганного» героя за словами одного з учасників акції (1+1). Усі канали одноставно висловилися з приводу коректних дій міліції стосовно демонстрантів й підкреслили мирний характер самої маніфестації.

Схожа єдність стосувалася і фіксації незручностей, доставлених громадянам масовою процесією (транспортні пробки, закриття магазинів у центрі міста). Тільки СТБ і 1+1 повідомили про деякий подив людей підвищеною пильністю міліції напередодні заходу.

Основні гравці персоніфіковані 13-ю політичними фігурами, які отримали трибуну в телеєфірі і які представляють дві конфронтуючі сили: опозицію та державні структури. Розподіл часу прямої мови чи «синхрона» усіх повідомлень про масову акцію 16-го вересня свідчить щонайменше про три типи важливості самих персонажів. П'ятірку ведучих, чий особисті висловлення займають по 10-15% усього «синхрона», складають з однієї сторони представники Адміністрації Президента й Уряду (В.Медведчук, А.Кінах, В.Семиноженко), з іншого боку – лідери опозиції

О.Мороз і П.Симоненко. Фігурами особливого вибору можна вважати трьох державних посадових осіб (І.Чиж, А.Іщенко та О.Савченко, який представляв МВС), а також лідера “Нашої України” В.Ющенко. Час, наданий їм для висловлення власної точки зору на подію, займає по 5-9% усіх виступів із цього приводу. Третя група поєднує народних депутатів, що координують акцію на місцях (по 2% усього «синхрона»). Справедливості заради варто сказати, що частина з них говорить в ефірі виключно про роботу міліції.

Лідер опозиції Юлія Тимошенко фактично залишається для телеканалів персоною нон-грата: її присутність у події зафіксована двома великими планами в “Репортері” і декількома фоновими кадрами. У цілому, час, коли говорить опозиція, що ініціювала акцію, і час, відведений телебаченням для точки зору державних структур, співвідносяться як третина і дві третини (38% vs. 62%).

Презентація каналів

Загальна картина ще не показник для каналів, що виявили власні пристрасті у представленні політичних гравців. Використання “синхрону” каналами є нерівномірним, як і відрізняються комбінації персон, виведених в ефір. На загальні показники істотно впливає позиція каналу УТ-1, що дав великі інтерв’ю з керівництвом Кабміну. У цілому ж установки каналів маніфестувати точки зору на події виглядають у такий спосіб:

Виключно фігурам опозиції надане слово в ТСН на каналі 1+1.

“Подобиці” та “Вікна-Новини” віддають лівим лідерам дві третини/три чверті “синхрону” (75%, 67%)

“Репортер” на Новому каналі і “Факти” на ICTV витримують рівновагу сил (48%, 52%)

У “Новинах” на УТ-1 домінує офіційна точка зору. Уже на рівні простих показників – уваги до події й учасників у термінах ефірного часу, фіксуються нерівномірне представництво реальних політичних сил. Шанси окремих лідерів і прихильників політичної опозиції виразити свою точку зору на телебаченні свідомо невеликі навіть тоді, коли вони виступають ініціаторами обговорюваного в новинах політичного акта.

3 жовтня 2002 р.

В цей день відбувся “круглий стіл” **“Політична цензура в Україні”**. На ньому був прийнятий **Маніфест з приводу політичної цензури**.

На жаль, далеко не всі телеканали знайшли місце в ефірі для висвітлення цих подій. Більшість “гейткіперів” мабуть вирішили застосувати методику замовчування цієї події. Таким чином, серйозна акція протесту столичних журналістів, до яких згодом приєдналися регіони, залишилася у реальній дійсності. Віртуальна картинка світу у черговий раз не відбивала реальну. Таке замовчування небезпечне через те, що аудиторія не має достатньо відомостей та орієнтирів для вироблення своєї позиції у реальному світі.

Панорама, УТ-1, [2002-10-03 21:00]

Серед 22 сюжетів “Панорами” були відомості про обговорення перспектив створення організації телерадіомовників країн – учасниць Чорноморського економічного співробітництва, про відзначення трьох років журналу „Человек и закон”, але питання **“круглого столу” висвітленні не були**.

Підсумки, Ера, [2002-10-03 23:00]

Серед 9 сюжетів “Підсумків” також не знайшлося місця для повідомлення про “круглий стіл”.

ТСН, 1+1, [2002-10-03 19:30]

Інформації про “круглий стіл” не було.

Підсумковий випуск ТСН, 1+1, [2002-10-03 23:59]

Останнім з 9 сюжетів нічного ТСН було повідомлення про “круглий стіл” з питань політичної цензури та часткове вирішення конфлікту в УНІАН. Але власне “круглому столу” було присвячена тільки два речення: “Під час „круглого столу” „Політична цензура в Україні” близько 70-ти наших колег з різних ЗМІ, зокрема з усіх провідних телеканалів, підписали Маніфест з приводу політичної цензури, в якому висловили готовність до загальноукраїнського страйку. Маніфест відкритий до приєднання”. При висвітленні конфлікту в УНІАН “останнє слово” було надано виконавчому директору, який заперечував існування цензури.

Подробности, ИНТЕР, [2002-10-03 20:00]

Передостаннім з 11 сюжетів пройшло повідомлення про “круглий стіл” журналістів з питань політичної цензури. Повідомлення почалося з констатації того, що конфлікт в УНІАН вичерпано. В репортажі з місця події говорилося про те, що журналісти “не могут выполнять свои профессиональные обязанности, – информировать читателей, слушателей, зрителей, – в условиях политической цензуры”.

Були подані синхрони М.Томенко, Н.Лігачової, Р.Скрипіна, О.Медведєва, А.Тичини. Всі вони висловлювалися за різні кроки протидії політичної цензури. В коментарях кореспондента були відомості про те, що “столь активное участие Николая Томенко в борьбе с цензурой по душе не всем журналистам. В кулуарах они даже договорились, что следующую дискуссию проведут в более узком кругу, без участия народных депутатов”, “Сегодня подписали Манифест против политической цензуры. Другие в эффективности такой формы протеста сомневаются”, але синхрони, які давалися після цих слів, не підтверджували думку кореспондента “Інтера”.

Подробности. Итоги дня, Интер[2002-10-03 23:55]

Відомостей про “круглий стіл” не зафіксовано.

Подробно с Дмитрием Киселевым, ICTV [2002-10-03 18:45]

Відомостей про “круглий стіл” немає.

Факти (підсумковий випуск)ICTV [2002-10-03 21:45]

Четвертим з 11 сюжетів було повідомлення про підписання Маніфесту щодо свободи слова в Україні і проти будь-якої політичної цензури. В коментарі та синхроні Є.Глібовицького коротко говорилося про цілі журналістів та підкреслювалося, що це не є дією на підтримку будь-якої політичної сили.

Репортер,Новий канал

Відомостей про “круглий стіл” немає.

Вікна-новини, СТБ, [2002-10-03 19:00]

10 сюжетів. Відомостей про “круглий стіл” немає.

Вікна-опівночі, СТБ[2002-10-03 23:55]

5 сюжетів. Відомостей про “круглий стіл” немає.

Аналіз телефіру з 18 по 21 листопада 2002 р.

Цей період викликає особливий інтерес тому, що в цей час вирішувалося питання про те, хто очолить український уряд. Цікаво подивитися на відбиття на екранах

гострої політичної боротьби навколо цієї проблеми.

Усі центральні київські телеканали (УТ-1, «1+1», Інтер, ICTV, Новий, СТБ) брали активну участь у висвітленні прийдешнього обрання на посаду прем'єр-міністра В.Януковича, донецького экс-губернатора. Усі канали дотримували ЄДИНОЇ Стратегії, що часом переходить і в ЄДИНУ Тактику.

На всіх телеканалах можна було перерахувати по пальцях однієї руки обговорювані ТЕМИ:

1) безальтернативність кандидатури В.Януковича в сформованих історичних обставинах,

2) коаліційність уряду – як запорука його успішності,

3) бажаність участі в голосуванні якщо не фракцій, то груп або окремих членів опозиції і «Нашої України» (НУ),

4) відсутність в опозиції і „НУ” особистого неприйняття Януковича. І одночасно – підкреслення маргінальності і невиразності пропозицій самої опозиції і НУ,

5) і, нарешті – головне: майбутня поділ портфелів по фракціях «переможців».

Ніяких „вільностей” у висвітленні цих питань допущено фактично не було. Крім окремих деталей. «ЕРА» та Інтер, могли, звичайно, коаліційність майбутнього уряду представляти не як «запоруку» успішності, а як «УМОВУ», на УТ-1 журилися, що якщо усі підуть в уряд – на кого ж господарство в парламенті залишиться, на «1+1» минулому фрази про відсутність програми дій у Януковича.

В основному, канали були єдиними у висвітленні всіх деталей цього процесу. Ніде не пролунала критика попередньої діяльності претендента. Правда, про твердість того, хто ”порожняк не жене” пару раз відзначили – це публіці навіть подобається. Про дві судимості претендента Януковича – звучало тільки в рамках ним самим описаної біографії. І з коментарями: мол, у кого чого по молодості не бувало...

Тільки один раз 18-го грудня на ICTV пролунала інформація про радянські судимості за розкрадання соціалістичного майна і ненавмисне убивство – але більше цього ніде не було. Ніяких журналістських розслідувань з цього приводу не було. На «1+1» було зауваження про контроль донецької групи над декількома галузями по всій країні в одному з нічних ефірів. Але по декількох каналах у прайм-тайм пред'являли декларацію про доходи Претендента: не був, не перебував, участі не брав. Мотоцикла - і того не має. До речі, хтось на якомусь каналі дуже дотепно помітив, що дарма наш Молодіжний уряд „губу розкочує” на підтримку майбутнім прем'єром їхніх ініціатив: Віктор Федорович виявляється, повідомив кореспондент, людина небагата...

Баланс при подачі інформації застосовувався з використанням маніпуляційних технологій. У практично кожній програмі слово від опозиції давалося тільки Симоненко або Ткаченко, що демонстрували маргінальність підходів до справи обрання прем'єра. Також були синхрони В.Пинзеника („вранці гроші, увечері стільці, а не навпаки. Спочатку програма дій, потім прізвища, не навпаки!») - причому, інтерпретувалися вони так, що насправді „НУ” хоче тільки і саме стільців.

А.Шкіль з БЮТ розповідав, як складно в НУ з «тьорками»: голосувати-не голосувати за Януковича... Були також синхрони Костенко, В.Ющенко. Але кожен синхрон опозиціонерів супроводжувався декількома інтерв'ю з представниками провладних політичних сил.

Коментарів незалежних експертів не було в прайм-таймі практично на жодному

каналі. Виключення склали 21 листопада програма Кисельова на ICTV (В.Грановський), у нічному ефірі „1+1” у той же день, уже після голосування, В.Полохало.

Від імені населення були подані думки депутатів львівської облради, членів Молодіжного уряду, що цілком підтримували кандидатуру В.Януковича.

УТ-1, 20.11.

СТУДІЯ: Сьогодні депутати Львівської облради звернулися до депутатів Верховної Зароди з проханням підтримати кандидатуру Віктора Януковича на посадові прем'єр-міністра. Це рішення депутати прийняли з огляду на ті, що донецький регіон дає найбільший приріст національного валового продукту, а також з метою подолання штучного роз'єднання України на схід та захід, посіяне різними ворожими нашій державі політичними режимами.

Молодіжний уряд України звернувся до народних депутатів з проханням дати згоду на призначення Віктора Януковича прем'єр-міністром України...

СИНХРОН: Костянтин ЗАХАРЕНКО, прем'єр-міністр молодіжного урядові України : „саме ця кандидатура здатна на сучасному етапі е... стимулювати розвиток нашої економіки, розвиток промисловості, і забезпечити вихід України на чільне місце серед усіх держав світу”.

СИНХРОН: Денис КРАСНИКОВ, генеральний директор Зароди молодих підприємців України : „з нашої крапки зору, саме очолювати уряд у сьогоднішній момент винний дійсно справжній професіонал”. (Скрізь по тексту телепрограми цитуються по «Огляду телеефіру»)

Назвати ці виречення цивілізованим обговоренням кандидатури прем'єр-міністра звичайно ж не можна.

Не було повноти інформації, відповідей на можливі питання аудиторії, передачі змісту того, що відбувається у різних версіях. Того, що покладено в новинах за професійними стандартами.

Були і прямі маніпуляції. СТБ дало синхрон П.Симоненко про те, що „сьогодні іде криміналізація влади. І це страшне явище взагалі в системі управління державою...” А потім – в стик – синхрон Л.Кравчука: „для мене усе, що було до незалежності України – це історія. Сьогодні ми працюємо в новій державі, у якій Янукович показав себе гарним організатором, людиною діловим, прагматичним, і тому наша фракція буде голосувати за нього”. Зрозуміло, що насправді П.Симоненко міг зовсім і не доісторичні судимості Претендента мати на увазі.

Посилалися за допомогою медіа і прямі сигнали однієї політичної сили до іншої.

„Новини” Першого Національного: „ Янукович від опозиціонерів не відвертається і каже, що буде працювати з ними. А відтак, новий прем'єр мусить стати не лише ключовою фігурою у виконавчій владі, а цементуючою складовою для законотворців, а разом – і диверсифікатором центрів політичного впливу в Україні” (21 листопада), ICTV «Віктор Янукович сподівається на підтримку свого тезка Ющенко. Той готовий проголосувати за, але при одній умові, – екстремому створенні нової більшості за участю „Нашої України”. Так Ющенко проситься в більшість, називаючи його „демократичною коаліцією”.

Список політиків що коментували прем'єраду на телеканалах з 18-го по 21-ої листопада 2002-го року. Складений за розшифровками основних новинних ефірів у „Огляді телеефіру”. Виділено прізвища авторів ексклюзивних коментарів.

Новий - Тігіпко, Пинзеник (2 рази), Онищук, Кравчук, Ткаченко, Гавриш, Ющенко, Задорожний, **Богатирьова**, Волков.

СТБ - Симоненко (2 рази), Пинзеник, Зінченко, Литвин, Кравчук (2 рази), Гавриш (2 рази), Симоненко, Ющенко, Тігіпко, Волков, **Стретович**.

„ЕРА” - Тігіпко, Литвин, Зінченко, Гавриш (2 рази), Кравчук, Онищук, Шкіль, Пинзеник, Толстоухов. Задорожний, **Чорновіл**.

УТ-1 - Литвин, Тігіпко, Пинзеник, Симоненко, Кравчук, **Губський**, Коновалюк, Ткаченко, Кинах, Задорожний, Гавриш.

„1+1” - Пинзеник (2 рази), Тігіпко, Симоненко (2 рази), . Литвин, Кравчук (2 рази), Волков (2 рази) , Костенко, Ландык, **Луценко**, Ющенко , Задорожний, Онищук.

„Интер” – Литвин, Тігіпко, Зінченко, Симоненко, Шкіль, Онищук, Кравчук (2 рази), **Коновалюк**, Костенко, Ткаченко, Волков, Ющенко.

ICTV — Гавриш, Пинзеник, Литвин, Тігіпко, Пустовойтенко, Кравчук, Кинах, Костенко, Гавриш, Коновалюк, **Зварич**, Задорожний, Толстоухов.

4 грудня 2002 р.

Проведення парламентських слухань „Суспільство, засоби масової інформації, влада: свобода слова і цензура в Україні” було підсумком тривалої дискусії у суспільстві та журналістському середовищі. Внаслідок гостроти постановки проблеми, загрози страйку журналістів (такого в Україні ще ніколи не було), ці слухання стали „подією дня”. Тому цікаво, як на них зреагували провідні канали українського телебачення у своїх новинних програмах.

Новини 21:00 (УТ-1)

Тема громадських слухань опинилася в „порядку денному” УТ-1 тільки на 4 місці з 16. Більш актуальними виявилися підписання прем’єр-міністром і представниками парламентської більшості протоколу про закріплення розподілу посад в уряді, відвідування президентом комбінату „Запоріжсталь”, позиція Національного банку щодо перегляду грошових показників на наступний рік. Таким чином, ясно спостерігається спроба применшити значення слухань, перенести їх у свідомості глядача у перелік другорядних подій.

Крім того, „підводка” до сюжету про слухання теж містить спробу „підтасування карт”. Наведемо її повністю.

„СТУДІЯ: Нову експертизу Таращанського тіла буде проведено у Швейцарії у січні наступного року. Про це під час парламентських слухань з питань свободи слова в Україні заявив генпрокурор Святослав Піскун”.

І після цього йде сюжет про слухання. Отже, акцент переноситься із питань протистояння журналістів цензурі на таке болюче і не втрачаючи актуальність для суспільства питання як „справа Гонгадзе”. Причому журналіст, який став символом протистояння владі, не називається, а на перший план висувається генеральний прокурор С.Піскун, тобто робиться спроба представити його основним „ньюсмейкером” парламентських слухань, хоча це далеко не так.

Сам репортаж був побудований за класичною схемою. Спочатку слово було надано двом представникам ініціаторів слухання: М.Томенку та А.Шевченку, а потім провідникам протилежної точки зору: О.Зінченку та Д.Табачнику. Завершив сюжет синхрон І.Сторожука. Таким чином, під оболонкою „об’єктивності” перевага, за допомогою методу „останнього слова” була надана представникам уряду. Тим

більш, що журналіст між виступами Д.Табачника та І.Сторожука особливо відзначив, що вони пропонують створити спільну комісію для вивчення питання, тобто предстають в іміджі незаангажованих сил, готових до діалогу, на протипагу різким виступам ініціаторів слухань.

Підсумки 23:05 УТ-1

Сюжети про парламентські слухання та проблеми свободи слова були розташовані на 2 і 3 місці з 9, пропустивши вперед повідомлення про розбійний напад на території Польщі на автобус із українськими, російськими та білоруськими туристами.

І в цьому сюжеті було наголошено на бажанні представників владних кіл порозумітися із „бунтуючими” журналістами. При цьому проблема „опустилася”, тобто замість її розгляду журналістка-автор репортажу порівняла її із теологічною дискусією, вважаючи, що доказів існування цензури не було представлено. Синхронами були представлені обидві сторони: відповідно слово було надано „героям дня” Д.Табачнику, О.Зінченку та М.Томенку, А.Шевченку.

Крім репортажу, „Підсумки” запросили до прямого ефіру члена Нацради з питань телебачення і радіомовлення О.Мартиненко. Таким чином, „Підсумки” продовжили сумну традицію, яка останнього часу характерна для вітчизняної журналістики. Замість того, щоб надати слово представникам обох сторін, були використані „напівдебати”. Не даремно, що в ході цієї бесіди згадувалися тільки два прізвища: О.Зінченко та Д.Кисельов, було виправдано існування „темників” („*Якщо стан оцінюється як інформаційна війна, — ну, власне і засоби мають бути військові*”), знов робилися спроби підмінити поняття „цензури” та „редакційної політики”. Інші точки зору представлені не були. Отже, був використаний прийом „**фальшивого нейтралітету**”, коли журналіст нібито нейтральний до обговорюваного питання, а фактично надає можливість озвучити свою позицію тільки представникам однієї сторони.

ТСН 19:30 (1+1)

Сюжет про проблеми свободи слова був поставлений на перше місце у вечірньому випуску новин. Зважаючи на його малий обсяг та відкриту тенденційність варто навести розшифровку цього матеріалу повністю:

„СТУДІЯ: В студії — Алла Мазур. Політична цензура — це взагалі не тема для парламентських слухань, вона для наукової конференції. Це — щире переконання Сергія Васильєва, керівника Головного управління інформаційної політики теперішньої Адміністрації президента.

Подається фотографія Сергія Васильєва, надрукований текст із газети „День” - „УС” „...проблеми свободи слова у тому розумінні, в якому її хочуть подати, не існує. Не існує проблеми політичної цензури. Існує проблема вітчизняних ЗМІ. ... АП у даній ситуації штучно було притягнуто для створення негативного політичного іміджу Президента, для супроводу політичного проекту, який затіяла опозиція за фінансовою допомогою зовнішніх сил. С.Васильєв”

СТУДІЯ: „І ті журналісти, хто говорить про політичну цензуру вголос, переконаний пан Васильєв, лише заробляють на цій проблемі. Більше того, вони ж її і створюють штучно”, - повідомляє людям чиновник президентської Адміністрації, на якого так нарікають журналісти”.

В даному випадку ми спостерігаємо повну ідентифікацію позиції журналістики та однієї із сторін конфлікту. Починаючи сюжет словами С.Васильєва і тільки потім

говорячи про це, журналістка створює враження, що це її власні слова та переконання. Давайте виділимо твердження, що містяться у цьому сюжеті: „Політична цензура — це взагалі не тема для парламентських слухань”, „проблеми свободи слова у тому розумінні, в якому її хочуть подати, не існує. Не існує проблеми політичної цензури”, „АП ... штучно було притягнуто ... для супроводу політичного проекту, який затіяла опозиція за фінансовою допомогою зовнішніх сил” (тобто звинувачуються в політичній заангажованості на боці опозиції ті журналісти, які виступають проти цензури. До речі, серед них досить багато журналістів „1+1”), „*І ті журналісти, хто говорить про політичну цензуру вголос лише заробляють на цій проблемі. Більше того, вони ж її і створюють штучно*”. Журналістка не тільки не дала можливості висловитися опонентам п. С.Васильєва, але й сама не дистанціювалася від більш ніж маргіналізованих суджень. А про парламентські слухання було згадано тільки в контексті „некоректності” їх проведення.

Підсумковий випуск ТСН 23:59 (1+1)

У нічному ТСН парламентським слуханням було приділено три великих матеріали, розташовані на початку випуску. Перше, на що хочеться звернути увагу, це багатовекторність представлення інформації. Тобто були висвітлені погляди всіх сторін: і тих, хто ініціював слухання, вважаючи першочерговою проблему свободи слова, і тих, хто не згоден з тим, що цензура в Україні існує. В першому матеріалі були представлені 2 синхрони журналістів та 3 політиків. Тобто в цілому баланс було дотримано.

Другий матеріал — бесіда у студії з Д.Табачником — має тільки одну ваду, характерну останнього часу для наших каналів: запрошується тільки одна людина, яка презентує тільки одну сторону. Тобто замість дебатів та представлення всіх точок зору глядач отримує полудебати з позицією тільки однієї з сторін. Ведучий ТСН А.Тичина на противагу Д.Кисельову (див. **Подробно с Дмитрием Киселевым (ICTV) нижче**) діяв набагато професійніше. У своїй бесіді з гостем у студії Д.Табачником він не нав'язував свою точку зору, а допомагав співрозмовнику повніше розкрити свої помисли, задуми та дії. Тобто А.Тичина розпитував гостя, а не боровся з ним. Сюжети представляли обидві конфліктуючі точки зору.

Третій матеріал, як і перший, також побудований на принципах „доброї” журналістики: представлені всі сторони конфлікту, коротко виділені їх аргументи.

Подробности 20:00 (Интер)

У вечірніх „**Подробностях**» матеріал про слухання був розташований на 4 місці з 13. Більш важливими для „гейткіперів” з „Інтера” виявилися проблеми з теплопостачанням у Харкові та Житомирі, візит в Україну директора Світового банку по Україні, Білорусі та Молдові, підписання протоколу про розподіл посад у Кабміні. В самому сюжеті були 7 синхронів. Причому цікавим є їх розподіл: 5 разів слово надавалося представникам влади та більшості, 1 раз — журналісту та 1 раз — представнику опозиції. Як бачимо, розподіл явно нерівномірний. Таким чином, при уявній зовнішній нейтральності основна увага була приділена висвітленню поглядів тільки однієї з сторін. Причому 4 останні синхрони були саме представників владної точки зору. А остання фраза: „*Вице-премьер предложил создать рабочую группу, в которую войдут депутаты, министры и представители СМИ. Возможно, это поможет перейти от слов к делу*», має закріпити у свідомості аудиторії враження про конструктивний настрій влади і не конструктивізм її опонентів із

журналістських кіл („от слов к делу»). Отже, були використанні такі прийоми як „ухилення” (точка зору надається переважно одній стороні), „останнє слово”, а точка зору опонентів перекривалася синхронами провладних гравців („отруйний сандвіч”).

Подробности. Итоги дня (Интер)

Нічні „Подробности. Итоги дня” були повністю присвячені парламентським слуханням. Причому варто виділити, що слово було надано тільки журналістам, жодного політика! У трьох синхронах журналісти визнавали існування цензури та необхідність боротися з нею (С.Рахманін, О.Шилко, О.Кривенко), у 2 — заперечували це (О.Рушак, Д.Кисельов). Гостями в студії відповідно були представники двох точок зору: Р.Скрипін та В.Скачко. На жаль, розшифровки розмови у студії на сайті „Україна сьогодні. Огляд телефіру” немає, тому ми її не аналізуємо.

Вікна-новини 19:00 (СТБ)

Питання парламентських слухань у вечірніх новинах СТБ було винесено на перше місце. Цікаво, що з самого початку сюжету ведучий в студії використав прийом іронії. Його вираз „журналісти трохи посиділи в нардепівських кріслах, а потім звичка взяла своє — вони **поплелися** в кулуари та **до буфету**” перевів розмову з серйозної на побутово-іронічну площину, намагався створити враження, що слухання були потрібні тільки якимось іншим „зацікавленим”, які „ламали списи”. Ще одним свідченням фальшивого нейтралітету є виділення факторів, які заважають свободі слова в Україні — „політика, економіка і фах”. Причому у глядача з’являється ефект, що ведучий просто виділив ці ознаки з промов „зацікавлених”. Таким чином, йде **підміна понять**: замість конкретних владних та політичних інституцій, політично заангажованих власників виявляється загрозу свободі слова становлять абстрактні політика, економіка і, чомусь, фах. Цікава також сама побудова репортажу: в ньому використано 4 синхрони журналістів та непровладних політиків, а відповідь на їх звинувачення дає журналіст, цитуючи виступи провладних політиків — Д.Табачника (кілька разів) та О.Зінченка. Останнім словом, яке, як відомо, важить більше, бо підсумовує різні точки зору, був переказ виступу О.Зінченка. А остання фраза репортажу: „...*вважає неприпустимим, щоб журналістський рух організовували ззовні, щоб медійні профспілки організовували за грантові, закордонні гроші*”, має створити у глядача відповідне враження про журналістів, які об’єдналися навколо ідеї створити незалежну медіа-профспілку. Тобто „**пересмикування карт**” виступає як елемент „**фальшивого нейтралітету**” журналіста.

Вікна-опівночі 00:10 (СТБ)

У нічних новинах журналісти СТБ безпосередньо до теми слухань не зверталися. Але була знайдена цікава форма привернення уваги до проблем журналістського співтовариства. Журналісти перерахували прізвища, дані про загибель та стан слідства у справах 10 своїх колег, які пішли з життя через трагічні обставини за останніх два роки. Таким чином, простим перерахуванням фактів досягається картина ненормальності умов існування та роботи журналістів в Україні.

Репортер 19:00 (Новий канал)

У вечірніх новинах „Нового каналу” коротке повідомлення про парламентські слухання було розташовано на 2 місці. Але це було саме коротке повідомлення, яке містило тільки інформацію про те, що слухання відбулися і їх транслювали перші

канали радіо і телебачення. Звичайно, це означає фактично повну відсутність адекватної інформації про подію („найголовнішу тему дня” за визначенням ведучого нічного „Репортера”) і порушення права глядачів на повне інформування про найважливіші події у країні та світі.

Репортер 23:15 (Новий канал)

Сюжет про парламентські слухання винесений на 1 місце. В цілому дотриманий принцип представлення точок зору обох сторін (зокрема, були синхрони 2 журналістів та 3 політиків). Але в „останньому слові”, наприкінці репортажу була виражена тільки оцінка однієї з сторін конфлікту. Спочатку журналіст навів слова С.Васильєва, що „журналісти штучно створюють проблему свободи слова, щоб заробити на цьому іноземні гранти”. А потім в останньому реченні наголошено на ініціативі Д.Табачника про створення робочої групи, яка б займалася підготовкою змін до існуючих законів. Таким чином, у глядача мало створитися враження про продажних журналістів та конструктивну владу, що, звичайно, є некоректним до дійсності.

Подробно с Дмитрием Киселевым 18:45 (ICTV)

Сюжети по слуханням у Верховній Раді почалися після повідомлення про те, що один з посадовців Військово-морського флоту Росії вважає нереальним підняття з дна Чорного моря уламків літака ТУ-154, збитого свого часу українською ракетою.

Сюжет про слухання почався з того, що ведучий перевів розмову у площину **іронії**: „Четыре часа сегодня искали свободу слова в Украине. Поиск шел в стенах Верховной Рады». Пізніше, у репортажу використовувався прийом введення у сумнів. Наприклад, така некоректно побудована фраза: „Известный в недалеком прошлом ведущий новостей» (це було сказано про А.Шевченка, який був запрошеним і присутнім у студії).

Після того, як був даний короткий синхрон А.Шевченка, журналіст у спростування його слів навів думку С.Правденка, в якій події переводяться з площини виконання закону та професійних норм у площину політики («в первую очередь цензура присуща оппозиционным СМИ»). І під кінець репортажу був розміщений синхрон Д.Табачника, в якому той, посилаючись на світовий досвід, виправдовував використання цензури. Таким чином, журналіст повністю ідентифікував себе з одною з сторін в конфлікті та здійснював і пряму, і приховану атаку на „супротивника”. Особливим є той факт, що журналіст сам наводив судження, які спростовували позицію „бунтуючих” журналістів. Він використав при цьому прийом „**авторитету**”. Небезпека такої позиції журналістів полягає ще й у тому, що аудиторія з більшою довірою ставиться до зовнішньо незалежних журналістів, ніж до безпосередніх учасників подій.

Після цього відбулася бесіда у студії. Розмова почалася с гострої атаки ведучого проти одного з запрошених А.Шевченко. Д.Кисельовим була висмикнута одна фраза з його виступу про те, що українці замість новин отримують брехню та напівправду. Д.Кисельов вимагав навести приклади брехні та напівправди у новин ICTV. Це було некоректно вже тому, що відбулася підміна понять. Було взяте емоційне узагальнення і переведено у плоскість конкретного прикладу конкретної програми. Гість студії, звичайно, був неготовий до такого повороту, бо для подібних конкретних прикладів треба готуватися, підбирати матеріал. В принципі, мета була досягнута, А.Шевченко був збитий с толку і пробував пояснити, що малося на увазі представлення в ефірі двох точок зору в конфлікті та навів приклад відкриття

кримінальної справи проти президента України. Але Д.Кисельов заперечив, що ICTV нібито детально інформували про цей випадок і знов вимагав конкретних прикладів. Коли А.Шевченко визнав, що зараз їх у нього немає, завдання було виконане. Перед аудиторією було представлено, що нібито до ICTV у лідерів руху проти цензури не має претензій і вони говорять в цілому, не маючи конкретних доказів. Таким чином, була нібито підтверджена відповідна теза влади: „цензури немає”.

Можна було б погодитися з цією атакою, якщо б після неї була проведена така сама проти Д.Табачника, другого гостя студії. Але розмова відразу була переведена в іншу площину. Тобто були використанні прийоми „**підтасування карт**”, „**пряма атака**” та „**напівдебати**”.

Крім того, цікаво розглянути, чи був правий Д.Кисельов щодо твердження про детальне інформування про відкриття кримінальної справи проти президента і чи не даремно повірив йому на слово А.Шевченко. Дійсно, 15 жовтня 2002 р. у вечірніх новинах ICTV 19% часу було відведено інформуванню про цю подію, хоча її і відсунули на 5-6 місце з 18 у „порядку денному” (списку новин). Але кому ж саме було надано слово в ефірі: 16 % від загального часу синхронів говорили представники Адміністрації президента, 14 % — уряду, 44 % — більшості і тільки 26 % — сам суддя Василенко. Основні гравці опозиції, за заявою яких була власне й порушена справа, були проігноровані. Таким чином, загальне співвідношення по цій справі було 74 % проти 26 %. Тобто в А.Шевченко, коли говорив про ненадання двом точкам зору однакового місця в ефірі цілком мав рацію. Але Д.Кисельов вдало скористався своєю перевагою як ведучого та некоректно атакував одного з гостей. Вимоги Д.Кисельова можна порівняти зі старим анекдотом, коли після відповіді студента, що у Другій світовій загинуло 20 млн. радянських людей, екзаменатор перепитав: „А поіменно?”. Звичайно, дати відповідь у подібних випадках (принаймні, без попередньої підготовки) неможливо.

Взагалі, в цій програмі журналіст явно став по одну сторону барикад. Це проявилось в його різному ставленні до своїх співрозмовників. Так, одного з них він представляв за посадою, віце-прем'єра з гуманітарних питань Д.Табачника, а іншого за фахом - журналіст А.Шевченко, хоча потім і вказувалося, що А.Шевченко є лідером Київської незалежної медіа-профспілки. Крім того, тональність питань була зовсім різною. Якщо питання до А.Шевченко були агресивні, то до Д.Табачника — носили компліментарний характер. Наприклад, перше питання до нього звучало так: „Пан Дмитрий, Вы серьезно готовились к этим слушаниям. Оправдались ли Ваши ожидания? Смогли ли Вы реализовать то, что задумывали?» Наступне питання носило характер „**фальшивої критики**” (тобто, коли в критичному зауваженні міститься компліментарна основа): «Не кажется ли Вам, что Ваше предложение — это, фактически, положение неких привилегий для журналистов, и это — уже социальное неравенство».

Таким чином, представник уряду критикується за „надто велику любов” до журналістів, представляється їх благодійником, а претензії протилежної сторони виглядають недоречними.

Д.Кисельов вів себе настільки упереджено до своїх співрозмовників, що наприкінці бесіди Д.Табачник вже став ідентифікувати себе з ним, протиставляючи їх „занадто емоційним журналістам молодого покоління”.

Закінчується інтерв'ю саме так, як слід було очікувати. „Останнє слово”

надається Д.Табачнику. Саме воно більшою мірою запам'ятовується аудиторією.

Факти (підсумковий випуск) 21:45 (ICTV)

Сюжет про слухання пішов другим після теми проблем з опаленням у Харкові та Житомирі. Тема слухань була представлена некоректно, бо ведуча процитувала тільки одну з сторін - Д.Табачника. Причому був обраний вираз про те, що „дискусія перетворилася на сплеск емоцій”. Після цього був використаний репортаж з передачі „**Подробно с Дмитрием Киселевым**”, який вже був проаналізований вище.

Таким чином, з передач новин провідних каналів українського телебачення пересічному глядачу дуже важко було зрозуміти, що ж насправді відбувалося 4 грудня в стінах парламенту, якими були вимоги журналістів, що спонукало їх до рішучих дій, в чому сутність цього протистояння, яке є змістовне наповнення основних термінів, що обговорювалися: цензура, редакційна політика тощо. В цьому випадку, новинні канали виявилися не стільки засобом інформування аудиторії, скільки, особливо у вечірніх випусках, інструментом формування „правильної” з позиції влади точки зору.

12 грудня 2002 р.

У цей день відбулася спроба переобрання голови Національного банку України. Вона була відзначена гострим протистоянням між фракціями більшості та опозиції. В парламенті відбулося кілька сутичок, робота була зірвана. Цікаво дослідити, з чийх позицій висвітлювали журналісти головну подію дня. Саме головну не тільки в реальному, а в віртуальному вимірі, бо абсолютно всі канали поставили її на перше місце в своїх випусках новин.

Новини 21:00 (УТ-1)

Подання парламентських подій в УТН навряд чи можна вважати об'єктивним. Тільки один раз слово надавалося представнику опозиції (Й.Вінський), а після цього тричі були синхрони представників більшості (О.Волков, О.Задорожний, Н.Шуфрич) (і тут, і далі ми не враховуємо синхрони голови Верховної Ради В.Литвина, бо, в даному випадку він виступав не як член більшості, а як посадова особа, яка веде засідання ВР). Причому виступ представника опозиції був першим, а потім демонструвалися тільки аргументи протилежної сторони. У коментарях журналістів також не було жодного натяку на спробу виправити комунікативну ситуацію.

У репортажі широко використовувався метод докору (*„День голосування, в який парламент серед іншого повинен був ухвалити кілька дуже важливих економічних законопроектів, як то про оподаткування прибутку підприємств, податок на додану вартість, акцизний збір та деякі зміни до Митного кодексу, закінчився майже безрезультатно”, „О п'ятій годині депутати покинули сесійну залу, залишивши інженерам Верховної Ради роботи до пізньої ночі. Жертвами сьогоднішніх баталій сьогодні пали: мікрофон спікера та кілька комп'ютерів найновітнішої системи Ради”). Тобто парламентарі-ініціатори заворушень представлялися винними і за порчу обладнання, і за неприйняття корисних законів. Вони представлялися неконструктивними і, фактично, не було жодного пояснення їх позиції.*

Підсумки 23:00 (Ера)

У двох сюжетах **Підсумків**, які були присвячені конфлікту у парламенті широко використовувалися методи докору та іронії, а також підтасування.

Іронія зводила політичні суперечки на несерйозний, побутовий рівень. Такі вирази, як *„Сьогодні парламент працював в режимі боксерського клубу — жодного законопроекту, проте близько десятка бійок з п'ятьма перервами”*, *„Очевидно, щоб підтримати спікера у такий відповідальний момент, опозиція миттєво оточила його і почала лікнеп з регламенту Верховної Ради. Володимир Литвин не витримав настільки теплих обіймів колег і оголосив перерву”* тощо створюють в аудиторії враження, що депутати опозиції — це люди несповна розуму, які не мають особливих моральних перепон і б'ються через відстоювання якихось посад. Серйозного пояснення та аналізу причин протистояння зроблено не було.

В ефір пішли чотири синхрони, причому всі вони представляли точку зору більшості (Г.Суркіс - двічі, О.Волков, Л.Кравчук). Про мотиви опозиції аудиторії залишалося тільки здогадуватися.

Однобічне представлення інформації було доповнено **прямою атакою** на опозицію, яка виразилася в численних докорах, таких як *„не проголосовано жодного законопроекту при тому, що сьогодні мали розглядатися надважливі для країни закони, що стосувалися поповнення доходної частини бюджету”*, *„І все було б дуже смішно, якщо б не було так сумно — сьогодні не розглянули жодного соціально-економічного законопроекту”*, *„В залі засідань, до речі, внаслідок сьогоднішніх парламентських бійок, було завдано серйозної матеріальної шкоди: зламано мікрофон голови, пошкоджено систему голосувань „Рада””* тощо.

Але всі ці докори не дають жодного уявлення про мотиви дій опозиції, чому для опозиції таке принципове значення набула посада голови Нацбанку. До речі, в одному нетитрованому синхроні (мабуть, народного депутата Ю.Кармазіна) звучать слова *„Три з половиною мільярди стоїть питання...”*, але ніякого пояснення цих слів немає.

Містить сюжет і **підтасування**. Так за словами журналістів *„Опозиціонери... за принципом Портоса „я б'юся, тому що я б'юся” блокували будь-яке голосування”*. Перенос слів героя авантюрного роману в оцінку української політичної ситуації, створює відповідне ставлення аудиторії. Підтасування тут полягає у тому, що опозиція билася не за принципом *„я б'юся, тому що я б'юся”*. У неї були цілком конкретні міркування, і аудиторія мала право знати про ці міркування. На жаль, це право було проігнороване.

У другому сюжеті наводилися думки К.Ващук та В.Литвина про подальший розвиток подій в парламенті.

ТСН 19:30 (1+1)

Два перших сюжети було приділено подіям в парламенті і в вечірньому випуску **ТСН**.

Сюжет був побудований в іронічному контексті. Вирази *„вони чубилися так хвацько”*, *„цирк на дроті”* тощо створювали картину несерйозності того, що відбувалося в парламенті, зводило парламентські суперечки на побутовий рівень.

Це враження було закріплено докорами: *„Зараз працівники технічних служб парламенту намагаються оцінити збитки, які депутати сьогодні завдали своєму робочому місцю — сесійній залі”*, *„Мікрофони зламали не тільки на місцях деяких депутатів, але і у президії парламенту. Крім того, пошкодили систему голосування*

„Рада”. Її, нагадаю, вважають у світі найкращою і коштувала вона Україні 4,5 мільйони гривень”, „до розгляду інших питань — зокрема і тих, що стосувалися наповнення державного бюджету народні обранці так і не дійшли”.

Ці докори підкріплюють враження, що депутати замість серйозних державних справ „чубляться” через кадрові, посадові питання.

В першому сюжеті було представлено чотири синхрони, по два з боку опозиції та більшості (С.Сас, В.Ющенко та О.Волков, О.Задорожній). Але синхрони більшості йшли за синхронами представників опозиції і спростовували їх слова за принципом „останнього слова”.

Крім того, другий сюжет складався тільки з синхрону члена фракції СДПУ (о) Н.Шуфрича та невеличкої підводки до нього. В цьому синхроні опозиція була звинувачена в тому, що вона боїться ревізії діяльності Нацбанку і це не вигідно В.Ющенку. Як думки опозиції з цього приводу, так і дистанціювання журналістів від цього висловлення не було.

Таким чином, журналісти повністю стали по один бік барикад з більшістю, ідентифікували себе з однією з політичних сил, що суперечить принципам інформаційної журналістики.

Підсумковий випуск ТСН 23:59 (1+1)

Лаконічнішим, ніж інші, виглядає відповідний сюжет нічного ТСН. Репортажу тут зовсім не було, що викликає певний сумнів. Адже подія явно не рядова, стоїть на першому місці у списку новин. Висвітлення парламентського протистояння звелось до коментарю ведучого. В цьому коментарі було досить таки мало іронії („*Народні депутати працювали цього дня руками. Замість приладів для голосування об'єктами докладання фізичних зусиль були колеги і парламентська техніка*”).

Зовсім були відсутні докори. Було процитовано по одному політику з кожного з таборів (О.Мороз і Л.Кравчук). Однак відсутність репортажу, не згадування про деякі важливі елементи парламентського дня дозволяють сумніватися у повній реалізації інформаційних запитів аудиторії.

Подробности 20:50 (Інтер)

У вже знайомій площині були побудовані відповідні інформаційні сюжети у новинах Інтеру. Були елементи **іронії** („*В Верховной Раде сегодня было весело, если не считать того, что не было принято ни одного важного решения*») та **докорів** («*Шесть вынужденных перерывов, пять потасовок, один сломанный микрофон и ни одного принятого решения — таков итог сегодняшнего пленарного заседания*», «*Пять законопроектов, без которых невозможно увеличить доходную часть бюджета, так и не были поставлены на голосование*»). Вони разом із синхронами створювали в аудиторії враження якихось міжособних розборок, боїв за посади, не давали можливості зазирнути у парламентську „кухню”, зрозуміти справжні мотиви дій парламентарів.

Три синхрони представників опозиції (Ю.Костенко - двічі, А.Мартинюк) за класичною схемою „останнього слова” перекривалися трьома синхронами представників більшості (О.Задорожній, С.Гаврик, Н.Шуфрич). Синхрони „більшовиків” не тільки спростовували те, що говорили опозиціонери, але й в останньому робилося припущення, що протистояння викликано тим, що дехто боїться відповідальності після ревізії роботи Нацбанку та Монетного двору. Це припущення ніяк не було прокоментовано ні журналістами, ні опозиціонерами.

А остання фраза: „*И если ситуация так будет развиваться и дальше, то под*

угрозой окажется и сам бюджет, а, стало быть, — зарплаты и социальные выплаты будущего года» перекладає на опозицію гіпотетичну відповідальність за соціальні негаразди і формує у зубожілого населення України образ ворога, який через побоювання перевірок зловживань, не гребуючи ніякими методами, бореться за відповідальні посади і блокує прийняття рішень, які можуть принести користь простим людям. Це, звичайно, некоректно і маніпулює свідомістю аудиторії.

Подробности. Итоги дня 23:40 (Интер)

Нічні **Подробности** були зроблені за тим же шаблоном, що й вечірні.

На початку сюжету і репортажу використовувалися елементи іронії („Сьогодні події в парламенті нагадували шоу”, „Далі робота парламенту складалася з перерв”), наприкінці — докори („У ці години технічна служба Верховної Ради підраховує збитки від активних дій обранців. Як повідомив керівник Апарату парламенту, під час гарячих дискусій зламано два мікрофони у президії вартістю 500 доларів, перекинута кілька комп’ютерів і пошкоджено систему підрахунку голосів „Рада”. У ній пошкоджено з’єднання. Техніки працюватимуть всю ніч, щоб до завтра все полагодити, аби при бажанні депутати могли розпочати виконання прямих обов’язків”). Ці елементи створювали в аудиторії відповідне відношення до „винуватців” подій - бешкетників, які замість виконання прямих обов’язків псують обладнання і не дають простим людям (технікам) вночі відпочивати, бо ті вимушені відновлювати роботу обладнання.

Цікаво, що у цьому сюжеті були використані три синхрони. З першими двома все зрозуміло, на слова Ю.Костенко, що причина протистояння, порушення регламенту, відповідає О.Задорожний, який заявляє, що порушень регламенту немає, а причина у площині політичній. А от третій синхрон, Ю.Тимошенко цікавий двома обставинами. По-перше, вона рідкий гість на наших телеекранах, а, по-друге, її слова не передують, а, навпаки, йдуть після слів В.Литвина. Але розглянемо зміст тих висловлювань, і все встає на свої місця.

СИНХРОН: Володимир ЛИТВИН, Голова Верховної Ради: „Завтра ми голосуємо законопроекти економічного характеру, які сприятимуть поповненню доходної частини бюджету”.

СИНХРОН: Юлія ТИМОШЕНКО, лідер фракції БЮТ: „Голосування завтра з боку опозиційних сил не буде”.

Таким чином, продовжує формуватися думка про те, що опозиція блокує прийняття рішень, які мають поповнити бюджет. Опозиція у даному випадку є об’єктом прихованої атаки з боку журналістів.

Репортер 19:00 (Новий канал)

У відповідному сюжеті **Репортеру** (він, як і на інших каналах, йшов першим) цікавим було те, що був розгляд конкретних подій, які відбувалися в залі. Репортер не тільки констатував наявність сутічок, але й описав як відбувалися події, що дало можливість аудиторії краще усвідомити хроніку дня.

У сюжеті було три синхрони представників опозиції і два — більшості.

В цілому сюжет був виваженим, але в ньому знов таки нічого не було сказано про деякі важливі моменти, наприклад, про виступ П.Симоненка щодо 3,5 млрд. гривень.

Репортер 23:15 (Новий канал)

У нічних новинах Нового каналу акценти були трохи зміщені. Вже не було

повідомлення про осуд дій більшості в синхроні позафракційного депутата І.Плюща, а замість нього з'явився синхрон „більшовика” С.Гавриша, який наводить аргументи щодо відповідності регламенту дій більшості.

З'явилися й два докори на початку сюжету: *„У сесійній залі парламенту ввечері відновлювали апаратуру, що її пошкодили народні обранці під час сьогоднішніх бійок”, „Накал пристрастей навколо кадрових питань призвів до блокування парламентської президії, сутичок між депутатами та потрощеної системи „Рада””*.

В даному випадку ми спостерігаємо незвичне явище. Як правило, нічний ефір дає більш зважену картину дійсності. На цей раз вийшло навпаки.

Подробно с Дмитрием Киселевым 18:45 (ICTV)

Цей сюжет був збалансованим по наданню слова представникам більшості та опозиції (О.Задорожний та Ю.Костенко). Але ніде в інших сюжетах не було такого накалу іронії, навіть, швидше, сатири, як в досліджуваній передачі.

„Порой зал заседаний походил на ковбойский салон», «Несколько стесняясь телекамеры, депутаты били друг друга ногами и плевались” — такі вирази зводили політичне дійство до рівня шоу або побутового скандалу.

Були, звичайно, і докори: *„в эти минуты технические службы Верховной Рады подсчитывают ущерб от вандализма народных депутатов, которые сегодня крушили микрофоны и компьютерную систему голосования”*.

Цікаво, що автор передачі здійснив пряму атаку на опозицію: *„Не располагая политическим ресурсом, воинствующее меньшинство не готово было это признать, и вместо голосования навязало большинству рукопашную”*.

Таким чином, висвітлення події було вкрай заангажованим.

Факти. Підсумковий випуск 21:45 (ICTV)

Сюжет про події у Верховній Раді в цьому випуску новин оригінальні тим, що тут фактично не була використана іронія, але було чітке вираження докору. З самого початку і протягом всього сюжету журналісти гостро критикували політиків. Сюжет почався словами: *„Здавання нервів по-депутатськи. День прийняття рішень перетворився в день бійок, образ, ламання мікрофонів і системи „Рада”. Роботу парламенту заблоковано”*.

Потім було: *„Словесні образи перемежовувалися зі штурханами. Зараз технічні служби парламенту підраховують збитки і лагодять поламані мікрофони. Хроніка парламентської істерики виглядала так”, „Через це десятки важливих законопроектів і головно ті, що мали б наповнити держаний бюджет, так ніхто і не розглянув”*.

Можна було б цілком погодитися з цим переліком звинувачень, якщо б була інформація про те, з-за чого вирували події. Але навряд чи можна вважати об'єктивною інформацією фразу: *„сьогодні у Верховній Раді опозиційні фракції вирішили будь-що не допустити голосування за відставку Голови Національного банку Володимира Стельмаха і призначення на цю посаду Сергія Тигінка. Зробити це легітимно в опозиції не вистачало голосів”*.

Корені цих подій так і не стали доступні аудиторії. Жодного слова не було сказано з приводу звинувачень, висловлених П.Симоненко.

Подача синхронів будувалася за класичною схемою: спочатку опозиція, а потім, спростовуючи її слова, „більшість”. Але цього, мабуть, здалося замало. І тому після двох пар синхронів Ю.Костенко — О.Задорожний та Ю.Тимошенко — Г.Суркіс

наприкінці випуску було подано синхрон Л.Кравчука. Місця для останнього слова опозиції за старою доброю звичкою українських каналів не знайшлося.

Тоніс-інформ 23:59 (Тоніс)

У сюжеті „Тоніса” щодо подій у Верховній Раді крім опису бійок майже нічого оригінального (у порівнянні з іншими відповідними сюжетами українських каналів) не містилося. За докорами („Цього разу опозиція розтрощила ледь не всю комп’ютерну систему „Рада””) слідувала **іронія** („депутатське шоу”).

Правда слід відмітити, що своєрідно підійшли на Тонісі до висвітлення конфлікту між Ю.Тимошенко та Г.Суркісом. Було сказано про те, що С.Хмара захищав Ю.Тимошенко, поданий його синхрон, в якому він звинувачує Г.Суркіса у побитті Ю.Тимошенко, журналіст сказав і про те, що жінки-депутати звернулися із проханням щодо Г.Суркіса до спікера „вилучити його з парламентського поля на 5 днів”. Але ні для пояснень самого Г.Суркіса, ні для відповідної інформації журналіста щодо тих пояснень місця не знайшлося. Тобто тут можна говорити про приховування інформації та приховану атаку на одну з фракцій більшості. Об’єкт атаки помінявся, але методи залишилися тими самими.

Наприкінці сюжету було надано слово А.Толстоухову, який представляє більшість. Щодо позиції опозиційних сил, то глядач її не побачив і не почув.

Всі провідні канали України в своїх новинних випусках поставили на перше місце протистояння у парламенті. Тобто спроби замовчувати або принизити значення тих подій зафіксовано не було. Але фактично в усіх новинах розмова переводилася з політичної площини на побутову. Журналісти широко використовували прийоми іронії та докору. Тобто наголос робився на бійках, на поведінці парламентарів, яка не відповідає їх високому призначенню, на поламаному обладнанні та інших матеріальних збитках. А глибинні причини протистояння, як правило, не висвітлювалися. Акцент робився тільки на зовнішніх обставинах. Наголошувалося на тому, що опозиція вважає голосування по відставці голови Нацбанку порушенням регламенту, а більшість вважає інакше. Деякі канали пояснювали дії опозиції небажанням поступатися посадами голів комітетів (це мало відбутися після розгляду питання по голові Нацбанку). Але жоден канал не поінформував по суті звинувачень опозиції, які були висловлені П.Симоненком, щодо намагання здійснити фінансову операцію з 3,5 млрд. грн. Замовчування цього питання є порушенням права на інформацію. Новинні сюжети про протистояння у парламенті до болі нагадували один одного. Вони нібито були скроєні за одним шаблоном. Навіть докори та іронічні елементи повторювались („надважливі” законопроекти в новинах УТ-1 і Ери, „було б смішно, якщо б не...” у випусках Ери та Інтера, „працівники технічних служб парламенту намагаються оцінити (підраховують) збитки” на 1+1, Інтері, ICTV тощо).

Висновки

Різноманітні маніпуляційні технології використовують всі провідні телевізійні канали України. Треба відмітити вражаюче велику різницю між підходами до проблеми у вечірніх та нічних випусках новин. У нічних випусках у журналістів „прорізається” голос, досить сміливі власні оцінки подій, вони роблять сюжети значно професійніше, більше дотримуючись принципів „доброї” журналістики. Залишається пошкодувати, що значна частина населення України не є глядачами саме нічних випусків новин і свою „картинку світу” вибудовує на матеріалах вечірніх випусків.

Значна частина журналістів прямо ідентифікує себе з однією з сторін у конфлікті та, таким чином, порушує принципи інформаційної журналістики. Часто журналісти використовують при цьому прийом „авторитета”, тобто наводять свою позицію під прикриттям цитати якогось політика. Можна навести також прийом „аргумент”, коли репортер фактично вступає у дебати, відстоюючи одну з сторін у конфлікті. Враховуючи те, що журналіст користується, внаслідок зовнішньої нейтральності, більшим авторитетом в аудиторії, порівняно з прямими учасниками конфлікту, такі техніки є особливо небезпечними при маніпуляції свідомістю аудиторії.

Важливу роль у встановленні інформаційних пріоритетів має формування „порядку денного”, тобто місця розташування новин. Зрозуміло, що найголовніші події дня мають йти на початку випуску. Часто цей принцип порушується, і глядач отримує спотворене уявлення про пріоритетність подій у країні та світі.

На жаль, на українських каналах ми спостерігаємо також прийом „підтасування карт”, коли журналісти пересмикують поняття, події, фігури і, таким чином, вводять аудиторію в оману.

Майже на всіх каналах широко використовується прийом „останнє слово”. Тобто після повідомлення про конфлітуючі думки журналіст наприкінці викладає позицію тільки одної з сторін, „забуваючи” про другу.

На жаль, ми спостерігаємо майже повну відсутність дебатів на українських каналах. В основному, робота ведеться на основі „напівдебатів”, коли слово надається тільки представнику одної сторони конфлікту. Звичайно, це порушує права глядача на об’єктивну, неупереджену інформацію.

Інколи використовується прийом сарказму та іронії. Важливі події представляються смішними та несуттєвими. Зрозуміло, що і в цьому випадку права аудиторії на інформацію теж порушуються.

Інколи журналісти повністю ідентифікують себе з однією з сторін конфлікту та здійснюють прямі атаки на протилежний бік. Але найчастіше ми спостерігаємо техніку, коли журналіст під прикриттям „фальшивого нейтралітету” здійснює приховані атаки проти опонентів „правильної” точки зору. В принципі, нічого особливого в таких атаках немає. Немає у тому випадку, якщо її об’єктом є не одна, а обидві політичні сили. Але позиції влади не атакує жодний канал.

У складних і суперечливих ситуаціях телебачення не інформує населення про всі обставини тієї чи іншої справи, порушуючи таким чином право на інформацію і не даючи можливості аудиторії виробити свою точку зору з приводу подій, що відбуваються, із урахуванням всіх обставин справи.

Інформаційні сюжети різних каналів на проаналізовані теми майже всі були побудовані за однією схемою і давали однакові оцінки. Звичайно, це ненормальне явище у будь-якій країні. Фактично, на телеекрані відбивалася тільки точка зору провладних сил, а опозиція служила „хлопчиками для биття”. Як правило, після синхрону представника опозиції слідує синхрон провладного політика, який спростовує інформацію опозиціонера. Можливо, інколи це буває доречно, але чому ніколи не буває навпаки? Журналісти, свідомо чи несвідомо виступають як знаряддя певних політичних сил, забуваючи про своє соціальне призначення нести аудиторії об’єктивну та всебічну ІНФОРМАЦІЮ про факти та події сьогодення.

3. „ТЕМНИК” – КЛЮЧОВИЙ ЕЛЕМЕНТ ТОТАЛЬНОГО КОНТРОЛЮ НАД МАС-МЕДІА

Яскравим прикладом централізованого управління ЗМІ в Україні 2002-го року стали „темники” – своєрідні інструкції для центральних та регіональних ЗМІ, де абсолютно конкретно розписані новини, які підлягають (чи не підлягають) висвітленню, вказано, яким чином розставляти акценти у інформаційних повідомленнях. Представники президентської Адміністрації вперто не втомлюються заперечувати факт розсилки „темників”(очевидно, через те, що це надто вже відвертий приклад цензури та дезінформування з боку влади). І це незважаючи на те, що на сьогодні опубліковано вже чимало прикладів „темників”, хай, навіть, з часом соромливо перейменованих їх авторами у „прес-релізи”.

Ми наведемо тут один із відносно свіжих „темників”, який журналіст Андрій Шевченко демонстрував з трибуни українського парламенту в ході спеціальних парламентських слухань „Суспільство, ЗМІ, влада: свобода слова та цензура в Україні” 4 грудня 2002 року.

Для наочності кожен пункт так званого „прес-релізу” ми супроводжуємо відповідною розшифровкою телевізійних новин різних каналів. Це надає особливої виразності проявам „єдиної” і „централізованої” інформаційної політики української влади.

Нагадаємо – події, анонсовані у темнику, відбуваються **13 вересня 2002-го року**, у переддень потужних масових виступів опозиційних сил.

Пресс-релиз

13.09.02 г,

17.00

Внимание!

Просьба в сегодняшних вечерних выпусках новостей выдержать следующий порядок освещения событий дня:

1. Начать выпуски с сообщения о том, что в данный момент проходит концерт-реквием памяти жертв трагедии 11 сентября 2001 года. На мероприятии присутствует Президент Л.Кучма.

УТ-1, Панорама [2002-09-13 21:00]

У Національній опері у Києві проходить концерт, присвячений пам'яті жертв 11 вересня

СТУДІЯ: ОГЛЯДОВО: У студії: Людмила ТОМАНЕК. У Національній опері у Києві проходить концерт, присвячений пам'яті жертв 11 вересня. У концертному залі присутній президент Леонід Кучма.

ІСТV, Факти (підсумковий випуск) [2002-09-13 21:45]

Завершується велика акція скорботи та солідарності українців з американським народом

СТУДІЯ: Ведуча – Оксана СОКОЛОВА. У цю хвилину в Національній опері України завершується велика акція скорботи та солідарності з американським народом, – концерт-реквієм у пам'ять про жертви трагедії 11 вересня, влаштований телеканалом "ІСТV" спільно з газетою "Факти". Концерт, задля якого в Київ прибув

всесвітньо відомий диригент та музикант Володимир Співаков. **Вшанувати пам'ять загиблих під час страшної трагедії до Національної опери України сьогодні прийшли президент Леонід Кучма, керівники уряду, парламенту, народні депутати, представники дипломатичного корпусу.**

СТУДІЯ: Оксана СОКОЛОВА. Оксано яка атмосфера зараз у Національній опері?

РЕПОРТАЖ: ОГЛЯДОВО: Автор: Руслана МОСКАЛЕНКО. (включення в студію) В цей момент зараз лунають оплески, і всесвітньо відомий маестро вже кілька разів виконує свою музику на біс. Якраз закінчується друге відділення концерту. У залі – президент, міністри, і перед другим відділенням концерту присутнім у залі продемонстрували подяку американців, адресовану українцям. За цю акцію підтримки дякували мер Нью-Йорку Блумберг та экс-президент Клінтон. У першому відділенні концерту звучала трагічна музика, це був Реквієм Моцарта, як символ смутку, і присутнім продемонстрували, вони ще раз побачили кадри, те, що відбувалося 11 вересня в Сполучених Штатах Америки. Там був людський розпач і біль. Якщо у першому відділенні звучала музика смутку, то у другому відділенні маестро Співаков запропонував життєстверджуючу музику, це сюїта із балету Чайковського "Лускунчик". У казці все закінчується добре, сказав маестро, казка – це символ дитинства. Ми повинні любити дітей і вірити у майбутнє. Приблизно таким був лейтмотив другого відділення концерту. І всі повинні повірити, все-таки у добро.

(„ПРЕСС-РЕЛИЗ” - ПРОДОВЖЕННЯ)

2 Состоялась Интернет-конференция Президента Л.Кучмы. Комментарий. На интернет-конференции Президент сделал ряд важных заявлений. Их основные тезисы:

Л.Кучма оставит президентский пост в 2004г;

Л.Кучма убежден, что Украине, а также всему миру, диктатура не нужна;

Л.Кучма считает, что власть готова к диалогу с общественностью, но к этому не готово общество. "Открытость власти - это дорога с двусторонним движением".

Подробности [2002-09-13 20:00]

Пресс-конференция Леонида Кучмы в Интернете

СТУДІЯ: Ведущий – Максим РАВРЕБА. Президент Украины сегодня вышел в Интернет. В течение двух часов Леонид Кучма общался с посетителями своего официального веб-представительства.

РЕПОРТАЖ: СТЕНДАП. Автор: Тарас ГОВДЯ. За время общения Президента с общественностью пришло 461 письмо. Пообщаться с Леонидом Кучмой захотели не только жители Украины и ближнего зарубежья. В течение часа Леонид Кучма успел ответить на 20 вопросов, – от будущего Украины в мировом и европейском сообществе до – умеет ли пользоваться президент персональным компьютером и чем собирается заниматься после выхода на пенсию. **КОНЕЦ СТЕНДАП.**

РЕПОРТАЖ: Леонид Кучма часто шутил и все 60 минут эфира пребывал в хорошем настроении. Первому он-лайн общению главы государства с участниками виртуальной конференции не помешала и дата, – пятница, 13-е. В общем,

разговором с пользователями Интернета президент остался доволен. А сегодняшняя пресс-конференция стала очередным шагом к открытости власти.

СИНХРОН: Леонид КУЧМА, президент Украины: **"На мій погляд, відкритість влади – це дорога з двостороннім рухом. Це не тільки прозорість прийняття рішень на будь-якому рівні державної влади, але й можливість суспільства нашого, громадян впливати на такі рішення"**.

РЕПОРТАЖ: **Власть, по словам президента, к диалогу готова. Главное – чтобы к дискуссии были готовы и политики, и общественные организации. На третий президентский срок Леонид Кучма идти не намерен. А свой пост оставит, как и положено по Конституции, в ноябре 2004-го, после президентских выборов. На вопрос о преемнике отшутился – Украина, мол, не монархия, власть по наследству у нас не передаётся. А когда один дотошный собеседник поинтересовался, не пора ли вводить в стране президентское правление с элементами диктатуры, ответил без обиняков.**

СИНХРОН: Леонид КУЧМА, президент Украины: **"Диктатура не тільки Україні не потрібна, вона в світі нікому не потрібна. Ми з вами, насамперед, маємо вже достатній досвід диктатури. (СКЛЕЙКА) Так, я переконаний, – переважна більшість громадян з задоволенням хоче мати демократичне суспільство"**.

РЕПОРТАЖ: Но большая часть вопросов касалась все-таки не политики. Участники Интернет-конференции, а это в основном молодые люди в возрасте от 20-ти до тридцати лет, интересовались другим: любимые блюда главы государства, где и как отдыхает, подробности быта, семейные истории. А также – как стать президентом Украины

„1+1”, ТСН, 13.09.2002

Леонід Кучма спілкувався з народом через Інтернет

СТУДІЯ: Ведучий – Олесь ТЕРЕЩЕНКО. Президент сьогодні спілкувався із народом через Інтернет! Якщо врахувати, що його користувачами є переважно молоді освічені і більш-менш заможні люди, то виходить, що Леонід Кучма спілкувався із найбільш прогресивною частиною цього народу. Питання переважно стосувалися майбутнього глави держави, політичної реформи та відносин влади і народу. Інтернет-публіка дізналася, що **раніше закінчення свого терміну Леонід Кучма йти не збирається, передача президентської булави відбудеться після виборів 2004 року.** Наступника у прямому значенні цього слова глава не має і не називає трьох політиків "президентського калібру". Зміну ставлення до парламентсько-президентської форми і пропорційної виборчої моделі Леонід Кучма пояснює тим, що людина змінює погляди з віком, досвідом і знаннями. Про суспільство, 13 відсотків якого, за опитуваннями, 16 вересня планує вийти на акції опозиції, президент думає, що воно поки не готове впливати на владу.

РЕПОРТАЖ: Автор: Вадим ЗАДОРЖНИЙ. Інтернет-конференція – для президента справа нова, і тому він прийшов сюди майже за півгодини, щоб зрозуміти, як це робиться. Організатори запевнили, що запитання не фільтрували, а Леонід Кучма запевнив, що відповідатиме відверто. Журналісти, які були німими свідками ще незвичної для них форми спілкування, відзначили обізнаність респондентів Інтернету. Одна з головних ідей політичної реформи, яку запропонував Кучма, – поділити відповідальність між президентом, парламентом і

урядом. У нинішній Конституції цей принцип не закладено. Автор реформи вважає її складною справою і, можливо, без референдуму не обійтись.

СИНХРОН: Леонід КУЧМА, президент України: "Я б не хотів, щоб вона перетворилася в кампанію в політичну, як роблять спроби сьогодні знову ж таки у парламенті, бо це комплексне питання, це комплексний підхід, над цим повинна працювати вся Україна. Що я маю на увазі? Є основні політичні сили, які знаходяться в парламенті, і уряд, і регіони, і науковці, і так далі, і тому подібне. І люди, може. Треба винести на обговорення, може, більшість проблем, які є проблемними".

РЕПОРТАЖ: Створення коаліційного уряду, про який йшлося у серпневому посланні президента, залежить від народних депутатів. Насамперед – від їхньої більшості, яка так важко народжується. Кучма ще раз запевнив, що це не робиться для повалення нинішнього прем'єра.

СИНХРОН: Леонід КУЧМА, президент України: "Я переконаний, що Анатолій Кінах може бути тою узгодженою кандидатурою більшості, яка продовжить працювати на чолі нашого уряду".

РЕПОРТАЖ: Запитань про долю Кінаха було багато і президент відповідав коротко.

СИНХРОН: Леонід КУЧМА, президент України: "Знову на Кінаха найжджають тут! Не треба!"

РЕПОРТАЖ: Організатори запевнили, що із майже п'ятисот запитань до президента, 2 відсотки були про акцію 16 вересня. Та жодного – конкретного.

СИНХРОН: Леонід КУЧМА, президент України: "А якщо все розглядається під кутом зору, як спалюжити цю владу, що треба зробити для того, щоб самому там би швидко...швидше прийти до влади, незважаючи на те, що є Конституція України, відповідні закони і так далі, – давайте ж жити по законам! Давайте ми парламентським шляхом іти, а не шукати знову свій власний український шлях, як роблять деякі політичні сили у нас сьогодні".

Факти (підсумковий випуск) [2002-09-13 21:45]

Леонід Кучма провів свою першу Інтернет-конференцію

СТУДІЯ: Президент України сьогодні вийшов в Інтернет. Леонід Кучма провів свою першу Інтернет-конференцію. За годину спілкування з користувачами світової павутини він отримав 460 питань із 10 країн світу.

РЕПОРТАЖ: Автор: Сергій ШВЕЦЬ. Перша прес-конференція глави держави в Інтернеті. Простора зала "Сат-Інформ", два сучасних комп'ютерних монітори та відео екран. В режимі он-лайн, тобто в живому часі протягом години Леонід Кучма відповідав на запитання користувачів Укрнет. Понад 4,5 сотні різних запитань, – від майбутнього курорту Криму та майбутнього уряду до майбутніх президентських виборів і президентської пенсії. Леонід **Кучма одразу заявив, що готовий до діалогу і намагатиметься бути чесним і відвертим у розмові. Він підтвердив, що залишить посаду через два роки.**

СИНХРОН: Леонід КУЧМА, президент України: "2004 рік, остання неділя листопада, вибори. Там і буде однозначна, так сказати, відповідь. У мене таких особисто, у мене, питань не виникає. Я розумію, на цьому хтось хоче пограти, – ну, я заперечувати...ні в якому разі не можна. Хай граються!"

РЕПОРТАЖ: Президент переконаний, що ані Україні, ані світові диктатура не потрібна. Навпаки, він закликав всі сили в країні працювати спільно, не

сподіватися на когось. Відвідувачі Інтернет-конференції виявилися підкованими у питаннях політичного життя країни. Вони стежать за діяльністю політиків і можуть запросто їх цитувати. На думку президента, такі конференції потрібні з огляду на прагнення відкритості влади на загал, не лише для елітарної Інтернет-аудиторії.

СТБ Вікна-новини [2002-09-13 19:00]

Леонід Кучма під час Інтернет-конференції зміну своїх поглядів на політичний устрій держави пояснив віком, досвідом і знаннями

СТУДІЯ: Ведуча – Ірина ВАННИКОВА. Президент Леонід Кучма сьогодні провів свою першу Інтернет-конференцію. Він заявив, що це крок до відкритого діалогу між владою і суспільством. Трансляція спілкування з користувачами мережі проходила в аудіо, відео та текстовій формі. За годину, що Гарант провів у спілкуванні через Інтернет, до нього надійшло понад 4,5 сотні запитань з різних країн світу. Він встиг відповісти на 20 запитань переважно політичної тематики. Але пообіцяв пізніше дати відповіді й тим, до кого сьогодні не дійшла черга.

РЕПОРТАЖ: Автор: Маргарита ТРУБАЧОВА. Найбільше цікавилися політичною реформою, яку президент запропонував запровадити в Україні. Леонід Кучма, котрий раніше не виказував великої прихильності до парламенту, і тепер уважає, що нинішня Верховна Рада не несе відповідальності за ситуацію в країні. Проте, на його думку, дієвий уряд повинен мати підтримку парламенту.

СИНХРОН: Леонід КУЧМА, президент України: "Ту політичну реформу, які я запропонував, я б не хотів, щоб она перетворилась в кампанію політичну, як роблять спроби сьогодні знову ж таки, у парламенті. Над цим повинна працювати вся Україна. Що я маю на увазі? Є основні політичні сили, які знаходяться у парламенті, і уряд, і регіони, і науковці, і так далі, і тому подібне. І люди, може... Треба винести на обговорення, може, більшість проблем, які є проблемними".

РЕПОРТАЖ: Створення коаліційного уряду, на думку Гаранта, залежить від відповідальності парламентарів. Більшість має дійти певного консенсусу.

СИНХРОН: Леонід КУЧМА, президент України: "Але казати про те, що це робиться для того, щоб сьогоднішнього прем'єр-міністра відправити у відставку, – це абсолютна вигадка. (СКЛЕЙКА) Анатолій Кінах може бути тою узгодженою кандидатурою більшості, яка продовжить працювати на чолі нашого уряду".

РЕПОРТАЖ: Тим, хто стужився за "залізною рукою" в державі, президент нагадав про наслідки диктатури пролетаріату і заявив, що ні диктатура, ні монархія Україні не потрібні. На запитання, коли він планує залишити президентську посаду, пан Кучма сказав, що це заплановано в Конституції.

СИНХРОН: Леонід КУЧМА, президент України: "В 2004 рік, остання неділя листопада, вибори. Там і буде однозначна, так сказати, відповідь. У мене таких особисто, у мене, питань не виникає".

РЕПОРТАЖ: Наступника собі, Леонід Кучма каже, теж не готує. Його має визначити народ.

Панорама [2002-09-13 21:00]

Леонід Кучма провів першу Інтернет-конференцію

СТУДІЯ: Сьогодні ж Леонід Кучма провів першу Інтернет-конференцію. Президентові надійшло 461 запитання з десяти країн світу.

РЕПОРТАЖ: СТЕНДАП: Ольга СКОТНИКОВА. У приміщенні інформаційної агенції "Сатінформ" в п'ятницю 13-го о 13:00 Леонід Кучма провів свою першу Інтернет-конференцію, яка транслювалась в режимі реального часу.

РЕПОРТАЖ: Автор: Ольга СКОТНИКОВА. Вже згодом, співробітники агенції повідомили, що за годину надійшов 461 лист. Питання були як з України, так і з Данії, Німеччини, США, Швейцарії, Нової Зеландії, Росії, країн Прибалтики. За інформацією завідувача відділом Інтернету Олени Маркосян, яка, до речі, вела цю конференцію, здебільшого стосувались особистих речей. Але президент вибрав політичні питання.

СИНХРОН: Леонід КУЧМА, президент України: "Як скоро ви плануєте залишити пост президента України"? – питає Черновецький Леонід. – "Ну, я не планую, шановне товариство, залишати пост президента особисто, бо ми не запланували це Конституцією. 2004-ий рік, остання неділя листопада – вибори, там і будуть однозначно, так сказати, відповідь. У мене таких, особисто, у мене, питань не виникає. Я розумію, на цьому хтось хоче пограти. Ну, я заперечувати ні в якому разі не можна – хай граються. Може, на мене весь негатив до виборів буде триматись, так сказати, ну, всі політичні сили, так що ті кандидати, які себе бачать кандидатами, ну, будуть більш, вибачте, чистими".

РЕПОРТАЖ: Дипломатично Леонід Кучма уникнув реклами політиків, відповідаючи на питання: хто з діячів в Україні має президентський калібр?

СИНХРОН: Леонід КУЧМА, президент України: "Я переконаний, що в півпарламенту є бажання мати такий калібр. Але (сміється) треба ще...(сміється) Тест буде через реальну політику, через реальні справи. А рахуючи, що всі основні кандидати там, в парламенті, про парламентську діяльність, відкрито, чесно, прозору, що він зробить для того, щоб в країні ситуація стала краща. Вот, вот чим буде опреділятися, чи президентський це він калібр, чи мілкота".

РЕПОРТАЖ: Ніякого наступника діючий глава держави собі не підбирає. Україна – не монархія, і народ абсолютно правильно визначить все на виборах. А от доля уряду визначатиметься значно раніше.

СИНХРОН: Леонід КУЧМА, президент України: "Нам дійсно потрібен уряд, який має політичну підтримку в парламенті. Але казати про те, що це робиться для того, щоб сьогоднішнього прем'єр-міністр відправити у відставку, – це абсолютна вигадка. Анатолій Кінах може бути тією узгодженою кандидатурою більшості, яка продовжить працювати на чолі нашого уряду. Але це повинен бути консенсус тих сил політичних, які утворюють в парламенті цю більшість. Можливості я всі для цього їм дав. І ще раз кажу, що я не хочу втручатись в створення більшості. Я готов бути рядом з вами, але мене весь час же, як ви знаєте, заганяли, так сказати в глухий кут, що я вимушений брати на себе відповідальність. Так візьміть, будь-ласка".

РЕПОРТАЖ: В 40 тисячах томів зосереджено справу Юлії Тимошенко в Генеральній прокуратурі. "Переконаний, що сама лідер парламентської фракції БЮТ зацікавлена, щоб в цій справі було поставлено крапку. Яка це буде крапка – покаже життя", – відповів Леонід Кучма на одне із запитань з Інтернету. Але в четвер, на думку президента, Верховна Рада була не готова проголосувати по представленню Генпрокуратури щодо позбавлення депутатської недоторканності.

СИНХРОН: Леонід КУЧМА, президент України: "Ніхто із депутатів не бачив подання генерального прокурора. Окрім тих депутатів, які 50 відсотків там, я так

розумію, були відряджені до цього комітета спеціально. Так як депутатам вчора можна було голосувати? А регламент створений таким чином, що вчора треба було голосувати. Потім друге, – немає Генеральної прокуратури, прокурора. Треба, можливіше, єдине депутату задати питання".

РЕПОРТАЖ: Зміну поглядів на політичну перебудову держави Леонід Кучма пояснив досвідом і знаннями. Він нагадав, що дуже довго Україна жила в жорсткому протистоянні виконавчої та законодавчої влади. В Конституції має з'явитися механізм відповідальності парламенту і уряду. Президент не хотів би, щоби політична реформа перетворилась на політичну кампанію. А серед запитань були і прохання і скарги. 70 відсотків сьгоднішньої аудиторії, що спілкувалась з президентом – це молодь. Цікавились і кількістю онуків. Леонід Кучма пошкодував, що має лише одного, з яким спілкується лише у неділю.

„ПРЕСС-РЕЛИЗ” - ПРОДОВЖЕННЯ

3. Развитие ситуации вокруг планируемых акций 16 сентября.

А) вечером 12 сентября Шевченковский местный суд Киева запретил проведение акции, запланированной БЮТ, СПУ и КПУ на 16 сентября, в центре столицы. Решение окончательное и обжалованию не подлежит, Комментарий. В соответствии с решением суда, участники акций 16 сентября не могут собраться в центре Киева. Очевидно, местом проведения акций КПУ, БЮТ, СПУ, в соответствии с решением киевских властей, станет автодром «Чайка» на окраине Киева. Сторонники Президента проведут митинги на проспекте Глушкова. Что касается "Чайки", то на ней не раз проводились массовые мероприятия. Самое известное из них торжественное богослужение Папы Римского Иоанна Павла II в 2001г. Оно прошло организованно и без эксцессов.

Н\В. Просьба использовать архивные видеоматериалы богослужения. Картинка: милиция, скорая помощь, биотуалеты. Указывать количество участников обоих мероприятий.

Подробности [2002-09-13 20:00]

Киевская милиция обратилась ко всем потенциальным участникам акций протеста оппозиции с просьбой соблюдать общественный порядок

СТУДИЯ: Манифестации, запланированные на 16 сентября, не должны проводиться в центре Киева. Такой вердикт вынес Шевченковский районный суд столицы. Решение это окончательное и обжалованию не подлежит. А чтобы политически-активные граждане воспользовались своими конституционными правами, Киевская горадминистрация представила им сразу три площадки в других районах города.

ТИТРОВАНО: Предложенные места проведения акций. КПУ, СПУ, БЮТ – аэродром "Чайка", КПУ(о) – парк Победы. Сторонники президента могут митинговать у Выставки достижений народного хозяйства, коммунисты (обновленные) – в Парке победы, а активисты обычной Компартии, социалисты и БЮТ-овцы – на территории спорткомплекса "Чайка". Выбор в пользу "Чайки" столичные власти объясняют тем, что здесь уже проводились массовые мероприятия и правоохранительные органы имеют достаточный опыт. Именно на этом аэродроме киевляне и гости столицы встречались с Папой Римским. Во время мессы на поле присутствовали более 180 тысяч человек. Но ни одного серьезного

инцидента не произошло. А киевская милиция сегодня обратилась ко всем, кто собирается принять участие в акциях оппозиции, с просьбой соблюдать общественный порядок. В случае его нарушения уголовная ответственность грозит не только организатором беспорядков, но и их участникам. Для лиц, действия которых привели к массовым волнениям, групповым нарушениям общественного порядка и сопротивлению представителям власти закон предусматривает лишение свободы сроком до 15 лет.

Панорама [2002-09-13 21:00]

Столичні служби проводять підготовку території спортивно-розважального комплексу "Чайка" до акцій протесту 16-го вересня

СТУДІЯ: Наразі столичні служби проводять підготовку території спортивно-розважального комплексу "Чайка". Нагадаємо, що саме там київський міський голова Олександр Омельченко запропонував проводити акції.

РЕПОРТАЖ: Автор: Андрій ЛИС. То що. Сьогодні працівники міліції вже здійснили вибухотехнічне обстеження спорткомплексу "Чайка" та прилеглих до нього територій. А співробітники Адміністративної служби міліції та Державтоінспекції визначили та узгодили можливі маршрути руху учасників акцій і місця стоянок автотранспорту.

СИНХРОН: Василь ФАТХУТДІНОВ, заступник начальника ГУ МВС України в Київській області: "Нами проведено відповідні навчання, особовий склад підготовлено, зведені загони готові виконувати доручення, завдання. Міліція буде діяти, я ще раз наголошую, згідно з чинним законодавством. І в змозі будемо навести лад".

РЕПОРТАЖ: В нагоді працівникам міліції може стати, набутий минулорічний досвід. Коли на цьому ж місці вони забезпечували громадський порядок під час літургій, яку правив глава Ватикану Іван Павло II.

«Прес-реліз» – продовження:

Б) 13 сентября областные советы Донецкой, Харьковской, Тернопольской областей на внеочередных заседаниях приняты обращения по поводу акции 16 сентября,

Комментарий. Событие важное и актуальное.

№0. Тексты обращений будут розданы в ближайшее время.

Панорама [2002-09-13 21:00]

На Донецькій облраді прийнято звернення до президента України

СТУДІЯ: Сьогодні Донецька облрада провела позачергову сесію, на якій прийнято звернення до президента України, Верховної Ради і Кабінету Міністрів. Депутати облради занепокоєні спробами окремих політичних сил дестабілізувати ситуацію в Україні, порушити громадянський спокій, розколоти суспільство і втягнути його в загрозливе для держави протистояння.

РЕПОРТАЖ: Автор: Володимир ТЕРЕЩЕНКО. Слова президента України про те, що промисловий потенціал Донбасу значною мірою визначає стан справ усієї економіки України, можна віднести до значного впливу шахтарського регіону на політичну ситуацію в державі. Свідчення тому – реакція депутатського корпусу на дії партій, які мають намір використати акції протесту з тим, щоб якомога людей втягнути в політичну боротьбу.

СИНХРОН: Віктор ЯНУКОВИЧ, глава Донецької облдержадміністрації: "Нам не нужны потрясения. И если потребуется, Донбасс всегда постойт за себя, за

свое право жить спокойно, по-человечески. Воспитывать детей, внуков и мирно трудиться".

РЕПОРТАЖ: Депутати Верховної Ради від партій регіонів поділяють тривогу донбасівців за майбутнє України і впевнені, що трудові колективи шахт та заводів не піддадуться на провокації.

СИНХРОН: Володимир РИБАК, народний депутат України: "Люди ждуть от нас не митингов и собраний, а реального улучшения жизни. И над этим нам всем надо работать".

РЕПОРТАЖ: Депутати Донецької обласної ради підтвердили свою відданість Конституції України і підтримують реформу політичної системи України, яку запропонував президент.

Обговорення загальнополітичної ситуацію в регіоні у Харкові

СТУДІЯ: Сесія обласної ради сьогодні відбулася і в Харкові. Депутати обговорили загальнополітичну ситуацію в регіоні.

РЕПОРТАЖ: Автор: Олександр ШВЕЦЬ. Депутатів обласної ради хвилює радикалізм гасел, з якими опозиція іде на акції протесту 16-го вересня. На думку переважної більшості з них, лідери опозиції безуспішно використало увесь арсенал агітації, провалили минулі вибори і тепер готові вдатися до найрадикальніших кроків. Депутати обласної ради, в якій більшість представляє блок "Єдина Харківщина", переконані, що опозиція залишиться в меншості і 16 вересня.

СИНХРОН: Євген КУШНАРЬОВ, голова Харківської облдержадміністрації: "Я, як глава обласної державної адміністрації, офіційно заявляю, що буде зроблено все, аби вам ніхто не заважав в ваших конституційних правах. Прошу вас домовитись з організаторами цих шоу на Майдані, щоб в понеділок "Луна-парк" не працював, бо обов'язково тих, хто буде крутитись на каруселях, зарахують, що вони були учасники мітингу".

РЕПОРТАЖ: Непопулярність революційних гасел на Харківщині, на думку депутатів має причини. Тільки цього року зарплата в області зросла на 22 відсотки, знижується безробіття, люди знову згадали, що таке стабільність. Переважною більшістю голосів, депутати Харківської облради прийняли звернення до президента України, в якому закликали главу держави використати всю повноту повноважень для припинення політичного екстремізму.

Коментарі голів держміськадміністрацій Східного регіону України щодо політичної ситуації у країні

СТУДІЯ: Поточну політичну ситуацію сьогодні коментували і в Дніпропетровську та Запоріжжі.

СИНХРОН: Микола ШВЕЦЬ, голова Дніпропетровської облдержадміністрації: "Ми за любі форми діалогу. Але ми проти того, що пропонує, так звана, опозиція, ми проти того, щоб сьогодні на вулицях вирішувати долю окремої людини, долю регіону чи долю держави. Ми сьогодні звернулися до президента України з вимогою, щоб він більш чітко, більш послідовно і більш жорстко відстоював позицію суверенітету України".

СИНХРОН: Євген КАРТАШОВ, голова Запорізької облдержадміністрації: "Мы готовимся к 70-летию "Дніпрогеса", и к нам приезжают два президента: наш президент Леонид Данилович Кучма, президент России Владимир Владимирович Путин, готовятся к подписанию ряда очень важных документов. Поэтому мне сегодня не понятно отдельные политики, которые пытаются использовать

труженников Запорожской области, те промах... промахи и недостатки, которые еще имеются у нас, те, может быть, определенные сложности для отдельных категорий наших людей. В целом, для того, чтобы поднять и противопоставить в угоду, я бы сказал, вот тем великим политикам, которые рвутся сегодня к власти. Вчера состоялась у нас большая встреча с руководителями ветеранских организаций, и все они поддержали протест наш против тех оппозиционных сил, которые пытаются использовать плацдарм Запорожского края. Вчера мы встречались и со всеми руководителями молодежных организаций, они прямо заявили: мы не хотим быть участниками этих событий".

Подробности [2002-09-13 20:00]

К заявлениям региональных лидеров Украины в связи с планируемыми акциями протеста оппозиционных сил 16 сентября присоединились коллеги из Харькова, Донецка и Тернополя.

СТУДИЯ: "Подробности" уже сообщали о заявлениях, принятых в связи с акциями 16 сентября Днепропетровским, Николаевским, Луганским, Одесским и Херсонским областными советами. Сегодня к ним присоединились коллеги из Харькова, Донецка и Тернополя.

Харьковские депутаты удивлены самим фактом оппозиционной активности. "Мы выбрали новый парламент, ожидаем от него законов, которые кардинально изменят жизнь людей. Вместо этого мы видим популизм и политиканство. Мы с надеждой наблюдаем позитивные изменения в нашей жизни, а у Симоненко, Мороза, Тимошенко это вызывает гнев и ненависть. Это особенно ощущается в нашем Харьковском регионе, где положительная динамика заметна во всех сферах". "Украине сегодня нужна не революция, а покой, не агитация, а концентрация усилий, направленных на внутреннее обустройство, а также новый взгляд на задачи внешней политики", – говорится в обращении Тернопольского облсовета. А донецкие депутаты даже выдвинули конкретную политическую программу, которая требует (цитирую) "перенесения акцента экономических реформ в пользу человека труда и его интересов, введения в бюджетную политику страны принципа "каждому региону – по его трудовому вкладу" и укрепления сотрудничества с Россией и другими странами СНГ с последующим вступлением Украины в Евразийский Союз". Разумеется, решения подобного рода не входят в компетенцию областных советов и не принимаются на митингах, но то, что "Евразийская идея" при помощи организаторов акции 16 сентября постепенно овладевает депутатскими массами на востоке страны – уже очевидно.

Репортер [2002-09-13 19:00]

Опозиційні політичні сили не змінюють своїх намірів щодо місця проведення акцій протесту

СТУДИЯ: Попри учорашнє рішення Шевченківського суду столиці, який заборонив проводити 16-го вересня акції протесту в центрі Києва, опозиційні політичні сили не змінюють своїх намірів. Натомість міська влада сповнена рішучості усіма засобами виконати судову ухвалу.

РЕПОРТАЖ: Не титровано: Про незмінність місця проведення акції протесту представники фракцій СПУ, КПУ та БЮТ заявили сьогодні у парламенті. Партії, що входять до блоку "Наша Україна", також підтвердили у понеділок вийдуть на Європейську площу. Зі свого боку, правоохоронці попередили про недопустимість порушення громадського порядку. Уряд зробить усе можливе для збереження

законності та спокою 16-го вересня, – запевнив прем'єр-міністр країни Анатолій Кінах. Він наголосив, що опозиція мусить проводити свої акції виключно у рамках закону. Водночас Кінах зазначив, що громадяни повинні мати можливість реалізувати свої конституційні права на протест. Влада готується і до можливих провокацій, аж до спроб захоплення офіційних установ. Про це заявив на семінарі для регіональних ЗМІ заступник секретаря РНБО Сергій Пирожков. Натомість, керівник Управління стратегічних ініціатив адміністрації президента Георгій Почепцов вважає, що опозиція перебільшує масштаби запланованих протестів. Аналітик упевнений, що акція на Європейській площі особливої підтримки серед населення не матиме. А в регіонах місцева влада продовжує закликати опозицію відмовитися від акції протесту. Сьогодні сесія Донецької облради ухвалила звернення до президента, парламенту та Кабміну, у якому висловили підтримку президентському курсу на реформування влади. Депутати Донеччини також закликали мешканців області не брати участі в акціях, щоб не дестабілізувати обстановку в регіоні. Харківська облрада звертає увагу президента на необхідність забезпечити дотримання Конституції при збереженні стабільності в державі. А у зверненні до жителів Харківщини висловлює рішучість не допустити хаосу та анархії в регіоні.

Регіональні лідери і депутати обласних рад закликають народ не вдаватися до "спроб дестабілізувати ситуацію в країні і розколоти суспільство"

СТУДІЯ: Схожі настрої панують і серед депутатів обласних рад. На позапланових сесіях вони приймають звернення до президента країни, де називають акції опозиції "спробою дестабілізувати ситуацію в країні і розколоти суспільство".

РЕПОРТАЖ: Автор: Вікторія СМІК. Зупинити політичний екстремізм та революційне божевілля з боку опозиції вимагають депутати Харківської обласної ради. Для цього вони просять главу держави використати свої повноваження. Депутати вважають, що закликами до акцій громадянської непокорі опозиція хоче втягти країну в хаос та анархію.

СИНХРОН: **Євген КУШНАРЬОВ**, голова Харківської облдержадміністрації: "Коли опозиція, програвши двобой, намагається втягнути в розбори все суспільство і перенести ці процеси з-під даху парламенту на майдани – оце і є найбільша небезпека".

РЕПОРТАЖ: Заважати проведенню акції ніхто не буде, переконує харківський губернатор. Міліція контролюватиме ситуацію. А щоб не заважати мітингувальникам, 16 вересня не працюватиме і луна-парк, який розташований на головній площі міста. Особливих народних хвилювань не очікують і в Донецьку. Передбачено усі застережні заходи. Проте депутати Донецької обласної ради закликають опозицію, яку називають "ініціаторами політичної смуги", схаменутися і не доводити ситуацію до небезпечної межі. Рецепти рішення головних проблем країни, які пропонують ліві та праві радикали, антидержавні, переконані депутати. А тому вимагають від президента захистити людей, стабільність і громадський порядок.

СИНХРОН: **Борис КОЛЕСНИКОВ**, голова Донецької обласної Ради: "Высказанная позиция депутатов, депутатов областного совета, которые избирала вся область, я думаю, желающих участвовать в событиях 16 сентября поуменшится".

ТСН [2002-09-13 19:30]

Реакція керівників Донецької та Харківської областей на акції протесту, що їх проголошено опозиційними силами

СТУДІЯ: Ведуча – Алла МАЗУР. Недвозначний сигнал послали і керівники Донецької та Харківської областей. На своїх позачергових сесіях вони закликали мешканців областей (цитую) "виявити справжню громадянську позицію і патріотизм, щоб не допустити сповзання держави у прірву протистояння".

РЕПОРТАЖ: Автор: Іван СІРЕНКО. "Хто сіє вітер – пожинає бурю", – такими словами закінчується звернення обласних рад. Глави обласних адміністрацій наголошують, що ідейне банкрутство опозиції очевидне, у неї немає жодної конструктивної програми розвитку держави. В арсеналі опозиції, впевнені обласні депутати, тільки застарілі гасла.

СИНХРОН: **Віктор ЯНУКОВИЧ**, голова Донецької облдержадміністрації: "Повстань, Україно! Против кого и чего?! И это тогда, когда в ней появились реальные надежды на будущее, на будущее их детей и внуков. Когда они уже убедились в том, что никакие революции не приведут ни к чему хорошему".

РЕПОРТАЖ: Земля горить під ногами опозиції, а внаслідок її невдалих спроб довести свою значимість може постраждати вся Україна, – вважають депутати Харківської облради. Події наступного понеділка, запевняють вони, вже засуджують як селяни, так і жителі міста.

СИНХРОН: **Олексій КОЛЕСНИК**, голова Харківської облради: "Наслідки небезпечних протиправних дій можуть обернутись національною трагедією, але це мало хвилює опозицію".

РЕПОРТАЖ: Депутати визнали заклики опозиціонерів до повстання такими, що суперечать Конституції України. Водночас губернатор області пообіцяв не перешкоджати акції у Харкові. Він впевнений, що на вулицю вийдуть не більше кількох сотень людей, тому віддав розпорядження створити для опозиції всі умови.

СИНХРОН: **Євген КУШНАРЬОВ**, голова Харківської облдержадміністрації: "Я навіть, Володимире Андрійович, прошу Вас домовитись з організаторами цих шоу на майдані, щоб в понеділок луна-парк не працював, бо обов'язково тих, хто буде крутитись на каруселях зарахують, що вони були учасники мітингу".

РЕПОРТАЖ: Насамкінець депутати звернулися до президента із закликом використати всі повноваження глави держави для припинення політичного екстремізму, оскільки переконані, що опозиція хоче за будь-яку ціну реалізувати силовий варіант політичної реформи.

„Прес-реліз” – продовження:

Президиум Совета Федерации профессиональных союзов Украины на заседании принял постановление в котором считает нецелесообразной поддержку акций 16 сентября и не рекомендует председателю ФПУ принимать участие «в этой и других политических акциях» (см. приложение).

Комментарий. Событие важное и актуальное,

№6. Просьба при цитировании текста постановления подчеркнуть, что оно подписано председателем ФПУ А.Стояном, и показать при этом его портрет или видеоряд.

Факти (підсумковий випуск) [2002-09-13 21:45]

Українські профспілки не підтримуватимуть опозиційні акції протесту

СТУДІЯ: Українські профспілки не готові підтримати акцію громадянського протесту, принаймні жодна з організацій Федерації профспілок України не виявила бажання протестувати 16 вересня. Про це повідомив голова Федерації Олександр Стоян.

Подробности [2002-09-13 20:00]

Федерация профсоюзом не собирается принимать участие в акциях и манифестациях оппозиции 16 сентября

СТУДІЯ: Федерация профсоюзов Украины не поддерживает идею проведения манифестаций 16 сентября и не будет в них участвовать. ФПУ не рекомендует участвовать в этих и других политакциях председателю организации. Так решил Президиум Федерации. Документ, разосланный средствами массовой информации, подписан руководителем ФПУ Александром Стояном

„Прес-реліз” – продовження:

Д) Глава Администрации Президента В.Медведчук выступил с комментарием по поводу событий 16 сентября,

Комментарий. Событие важное и актуальное.. Просьба цитировать текст в полном объеме.

УТ-1 Панорама [2002-09-13 21:00]

Віктор Медведчук про політичну ситуацію в Україні

СТУДІЯ: "Право на участь у маніфестаціях і мітингах закріплено в Конституції України, тому очікувані акції 16-го вересня ми розглядаємо як один із способів реалізації громадянами своїх законних прав", – так заявив в інтерв'ю агентству "Інтерфакс-Україна" голова президентської адміністрації Віктор Медведчук на прохання прокоментувати позицію Адміністрації президента щодо запланованої опозицією на 16 вересня акції "Повстань, Україно!" Віктор Медведчук також зазначив: "Ця акція організовує опозиція і це також її право. Більше того, ми зацікавлені в сильній опозиції, яка б стимулювала владу бути ефективнішою. Водночас, нас турбує, що заплановані акції, за словами її організаторів, мають на меті психологічний тиск на владу і, насамперед, на президента України. Це перешкоджатиме йому, найвищій посадовій собі в державі, фіктивно виконувати свої обов'язки. Саме тому було подано звернення адміністрації президента до Генеральної прокуратури з проханням дати правову оцінку таких дій. Дуже важливо, – сказано в інтерв'ю, – щоб реалізація прав одними громадянами, учасниками мітингів, маніфестацій, не заважало іншим людям працювати, навчатися, лікуватися і відпочивати".

Интер, Подробности [2002-09-13 20:00]

Администрация президента Украины направило в Генпрокуратуру запрос с просьбой дать правовую оценку действиям оппозиции в разрезе психологического давления на государственные органы власти

СТУДІЯ: "Право на участие в манифестациях и митингах закреплено в Конституции Украины. Поэтому ожидание акций 16 сентября мы рассматриваем как один из способов реализации гражданами своих законных прав", – об этом заявил глава Администрации президента. По его словам, акции организывает оппозиция и это тоже ее право. "Более того", - сказал Виктор Медведчук, - "мы заинтересованы в сильной оппозиции, которая бы стимулировала власть быть эффективной. Волнует лишь то, что целью акции, по словам организаторов, является оказание психологического давления на власть, и, в первую очередь, – на

президента Украины. И это будет мешать ему, как высшему должностному лицу в государстве, эффективно выполнять свои обязанности". Именно поэтому было направлено обращение Администрации президента к Генеральной прокуратуре с просьбой дать правовую оценку таким действиям, поскольку очень важно, чтобы реализация прав одними гражданами-участниками митингов не мешало другим людям работать, учиться и отдыхать. Задача власти и правоохранительных органов – сделать все, чтобы этого не произошло. И чтобы были защищены права всех граждан Украины".

Факти (підсумковий випуск) [2002-09-13 21:45]

СТУДІЯ: "Ми зацікавлені в сильній опозиції, яка б стимулювала владу бути ефективнішою", – заявив в інтерв'ю агентству "Інтерфакс–Україна" глава президентської Адміністрації Віктор Медведчук, – "але нас непокоїть, що заплановані акції, за словами їх організаторів, мають на меті психологічний тиск на владу, і насамперед на президента України. Крім того, важливо, аби реалізація прав одними громадянами-учасниками мітингів, маніфестацій не заважала іншим людям працювати, навчатися, лікуватися чи відпочивати".

„Прес-реліз” – продовження:

4.ГНАУ прокоментувала факт задержания помощника народного депутата А.Турчинова (БЮТ) с крупной суммой наличных денег.

Комментарий: Событие острое и актуальное.

№13, Дополнительно будет роздан видеоряд задержания помощника депутата. Просьба широко осветить.

Интер, Подробности [2002-09-13 20:00]

Зачем помощнику народного депутата Александра Турчинова крупные суммы денег?

СТУДІЯ: А сотрудники налоговой милиции сегодня проводили операцию по борьбе с отмыванием грязных денег. Лиц, занимавшихся незаконным конвертированием валюты, задержали в Одессе, Днепропетровске и Киеве. Один из них был пойман с поличным на бульваре Леси Украинки в Киеве. Когда милиционеры начали заполнять протокол, он представился помощником народного депутата Александра Турчинова. Что было дальше – вы видите. Это кадры оперативной съемки. Из офиса партии "Батьківщина" появился сам Турчинов. Общение с представителями правоохранительных органов было очень бурным. Пострадало даже лобовое стекло машины, в которой находился задержанный. Зачем помощнику народного депутата крупные суммы денег – так и осталось неизвестным, хотя догадки можно строить разные.

Ера, Підсумки [2002-09-13 23:00]

Опозиційно-конвертаційний конфуз спіткав Олександра Турчинова і його помічника на бульварі Лесі Українки, поблизу офісу партії "Батьківщина"

СТУДІЯ: Сьогодні трапилася ще одна, майже бюджетна історія в контексті опозиційних вітрів. При здійсненні операції конвертації було затримано помічника народного депутата Олександра Турчинова. Про це повідомила прес-служба Державної податкової адміністрації. За її інформацією, операція з відмивання брудних грошей проводилась в Києві та інших містах країни. Під час проведення операції один з активних учасників групи конвертаторів був спійманий "на гарячому" з дуже значною сумою готівки у Києві на бульварі Лесі Українки неподалік офісу партії "Батьківщина". Він представився помічником депутата

Турчинова. Під час заповнення протоколу до працівників податкової міліції підскочили охоронці Турчинова і спробували перешкодити процесуальним діям. Незабаром і сам депутат енергійно втрутився в ситуацію, розбивши рукою лобове скло автомобіля, в якому знаходився затриманий. Про це повідомила прес-служба Податкової адміністрації. Остання також заявляє, що ніякого побиття депутата Турчинова, а тим більше замаху на його життя не було.

„1+1” Підсумковий випуск ТСН [2002-09-13 23:59]

Інцидент за участі народного депутата Олександра Турчинова, його помічника Руслана Лукінчука та податкової міліції в розрізі операції податківців із затримання осіб, причетних до незаконної конвертаційної діяльності

СТУДІЯ: Інцидент біля офісу партії "Батьківщина", одного із організаторів акцій. Один із її лідерів Олександр Турчинов, дізнавшись, що невідомі намагаються заштовхнути у мікроавтобус його помічника Руслана Лукінчука, намагався цьому перешкодити. За словами нардепа, його мало не зачавило авто, яке вже рушало, а потім люди в масках відштовхнули депутата і зникли на ньому з місця подій. Верховна Рада на основі цієї інформації спрямувала запит до Державної податкової адміністрації, оскільки першому віце-спікеру Геннадію Васильєву удалося оперативно з'ясувати, що мікроавтобус належить податківцям. За версією ДПА, поширеною під вечір, сьогодні вранці у кількох містах відбувалася операція із затримання осіб, причетних до незаконної конвертаційної діяльності. Одним із затриманих виявився помічник Олександра Турчинова, і народному депутату співробітники податкової міліції за офіційною інформацією, намагалися пояснити, що це – санкціоновані процесуальні дії. Звинувачення у спробі замаху на здоров'я і життя народного обранця Податкова адміністрація відкидає.

СИНХРОН: НЕ ТИТРОВАНО, Олександр ТУРЧИНОВ, народний депутат України – "УС": "Справа в тому, що мій помічник Лукінчук Руслан був активним працівником нашого штабу по підготовці акції, і зрозуміло, що тут і удар і по штабу, і по мені особисто як по народному депутату, помічника якого забрали, як по керівнику штабу. Тому, я ще раз кажу, ми, відверто кажучи, звикли вже до цих провокацій. Єдине – такого нахабства, коли вдень, багато людей навколо, і просто при всіх починають давити вже колесами народних депутатів, – я думаю, що...ну...ще такого не було".

СИНХРОН: НЕ ТИТРОВАНО: "В ходе задержания был задержан с личным также гражданин, оказавшийся помощником народного депутата Александра Турчинова. В настоящее время он находится в изоляторе временного содержания. Никакого физического воздействия, а тем более покушения на жизнь народного депутата Александра Турчинова не было".

СТБ, Вікна-новини [2002-09-13 19:00]

Інцидент з представниками опозиційного блоку БЮТ – Олександром Турчиновим і його помічником

СТУДІЯ: Сьогодні біля офісу "Батьківщини" побили депутата Олександра Турчинова. За повідомленням партійної служби, Турчинов вийшов на вулицю зі свого кабінету після того, як одержав інформацію про те, що невідомі намагаються затримати і посадити до мікроавтобусу одного зі співробітників штабу партії. Про власника автомобіля одразу повідомив перший заступник голови Верховної Ради Геннадій Васильєв. Авто, нібито, належить представникам податкової інспекції. І щойно прес-служба Державної податкової адміністрації підтвердила,

що дійсно, було затримано групу осіб, які займалися незаконною конвертаційною діяльністю. А от Турчинова ніхто не бив.

СИНХРОН: Генадій ВАСИЛЬЄВ, перший заступник голови Верховної Ради України: "Турчинов вийшов, підійшов до цієї машини, зайшов у неї. Хтось невідомий, це із слов самого Турчинова, я з ним розмовляв, невідомий його виштовхав із цієї машини. Тоді він став попереду. Вони стали рухатися. Далі Турчинов повідомляє таким чином, що в масках декілька чоловік вийшли з цього мікроавтобусу, взяли його в сторону, ударили, каже, його. Потім поїхав автобус. Стали переслідувати – не знайшли. Я у нього поцікавився: як стан здоров'я? Каже, до лікарні я не звертався, але ж відчуває біль. (СКЛЕЙКА) Я розмовляв із міністром внутрішніх справ, що це машина належить до податкової міліції. Зараз з'ясовується, що там відбулося, які були приводи для затримання помічника народного депутата і що стосується самого Турчинова – будемо з'ясовувати додатково".

Новий канал.Репортер(19-00)

Затриманий помічник одного з лідерів опозиції народного депутата України Олександра Турчинова

СТУДІЯ: Ведучий – Андрій ШЕВЧЕНКО. Скандал навколо одного з лідерів опозиції Турчинова: його помічника, на очах у самого депутата, затримала податкова поліція. Податківці стверджують: у нього на руках була велика сума грошей і це затримання – частина боротьби із відмиванням коштів. У партії "Батьківщина" інша версія подій. Вони кажуть: невідомі в масках побили депутата після того, як він зажадав пояснень, що відбувається.

ICTV , Факти (підсумковий випуск) [2002-09-13 21:45]

Затриманий податковою міліцією міняла валюти назвався помічником народного депутата Олександра Турчинова

СТУДІЯ: Столичні податківці сьогодні ловили валютних міняйл. В ході спецоперації податкової міліції було затримано групу людей, які здійснювали незаконний обмін валюти у Києві, Одесі, Дніпропетровську та в інших містах України. Один із активних учасників цієї групи був затриманий на столичному бульварі Лесі України неподалік від приміщення партії "Батьківщина". Затриманий назвався помічником народного депутата Турчинова і скористався законним правом на телефонний дзвінок. Після того до машини податкових міліціонерів вийшов і сам Олександр Турчинов з охоронцями і намагався втрутитися у слідчі дії. Правоохоронцям довелося відігнати машину із затриманим і речовими доказами, а це була велика сума грошей, з місця розслідування. Інформацію про побиття чи замах на життя народного депутата Турчинова, яку розповсюдили деякі агенції, прес-служба Державної податкової адміністрації категорично заперечує.

Як бачимо, просте порівняння змісту випусків новин з відповідним „темником” (чи, якщо завгодно – „прес-релізом”) промовисто засвідчує факт, вражаючої схожості, (щоб не сказати – однаковості) інтерпретацій подій у теленовинах різних каналів та відповідності цих інтерпретацій вказівкам з президентської адміністрації.

5. „Епіцентр” маніпуляцій

Окрема роль в реалізації Єдиної (Дез)інформаційної політики відводиться щотижневим інформаційно - аналітичним програмам. У першу чергу – програмі “ветерана пропагандистського фронту” Вячеслава Піховшека “Епіцентр” на каналі “1+1” та “Подробностям недели” на „Інтері”.

Попри не надто високі рейтингові показники, той же “Епіцентр” ретельно

виконує відведену йому роль - комунікатора з референтними групами телеглядачів, які за рівнем свого освітнього та інтелектуального розвитку та суспільного статусу здатні чинити вплив на інших людей. За великим рахунком, автори подібних програм виконують дві головні функції. По-перше, транслюють, а найбільш „продвинуті” – ще й беруть безпосередню участь у продукуванні пропагандистських та контрпропагандистських кампаній, виступаючи в якості „рупора” і своєрідного „камертону” для інших ЗМІ, такого собі „живого” темника.

Друга функція – псевдоаналітика, яка практично не піднімається вище рівня політичних інтриг всередині правлячої „еліти” та її опонентів і, переважно, покликана підкреслити все ту ж **„особливу поінформованість”**, яка в свою чергу, має полегшити впровадження інспірованої, суто пропагандистської інформації.

Як точно свого часу зазначав один з авторів „Телекритики” Микола Козирев: *„**Ответ на вызов времени, таким образом, решается исключительно в плоскости «игры элит» - кто кого объегорит в борьбе (ключевое слово!) за доверие избирателя...***

Изобретательность В. Пиховшека и сонма его единоверцев направлена на то, чтобы тектоническое напряжение сил по обе стороны пропасти сублимировано представить в виде столкновения сил на политическом рынке, где «игры» политиков в борьбе за власть и есть главная драма жизни Украины.

Желает того В. Пиховшек или нет, но он делает свою работу так, чтобы украинское общество, оказавшееся после весенних выборов в состоянии социальной контузии, по возможности не обременяло себя грузом критического размышления, чтобы оно, подобно невротичу, вытесняло за пределы сознания этот ужас и душевную травму и было свободно от обязанности исторического самоотчета. Обществу все время внушают словом и видеорядом - главные события, обладающие достоинством «настоящей жизни», происходят в кабинетах, главные драмы – там же: кто с кем и против кого?”

Для розуміння механізму інформаційного впливу телевізійних аналітичних тижневиків на аудиторію, на нашу думку, варто звернутися до такої категорії, як **“інфологема”**, яку ввів у науковий обіг російський дослідник Володимир Коган.

Він трактує інфологему як неякісну або помилкову інформацію, створювану для заміщення базових фактів артефактами. Інфологеми з'являються як результат неусвідомлюваних оман або свідомих, цілеспрямованих маніпулятивних впливів.

Вони мають здатність до розширеного відтворення, множення і складання у системи. Інфологеми впливають на людину протягом практично необмеженого часу, оскільки легко потрапляють у інформаційний фонд і тезауруси, стають їх елементами і у цій якості беруть участь у формуванні перекрученої картини світу у свідомості людей.

Інфологеми формують стійкі стереотипи індивідуального і соціального поведіння і здатні дезорієнтувати цілі покоління. Значна частина соціально-психологічних інфологем має у своїй основі **єдність двох властивих людині особливостей: ксенофобії, ненависті до іншого (чужинця) і прагнення знайти ворога - винуватця всіх лих.**

Інфологеми, як і будь-які віртуальні міфи (ідеологічні, політичні, соціальні), активні й агресивні. Вони енергійно витісняють достовірну інформацію,

залишаючись правдоподібними, але неправдивими. Саме тому плітки і чутки у сфері політики успішно формують стандарти неадекватного поводження людей, допомагають відвернутися від неприємної соціальної реальності, зняти фрустрацію і забезпечити якусь видимість психологічного комфорту.”

Дослідник наводить наступну класифікацію **інфологем** на основі їхніх цільових функцій:

- охоронні;
- аргументуючі;
- коментуючі;
- проголошу вальні;
- відволікаючі;
- приховуючі;
- хибно орієнтуючі;

Інфологеми подібного ґатунку подаються у тому ж таки “Епіцентрі” з активним використанням **технік формування довіри і звання до комунікатора**. Хоч до персони В’ячеслава Піховшека вже давно сформувався певне ставлення у політичному і журналістському колах, але було б перебільшенням думати, що таке ж ставлення сформувався і у масового глядача.

Частина глядачів, які ще не остаточно втратили бажання отримувати інформацію з вітчизняних ЗМІ, все ще сприймають програму “Епіцентр”, інші інформаційно-аналітичні програми як джерело “**особливої поінформованості**”.

Це дозволяє використовувати подібні програми у одній із ефективних технік пропагандистського впливу – створенні(або ініціюванні) так званої „**інформаційної хвилі**” на рівні міжособистісного спілкування - для ініціювання відповідного обговорення, оцінок, появи чуток і т.п. Що може суттєво посилювати потужність інформаційно-психологічного впливу на цільові аудиторії.

Схема працює наступним чином. У відомій, претендуючій на серйозність та аналітичність телепрограмі, „вкидається” інформація чисто пропагандистського характеру, яка видається за об’єктивну інформацію. Це дає змогу іншим мас-медіа тиражувати, обговорювати, коментувати цю інспіровану інформацію, тим самим посилюючи її кумулятивний ефект.

Особливо ефективна подібна схема в тих випадках, коли різні ЗМІ контролюються однією політичною силою, або владою, яка в якийсь момент уособлює інтереси кількох, в інші часи навіть конкуруючих між собою, політико-фінансових груп. Саме останню ситуацію ми спостерігали протягом досліджуваного періоду – коли ті ж „1+1” або „Інтер”, з одного боку, контролюється цілком певною політичною партією, СДПУ(О). А з іншого – політтехнологи, які працюють на цю партію і „по сумісництву” – на Адміністрацію Президента, очолювану нині лідером есдеків Медведчуком – мають можливість коригувати свої пропагандистські та контрпропагандистські спецоперації з медійними ресурсами, які належать іншим політико-бізнесовим угруповуванням, але входять до того ж самого пропрезидентського медійного „пулу”.

„**Інформаційні хвилі**” покликані вирішувати різноманітні завдання. Це може бути нейтралізація, блокування дій опозиційних сил, або, навпаки, загальна дестабілізація і збудження масового невдоволення, дискредитація окремих політичних діячів або груп і т.п.

Ефективності використання інформаційно-аналітичних телепрограм (наприклад,

у випадку з „Епіцентром”)сприяє як стиль поведінки в кадрі ведучого програми, який можна означити як “претензійно-загадковий”, так і використання таких поширених маніпулятивних прийомів, як “псевдооб’єктивність”, так званий “альтернативний голос” і ще цілого ряду маніпулятивних технік.

Атрибутами подібної інформації, як правило, служать посилання на **анонімні „поінформовані джерела”**, „джерела, що побажали залишитися невідомими” і т.п. Подібні повідомлення часто супроводжуються цитуванням документів, експертними оцінками (зазвичай, вибіркоvim). Досить поширеним прийомом маніпуляції є організація інспірованих „**викидів конфіденційної інформації**” з урядових кіл чи, скажімо, Адміністрації Президента, тобто інформації, яка не піддається перевірці, але, знову ж таки, викликає підсвідому довіру.

Протягом досліджуваного періоду, декілька місяців підряд, автор „Епіцентру” Піховшек використовував **один і той же** (що теж є, безумовно, маніпулятивною технологією, яка закріплює ефект) прийом, покликаний викликати довіру до його псевдоаналітики. Це прийом „**підкресленої позірної відстороненості**” від будь-яких політичних сил, який В’ячеслав втілює в життя, будуючи кожен свою програму кінця 2002-го –початку 2003-го років на визначенні – начебто, об’єктивному - СИЛИ влади та опозиції. Звичайно, при цьому від нібито знаходить все нові і нові аргументи думці Віктора Медведчука, що „*сьогодні влада сильна, як ніколи*”. І, звичайно ж, ці аргументи не виходять за площину виключно політичних інтриг та кулуарних домовленостей, які аж ніяк не показові с точки зору реального впливу влади на життя країни в цілому, і її громадян окремо – що в демократичних країнах і є єдино-можливим критерієм виміру ефективності та сили влади.

Але очевидно, що таким чином Піховшек намагається вирішити кілька завдань: **по-перше**, монотонно засилати у свідомість референтних глядачів думку про непереможеність влади – звичайно ж, на майбутніх президентських виборах. Це, очевидно, має подіяти навіть на тих, хто не відчуває особливої довіри до нинішньої влади, але має зрозуміти, що тільки ставка на тих, на „кого треба”, буде **запорукою** власного життєвого успіху.

По-друге, ведучий „Епіцентру” підкреслює ефективність того „кризового менеджменту”, який запропонував Леоніду Кучмі саме нинішній глава його адміністрації – Віктор Медведчук, який є одночасно і тим політиком, що має найбільш реальний вплив на редакційну політику каналу „1+1”.

Використовуються також такі стандартні прийоми закріплення довіри глядачів, як **передача достовірних повідомлень, що переважно стосуються дрібних чи несуттєвих деталей або фактів, точність яких наперед відома глядачам.**

В повідомлення включають також **елементи критики та самокритики, дозування позитивних і негативних моментів.**

Прикладів саме таких підходів у програмі „Епіцентр” можна знайти чимало. Автори дослідження свідомо пішли по шляху широкого цитування розшифровок програм „Епіцентру”, оскільки тексти програм, позбувшись „магії” візуального сприйняття, демаскують приховані наміри маніпуляторів.

У деяких випадках ми також наводимо фрагменти випусків двох програм - „Епіцентр” та „Подробностей недели” – які вийшли в один день, що наглядно демонструє той факт, що підбір інформаційних повідомлень та їх „аналітичні” інтерпретації у цих програмах часто практично збігаються. Для ілюстрації наведемо

фрагменти обох програм за 15 вересня 2002 року - за день до початку протестних акцій опозиції.

Епіцентр [2002-09-15 19:30]

СТУДІЯ: Вячеслав ПІХОВШЕК. *Ще одна причина того, що процес переговорів (про створення парламентської більшості та коаліційного уряду – Прим.автор.) не форсується, – це оголошені акції. Дехто виміряє, як вони пройдуть. Їх інколи називають "акціями непокори", що, м'яко кажучи, некоректно. Як і називати їх акціями, скажімо, "упокорювання". Громадяни України мають конституційне право протестувати мирно, без зброї. Кажучи це, звернемо увагу на універсальну формулу, яку минулого тижня оприлюднив глава президентської Адміністрації Віктор Медведчук: дуже важливо, щоб реалізація прав одними громадянами, учасниками акцій, не заважала працювати, навчатися, лікуватися та відпочивати іншим, – тим, хто в акціях участі вирішив не брати. Це універсальна формула, оскільки ніхто, підкреслюю, ніхто не має права примушувати громадян України до участі в акціях чи відмовляти від них. Зокрема, і психологічно, інакше, вибачте, ми дарма відходили від радянського однодумства, – одна партія наказала і всі інші... пішли. Є ще одна проблема. Я маю на увазі реакцію обласних рад Східної України. Є у частини тих, хто збирається протестувати, незаконна, неконституційна вимога відставки діючого глави держави. У відповідь на Сході виникають так само незаконні, неконституційні мотиви про приєднання України до союзу Росії і Білорусі шляхом всеукраїнського референдуму і про референдум стосовно офіційного статусу російської мови. Про можливість подібних дій підкреслювалося в рішенні Луганської обласної Ради. З моєї точки зору, має не так і багато значення, як з'являються подібні ідеї, хто їх продукує. З моєї точки зору є об'єктивне розуміння нами, що ґрунт для таких ідей певний є, і що варто маленької дурості аби одні антиконституційні вимоги виникли як відповідь на інші, і щоб цілісність країни стала таким чином під загрозою. Силовики, які продемонстрували свою схильність до порядку, що завдання влади та правоохоронців – зробити все, щоб цього не сталося, Медведчук, який заявив, що акції організовує опозиція і це – її право, а влада зацікавлена в сильній опозиції, яка стимулює владу бути ефективнішою, – всі вони змушені враховувати ще одну деталь: **крихку грань, яка відокремлює конституційне право від беззаконня. Ніхто не хоче крові, хтось хоче акцій. І в цих умовах Адміністрація президента звертається до Генпрокуратури з проханням дати правову оцінку психологічному тиску на президента. І генеральний прокурор України Святослав Піскун повідомляє, що він відкриває кримінальну справу по фактам протиправних дій і закликів по відстороненню від влади президента Кучми. Але я вважаю, що в таких умовах слід негайно дати і правову оцінку іншим незаконним діям, із Сходу України. Розуміючи, звідки вони беруться, слід дію закону направити в обидві сторони. Якщо є порушення закону з Заходу України – на нього треба реагувати, зі Сходу – також треба! І це буде справедливо. Хоча всі, повторюю, знову ж таки, повинні розуміти, що має значення не тільки закон, але й беззаконня, і що беззаконня тих, хто з Заходу України вимагає неконституційної зміни влади може спровокувати беззаконня Сходу, а дублювання беззакону загрожує вже цілій країні. Про акції та дії учасників протесту – сюжет.***

РЕПОРТАЖ: Автор: Едуард ЛОЗОВИЙ. Суд заборонив їм збиратися у центрі столиці, але вони не збираються рішення суду виконувати. Силовики не збираються

відповідати своїй назві і використовувати силу. Урок про коротку відстань від мирної маніфестації до побойща вивчили у березні 2001-го обидві сторони. Тому і до завтрашніх подій ретельно готувалися. Процес підготовки у таборі опозиційних сил був менш наглядним. Попри вівторкову прес-конференцію лідерів, можливо, з однієї причини, – якщо не Симоненко, то принаймні Тимошенко і Мороз все ще сподівалися на приєднання "Нашої України". Лідер блоку Віктор Ющенко натякнув, що до подій 16-го байдужим не зостанеться.

СИНХРОН: Віктор ЮЩЕНКО, лідер фракції "Наша Україна": "На ваше запитання, – де будуть я і моя політична сила, – безумовно, вона буде на майдані, безумовно"!

РЕПОРТАЖ: Але до кінця тижня крапки над "і" розставив зініційований "Нашою Україною" Форум демократичних сил. На заході, який став схожим на конференцію, бо надали можливість висловитися усім присутнім політикам і науковцям, повстанській "трійці" дали зрозуміти: її підтримку обмежать, – є конкуренція серед своїх, є потенційний консенсус з "дев'яткою" в справі творення більшості. Однак парламентська меншість із соціалістів, комуністів та БЮТ відмовилась від входження до більшості, і їх дії можуть зірвати між "дев'яткою" і "Нашою Україною". Влада готувалася до акції публічно. Про намір забезпечити порядок силовики рапортували регулярно, особливо підкреслюючи, що вони у політику не втручаються. Генпрокуратура заявила, що втручатися у перебіг акцій не буде, лишень реагуватиме на порушення закону.

СИНХРОН: Сергій ВИНОКУРОВ, Перший заступник генпрокурора України: "Наприклад, події, які відбулися ще до 16 числа, допустимо, в Черкасах, коли був порушений закон при проведенні мітингів, коли були перекриті вулиці, був блокований транспорт, то там зразу була порушена кримінальна справа прокуратурою області, і зараз вона розслідується. Така ж реакція буде відповідно і до інших акцій".

РЕПОРТАЖ: Закон опозиція порушить, лише не з'явиться у центрі міста, бо це заборонив суд. Київська адміністрація запропонувала учасникам акції чудові краєвиди і свіже повітря замиського аеродрому "Чайка", того самого, де кияни приймали Папу Іоана Павла II. А потім у відповідь на підтвердження намірів організаторів акції подала позов до суду. Столичний Шевченківський суд задовольнив позов, що на думку правників не означає порушення конституційного права на демонстрації, бо Конституція допускає його обмеження судом в разі, якщо масові акції порушують права інших громадян. Щоправда міліція дала зрозуміти, що не налаштована витіснити демонстрантів.

СИНХРОН: Юрій СМІРНОВ, міністр внутрішніх справ України: "Никакого протистояння, ні активного, ні пасивного, ні організаторам, ні учасникам акції со сторони милиции не будет. До тех пор, до тех пор, пока с их стороны, как говорят, не дай Бог, не будут допускаться нарушения закона".

РЕПОРТАЖ: Але що після акції адміністративні та карні справи буде порушено, – то, як кажуть, до віщунки не ходити. Тим більше, що всі давно знають про режимний характер зони, яку міліція буде блокувати. Це територія біля Адміністрації президента, парламенту, Кабінету Міністрів, центральних офісів МВС, СБУ і Генпрокуратури. Опозиція ж повідомила, що саме там вона і збирається провести пікетування. Ближче до кінця тижня почали з'являтися

тривожні сигнали, які ставлять під сумнів, – чи всі готуються до мирних акцій непокори? 12 вересня у шахті "Бендюзька" у Сокальському районі на Львівщині по дзвінку аноніма було знайдено саморобний вибуховий пристрій. 44 гірників одразу евакуювали. У поліетиленовому пакеті знаходилися детонатор живлення і вибухівка, – пластид. Серед версій, які почали розглядати у Києві, – можлива ескалація напруги у регіоні напередодні 16 вересня. На Сході смертю шахтарів вже нікого не здивувати, на Заході це могло тільки підсилити політичну напругу.

СИНХРОН: Василь РЯБОШАПКА, начальник УВС у Львівській області: "З боку працівників міліції був проявлений, я ще раз хочу сказати, професіоналізм. В подальшому були обстежені місця можливого знаходження аналогічних пристроїв, евакуювані люди і тільки через...коли ми переконалися, що на шахті більше аналогічних пристроїв немає, була відновлена нормальна робота шахти".

РЕПОРТАЖ: 13 вересня, інцидент з помічником народного депутата Олександра Турчинова. За версією ДПА, поширеною у п'ятницю ввечері, того дня у кількох містах податківці проводили оперативні дії із затримання осіб, причетних до незаконної конвертаційної діяльності. Одним із затриманих і виявився помічник Турчинова. 14 вересня, – автокатастрофа на трасі "Чоп–Київ". Загадковий "Опель" на швидкості 143 км/год ігнорує інспекторів ДАІ і за кілька кілометрів врізається у дерево, а його водій зникає. Міліція знаходить в авто п'ять ящиків із пляшками із запалювальною сумішшю, кожному по 20 пляшок, і агітаційну літературу. Поблизу у лісовому масиві знайшли ще 7 ящиків. Правоохоронці розшифрували записи у мобільному телефоні водія. Один із них належав жительці Житомира, яка нещодавно здала невідомим в оренду власний приватний будинок. Міліція отримала санкцію на його обшук і знайшла там п'ять автоматів та радіокерований пристрій, 3 кг. вибухівки. 14 вересня, події у Волочиському районі Хмельницької області. Тут, за повідомленням місцевої міліції, близько 300 чоловік із Тернопільської області рухалися пішим ходом в рамках акції непокори напроти будинку культури в селищі Війтів ці розпочали свої збори. Правоохоронці зафіксували, що між самими учасниками походу стався конфлікт, який переріс у бійку. Пошкодили пам'ятник воїнам Великої вітчизняної, залили його фарбою, вибили вікна у будинку культури. Суспільна атмосфера навколо акції неоднозначна. Актуальним стало питання: з ким ви, духовні авторитети і провідники? Риторика голів представлених в Україні конфесій була обережною. Вони закликали кожного з вірних ще раз добре зважити, порадитися із сумлінням.

СИНХРОН: Любомир ГУЗАР, глава УГКЦ: "Пам'ятаємо одну річ таку: ми дуже часто маємо дуже, хто його знає, з того досвіду, дуже палких промовців, нажаль, поміж політиками так буває. Що вони дуже необережно говорять. Коли будь-хто так до мене промовляє, що я, вислухавши його слів, починає когось ненавидіти, то у мушу дуже зостановитися: від кого прийшло то слово? Коли мене то слово вчить ненавидіти, не шанувати, руйнувати, понижати других людей, образати других людей, не жити на їхні потреби, не дивитись на їхні права, прямо тільки себе пропиха, то є небезпечне слово".

СИНХРОН: Яків ДОВ БЛАЙХ, головний рабин Києва: "Демонстрація, как сам по себе, это тоже нормальный вещь, но тоже тут есть какая-то чувства, как были выборы, народ высказал свое, понимаете? А тут эти люди. которые не могут

согласиться с того, что народ сказал. В чем дело? Я не понимаю! Что мы если верим в демократию, значит, верим в демократию. Есть и рамки демократии, как можно высказать, есть парламент, где можно высказать свое мнение, есть и разные пути внутри Конституция, внутри демократический жизнь".

РЕПОРТАЖ: *Всі демонструють показний спокій. Глава президентської Адміністрації Віктор Медведчук думає, що нічого особливого не відбудеться, і що ті, хто охочі брати участь у акціях, мають на них повне право. А ті, хто не буде брати участь, із розумінням поставляться до тимчасових незручностей. Медведчук тільки переконаний, що самим демонстрантам не варто забувати, що Київ є одним з найстаріших міст Європи, якому півтори тисячі років. І що 17 вересня вранці він має бути таким же чистим і охайним, як і сьогодні. До закликів до співвітчизників приєдналися і ректори ВУЗів. Вони закликають студентів утримуватися від участі у акціях, бо вже є в Україні досвід, коли політичні сили втягували молодь у сутички з правоохоронцями. І нагадують, що молоді люди не мають достатнього політичного і життєвого досвіду. Свої точки зору висловлюють також професіонали, – ті, від кого залежать порядок і здоров'я людей.*

СИНХРОН: *Олександр ЗАРУБИЦЬКИЙ, начальник ЦГЗ ГУВС в м Києві: "Столичні міліція готова забезпечити дотримання прав як учасників акції, так і тих, хто не бере в ній участь. Враховуючи досвід минулих років, ми хотіли б зробити все, щоб уникнути конфліктів, які могли б призвести до загострення ситуації, і ми це зробимо, безумовно. Хотілося б застерегти людей, які можуть в цей час, під час акцій прийти на масові заходи з дітьми, щоб вони їх залишили вдома, тому що багато людей, велике скупчення людей, – то звичайно, рекомендації такі обов'язково повинні бути".*

СИНХРОН: *НЕ ТИТРОВАНО, Ніна ГОЙДА, перший заступник Державного секретаря Міністерства охорони здоров'я - "УС": "На час масових заходів завжди підсилюється бригадами швидкої допомоги, кількістю санітарного автотранспорту. І станція швидкої допомоги знає чітко, в який лікувальний заклад, в разі, якщо будуть постраждалі, транспортувати хворих і постраждалих".*

РЕПОРТАЖ: *Пряма дія, на відміну від найпалкішої промови, є іспитом. Понеділок 16 вересня стане іспитом і для тих, хто хоче протестувати, їм Конституція дає право на нього, але не дає право на насильницьке повалення влади, і для влади – на здатність забезпечити порядок і продемонструвати витримку.*

СТУДІЯ: *Вячеслав ПІХОВШЕК. Вище я вже говорив про певну безвідповідальність політиків, коли ті, кому народ делегував відповідальність за свою долю, замість того, щоб за неї тепер відповідати, залучатимуть народ нехай і до того, щоб іти неконституційним шляхом. Суть народовладдя – у відповідальності. Вибачте, що нагадую вам такі прописні істини, але для того народ і обирає владу, щоб політики відповідально діяли від імені народу. У певних випадках, я сподіваючись на мудрість народу, сумління політиків і відсутність провокаторів, народ діє так, як описано деякі ситуації в книжці відомого психолога Гюстава Лебона про психологію вже не народу, психологію натовпу. Я думаю, ви розумієте, про що йдеться, отож, готові показати себе і громадянами, і народом, а не піддослідними кроликами.*

Цікаво порівняти зміст програми Піховшека з іншою аналітичною програмою каналу „Інтер”(наводимо фрагмент, який, схоже, не потребуватиме особливих коментарів)

Подробности недели [2002-09-15 20:00]

СТУДИЯ: То, что в переговорах о создании большинства не участвуют коммунисты, социалисты и БЮТ, в общем-то, неудивительно. Уже первая сессия Верховной Рады показала: в парламенте "тройка" обречена, быть в меньшинстве, – 107 голосов из 450-ти. Против такой арифметики любая политическая комбинация бессильна. Поэтому и используются внепарламентские средства борьбы, такие, скажем, как митинги и манифестации. На минувшей неделе лидеры КПУ, СПУ и БЮТ подтвердили намерение вывести своих сторонников на улицы 16 сентября.

РЕПОРТАЖ: НЕ ТИТРОВАНО. Правда, в четверг, Шевченковский суд Киева запретил проводить акцию в историческом центре столицы. Аргументы городской администрации – шествие колонн блокирует работу расположенных здесь офисов и учреждений, а также движение общественного и специального транспорта. Скорая помощь, пожарные или аварийные машины вряд ли смогут пробиться через ряды участников за считанные секунды. Вместо центра города политически активным гражданам мэрия предложила собраться на аэродроме "Чайка". Спорткомплекс – идеальное место для проведения массовых мероприятий. Именно здесь, во время своего визита в Киев, служил мессу Папа Римский. Горадминистрация даже пообещала предоставить автобусы, чтобы все желающие смогли добраться на "Чайку". Правда, лидеры УНА-УНСО сразу же сказали, что пойдут митинговать в центр Киева независимо от решения суда. Подобные заявления достаточно логично вписываются в излюбленную правыми радикалами "стратегию дестабилизации". Впрочем, и без этого на минувшей неделе произошло много не совсем понятных, но от того еще более тревожных событий. Чего стоит, к примеру, взрывное устройство, обнаруженное на одной из шахт Львовской области или задержанный на Житомирской трассе автомобиль, в котором нашли несколько ящиков бутылок с зажигательной смесью. А в пятницу на одной из центральных улиц столицы задержали "конвертатора" с подозрительно большой суммой денег. По данным прокуратуры – сотнями тысяч долларов. Он оказался помощником нардепа Александра Турчинова. Масла в огонь подлили и депутаты областных советов, в течение нескольких дней принимавшие гневные заявления весьма взрывоопасного содержания. Разумеется, в восточных и южных регионах довольно популярны идеи предоставления государственного статуса русскому языку и присоединения Украины к союзу России и Беларуси. Но как все это вписывается в конституционные рамки – вопрос скорее риторический. Вчера с журналистами общались руководители МВД, СБУ, прокуратуры и Минюста. Подчеркнув, что их подчиненные будут действовать в строгом соответствии с законом и станут жестко препятствовать попыткам его нарушить, силовики заверили – они намерены защищать права всех граждан – и тех, кто собирается митинговать, и тех, кто делать этого не будет. Милиция только обращается к согражданам с призывом быть предельно осторожными.

СИНХРОН: Александр ЗАРУБИЦКИЙ, начальник ЦОС ГУ МВД Киева: "Враховуючи досвід минулих років, ми хотіли б зробити все, щоб уникнути

конфліктів, які б могли призвести до загострення ситуації. Ми це зробимо, безумовно. Хотілося б застерегти людей, які можуть в цей час, це під час акції, прийти на масові заходи з дітьми, щоб вони їх залишили вдома, тому що, ну, багато людей, велике скупчення людей, то, звичайно, рекомендації такі обов'язково повинні бути. Да і, враховуючи те, що буде дуже важко проїхати по центру міста на автомобілях, то краще скористатися міським транспортом".

РЕПОРТАЖ: Медицинские учреждения также готовы к неожиданностям. Хотя и надеются, что обойдётся без инцидентов.

СИНХРОН: Нина Гойда, первый зам. госсекретаря Министерства здравоохранения: "Наши службы – це станції "швидкої допомоги", відділення "швидкої допомоги", лікувальні заклади стаціонарні завжди готові про надання, по надання допомоги при необхідності. Ми з вами знаходимось в одному з провідних закладів – Київській міській клінічній лікарні швидкої допомоги, і потужність її більше 600 ліжок. Ви бачили зараз наявну готовність, запаси лікарських препаратів, запаси крові, запаси інфузійних засобів, вся працююча апаратура і, саме головне, – висококваліфіковані бригади чергових-фахівців: хірургів, нейрохірургів, травматологів. І медики при масових заходах завжди виходили достойно". (Зверніть увагу - на каналі „Інтер” коментар від медиків та МВС дають ті ж люди, що й в „Епіцентрі”!).

Глава Администрации президента Украины Виктор Медведчук считает, что 16 сентября не произойдет ничего особенного

СТУДІЯ: Глава Администрации президента Украины Виктор Медведчук считает, что 16 сентября не произойдет ничего особенного и, тем более, чрезвычайного. "Некоторые наши сограждане решили выразить свою политическую позицию с помощью митингов и демонстраций. Они имеют на это полное конституционное право", – подчеркивает Виктор Медведчук, – "и те, кто не принимает участие в акциях, должны с пониманием отнестись к временным неудобствам. Более того, власть и правоохранительные органы должны сделать все, чтобы им никто не мешал". В то же время глава президентской Администрации напоминает, что в Киеве живет 3 миллиона человек, а демонстрантов будет несколько тысяч, то есть менее одного процента. И 16 сентября киевляне должны иметь возможность спокойно и вовремя добраться до места работы или учебы. По городу должны беспрепятственно передвигаться машины "скорой помощи", Горгаза, пожарных и других служб. Виктор Медведчук обратился к демонстрантам с одной просьбой: "Не забывать, что Киев – один из старейших городов Европы, которому уже более 1500 лет, в нем находятся памятники культуры и архитектуры мирового значения. И очень хотелось бы, чтобы утром 17 сентября Киев был таким же красивым и чистым, как и сегодня". Варто зауважити черговий і вельми наочний приклад майже дослівного збігу інтерпретацій політичних подій у програмах двох каналів. У цьому конкретному випадку практично відсутні навіть формальні відмінності, які часом дають змогу соромливо приховати тотальну схожість в подачі інформації на різних каналах.

Втім, ці формальні відмінності все ж таки справді присутні в програмах „Епіцентр” та „Подробности недели” - скоріше в, так би мовити, у „мирний час”, ніж під час загострення стосунків між владою та опозицією. Більш того, саме протягом часу нашого дослідження можна було спостерігати, як тижневики „1+1” та „Інтеру” поступово в „мирний час” починають в значній мірі відрізнятися одна

від одної. Перш за все – тональністю (У „Епіцентрі” вона більш войовнича), направленістю жорсткої критики („Епіцентр”, судячи з усього, озвучує інтереси більш радикальної частини СДПУ(о)), списком тих політиків, проти яких затято „воюють” аналітики обох програм (можливо, тому, що „симпатії” та „антипатії”, а також погляд на власну перспективу в політичному майбутньому віце-спікера Олександра Зінченка, який ближче до „Інтеру”, дещо різняться з локальними інтересами тих, кого безпосередньо обслуговує команда Марата Гельмана-Сергія Васильєва).

Але очевидно і те, що значною мірою „формальні відмінності” залежать також від цільової аудиторії двох програм. Безперечно, „Подробности недели” розраховані на аудиторію більш масову. Тому й виклад „спецмеседжів” не „страждає” зайвою претензійністю та розлогістю. Глядачам у цьому випадку адресується своєрідний адаптований варіант „послань” для більш „просунутої” аудиторії „Епіцентру”.

Наведений випуск „Епіцентру”, який вийшов в ефір напередодні вересневих акцій опозиції, так би мовити, в кризовий момент, взагалі є вельми показовим. У ньому, зокрема, без особливих труднощів можна помітити **основну технологію, що реалізується в цьому проекті - формулювання „меседжів”, які надалі активно розкручуються пропрезидентськими ЗМІ.** За нечастим винятком, такі меседжі формулюються за одним з найпростіших маніпулятивних прийомів – на основі „**бездоказових тверджень**”, яким, за допомогою інших, давно відомих, різноманітних прийомів автори „Епіцентру” намагаються надати вигляд „**достовірності**” і видати за плід глибоких аналітичних досліджень.

Певна річ, йдеться не про суто професійні якості автора „Епіцентру”. Йдеться про те, що впроваджені ним у масову свідомість інфологеми мають цілком конкретну мету, для швидкого досягнення якої категоріями „достовірність”, „об’єктивність”, „всесторонність аналізу” доводиться зневажити. Але, як відомо, чим більш маніпулятивні посилання у свідомість глядача проштовхуються, тим більшого вони потребують опертя, так би мовити, „на милиці” реальності. Хоча б віртуальної. Для цього в „Епіцентрі” широко застосовується принцип **напівправди** – прийом, який високо оцінювався ще міністром пропаганди фашистської Німеччини Геббельс. **”Говоріть правду, якомога більше правди, але ніколи не говоріть всієї правди”** – цим рецептом традиційно послуговуються маніпулятори.

Отже, повернемося до вересневого випуску „Епіцентру”, де було „вкинута” наступні „звернення”:

- *процес переговорів по створенню коаліційного уряду гальмується через акції опозиції(мовляв, дехто очікує чим вони закінчатся).* Винуватцями оголошуються, звісно, опозиціонери, хоча жодні логічні аргументи такого висновку не наводяться;

- *„універсальна формула, яку минулого тижня оприлюднив глава президентської Адміністрації Віктор Медведчук: дуже важливо, щоб реалізація прав одними громадянами, учасниками акцій, не заважала працювати, навчатися, лікуватися та відпочивати іншим, – тим, хто в акціях участі вирішив не брати”;*(демонстрація впевненості влади, її „відданості” ідеалам демократії, приховане застереження для тих, хто мав намір взяти участь у акціях протесту);

- ще один блискучий зразок „об’єктивності” – на одну дошку ставляться виступи опозиційних сил і „стихійні” (але явно інспіровані) звернення облрад східноукраїнських областей. Далі йде вимога до силових структур адекватно реагувати на начебто незаконну вимогу відставки Президента і „**так само**

незаконні, неконституційні мотиви про приєднання України до союзу Росії і Білорусі шляхом всеукраїнського референдуму і про референдум стосовно офіційного статусу російської мови”(Піховшек). Тут ми маємо справу з наступними прийомами – „створенням негативних асоціацій”, „нагнітанням негативних очікувань”

- „влада в останні часи робить багато, щоб ставати кращою. І якщо хтось хоче впливати на владу, аби вона ставала цивілізованішою, поряднішою, кращою, він зараз може це зробити. Мені здається, що влада демонструє зараз готовність до діалогу і до компромісу. За тим винятком, коли з нею починають міряться, у кого більше сили” (**відсутність жодного конкретного прикладу, який би засвідчив, що ж саме робить влада, ”щоб ставати кращою”, тобто, знову „бездоказові твердження”, прихована загроза**);

- „після акції адміністративні та карні справи буде порушено, – то, як кажуть, до віщунки не ходити. Тим більше, що всі давно знають про режимний характер зони, яку міліція буде блокувати. Це територія біля Адміністрації президента, парламенту, Кабінету Міністрів, центральних офісів МВС, СБУ і Генпрокуратури” (**створення загрози**);

- ректори українських ВУЗів закликали молодь утриматись від участі в опозиційних акціях. Далі в програмі, як кажуть, „в стик”, йшли короткі коментарі представників правоохоронців та медиків. Таким чином, загальні фрази про готовність цих служб до масових заходів, потрапивши у відповідний контекст, служать черговим штрихом, який зайвий раз вказує на агресивність та неконструктивність опозиції, на потенційну небезпеку з її боку.

До цих повідомлень припасовано історію про затримання правоохоронними органами помічника опозиційного депутата Турчинова, а також розповідь про „загадкового „Опеля”, який врізався в дерево і у якому, начебто, знайшли кілька ящиків з пляшками із запалювальною сумішшю(знову ж таки прийом „створення загрози”, „створення негативних асоціацій”, „непряма атака”, коли один з лідерів опозиції Ю Тимошенко атакується через негативне змалювання представника її оточення.

А на додачу розповіли ще й про саморобний вибуховий пристрій, виявлений у шахті "Бендюзька" у Сокальському районі. Відразу ж прозвучало **риторичне питання** – „чи всі готуються до **мирних акцій непокори?**” і оприлюднена єдина версія – „ескалація напруги перед акціями 16 вересня”(про цю „версію”, до речі, благополучно забули через день).

Завершує програму Піховшек словами „**про певну безвідповідальність політиків, коли ті, кому народ делегував відповідальність за свою долю, замість того, щоб за неї тепер відповідати, залучатимуть народ до того, щоб іти неконституційним шляхом.** Чомусь мирні акції протесту, які навіть глава президентської Адміністрації назвав реалізацією „конституційних прав громадян” стають у викладі Піховшека „неконституційним шляхом”? Що це, як не типова **підміна понять?**

Класичним зразком маніпуляції було використання у випуску ТСН від 1

2 вересня 2002 року, та у згаданому випуску „**Епіцентру**”(15.09.2002) фрагментів інтерв'ю глави Української греко-католицької церкви кардинала Любомира Гузара. Цей випадок навіть став предметом публічного обговорення в пресі,(„Зеркало неділи”) що, до речі, змусило В.Піховшека присвятити частину наступної програми запізнілим виправданням і поясненнями.Втім, на той час, маніпулятивна комбінація

уже виконала свою роль..

Логіка невибагливої комбінації полягала у тому, щоб долучити до осуду акцій опозиції релігійних лідерів(типова техніка „**посилання на авторитет**”).

Для цього й було використано вирваний з контексту (і, відповідно, введений в інший контекст) фрагмент інтерв'ю, яке В'ячеслав Піховшек взяв у Любомира Гузара.

Попри досить значний об'єм матеріалів, які стосуються цієї ситуації, ми вирішили навести їх практично у повному обсязі, оскільки цей випадок є вельми показовим. Наводимо відповідний фрагмент цього інтерв'ю, текст сюжету в ТСН(„1+1”)(нагадаємо, що головним редактором ТСН є В'ячеслав Піховшек)від 12.09.2002 року та статтю в „Телекритиці” одного з авторів цього дослідження Наталі Лігачової, в якій вона аналізувала цю ситуацію:

Текст відповідей Блаженнішого Любомира (Гузара) на запитання журналіста ТРК «Студія 1+1» пана В'ячеслава Піховшека, наданий прес-секретарем УГКЦ газеті „Дзеркало тижня”:

— (Через технічний стан запису інтерв'ю, перше запитання відтворено недослівно) - *Чому ви не поставили свій підпис під зверненням керівників релігійних організацій до громадян України напередодні вересневих акцій громадянської непокори?*

— Мені як церковній людині таке підписувати не випадає. Я не є противний тому, що сказано. Я також так думаю, але не так говорю. То не є мій стиль. Я вже такий досвід мав. Ми навіть тоді виступали разом з владикою Мефодієм, з Патріархом Філаретом там в УНІАНі. І мені здається, що то дуже зле вийшло. Не сприйнялося. Ми вийшли як три якісь такі політиканти, навіть не політики. Мені було досить неприємно потім. І вже тепер не хочу на таке йти.

Я не хочу входити в політику, бо не розумію всього, що діється, то є занадто складне для мене. Я до того призвичаєний, бо 20 років жив в Італії, а там ніхто не розуміє італійської політики, так що не чуюся зле, що я не розумію. В Італії ніхто не розуміє політики, так само і в нас, а тим більше хто не є фаховий.

Мені здається, що ми прийшли до такої критичної хвилини, хоча не трагічної. Але роблять занадто, кажучи немовби кінець світу приходив, то не є кінець світу. Демократія, яка народжується, дитина, яка народжується, то болісна справа. Та й тут нарід народжується. І не треба попадати в такі екстреми, що нібито 16 вересня то переломова хвилинка в історії України. А все ж таки це певний момент для рефлексії.

— *Владико, розумієте, я сам не стільки освічений, як ви, але найбільше, що мене турбує в цій хвилині стосовно оцих усіх акцій, і дії одночасно і влади, і тих, хто проти влади, це те, що ніхто не може зупинитися. Ну, скажімо, ніякій опозиції в Італії чи Америці не підійде враження спалити Білий дім, аби знищити його. А тут... Зрештою, є одна річ, яку шанують начебто обидві сторони, це прапор. Тільки, можливо, тому, що ми по телебаченню багато разів його показували. Але коли я питаю або людей від влади, або людей від опозиції, на чому ви можете зупинитися, я не можу отримати відповіді, на чому. І це...*

— Це є такий момент для застанови, що ми не вироблені політично. Адже такі речі людині навіть не повинні приходити на думку. Будувати є дуже трудно. Будувати з каменю нелегко, а будувати з людей — ще важче. Люди є живими каменями і кожний має свою індивідуальність. Кожний має своє властиве місце у тій цілій схемі. Будинок руйнується, коли з нього забирають камені, так само і

кожний з нас, якщо не сповняє свого життєвого завдання, то залишає діру і послаблює будинок. Але ми ще до того розуміння не дійшли.

Сьогодні вказують на протистояння опозиції і влади. Невторопно, на мою думку, загострюють це питання. Це взаємне поборювання з двох боків нічого доброго не дасть. За загальне добро відповідальні як влада, так і опозиція. Тепер потрібно подивитися, що можемо спільно зробити, щоб якнайкраще збудувати. Опозиція в демократичній державі є конечна. Ми без цього не можемо існувати. Якби всі думали однаково, то ми би прирекли себе на неіснування. Для розвитку необхідна різниця думок. І ви, журналісти, маєте колосальне завдання, адже повинні бути тим товчком, який має не тільки інформувати людей, але нашоувхувати їх на думання. Наприклад: ми є в певній геополітичній ситуації — є Росія, є Європа, є інші держави, заангажовані в політику. Як найкраще будувати в цій ситуації?

Або: маємо проблеми внутрішні, того росту політичного. Цей ріст трудний. Ми триста років не мали своєї відповідальної політики, хоч політували ми завжди. Я жив на поселеннях. Політика там горіла, але це не була відповідальна політика, тому що не мала конкретних наслідків. Це були певного роду тільки академічні вправи. Перший раз від дванадцяти років політика стала відповідальною справою, бо ми будуємо свою державу, бо ми маємо свою державу. Мені здається, що ми не годні усвідомити собі, що це означає — мати свою державу. Наведу вам приклад з церковної історії. Ми триста років були під якимсь чужим урядом. Отже, мислення Церкви було — як зберегтися від того окупанта. Дванадцять років ми маємо свій уряд. Це є для нас новість. І ми не завжди цілком певні, як відноситися до свого уряду. Наше поняття Церкви, що вона є партнер. Церква не є якимсь департаментом, чи міністерством уряду, не є на службі уряду. Церква має свою ділянку і вона співпрацює з державою на рівні партнерів. Але це є колосальна відповідальність. Ми, так само як і уряд, в іншій ділянці, в іншій сфері маємо між собою співпрацювати, щоб будувати. Митрополит Шептицький вжив гарний вислів: «Як будувати Рідну Хату», — і кожний, хто читає, розуміє, що йдеться про свою власну хату. Отже, наше завдання є, щоб свідомо допомагати розвитку нашої власної держави. Це є для нас надзвичайно важливим моментом. Це є певного роду новість. Так само як і для держави є новістю те, що вона зустрічається з фактом вільної Церкви. Держава не завжди знає, як повестися з Церквами. Ми щойно є в процесі того, щоб виробити філософію взаємовідносин Церкви і Держави, Держави і Церкви. Треба мати велику терпеливість у цьому процесі.

Ми не маємо глибини в нашій політиці. Ми не думаємо категоріями гідності людини і прав людини. В цій ситуації особливо Церкви, але також і навчальні заклади повинні мати чітку програму виховання людини на тих засадах, на яких виросла наша держава — на християнських засадах.

Потрібно дуже чітко зрозуміти головні поняття демократії. Демократія полягає на тому, щоби пошанувати людину. Але це не є одностороння справа. Кожний мусить шанувати спільне добро. Це вимагає зусиль. Я боюся, що ми починаємо тратити терпеливість. Ми вже хочемо дійти до певних досягнень, а цей процес вимагає певного часу. Ми не повинні сподіватися, що при помочі якогось спеціального політичного устрою розв'яжемо всі труднощі. Ми їх розв'яжемо, коли кожний вдарить себе в груди і запитає: «Що я зробив для своєї Батьківщини?» Людей треба змінювати, а не устрої. Кожний устрій може функціонувати, якщо він побудований на мудрих людях, які відчувають відповідальність за цілість.

Опозиція конечна. Навіть в Церкві. Адже, якщо до мене не прийде хтось, і не скаже: «Ти зле робиш», я не зможу поправитися. На кожному рівні ми мусимо мати людей, які придуть і вкажуть на помилки, не публічно на цілий світ, а по-дружньому, віч-на-віч. Я тепер відключуся до англійського поняття опозиції. Англійська опозиція створює паралельний, так званий «тіньовий», але в доброму розумінні, уряд, який застановляється над тими самими проблемами. Уряд офіційний приймає рішення, а цей тіньовий обговорює їх і, якщо є зауваження, то про це висловлюється. Успіх Англії - у їх співпраці.

Ми переживаємо цілком природні болі демократичного росту і нам потрібно взятися до купи і один з одним навчитися говорити. Як є потреба щось сказати, треба сказати. Але потрібно сказати чемно, по-людськи, щоби той, з ким я говорю, хотів зробити те, що є добре. Нам бракує второпності християнської, бажання спільного добра, а не власного успіху.

Ми, на жаль, живемо в тій добі, яку переживала Америка 150 років тому. Тоді були великі індустріалісти, які збагачувалися, кривдячи людей. Але суспільство їх навчило і сьогодні вони є справжніми добродіями, творчою елітою.

Потрібно навчитися розрізняти владу від людей, які прагнуть влади і грошей. Це дві різні категорії. Влада потрібна в людській спільноті і без влади є замішання. Люди, які ту владу мають, несуть відповідальність за неї і повинні служити для добра всіх. Поняття влади, поняття закону ми мусимо плекати, виховувати. Влада — це не багато грошей, а відповідальність, яка завдає терпіння.

Не люди, остаточно, є важні в демократичній системі, а закон. Тому що люди міняються, коли проходить час їхнього перебування при владі. Нема підстав думати, що хтось зробить краще. Потрібно це побачити і переконатися на ділі.

Якщо є якісь недомогання, доброзичливі, щирі люди повинні вказати на помилки. Я вам дам приклад з монастирського життя. В монастирі є ігумен і є ради. Одна з них називається рада старців, яких першим обов'язком є напимнути ігумена, якщо він зле робить. Вони повинні прийти до нього і сказати, що ми тебе шануємо, ми тебе вибирали, але в тій чи іншій справі ти повівся неправильно. В людській структурі це є необхідне, бо ніхто з нас не має монополію на мудрість чи на досконалість. Всі ми є люди помилні, всі ми в слабості щось зробимо не те і тому потрібно того механізму для поправки. Але його потрібно використовувати второпно. Ціль не є комусь сказати, ціль є поправити.

— Владико, я ще хотів спитатися вас про терпимість (політичну). Тому, що багатьом людям, коли Україна здобула незалежність, здавалося... Мушу поставити, бо я не хочу крові... Я працюю з нашими правоохоронними органами. Кажу, що будуть вас бити — ви не бийте у відповідь. Все може бути: дурні, провокатори, серед вас, серед інших. Але, зрештою ж, не забувайте, що колись перед Богом треба буде давати звіт і треба мати терпіння, і навіть не піддаватися, якщо навіть і провокують... І, власне, прошу вас сказати просто про терпимість. Тому, що ви є Владикою Греко-Католицької церкви... ви маєте відповідальність перед своєю паствою. Фактично, це, швидше, це мають почути люди, які належать до вашої церкви. Як ви до цього ставитеся?

— є два роди терпимості: перший — я нічого не можу змінити і тому терплю; другий рід терпимості особливо важливий у суспільному житті, це терпимість селянина, або людини, близької до природи. Селянин знає, що коли він посадив

деревце, воно одразу не дасть плодів. Це є свідомість, що для того, щоб щось досягнути, я мушу потерпіти. Такою є засада спільнотного життя. Така терпимість вимагає прийняти іншого таким, яким він є.

Ми не застановляємося над тим, що би я міг зробити, щоб інший був кращий. Зверніть увагу, що я не кажу, що би я міг зробити, щоб він не був таким як він є, бо тоді я міг би просто його усунути. Він не буде мені заважати. Але це не є ціль. Я повинен подумати, що я можу зробити, щоб він став активнішим.

— *Вибачте за таке пряме питання: не виключено, що наступного тижня в Київ з ваших єпархій поїде багато людей протестувати, зрештою, ви можете мені сказати, що я можу брати до ефіру, а що — ні, це ваше право, я обіцяю цього дотриматися. Скажіть щось цим людям. Тому що як забороняти протестувати їм, зрештою, це ж їх конституційне право, тому що з точки зору Церкви, Конституції, це їх право. Як їм себе поводити, як їм свої права реалізувати?*

— То все, що я менше-більше вже сказав. Мусить кожний застановитися: «Що я цим осягну? Перш усього, що я хочу осягнути». Знаєте, ми є такий нарід, що до загибуні любимо Україну, але не любимо українців. Отже, що я хочу? Чи я хочу своєї вигоди, чи вигоди своєї родини, чи вигоди свого села, чи я, на правду, хочу добра всім. Що я є згідний пожертвувати? Кричати — це є добра річ, часами треба, але криком ми нічого не будемо. Що я є згідний пожертвувати, щоби всі ми краще жили? Який найкращий спосіб заохотити людей робити добро? Такі питання кожна людина мусить собі ставити. І якщо він у своєму серці є переконаний, що він, ідучи до Києва чи інших міст, поводитиметься найкорисніше, тоді, брате, я би сказав — іди. Але заки він до такого дійде, він мусить себе спокійно, холоднокрівно запитати: «Де я стою, чого я шукаю і яке добро я цим осягну?» Це не є тільки для греко-католиків, кожний мусить себе це запитати, чи він є зі Львова, чи з Києва, чи з Черкас, звідки хто би не був.

Ми хочем будувати, і є моменти, коли треба пожертвувати життям і на це мусимо бути готові. Якщо ми переконані у своєму сумлінні, що віддаючи життя, стелимо кращу дорогу для ближніх, ми, до певної міри, маємо обов'язок це зробити. Ми стоїмо перед дуже великим завданням і не повинні боятися протесту 16 вересня, немовби то кінець України. Це є частина нашого суспільного життя, з якої ми мусимо витягнути певні заключення. Криза є момент росту, як нема кризи — нема росту. Отже, ми повинні до цього моменту підійти позитивно.

Пам'ятаймо таку річ. Ми часто маємо дуже палких промовців, між політиками, на жаль, так буває, що вони необережно говорять. Коли будь-хто так до мене промовляє, що я, вислухавши його слів, починаю когось ненавидіти, то я мушу застановитися, від кого прийшло це слово. Якщо твоє слово, оперте на доказах твого життя, мене вчить більше любити, більше працювати, навіть більше терпіти задля добра — то є добре слово. Коли мене те слово вчить ненавидіти, руйнувати, не шанувати, понижати других людей, не дивитися на їхні потреби, не дивитися на їхні права, прямо тільки себе пропихати — це є небезпечне слово. В такий спосіб ми повинні оцінювати те, що чуємо.

Мені здається, що сьогодні ми маємо забагато слів, декларацій, звернень і т. д. Треба дій, слів, опертих на конкретних діях. Я не думаю, що наші люди цілковито позбавлені критичної думки. Ні. Але є така психоза, що нікому не вірять. Це є трагедія нашого минулого. За комуністичних часів пропаганда процвітала. Вони

були майстри пропаганди. Тому ми є хворі в душі, бо ми вже перестали один одному вірити. Люди є так наставлені, що якщо ви говорите, то вони радше не повірять, аніж повірять. Тому потрібно на кожному рівні, включаючи Церкву, робити так: спочатку діла, а потім слова.

Ми є сьогодні в досить трудній ситуації, яка нині є, а через два тижні її не буде, з якої можна вийти і не треба попадати в паніку. Треба застановитися, що ми з того можемо навчитися. Наш письменник Панас Мирний затитулював книжку «Хіба ревуть воли, як ясла повні», якщо воли ревуть, то щось є не в порядку. У нас є така ситуація. Але це не означає, що світ валиться, це не значить, що ціла система, ціла держава наша розлітається. Ні. Треба спокійно, мудро, помолившись, робити те, що є добре і ми вплинемо наверх.

Текст сюжету ТСН від 12 вересня 2002 року:

СТУДІЯ. Ведуча Алла Мазур: *«Своє ставлення до політичного протистояння в країні висловив у ексклюзивному інтерв'ю ТСН глава Української греко-католицької церкви кардинал Любомир Гузар. Глава українських греко-католиків її драматизувати не схильний, проте закликав вірних своєї церкви і всіх українців добре подумати і все зважити стосовно власної участі у акціях. Інтерв'ю Любомир Гузар дав у своїй резиденції – митрополичих палатах Собору святого Юра у Львові»*

Закадровий текст: *Приймаючи журналістів у митрополичих палатах собору св.Юра, владика Любомир Гузар був обережним в оцінці ситуації, що складається навколо акцій 16-го вересня. За його словами, має бути повне розуміння того, що відбувається в країні, всебічна зваженість оцінок. Найбільшою проблемою вважає Любомир Гузар відсутність діалогу між владою і учасниками протесту та низьку культуру діалогу в самому суспільстві. Що дуже часто обертається різкими і образливими оцінками протилежних сторін.*

СИНХРОН

Кардинал Гузар: «... Як є потреба щось сказати, треба сказати. Але потрібно сказати чемно, по-людськи, щоби той, з ким я говорю, хотів зробити те, що є добре.»

Кор.з\к - Кардинал Гузар вважає, що така відсутність діалогу – є великою мірою наслідок радянського виховання. І найголовніше, що потрібно Україні, - виявляти терпіння. Це схоже на розуміння селянина – скільки треба часу, аби посажене ним дерево дало плоди. Кожен має думати категоріями спільного добра і запитати себе - що я маю зробити, аби інші стали кращими. Ефект акцій 16 вересня лідер греко-католиків гіперболізувати не схильний.

Кардинал Гузар: « Ми є сьогодні в досить трудній ситуації, яка нині є, а через два тижні її не буде, з якої можна вийти і не треба попадати в паніку. Треба застановитися, що ми з того можемо навчитися.»

Закадровий текст: *Будувати дім з каміння важко, а будувати з людських життів долю країни ще важче, каже Любомир Гузар, і вважає, що і влада, і ті, хто проти неї, повинні усвідомлювати свою частину відповідальності. Повага до влади і закону – один із тих чинників, що має всіх об'єднувати, оскільки на цьому базується демократія.*

Кардинал Гузар: «Не люди, остаточно, є важні в демократичній системі, а закон. Тому що люди міняються, коли проходить час їхнього перебування при владі. Нема

підстав думати, що хтось зробить краще. Потрібно це побачити і переконатися на ділі.”

Закадровий текст: *Кардинал Гузар вважає, що зловживання політиків словами плюс радянське минуле довело до того, що люди не вірять словам політиків. І дає свою пораду, яким політикам вірити.*

Кардинал Гузар: “... Ми часто маємо дуже палких промовців, між політиками, на жаль, так буває, що вони необережно говорять. Коли будь-хто так до мене промовляє, що я, вислухавши його слів, починаю когось ненавидіти, то я мушу застановитися, від кого прийшло це слово. Якщо твоє слово, оперте на доказах твого життя, мене вчить більше любити, більше працювати, навіть більше терпіти задля добра — то є добре слово. Коли мене те слово вчить ненавидіти, руйнувати, не шанувати, понижати других людей, не дивитися на їхні потреби, не дивитися на їхні права, прямо тільки себе пропихати — це є небезпечне слово.”

Закадровий текст: - *Самі акції, вважає Гузар, - добрий привід і владі, і тим, хто проти неї задуматися – що не так в суспільстві, якщо дехто схильний протистояти. І чи добре продумали ті, хто проти влади, чи варті їхні методи мети, якої вони прагнуть.*

„То чи був хлопчик?“, „Телекритика“, 23.09.2002

Ось лише деякі аргументи з приводу некоректності використання і цитування інтерв'ю кардинала Любомира Гузара у „ТСН“, наведені побіжно, тільки заради того, щоб ініціювати можливу дискусію: „а был ли мальчик?“:

1. По-перше, зміст всього тексту Любомира Гузара, його меседж – у підкресленні ВЗАЄМНОЇ відповідальності влади і опозиції за ситуацію в країні. Але при цьому він більшу частину свого інтерв'ю (що можна навіть вирахувати кількісно) все-таки наголошував на відповідальності влади і на важливості для державних інтересів існування як опозиції, різниці думок, так і можливостей ці думки висловити. Цього змісту, головної думки Любомира Гузара в „ТСН“ передано не було. А закінчення сюжету, де начебто ця думка побіжно присутня, адекватним викладом вважати не можна. Більш того, не тільки використаний безпосередньо в цьому сюжеті контекст, а і контекст взагалі всіх виступів нашого телебачення напередодні подій 16-го вересня передбачав, що всі висловлювання Любомира Гузара будуть сприйняті телеглядачем як адресовані виключно опозиції. Кожен, хто бачив весь випуск „ТСН“ 12 вересня, міг зрозуміти, що Любомир Гузар там виникає саме у маніпулятивному контексті.

2. По-друге, в тексті Любомира Гузара нічого не було про те, що „найголовнішим, що потрібне Україні, є виявляти терпіння”. Навпаки, він підкреслював, що „якщо є якийсь недомагання, доброзичливі, щірі люди повинні вказати на помилки” (інша справа – що Л.Г. дійсно казав про те, як саме - толерантно і якими помислами - направленими на добро - це повинно робитися). Вкажемо також, що взагалі про терпимість Любомир Гузар казав, відповідаючи на запитання самого Піховшека, який, зі свого боку, ставив його, посилаючись на можливі дії представників силових органів. А не опозиції.

3. Не гіперболізувати Любомир Гузар бів схильний не ефект акцій 16-го вересня. Він виступав проти того, аби ці акції **демонізувалися**. Ось цитата: „Ми хочем будувати, і є моменти, коли треба пожертвувати життям і на це мусимо бути готові. Якщо ми переконані у своєму сумлінні, що віддаючи життя, стелимо кращу дорогу для ближніх, ми, до певної міри, маємо обов'язок це зробити. Ми стоїмо перед дуже

великим завданням і не повинні боятися протесту 16 вересня, немовби то кінець України. Це є частина нашого суспільного життя, з якої ми мусимо витягнути певні заключення. Криза є момент росту, як нема кризи — нема росту. Отже, ми повинні до цього моменту підійти позитивно”. (Порівняйте, як щодо гіперболізації було обіграно в сюжеті... „Ловкість рук и никакого мошенничества”).

4. Так само можна охарактеризувати і те, що насправді Любомир Гузар казав тільки про потребу поважати Закон – як фундамент демократії. Закон – а не людей, які можуть і помилятися. В закадровому ж тексті сюжету майже непомітно „вкралося” ще й слово „влада”. („Повага до влади і закону - один із тих чинників, що має всіх об’єднувати, оскільки на цьому базується демократія”). Кардинал, навпаки, саме якість влади пропонував вимірювати її повагою до закону.

5. Любомир Гузар не давав порад, яким політикам вірити. Він казав про те, що сьогодні ми маємо забагато слів, декларацій – а мало дій. Саме необхідністю діями передувати словам – він і пропонував боротися з тяжкими наслідками комуністичної пропаганди, яка привчила людей не вірити політикам.

6. Використання Любомиром Гузаром цитати з Панаса Мирного було в сюжеті ТСН абсолютно перекинуто. Щоб зрозуміти це, достатньо співставити те, що було дійсно сказано, і те, що вийшло в ефірі:

СИНХРОН Любомира Гузара: „Ми є сьогодні в досить трудній ситуації, яка нині є, а через два тижні її не буде, з якої можна вийти і не треба попадати в паніку. Треба застановитися, що ми з того можемо навчитися. Наш письменник Панас Мирний затитулював книжку «Хіба ревуть воли, як ясла повні», якщо воли ревуть, то щось є не в порядку. У нас є така ситуація. Але це не означає, що світ валиться, це не значить, що ціла система, ціла держава наша розлітається. Ні. Треба спокійно, мудро, помолитись, робити те, що є добре і ми вплинемо наверх».

Фрагмент „ТСН”: „Закадровий текст: - Самі акції, вважає Гузар, - добрий привід і владі, і тим, хто проти неї задуматися – що не так в суспільстві, якщо дехто схильний протистояти. І чи добре продумали ті, хто проти влади, чи варті їхні методи мети, якої вони прагнуть”.

Гадаємо, цього – досить. Тим більш, що не треба демонізувати і Піховшека. Що зараз якоюсь мірою відбувається у наших ЗМІ, та й в „Телекритиці” теж. І не він один ТАКИЙ серед журналістів та топ-менеджерів, і не він один „вирішує”. А от якщо наші читачи будуть частіше робити аргументовано-конструктивний аналіз тих сюжетів, які ми бачимо, не з точки зору тільки політичної свободи слова, а й просто з точки зору дотримання професійних стандартів журналістики - то це може й стати нашою власною боротьбою з маніпулятивними методами. Не треба недооцінювати впливу на суспільні процеси суспільної думки. Хто б що не казав – а вода таки камінь точить...

Наталя Лігачова, „Телекритика

Є, звісно, в „активі” В’ячеслава Піховшека і не такі, буквально „шиті білими нитками”, комбінації. Детальне і дослівне їх наведення займе надто багато місця, адже тижневий формат „Епіцентру” дає змогу авторові і його колегам-політехнологам закладати свої „послання” практично з усіх значущих тем. А також із тем, які автор(або, знову ж таки, ті, чиї інтереси він представляє) хочуть зробити значущими.

Але на висвітлення кількох тем у „Епіцентрі” ми звернемо увагу.

Ось як, для прикладу, подається в „Епіцентрі” продовження осінніх акцій опозиції.

Епіцентр [2002-10-13 20:00] |

Погляд на акції протесту, що провела опозиція

СТУДІЯ: Минулого тижня опозиція знову провела свої акції. На цей раз їх назвали "народним трибуналом". Не знаю, як у вас, а в мене слово "трибунал" викликає цілком однозначні негативні асоціації з цілком визначеним радянським періодом. І крім того – є явним повтором вже акції опозиції півторарічної давності. Стала очевидною тенденція – акції рутинізуються, стають звичайними. Я думаю, що нам слід звикнути, що вони проходять і не надавати цьому якогось особливого емоційного забарвлення. Ще одна тенденція, яка критики не зустрічає, - зменшення кількості учасників. Якщо в Києві називали від 10 до 30 тисяч, то в інших містах, я цитую тільки дані по одному інформгентству "Українські новини", мова йшла про сотні. Тільки у Львові і Рівному, як повідомило це ж агентство, було більше однієї тисячі людей. Цифру 127 тисяч не назвав ніхто, і я думаю, все більша кількість людей розуміють не високу, я так м'яко скажу, ефективність акції.

РЕПОРТАЖ: Автор: Станіслав ЯСИНСЬКИЙ. Цьому поколінню пощастило. В тому сенсі, що воно – або причетне, або присутнє на свята святих – вибуху колективного безсвідомого, що розливається вуличними маніфестаціями, набуваючи все більше театралізованих і яскравих форм. Вреши-реши, те, що зараз відбувається в Україні має перетворитися на щорічний карнавал. В Європі карнавали почалися в середньовіччі і церква нічим не змогла завадити язичницьким містеріям, що піднімали колективну енергетику народів у боротьбі з чумою. У нас немає епідемій, але є влада. Відносини між владою і опозицією перетворюються на боротьбу і взаємодію протилежностей, які переплелися так сильно, що навряд чи можливо розплутати цей енергетичний зв'язок між енергією "янь", яку тут називають – президент та "інь", або – опозицію. Такий процес карнавалізації українського етносу тільки починається. Українські маніфестації все ще не втратили своєї предметності. **На організовані акції приходить щораз більше учасників.** Поки що люди тримають в руках транспаранти, а інші люди – ті, що в уніформі і з кийками – нервово слідкують за діями перших. Втім, конфліктів між демонстрантами і міліцією з кожною акцією протесту стає все менше. **Цього разу правоохоронці, що слідкували за порядком 30-тисячного натовпу, не помітили нічого серйозного.** Лише одного з журналістів звинуватили в тому, що він нібито пошкодив оперативну міліцейську відеокамеру. Чергова серія акції зробила крок вперед в процесі міфологізації боротьби між владою і опозицією. Перебуваючи всередині постійного мітингу під назвою "Україна", "ліва" людина втрачає орієнтацію – неймовірно важко зрозуміти – чому все це прапористе військо не йде на штурм Адміністрації президента, але декларує власну ненависть до його поведінки, періодично зводячи колони з трьох боків до Європейської площі, звідки – лише декілька кроків до місця, де сидить так нелюбимий Гарант. Цього разу главу держави судили тим, що називалося "народним трибуналом". Заочно, проте дуже яскраво вийшло. Головному обвинуваченому інкримінували порушення 35-ти статей Кримінального кодексу...

РЕПОРТАЖ:... Вся ця хода і галас – це зародок свята. Цього поки що не розуміє нова українська влада. Вона, на відміну від радянської влади, всіляко перешкоджає

зародженню народних свят, виносячи судові рішення про незаконність демонстрацій та закликаючи громадян не реагувати на так званих радикально налаштованих осіб. Порада владі – заради форсування процесу виходу із політичної кризи, потрібно посилити карнавал всіма можливими способами...

..Опозиція, здається, починає розуміти своє завдання. Завданням цим є зовсім не повалення режиму діючого президента, який, як він сам вже замучився повторювати, побуде при владі ще два роки. Головним в акції є формування власне українського егрегору – колективної енергетичної культури, яка має дистилювати з натовпу народ. Кожен народ пішов від війни або карнавалу. Отож, нехай живе карнавал”.

„Месседж” цілком відвертий. Акції опозиції йдуть на спад. Кількість їх учасників спадає до жалюгідного рівня (цікава деталь, яка побічно свідчить і про рівень професійності – тут же у репортажі С.Ясинського чуємо - „На організовані акції приходять щораз більше учасників”). Тут же - спроба надати акціям вигляду карнавального, театралізованого дійства, певного ритуалу, нездатного всерйоз впливати на суспільну ситуацію. Елементи іронії черговий раз мають „занизити” значимість події.

Маніпулятивні прийоми застосував ведучий „Епіцентру” і в резонансній ситуації навколо агентства УНІАН. Зміна керівництва пов’язувалась із переходом контролю над УНІАН до іншої фінансово-політичної групи і спричинила посилення цензурного тиску на журналістів агентства. Це, в свою чергу, спричинило акцію протесту журналістів УНІАН.

Місце для розширених міркувань стосовно цієї ситуації отримав в „Епіцентрі” лише керівник інформуправління Адміністрації Президента Сергій Васильєв – людина, яку вважається найбільш активним провідником владної цензури у ЗМІ. Ним, власне, і була озвучена думка (або, як соромливо висловився Піховшек – „версія”), що каталізатором акцій журналістського опору цензурі є бажання „Нашої України” створити власний медіа-холдінг. Мовляв, усі ці акції є лише зручним прикриттям банальної перекупки журналістів. Крім того, активність голови парламентського комітету Миколи Томенка трактується представником президентської адміністрації як спроба забезпечити собі „політичний притулок у США”. (ще один геббельсівський прийом: чим більш абсурдною є неправда, тим скоріше їй повірять. Взагалі, в період загострення спецоперацій есдеківських політтехнологів почуття дежавю, повернення у радянську дійсність боротьби з ворогами народу, „агентами японських, англійських, американських, китайських розвідок” інколи ставало просто тотальним. Ставка на масовий психоз обдурюваних пропагандою людей – на жаль, це вже реалії і сьогодення незалежної та начебто нерадянської України...).

Озвучивши цю „версію”, ведучий „на підтвердження цього”(чого – версії Васильєва?) наводить фразу Віктора Ющенка, який вважає ситуацію в УНІАН віддзеркаленням недемократичних процесів у ЗМІ. Типова, причому груба в свої алогічності, підміна понять, яка не тільки має довести глядачу меркантильну зацікавленість „Нашої України в журналістському спротиві цензурі, інспірованість саме політиками журналістської непокори. А і водночас, очевидно, має служити прикриттям фактичної відсутності альтернативної точки зору. Адже альтернативна „версія” подій свідомо опущена – у прямому ефірі „Епіцентру” вона ЧОМУСЬ вона не прозвучала.

Тут же висловлюється нічим не аргументована думка про те, що безпосереднім приводом до протесту журналістів агенції УНІАН послужив конфлікт лідерів опозиції стосовно надання в УНІАНі приміщення для прес-конференції. Тим самим акція журналістського протесту „занижується” до рівня спонтанного викиду емоцій. І хоча слово журналістам УНІАН надане, „останнє слово” залишається за новим керівником агентства Василем Юричком, а головне – за самим В’ячеславом Піховшеком, який висловив, очевидно, своє власне переконання. **„Професіонал має працювати за всіх умов і за всіх обставин.”** У контексті всієї програми цей висновок сприймається досить символічним. На кшталт того, що справжні професіонали (за Піховшеком) запитаннями про „моральний закон **внутрі?** нас” та зоряне небо над головою не задаються. Вони – справи роблять!

Про ситуацію навколо інформгентства УНІАН

СТУДІЯ: Минулого тижня сталося ще декілька подій на іншому фронті – не парламентському, а інформаційному. Ситуація навколо інформгентства УНІАН, де виник конфлікт між журналістами і власником, представником власника, висвітлила і тут больові точки. Перед тим, як вам подати сюжет на цю тему, я хочу аби ви почули думку про це Сергія Васильєва – начальника Управління інформполітики Адміністрації президента.

СИНХРОН: **Сергій ВАСИЛЬЄВ, начальник Управління інформполітики АП України:** *"Версія перша. Очевидно, повторюю – очевидно, у зв'язку з тим, що парламентська більшість новоутворена оголосила про перерозподіл комітетів, Микола Томенко відчув, що йому на цьому місці, на посаді голови комітету залишається бути зовсім недовго і інстинкт самозбереження змушує його діяти якимсь нестандартним, неформальним чином – він починає створювати навколо себе інформаційні приводи. І я не виключаю, що, можливо навіть, станеться і таке, що слідом за депутатом Ілляшкевичом, який вже попросив політичного притулку у Сполучених Штатах, не виключено, що Микола Томенко так само, на завершених цієї інформаційної операції, яку він сам створив, так само зможе попросити політичного притулку у Сполучених Штатах. Тим паче, що уже до цієї інформаційної історії, яку Микола Томенко написав, залучений посол Сполучених Штатів в Україні пан Паскуаль. Версія друга і я якраз схиляюся більше до другою версії. Якщо ви пригадуєте. То Віктор Ющенко якийсь час назад оголосив про утворення медіа-холдингу, який буде обслуговувати опозицію і опозиційні інтереси. Те, що ми бачимо сьогодні, це, власне, і є початок організації або початок утворення цього медіа-холдингу. Журналістів просто переманюють, журналістів просто перекупляють. І для того, щоб надати всьому цьому якусь значущість, для того, щоб воно не виглядало так примітивно і просто, ну, чіпляють політичні ярлики, створюють видимість масового журналістського протесту, закликають журналістів вийти на барикади і так далі, і так далі".*

СТУДІЯ: Сергій Васильєв не даром вибрав для того, що він сказав, слово "версії". Версії пана Васильєва, як і будь-які, мають право на існування. А на підтвердження його слів, яке може служити підтвердженням, я можу навести заяву Віктора Ющенко, який в розгал самого конфлікту заявив інформгентству "Українські новини", що вважає ситуацію в УНІАН віддзеркаленням недемократичних процесів у ЗМІ. Була ще одна така перепалка, заочна перепалка між Сергієм Васильєвим і американським послом Карлосом

Паскуалем. У відповідь на занепокоєння посла, Сергій Васильєв запропонував, щоб Америка здійснила підтримку українським телевізійникам стосовно контролю над фільмами з насиллям і жорстокістю на українських телеекранах. Повертаючись до УНІАН. Конфлікт в УНІАН і процес у середовищі журналістів – це дійсно важлива тема, яка, не буду приховувати, болить мене особисто. Конфлікт почався так. Лідери опозиційної "трійки" прийшли в УНІАН з вимогою надати їм зал. Ген директор УНІАН Наливайко заявляє, що лідери опозиції вимагали надати їм приміщення для прес-конференції методом безпардонного, і тут я вже цитую: "безпардонного, грубого тиску на незалежні засоби масової інформації", і пояснює свої дії комерційними інтересами. Простіше кажучи, тим, що конферец-зал вже було виділено людям, які його замовили раніше, і що він просто запропонував опозиціонерам змінити терміни своєї зустрічі з журналістами. А потім вибухає сам конфлікт. Звичайно, що це стало лише катализатором, тому що залів в Києві вистачає і кожна з опозиційних цих партій має досить непогані приміщення для проведення прес-конференцій.

РЕПОРТАЖ: СТЕНДАП: Автор: Артем ШЕВЧЕНКО. Конфлікт в агентстві УНІАН – цілком природний результат нової інформаційної політики влади, тактики спротиву(???) опозиції, особливо в моменти загострення політичного протистояння. Локальне, на перший погляд, непорозуміння між старим журналістським колективом і новим менеджментом для когось стало звичайним трудовим конфліктом, спровокованим політично заангажованими журналістами. Проте для них самих – це загострення політичного протистояння між владою і медіа, як одвічними антагоністами.

РЕПОРТАЖ: Інциденту із проведенням в УНІАН традиційної прес-конференції лідерів опозиції – Тимошенко, Мороза і Симоненка – каталізував проблему. Низка обопільних звинувачень і, зрештою, заява вже журналістського колективу УНІАН про впровадження політичної цензури.

СИНХРОН: Альбіна ТРУБЕНКОВА, редактор відділу політики УНІАН: "Про владу і не тільки про владу. Скажімо, були деякі інші фрази, які стосувалися окремих політичних сил, які підтримують владу. Вони викреслювалися, ось, і нам робилися зауваження".

СИНХРОН: Олег НАЛИВАЙКО, генеральний директор УНІАН: "Ми взагалі зараз робимо таке внутрішнє розслідування ситуації цієї, і я поки що не можу навести якісь, скажімо, факти, де конкретно йшлося би про політичну цензуру. В складній ситуації нова, скажімо, редакторська рука, можливо. Викликала в когось пересторогу. Але якщо б не було вчорашнього конфлікту, не було б в цілому конфлікту в редакції – я в тому переконаний".

РЕПОРТАЖ: Нову редакторську руку уособлює виконавчий директор УНІАН Василь Юричко – колишній шеф тижневика "Президентський вісник". Вочевидь, у сторін різне бачення стандартів неупередженої журналістики та мотивів роботи. Картина очима журналістів така:

СИНХРОН: Альбіна ТРУБЕНКОВА, редактор відділу політики УНІАН: "На жаль, протягом цих кількох днів поки у нас працює Василь Васильович Юричко, ми стикнулися з тим, що в нас децю все ж таки змінюється якісь погляди на те, яку інформацію треба висвітлювати, як її треба висвітлювати, що -давати, що – не давати, скажімо так. Деяка інформація після вже виходу у стрічці просто анулюється".

РЕПОРТАЖ: Картина очима редактора наступна: всі зауваження до новин – це редакційні правки. Жодної вказівки – що і як висвітлювати. Жодного політичного матеріалу не знімалось.

СИНХРОН: Василь ЮРИЧКО, виконавчий директор УНІАН: "Хай назвуть хоть одну, підкреслюю – хоть один матеріал, хоч одну стрічку, де були б зняті якісь опозиційні матеріали. Їх немає. Просто їх і бути не може. Деякі наші журналісти вважають себе не репортерами, а бійцями тої чи іншої політичної ідеї. З моєї точки зору, це для незалежного агентства надзвичайно шкідливо. Я думаю, що якраз в цьому контексті треба розглядати і події, які в нас сталися в УНІАН".

РЕПОРТАЖ: Привабливість агенції як медіа-проекту - у порівняно недорогих послугах за доволі насичену інформаційну стрічку. Більшість передплатників – регіональні газети, телерадіокомпанії, для який часто новини УНІАН є першоджерелом інформації з центру. Додатковий аргумент для дискусії навколо генеральної інформаційної лінії – проюценківські симпатії під час виборів. Сам Михайло Батіг, экс-шеф УНІАН, а нині – керівник корпорації "Інформаційні системи України", під час виборів очолював інформаційний департамент "Нашої України".

СИНХРОН: Михайло БАТІГ, керівник корпорації "Інформаційні системи України": "Я зацікавлений тільки в одному – про те, щоби агентство не втратило своїх позицій на ринку, про те, щоби агентство продовжувало працювати в звичному для нього режимі, про те, щоби агентство і надалі залишалось незалежним. Ось мій інтерес як керівника корпорації, сегментом чи учасником якої є інформаційне агентство УНІАН.

РЕПОРТАЖ: Перемир'я після укладення своєрідного пакту про ненапад між Василем Юричко та журналістами – результат справжніх дипломатичних баталій. Сторони змагалися за кожен фразу документу. Для журналістів було принциповим зафіксувати неприпустимість цензури та збереження робочих місць. Для менеджменту – продемонструвати управління колективом, право на редакторські правки, причому зміни принципового характеру мають здійснюватися за участю самих авторів-журналістів.

СИНХРОН: Люба БОГДАНОВА, парламентський кореспондент УНІАН: "Агентство і надалі працює, веде ту ж інформаційну політику, яку вело до цього – неупереджено, чесно, прозоро висвітлює об'єктивно всі події, які відбуваються у політичному житті. Другий пункт – це те, що є неможливими будь-які прояви політичної цензури. І третій пункт – це мораторій на звільнення журналістів".

РЕПОРТАЖ: Поза тим, що прецедентний конфлікт в агентстві начебто вичерпано, після нового залишився гіркий присмак, адже невідомо, як надалі на практиці трактуватимуть принципи неупередженої журналістики. До того ж, історія в УНІАН вже стала найгострішим епізодом для випробовування всієї кампанії журналістської солідарності.

СТУДІЯ: Декілька фінальних зауважень. Журналісти в Україні мають свої симпатії і антипатії, в тому числі, і політичні, як і редактори власники засобів масової інформації, якими б не були, чи би не були мотивовані їх ці політичні пріоритети. Але і тут є декілька твердих істин, які не підлягають сумніву. Професіонал повинен працювати за всіх умов і за всіх обставин. Інколи буває більш вдалий, інколи - менш вдалий інформаційний день. Але приходять наступний день і приходять знову робота. Якщо журналістів до чогось закликають політики, нам

слід пам'ятати – чому вони це роблять. І те, що новини і аналітика – це те, що робимо ми. І що ми не маємо потреби комусь щось пояснювати – нашу роботу глядачі бачать – і наші успіхи, і наші невдачі. І як головний редактор ТСН, хочу вам сказати – ми не протистоїмо нашим журналістам – ми любимо журналістів ТСН. До побачення.

Одна з найрезонансних тем періоду осінь-зима 2002-2003 років – так званий „кольчужний скандал”. Суть скандалу – оприлюднення висновків американської експертизи щодо записів колишнього майора держохорони Миколи Мельниченка, серед яких був і запис розмови Президента Кучми з нині покійним директором „Укрспецекспорту” Валерієм Малєвим, де йшлося про продаж станцій наземного стеження „Кольчуга” Іраку.

Стратегію „Епіцентру” у висвітленні цієї теми коротко можна охарактеризувати наступним чином:

- мінімальне (можна сказати, чисто формальне висвітлення суті претензій США до України у зв'язку із ситуацією з „Кольчугами”). Лише побіжні згадки про „плівки Мельниченка”, які стали каталізатором скандалу, без спроб детально розібратися в звинуваченнях, зате з широким обговоренням проблеми ідентичності записів. При цьому детальні повідомлення про приїзд міжнародних інспекторів в Україну, які мали зробити висновок, чи був можливий продаж ракет Іраку, аналізуються перш за все з точки зору прояву надмірних зовнішньополітичних амбіцій США. Активно використовується **прийом „останнього слова”**, коли достовірна інформація на цю тему завершується тенденційним коментарем ведучого. Коментарі подаються в **іронічному** стилі, покликаному „**знижити**” важливість подій.

Наприклад, в „Епіцентрі” [2002-10-06, 19:30] навівши дуже короткі фрагменти виступів представників американської сторони, з яких зрозуміло, що претензії США не пов'язані з внутріполітичними проблемами України, а стосуються виключно безпеки американських пілотів, Піховшек завершує сюжет власним поширеним коментарем. У якому акцентує увагу на максимальній відкритості офіційного Києва (що, очевидно, має засвідчити його повну невинність).

Саме в такому ракурсі розглядається ця тема і в інших випусках програми. По суті, тема можливих зловживань політичного режиму, окремих державних чиновників у інтерпретації Піховшека стає темою приниження всієї України, педалюється питання втручання США у внутрішні справи України. Така інтерпретація подій навколо „кольчужного скандалу” достатньо широко тиражувалася іншими українськими мас-медіа і суттєвим чином вплинула, наприклад, на ставлення українців до вступу України до НАТО. Кількість громадян, які не підтримують такого кроку, за даними соціологів, виросла за минулий рік на десять відсотків.

На телеканалах, підконтрольних СДПУ(о) особливо акцентується увага на особі глави президентської адміністрації Віктора Медведчука, підкреслюється його позитивна роль у вирішенні конфліктної ситуації, наполягається на його прагненні до максимальної прозорості ситуації.

Вказані тенденції висвітлення спостерігалися протягом всієї активної фази „кольчужного” скандалу, остаточно зам'яти який українській владі так і не вдалось.

Попри нерозв'язані проблеми, в одному із заключних сюжетів, присвячених „справі „Кольчуга”, Піховшек транслює два фрагмента з виступів українського посла

У США та американського в Україні - очевидно, найважливіших для української влади: Костянтин ГРИЩЕНКО, посол України у США, Радіо "Свобода", 28 листопада 2002 року: "...Київ розраховує на пом'якшення ставлення адміністрації президента Буша... як у кожному подружньому житті, трапляються незгоди, але вони не означають розлучення..."

Карлос ПАСКУАЛЬ, посол США в Україні, Інтерфакс-Україна, 26 листопада 2002 року: "...США не прагнуть впливати на внутрішню політику України. **Ми вважаємо, що президент України перебуватиме на своїй посаді до кінця свого терміну, незалежно від того, що ми говоримо, або що ми робимо, оскільки українці самі вирішують, хто повинен бути їх президентом і до якого часу**".

Епіцентр [2002-10-06 19:30] Про ситуацію навколо "кольчужного скандалу"

СТУДІЯ: Ведучий – Вячеслав ПІХОВШЕК. Почнемо із найбільш гарячої – "кольчужної теми". Минулого тижня Київ приймав заступника держсекретаря Сполучених Штатів Елізабет Джонс. Саме пані Джонс буде давати рекомендації – яку політику вести американській державі стосовно офіційного Києва. А послу Паскуалю доводилося не втомлюватися і повторювати: Америка прагне розслідування – передавала чи не передавала Україна Іраку "Кольчуги". Не через якісь внутрішні причини в Україні або якісь зовнішні політичні причини, а тільки тому, що це стосується безпеки американських і британських пілотів.

РЕПОРТАЖ: Автор: Станіслав ЯСИНСЬКИЙ. З нами, принаймні зараз, не хочуть товаришувати американці. Та й англійці також не хочуть. До того, наша дружба вимірялася кредитами міжнародних фінансових установ, за котрі сьогодні офіційно працює чи не половина всієї України, а також – частковим невтручанням до наших політик і економік. Про те - чи надалі дружити з нами – роздумує навіть Польща. Натомість, всі запевняють: це, мовляв, тимчасово – поки українська влада не доведе свою непричетність до постачання Іраку військових технологій. Міжнародна політика України з усіма її векторами заморожена. Принаймні, поки Штати не з'ясують – чи порушувала Україна оонівське ембарго. По ходу американські експерти, що згодом прибудуть в Україну, мають дізнатися – скільки "Кольчуг" випустив завод "Топаз" і де зараз стоїть кожна з них.

СИНХРОН: Брюс ДЖЕКСОН, президент комітету США з питань НАТО: "На скільки я розумію, поки що не прийнято рішення про зміну політики і ми хочемо почути якомога більше від українського уряду про те, що саме відбулось".

РЕПОРТАЖ: Заступниця держсекретаря Елізабет Джонс, що приїхала в Україну на один день, для преси взагалі мовчала. Хоча президентові і урядовцям переказала декілька меседжів. Сенс послання відомий, проте контекст ситуації простий і жахливий, аж нема куди далі – американська влада більше не довіряє нашим чільникам і зробить все можливе для отримання інформації, яка врятує життя пілотам, що патрулюють іракське небо.

СИНХРОН: Карлос ПАСКУАЛЬ, посол США в Україні: "Враховуючи те, що це безпосередньо стосується безпеки американських військових, ми будемо вивчати це питання глибоко. Підкреслюю – ми не прагнемо цього розслідування через якісь внутрішньополітичні причини в Україні або зовнішньополітичні. Це – винятково питання нашої безпеки".

СИНХРОН: Брюс ДЖЕКСОН, президент комітету США з питань НАТО: "Тут зараз присутня офіційна делегація, яка представляє наш уряд. Вона прибула в Київ сьогодні. Безумовно, ми говоримо про кризу довіри".

РЕПОРТАЖ: Криза довіри вже не обмежується важким для американської вимови словом "Кольчуга". На те натякнув Карлос Паскуаль, хоча вся його дипломатичність була задіяна для дотримання презумпції нашої не винуватості. Проте, сказавши "А" американці тепер змушені говорити далі. Поки що МЗС палко спростовує будь-які чутки про те, що американці нібито вимагають списків всіх українських бізнесменів, що були зав'язані з Іраком. Натомість, факти говорять зовсім про інше – на сьогодні Сполучені Штати користуються не лише легалізованими плівками Мельниченка, але мають детальну інформацію про україно-іракський бізнес. Знаючи прискіпливість американської розвідки, уряд України вже зробив декілька кроків навипередки, які нагадують Пілатове "умивання рук". Днями МЗС позбавив звання почесного консула республіки Ірак відомого харківського бізнесмена Юрія Оршанського. Останнього західні експерти підозрюють у постачанні іракцям 300 сторінок таємної військово-технічної документації, яка стосується винищувачів СУ-27 та військових гелікоптерів.

СИНХРОН: Юрій ОРШАНСЬКИЙ, президент Східноукраїнської промислово-фінансової групи "Монтелект": "Обсуждался вопрос 9 лет назад? – Да, обсуждался. Как только дошло до государственного обсуждения, вопрос был закрыт и снят с повестки дня. И все. А теперь толпа, так сказать, людей, которые за небольшие деньги генерируют вот такие статьи, продолжает заниматься этим онанизмом".

РЕПОРТАЖ: Застосовуючи превентивні заходи фінансового і кадрового характеру, Америка не приховує, що репарація української влади і бізнесу є не зовсім карою, бо ж провина наша не доведена доти, доки в Іраку не знайшли хоча б грам українського заліза. Поєднавши зовнішню політику на векторі "Україна-Штати" з нашим внутрішнім протистоянням, уява вимальовує ідеальний сценарій світової революції і будівництво нової зручної Європи.

СИНХРОН: ТИТРОВАНО: Збігнев БЖЕЗІНСКІ, Українська служба ВВС, 3 жовтня 2002 року: "Стратегічні інтереси Америки та України збігаються. Йдеться про побудову "більшої та безпечнішої Європи, яка має гарні відносини зі Сполученими Штатами".

РЕПОРТАЖ: Ревізія України для Америки є маленьким і необхідним наочним прикладом власної рішучості побороти світовий тероризм, по ходу, в чергове, задовольнивши власний комплекс супермена. Урок України – демонстрація довгих рук для тих земель неамериканців, які ще не втратили надії почути від власних урядів якусь незалежну позицію стосовно все ближчої війни. При бажанні коріння тероризму можна знайти у будь-якому панстві. А нам треба радіти з одного – поки що зона повітряного патрулювання сил НАТО обмежується Іраком і на голови українців не падає нічого дійсно смертельного.

СТУДІЯ: Україна не змінювала свої позиції по "кольчужній справі". Київ готовий до проведення спільного із Сполученими Штатами експертного розслідування. Про це Елізабет Джонс сказав президент Кучма. Міністр оборони Шкідченко підтвердив – українські військові готові показати американцям всі місця дислокації "Кольчуги" в Україні, речник МЗС Бороденков – що Україна не отримувала офіційних звинувачень у поставках до Іраку озброєнь в порушення санкцій Об'єднаних Націй. Представляти українські інтереси у цій справі випало минулого тижня главі президентської адміністрації. Саме Віктору Медведчуку, за інформацією впливового кийвського тижневика "Дзеркало тижня", президент

доручив вести всі питання, пов'язані з "Кольчугою". На зустрічі з Елізабет Джонс Медведчук розказав їй про процедуру контролю над торгівлею зброєю в Україні, обговорював прибуття до нас американських та британських експертів. На цю ж тему він розмовляв з послом Паскуалем і повіреними у справах посольства Великої Британії Дональдом Маклареном та військовими аташе посольств Сполучених Штатів і Британії Генрі Новаком і Стюартом Меєрсом. На зустрічі з Джонс Медведчук, як оповідає ВВС, висловив юридичні сумніви в автентичності плівок Мельниченка. Для досліджень не брали вільні зразки голосу президента Кучми. Користувались іншими матеріалами, наприклад, його інтерв'ю. З якими враженнями поїхала до Вашингтону Джонс? Їй, принаймні, доведеться переконувати тепер Кондолізу Райз і Полу Добрянську. Ці дві жінки займають в американській політиці досить жорстку позицію щодо українського керівництва. Коротко сформулюємо проміжні наслідки збройного скандалу. Їх, по суті, два. Що хочуть від нас американці та їх союзники? - Перевірити правдивість слів українських чиновників про наявність всіх "Кольчуг" в Україні? Думаю, навряд. Переміщення "Кольчуг", якщо воно буде, як і відповідні розмови військових, зафіксують супутники і станції прослуховування ефіру: американська – в Угорщині і британська – на Криті. Розкриття технологічних секретів "Кольчуги"? - Я думаю, за ті чотири компоненти, які дійсно є секретними у "Кольчугі", хвилюватися не слід. Способів захисту літаків від "Кольчуги"? – Це вірогідніше. Однак, є питання, чи існують такі способи, навіть якщо йдеться про новітній і наддорогий "Стелз". **Іронічно кажучи, "Кольчуга" українського виробництва отримала просто супер рекламу. Донецький "Топаз" забезпечений робочими місцями. "Кольчугою" цікавляться на виставках і тендерах у Малайзії і Греції, п'ять станцій замовив Китай.**

Епіцентр [2002-10-13 20:03]

Сьогодні увечері до Києва вже прибула об'єднана американо-британська група експертів, які мають оглянути українські "Кольчуги". Таким чином, українська ініціатива про таку перевірку, як про процедуру відновлення довір'я, починає спрацьовувати. Вона відповідає штатівським стандартам відкритості і прозорості. Ще один крок Києва – вручення ноти послу Сполучених Штатів з висновками експертів Київського науково-дослідного інституту судових експертиз Мініюсту. Фонограми розмов, на які посилається Держдепартамент Сполучених Штатів, цитує офіційний висновок: "піддавались змінам після первинного запису". І нова пропозиція голови Адміністрації президента Віктора Медведчука – створити міжнародну експертну комісію з цих питань. Три події, які впливали на внутрішню ситуацію в Україні та на наше становище в світі. Перша – це пропозиція Володимира Путіна обрати Леоніда Кучму головою Ради глав держав Співдружності. Ясно, що це – політична підтримка Росії. Чи не була ця пропозиція тим, що мотивувало стриманість минулотижневих заяв американців щодо офіційного Києва? Друга – це початок процедури перевірки спільною американо-британською групою разом з українськими фахівцями. Третє – заява Юлії Тимошенко, яка багатьом докинула в кров адреналіну, про білоруські "Кольчуги", які, начебто, таємно через пункт Нові Яриловичі(???) перекинули до Чернігова. Заява з'явилась і напередодні приїзду інспекторів, і напередодні акцій опозиції. Нікому і в голову не приходило казати про випадковість.

РЕПОРТАЖ: Автор: Олександр ЗАГОРОДНИЙ. Нарешті Україна дочекалася ревізорів. Вже з понеділка група американських та британських експертів почне своє розслідування по "Кольчугах". Багато хто має сумнів, що вона знайде свідчення дійсного продажу систем попередження до Іраку. В цьому ще раніше сумнівалися і самі американські урядовці. Це – вперто заперечували урядовці українські. Експерти приїхали. Насамперед вони поїдуть у Чернігів до військової частини А-20-22, де законсервовані усі три українських "Кольчуги". Вони ретельно вивчать техніку, щоб з'ясувати – чи може вона, бодай теоретично, наводити на американські літаки іранські ракети. Американським фахівцям буде дуже цікаво попрацювати з українським обладнанням. В них подібної техніки, принаймні офіційно, ще немає. "Кольчуга" нині залишається чи не єдиною системою попередження, яка бачить надсучасні і шалено дорогі літаки-невидимки. Проте, вже на цьому тижні один з лідерів опозиції, Юлія Тимошенко, заявляє, що експертам покажуть не українські, а білоруські "Кольчуги", які спеціально позичили з чужої країни для окомиллювання. Міністерство оборони реагує миттєво.

СИНХРОН: Костянтин ХІВРЕНКО, керівник прес-служби МО України: "Ці установки знаходяться в даній військовій частині з 1992 року і з того часу по сьогоднішній день жодної установки від Білорусі ця військова частина або будь-яка інша військова частина Збройних сил України не отримувала".

РЕПОРТАЖ: Відчувається, що українська влада не просто чекає перевіряючих, а чимраз активніше захищається. У п'ятницю до Міністерства закордонних справ запросили американського посла Карлоса Паскуаля. Йому вручили висновок Київського науково-дослідного інституту судових експертиз. Записи розмови президента України з колишнім керівником "Укрспецекспорту" Малєвим, під час якої вони домовляються продати "Кольчуги" Іракові, змонтовані, отже – неправдиві, - зазначено в цьому документі. Тепер, певно, Паскуаль не знає кому й вірити - українським чи все таки американським експертам, які запевняють, що плівки автентичні. До того ж, трохи раніше офіційна позиція української влади була зовсім іншою: можливо, така розмова й була, але "Кольчугу" Іракові не продавали. На захист честі держави та національної гідності на цьому тижні виступає прем'єр-міністр Анатолій Кінах.

СИНХРОН: Анатолій КІНАХ, прем'єр-міністр України: "Коли, не маючи доказів, офіційних доказів про постачання тої ж "Кольчуги", навколо України загострюється ситуація, робляться образливі з точки зору нашої національної державної гідності висновки, то ми повинні зрозуміти, що мова йде про честь держави".

*РЕПОРТАЖ: Захистити честь – це впустити інспекторів і все їм показати. Мовляв, дивіться, нам нема чого від вас приховувати. І тому частина українського політикуму оцінює приїзд експертів позитивно. Інша частина так не вважає. **Вже те, що до України їдуть з перевірками, вказує, що США, які дотепер вважалися стратегічним партнером і найбільшим другом цієї країни, тепер не довіряють її владі, яка намагається довір'я відновити.***

Аналіз наслідків чотирьох витоків інформації щодо розслідування "кольчужного скандалу"

СТУДІЯ: Минулий тиждень закінчився україно-американським обміном дипломатичними люб'язностями. Американці наполягали на відповідях на додаткові питання, українці – на тому, щоб наше питання розглядали в Організації

Об'єднаних Націй. Про які, власне, питання йдеться? Їх, на скільки мені вдалося з'ясувати, всього на всього три. Це – зміст протоколів засідання комітету з політики військово-технічної співпраці експортного контролю при президентові України, починаючи з червня 2000 року, інформація про місцезнаходження чотирьох "Кольчуг" в Китаї, інформація МЗС про список громадян Іраку, яким відмовлено в отриманні візи в 2000-2002 роках, список громадян Іраку, яким візи надано за цей період. Мені відомо, що Україна готувалась до оприлюднення своєї позиції по роботі групи експертів. Проте, я не чекав, що відповідь буде дана настільки розгорнута. Але в понеділок 13-го сталися чотири витоки інформації, які зробили такі дії Києва не тільки оптимальними, але й, на мій погляд, необхідними. Перший – це інтерв'ю польського міністра закордонних справ Владзімежа Цимошевіча австрійській газеті "Ді пресе", яке виклала радіо "Свобода".

СИНХРОН: ТИТРОВАНО: Владзімеж ЦИМОШЕВІЧ, радіо "Свобода", 11 листопада 2002 року: "... нас неприємно вразило, що після візиту американських та британських експертів до Києва дорікання так і не були зняті..."

СТУДІЯ: Друга – витік інформації, який на російських журналістів в Лондоні здійснили британці – союзники Сполучених Штатів і співавтори звіту.

СИНХРОН: ТИТРОВАНО: РІА "Новости", 11 листопада 2002 року: "... у Лондоні вважають, що українська влада не надала ... групі експертів переконливих доказів того, що передача Києвом радарів "Кольчуга" Багдаду не мала і не могла мати місце. Про це заявило у понеділок добре інформоване джерело у міністерстві оборони Великобританії... З його слів, "дане питання залишається відкритим. Влада дуже добре співробітничала з групою експертів з деяких питань, зокрема, що стосується технічних інформацій по комплексах "Кольчуга", що знаходяться в Україні...однак такий рівень співпраці "не був проявлений з інших питань, зокрема, що стосуються подій, пов'язаних з санкціонуванням президентом України Кучмою передачі "Кольчуг".

СТУДІЯ: І, нарешті, третя – витік інформації самими американцями. Інтернет-видання "Українська правда" – його, нагадаю, започаткував Георгій Гонгадзе, а зараз редагує Олена Притула – у понеділок оприлюднило таке:

СИНХРОН: ТИТРОВАНО: "Українська правда", 11 листопада 2002 року: "...Київ не поспішає з відповідями на додаткові питання США. Хоча. Можливо, саме цей крок міг би хоч би трохи збалансувати відношення з Вашингтоном, зараз дуже і дуже розлюченим на Київ... Банкова прикривається тим, що додаткові питання ... стосуються комерційної і державної таємниці. За інформацією "Української правди" найближчим часом США ... оприлюднять як сам звіт, так і "додаткові питання", щоб припинити ці спекуляції".

СТУДІЯ: В той же день, в понеділок 13-го, ця інформація отримала непряме підтвердження від американського посла Карлоса Паскуаля.

СИНХРОН: ТИТРОВАНО: "Інтерфакс-Україна", 11 листопада 2002 року: "...К. Паскуаль не відповів на питання агентства "Інтерфакс-Україна", чи володіє він інформацією щодо того, чи почала українська сторона відповідати на додаткові питання американсько-британської комісії..."

СТУДІЯ: Мені не відомо – хочу наголосити – чи дійсно Банкова реагувала саме на ці інформації. Але, без сумніву, її аналітики повинні були її враховувати, маючи, поза сумнівом, і додаткову інформацію від Міністерства закордонних справ та розвідувальних управлінь Служби безпеки та Міністерства оборони. Виникла

непроста ситуація – поляки безсумнівно і послідовно ведуть лінію в обороні України, а тому різкі слова польського міністра були тривожним сигналом. Підключення британців до витоків інформації, могло означати, що американці розширюють фронт атакуючих. А інформація “Української правди”, що найближчим часом Штати самі оприлюднять як сам звіт, так і додаткові питання, аби припинити спекуляції, прямо підказувала Києву – оприлюдни інформацію першим, інакше це зроблять інші. Причому, відсутність відповіді Паскуаля на питання – чи почала українська сторона відповідати на додаткові питання? – не прямо підтверджувала інформацію “Української правди”. Подальша інформація вам більш-менш відома. Нагадаю її вузлові моменти. У вівторок глава президентської адміністрації Віктор Медведчук, ще раз наголосивши, що Україна продемонструвала безпрецедентну відкритість у наданні вичерпної інформації експертам, почав з такого.

СИНХРОН: Віктор МЕДВЕДЧУК, Глава Адміністрації Президента: "Це було зроблено попри те, що частина інформації, що її було надано експертам, може зашкодити експортним, а значить – економічним можливостям України та навіть національній безпеці України. Ми розсекретили окрему інформацію, яка знаходиться під грифом “таємно” та “цілком таємно”, і при цьому, я хотів би нагадати, що між Україною і США і Україною і Великобританією нема угод щодо взаємного зберігання таємної інформації”.

СТУДІЯ: Оскільки експерти не наполягають, що Україна напямучу продала "Кольчуги" Іраку, а начебто зробила це через треті країни, Медведчук уточнив, що з 76-ти виготовлених установок законно продано чотири "Кольчуги" Китаю та три Ефіопії, а решта на бойовому чергуванні в Україні та Росії, що жодного факту передачі озброєння третім країнам західні експерти не встановили, а домовленостями між цими країнами унеможлиблюється продаж станцій третім країнам. Експертів, як каже Медведчук, такі відповіді не задовольнили.

СИНХРОН: Віктор МЕДВЕДЧУК, глава Адміністрації Президента, 12 листопада 2002 року: "Цей інтерес і його характер, я думаю, абсолютно є зрозумілим для всіх – місця дислокації станцій в Китаї. Я думаю, що не треба пояснювати, що ця інформація є таємною для кожної держави – дислокація військових частин і озброєння. Те, що американців і британців це цікавить – для нас є абсолютно зрозумілим, але виникає питання – причому тут Україна?"

РЕПОРТАЖ: Того ж дня цю позицію глави президентської адміністрації, якого президент Кучма призначив очолювати комісію із створення умов для роботи іноземних експертів, підтвердив і голова держкомісії з питань оборонно-промислового комплексу Володимир Горбулін, який навів і такий аргумент: на засіданнях комітету не обговорювалося питання про постачання "Кольчуг" в Ірак. Такої інформації і бути не могло. Враховуючи, що до цього комітету входить, як мінімум, 12-13 чоловік, з яких завжди присутні 10-11, то подібного роду інформацію навряд чи можна було сховати. Медведчук також заявив, що експертам не сподобалося, що Україна не розкрила технології виробництва "Кольчуг", але це є ноу-хау українських інженерів, що Україна продовжує наполягати – фрагмент запису, де начебто Кучма дозволяє колишньому керівникові “Укрспецекспорту” Малєву продати "Кольчуги" до Іраку – змонтований і ніхто цього документально не спростував. Що Малєв вів переговори з йорданським посередником про продаж "Кольчуг", але СБУ їх

зупинило, виконуючи функції контролю всіх угод на попередніх стадіях. І про це експертам також сказали на рівні Банкової і прямим контактом Служби безпеки із ЦРУ. Що Київ з висновками комісії не погоджується, вимагає спростування і, користуючись презумпцією невинуватості, не повинен доводити причетності до порушення санкцій Організації Об'єднаних Націй.

СИНХРОН: Віктор МЕДВЕДЧУК, Глава Адміністрації Президента (12 листопада 2002 року): "Ми, безумовно, готові далі співпрацювати з експертами, але, якщо при цьому будуть поважати і наші національні інтереси, і державу Україну, як суверенну державу, і зважати на те, що у нас є теж свої інтереси і є національна гідність".

СТУДІЯ: Медведчук підтвердив – Україна до співпраці із Сполученими Штатами та країнами НАТО готова, якщо вони готують безпідставні звинувачення у порушенні санкцій ООН. Наступного дня на слова Медведчука реагував речник Держдепартаменту Річард Баучер, і у відповідях між питаннями Мексики, Північної Кореї та Пакистану підтвердив: чогось нового у американців немає.

СИНХРОН: **ТИТРОВАНО:** Річард БАУЧЕР, речник держдепартаменту США, брифінг для преси, 13 листопада 2002 року: "Питання: Річард, яку позицію стосовно контрактів з Україною Ви займаєте тепер, після того, як високопоставлений представник України заявив, що вони не можуть надати Вам всю інформацію по "Кольчугам", оскільки деяка її частина є державною таємницею? Баучер: ... наша група експертів надала українській владі п'ятьох питань, які поки що залишаються без відповіді, і ми все чекаємо відповідей на ці додаткові питання... Питання: Ви сказали, що продовжуєте сподіватися. Вони сказали, що будуть відповідати на ці питання... чи сказали, ну, знаєте, як кажуть, мовляв, вибачте, ми цього не зробимо чи щось на зразок цього...? Баучер: Я не знаю точно, що вони сказали. Вони не дали повних відповідей на питання, і ми все ще чекаємо, що вони це зроблять".

СТУДІЯ: Безпрецедентну активність розгорнув міністр закордонних справ Анатолій Максимович Зленко. Його люди працювали в Організації Об'єднаних Націй під керівництвом постійного представника України при ООН Валерія Кучинського. Добилися - обговорення "кольчужного питання" в Організації Об'єднаних Націй за ініціативи України все-таки пройде. Американці трохи пішли на співпрацю – передали в ООН текст доповіді своїх експертів, заявили про готовність продовжувати дискусію. Її необхідність підтримали представники Росії та Китаю, а також Сирії та Франції. З французьким послом в Україні Філіпом де Сюрменом в понеділок зустрівся особисто Зленко. Він, нагадаю, довгий час пропрацював у цій країні.

Епіцентр [2002-12-01 19:50]

Оприлюднення звіту американо-британських експертів – все ж проміжне, але закінчення "кольчужного скандалу"

СТУДІЯ: Третя подія – це все ж проміжне, але закінчення "кольчужного скандалу". Минулого вівторка у руслі братства народів, що розмовляють англійською мовою, американський посол Карлос Паскуаль і британський посол Роберт Брінклі оприлюднили останні позиції своїх країн стосовно нього. Оприлюдненню передавала (так в оригіналі – "УС") передача у пресу звіту американо-британської групи експертів, яка перебувала в Україні 13-20 жовтня. Ось

що сказали американські і британські дипломати стосовно питань, які їх уряди вважають не виясненими.

СИНХРОН: *Карлос ПАСКУАЛЬ, посол США в Україні:* "Американо-британська група експертів так і не змогла отримати доступ до звітів по розслідуваннях, що проводились Радою національної безпеки і оборони, Службою безпеки України і Генеральною прокуратурою України в контексті обвинувачень продажу "Кольчуг". Ми отримали неповні тексти звітів. Нам також відмовили у доступі до ключових документів, зокрема, до контракту з Китайською народною республікою".

СИНХРОН: *Роберт БРІНКЛІ, посол Великобританії в Україні:* "За ці кілька днів ми побачили, що уряд Великобританії налаштований на подальше тісне співробітництво з Україною. Наприкінці минулого тижня я підписав Меморандум і про наміри з віце-прем'єром Козаченко про технічну допомогу Україні у справі боротьби з бідністю. Минулого тижня Європейський союз за підтримки Великобританії ухвалив план дій, спрямований на зміцнення стосунків з новими сусідами після розширення. НАТО ухвалило план дій, який протягом кількох років сприятиме здійсненню економічних та політичних перетворень в Україні".

СТУДІЯ: Того ж дня, коли виступали послы – 26 листопада – речник китайського зовнішньополітичного відомства Кун Цуань нарешті оприлюднив позицію своєї країни стосовно поставок "Кольчуг" до Китаю.

СИНХРОН: *Кун ЦУАНЬ, речник МЗС Китаю:* "У співробітництві з Україною, в тому числі і в військовій галузі, ми керуємося в першу чергу міжнародними конвенціями. І китайська, і українська сторони виконують відповідні міжнародні зобов'язання".

СТУДІЯ: Повертаючись до звіту американо-британської групи експертів, вже тепер офіційно оприлюдненого, хочу сказати, що він багато що прояснив. Кілька основних висновків із звіту. Перше. Як ви, напевно, пам'ятаєте, на одному із перших етапів "кольчужного скандалу" вперто говорили про начебто ефіопський слід "Кольчуг", що Ефіопія їх поставила не випадково аби потім обійти контроль і перепродати їх третій країні, що Ефіопії така технологічна техніка просто не потрібна. Причому, говорили про це не тільки у квітні цього року, коли скандал тільки починався, але і до останнього часу. Так от, у звіті констатується: уряд України надав документацію, про яку просилося, щодо продажу "Кольчуг" до Ефіопії, організував зустріч з представником компанії, яка виступала брокером ефіопського контракту. Експерти констатували, що повна та всебічна аудиторська перевірка продажу трьох "Кольчуг" підтвердила передачу їх до Ефіопії і при цьому не було виявлено якихось відхилень. У пропозиціях експертів щодо наступних кроків, також немає згадки про Ефіопію. І все це разом дає мені підстави твердити, що ефіопський слід остаточно захолов. Друге. Ви, напевно, не забули як напередодні приїзду експертів Юлія Тимошенко виступила з начебто сенсаційною інформацією, що начебто в Україну терміново перекидають "Кольчуги" з Білорусі. У звіті не обійшли і цю тему. Цитата: У повідомленні преси заявлялося, що системи "Кольчуга" з Білорусі були перевезені на околиці Любичева, де група відвідала військову частину А-33-30". Група пройшла до об'єкту і провела інспекцію усіх гаражів та приміщень, що могли б утримувати систему "Кольчуга". Жодних доказів щодо наявності "Кольчуг" на цьому об'єкті виявлено не було. Третє. Тільки зараз стає зрозуміло, наскільки сильний крок зробила Україна, коли позаминулого вівторка без оприлюднення звіту, але зі звітом у руках, але найголовніше – із своїми

аргументами виступив Віктор Медведчук. Так була зроблена упереджуючи реакція на звіт. За рахунок цього ми отримали змогу переконатись, що в оприлюдненому вже після виступу Медведчука звіті фактично нема чогось такого, чого ми в тій чи іншій мірі не знали. Четверте. Частина питань, які залишаються в американців, це питання, на які Україна фактично давала відповідь, але американці вважають, що ця відповідь недостатня. Це – документація по поставкам "Кольчуг" у Китай, це проханням експертів провести бесіду з Леонідом Деркачем та Юрієм Оршанським. А ось відсутність у звіті питань про списки підозрілих іракців – тих, хто про візи звертався і тих, кому у візі відмовили і тих, кому візу дали, швидше доводить, що наші американцям таку інформацію вже передали. Що ж до інших питань, то це ті самі – вони стосуються дислокації комплексів "Кольчуга" в Китаї, інформацію про що українське керівництво, як воно багато разів вже заявляло, розсекретувати не буде – не наша ця таємниця. П'яте. Частина питань, які залишаються незрозумілими. Чому для американців і британців, чому вони продовжують наполягати на деталях перебування у Донецьку з 17 по 21 червня 2002 року іракців під егідою спільної україно-іракської комісії з питань торгового, наукового та технологічного співробітництва. Українці ж, в свою чергу, чітко наголосили, що "Топаз" іракці не відвідували – в Донецьку ж знаходиться не тільки "Топаз". Чому американці і британці наполягають, що питання група отримувала опосередковано...(так в оригіналі – "УС") на свої питання група отримувала опосередковані відповіді або категоричну відмову, тоді як Україна заявляє, що це твердження є некоректним, оскільки протоколи зустрічей з підписами двох сторін, як це пропонувала українська сторона, не велися – від цього відмовилися саме експерти. І чому американці мовчать про такі твердження українців? Якби там не було, якби посли на прес-конференції мали сказати щось нове щодо "Кольчуг", вони б це сказали. А так, новиною стало хіба те, що американці, як мінімум, не заперечують щодо розслідування української справи комітетом номер 661 Об'єднаних Націй, який посол Паскуаль назвав кращим форумом, в рамках якого це питання можна вирішити. В сухому залишку залишається єдиний блок питань, який концентровано виклав в останньому номері тижневик "Дзеркало тижня".

СИНХРОН: ТИТРОВАНО: *"Дзеркало тижня", 30 листопада 2002 року:* "...важко позбутися, що Вашингтон грає тільки проти одного гравця, ігноруючи наявність на полі інших. На тлі безперервних обвинувачень на адресу Києва в тому, ніби він не хоче надати інформацію про поставки "Кольчуг" у Китай, мимоволі постає питання: а чому, власне, американці, якщо вже вони так зацікавлені у з'ясуванні долі чотирьох радіолокаційних станцій, самі не звернуться за роз'ясненнями до китайських товаришів? ... Нарешті, у Росії також є українські "Кольчуги". Чому ж Вашингтон не звертається по додаткову інформацію до Москви?"

СТУДІЯ: Загально ж після прес-конференції послів Паскуаля і Брінклі у мене склалося враження, що в стосунках України і західних країн намітилася тенденція до стабільності. Принаймні, у прагненні до неї співпали минулого тижня у своїх оцінках посол Сполучених Штатів в Україні і посол України у Сполучених Штатах.

СИНХРОН: ТИТРОВАНО: *Костянтин ГРИЩЕНКО, посол України у США, Радіо "Свобода", 28 листопада 2002 року:* "...Київ розраховує на пом'якшення ставлення адміністрації президента Буша... як у кожному подружньому житті, трапляються незгоди, але вони не означають розлучення..."

СИНХРОН: *ТИТРОВАНО: Карлос ПАСКУАЛЬ, посол США в Україні, Інтрефакс-Україна, 26 листопада 2002 року: "...США не прагнуть впливати на внутрішню політику України. Ми вважаємо, що президент України перебуватиме на своїй посаді до кінця свого терміну, незалежно від того, що ми говоримо, або що ми робимо, оскільки українці самі вирішують, хто повинен бути їх президентом і до якого часу".*

Етапний момент українського політичного процесу – формування парламентської більшості. Механізм її „конструювання”, який навряд чи можна вважати демократичним, в принципі, був достатньо добре відомий у політичних та журналістських колах. Для рекрутування в ряди „більшості” владою застосовувалися методи банального примусу і підкупу. До „процесу” залучалися силові структури та фіскальні органи. Це, врешті-решт, дало змогу зігнати у більшість відповідну кількість народних депутатів. А ведучому „Епіцентру”, традиційно для себе розглядаючи політичний процес у „ігрових” категоріях, ретранслювати наступний меседж. На цей раз – вустами Президента, який заявив про „принципову зміну ситуації” та „100 відсотків можливості для плідної роботи”. „Сам собою” напрошувався висновок: оскільки опозиція у такій конфігурації позбавлена реального впливу на ситуацію в країні, значить, треба розуміти, саме вона і була головною перешкодою для „плідної” роботи.

„Концентрація всіх зусиль парламентська більшість, зібрана і утримана під жорстким впливом Банкової, сформований більшістю уряд і президент, який очолює державну владу. Результатом такої концентрації має стати економічний прорив, який має підґрунтям розвиток підприємництва і залучення інвестицій”. Ось іще один меседж, який активно просувався „Епіцентром” (знову ж таки, без будь-якої аргументації), і який означав, між іншим, і те, що „образ ворога” створено. Саме опозиція та неконструктивний парламент ось уже понад вісім років заважають Президентові та його соратникам здійснити „економічний прорив”.. І тут же – за **принципом „цукрового сандвіча”** –цитати самого Президента. Все, що зроблено - сфальсифікована „більшість”у парламенті, створення псевдокоаліційного уряду – все, виявляється, має на меті, перш за все... не допустити підвищення тарифів за комунальні послуги та підвищення мінімальної пенсії і зарплати.

Перехід всіх парламентських комітетів до більшості (який потім таки не відбувся) ведучий „Епіцентру” оцінював як природний розвиток подій. Це не дивує, оскільки це було на користь конкретної політичної сили, СДПУ(о). Саме до неї мало перейти чотири посади керівників парламентських комітетів. Наступні політичні торги, щоправда, перешкодили реалізації цих планів.

Епіцентр [2002-12-08 19:30]

Минулий тиждень розставив ще деякі крапки над "і" у найбільшій за всі роки незалежності України політичній грі

СТУДІЯ: Ведучий – Вячеслав ПІХОВШЕК. Минулий тиждень розставив ще деякі крапки над "і" у найбільшій за всі роки незалежності України політичній грі. Треба визнати: відтепер ми з вами живемо у принципово новій політичній реальності. Цей випуск "Епіцентру" я (НРЗБ) розпочати словами, сказаними вчора. Ними президент України, який залишається найвпливовішим політичним діячем, підсумував результати політичного процесу, думаю, не за тиждень, а за півроку.

СИНХРОН: *Леонід КУЧМА, президент України: "Нам слід усвідомити – ситуація змінилась принципово. Утворено дієвий трикутник: президент –*

парламентська більшість – коаліційний уряд. Нарешті, є всі політичні умови для реальних динамічних економічних та соціальних перетворень. Усе! Тепер нема на кого скаржитися. Ми сконцентрували 100 відсотків можливості для плідної роботи на сто відсотків відповідальності за її результат".

СТУДІЯ: Вячеслав ПІХОВШЕК. Таким чином, Леонід Кучма констатував: в принципі, все зараз починається. Концентрація всіх зусиль парламентська більшість, зібрана і утримана під жорстким впливом Банкової, сформований більшістю уряд і президент, який очолює державну владу. Результатом такої концентрації має стати економічний прорив, який має підтримувати розвиток підприємництва і залучення інвестицій. Для чого все це робиться – Кучма окреслював минулого тижня двічі: у виступах на День самоврядування і на спільному засіданні Кабінету Міністрів та лідерів більшості. Двічі, я думаю, для того, щоб ніхто з уряду і більшості не мав ілюзій, за що він буде отримувати в голову у випадку невиконання президентських побажань.

СИНХРОН: Леонід КУЧМА, президент України: "Я маю на увазі недопустимість підвищення тарифів на комунальні послуги. Якщо вони і можуть змінюватись, то тільки в бік зменшення. Це ж саме стосується можливого підвищення цін на ліки, про яке сьогодні дуже багато розмов. Моя позиція однозначна: допустити цього ні в якому разі не можна".

СИНХРОН: Леонід КУЧМА, президент України: "Необхідно різко, щонайменше удвічі, збільшити мінімальну пенсію і мінімальну зарплату, реформувати пенсійну та систему охорони здоров'я. Це основні вимоги, які перед урядом та парламентською більшістю ставить президент".

СТУДІЯ: Вячеслав ПІХОВШЕК. Цим словам передувала остання гра, гра з більшістю і в середовищі більшості. Мова йшла про останні, що не контролювала більшість, і відповідно, не контролювала Банкова – парламентські комітети. Чому їх потрібно взяти під контроль – також президент роз'яснив, причому так, щоб зрозуміли всі. Більшість сформувала коаліційний уряд, через який вона реалізовуватиме свою політику, і за який вона несе повну відповідальність. Уряд є виразником волі більшості та її консолідатором. Проводячи політику більшості, він її, по суті, цементує. Але більшість повинна взяти на себе повну відповідальність за роботу парламенту, в тому числі і за комітети. Для чого? Для того, щоб кожен дію уряду реально забезпечувати законодавством. Таким чином, Кучма вбив одразу двох зайців: ніхто із уряду вже не може нарікати на те, що його дії не підтримує парламент, – іди до своєї більшості і домовляйся! І відповідно, ніхто із більшості не може нарікати на якісь "не ті" дії уряду, – дискутуйте перед тим, як приймати, і приймайте, після того, як додискутувалося. Про останній раунд **війни** за контроль над парламентом.

РЕПОРТАЖ: Автор: Наталка ФІЦІЧ. Хоча увесь тиждень парламент працював у комітетах та фракціях, "більшовики" часу не гаяли. Вони явно вирішили не відкладати на наступний рік стратегічно важливі для них організаційні справи. Підготовка до супердня 12 грудня, коли "дев'ятка" збирається перерозподілити комітети та повернутися до переобрання Голови Нацбанку, пішла повним ходом. Вже під кінець тижня з'явилася інформація, що більшість узгодила остаточний варіант поділу парламентських комітетів. За нею найбільше посад голів комітетів, по чотири, отримали "промисловці з підприємцями" та "трудовики", соціал-демократи (об'єднані), "Регіони України" а також

позафракційні. По два комітети – "Народний вибір" та НДП, та по одному – "аграрники", "Демініціативи" та "народовладдя". Комісія з приватизації дісталася фракції "Європейський вибір". Головна колізія минулого тижня – коли "Демініціативи" та "Народний вибір" ніяк не могли поділити бюджетний комітет, через що Постанова про перерозподіл комітетів так і не була проголосована, вирішилася на користь фракції "Народний вибір". Кому віддати це один комітет, – з Нацбезпеки та оборони, більшість остаточно ще не визначилася. (...)

Порівняння українського політичного процесу з війною – війною без правил, де перемогою дістається все – це, як ми вже наголошували, ще одна спроба легітимації тотального зосередження всіх владних ресурсів у одних руках за допомогою ревізії народного волевиявлення на парламентських виборах. Зневага до демократичних процедур, за версією Піховшека, є природним результатом „військового” підходу. „Війна все спише”, „переможців не судять” – і які ще там „закони військового часу” хотіли б ввести в політичну практику нинішні „переможці”? Саме з цією метою Вячеслав начебто цілком необов’язково та абстрактно застосовує військову термінологію.

Епіцентр, 1+1, 8.12.2002

СТУДІЯ: Вячеслав ПІХОВШЕК. Давайте проаналізуємо, що означає, що більшість ще й контролюватиме парламентські комітети. Перше питання – наскільки є прийнятною і типовою така ситуація, коли більшість ще і контролює парламентські комітети? В Україні є дві точки зору з цього питання. Перше – опозиція має контролювати принаймні деякі парламентські комітети, аби здійснювати контроль за владою. Друга – більшість відповідає за всю роботу парламенту повністю, включно з комітетами. У світі немає однозначної думки, яка з цих моделей краща. В Конгресі Сполучених Штатів та в парламенті Австралії представники більшості очолюють всі парламентські комітети, в Німеччині представники парламентської коаліції очолюють більшість комітетів, у Шведському парламенті головою комітету обов’язково є представник більшості, а представник меншості обов’язково є його першим заступником. Наскільки світова практика у цьому випадку прийнятна для України? Як на мене, це децю риторичне питання. Не тільки тому, що можливості контролю наших опозиціонерів над нашою владою у нас – річ, більш ніж умовна, і не для цього вони, як правило, хочуть комітетами керувати. А тому, що чи не здається вам, що у більшості парламентів світу більшість і меншість не практикують таку модель поведінки, як у нас? Наприклад, якщо не виходить у парламенті, то має вийти обов’язково на вулиці. І чи не тому політика в Україні давно, як мені здається, перетворилася у війну між владою і опозицією, хіба що, слава Богу, без стрілянини бойовими? Війну, де обидві сторони засобів не вибирають і воюють адекватно сьгоднішнім своїм можливостям. Війну, у якій, звичайно, завжди є місце подвигу, але від цього місця більшості з нас хочеться знаходитися подалі. Влада запропонувала опозиції, принаймні її частині, увійти в коаліцію, і тоді переможців було б декілька. Можливо, і країна навіть...”

А ось ще фрагмент – на цей раз з періоду зимового політичного „міжсезоння”(„Епіцентр”, 26 січня 2003 року)

„Мені особисто, коли кажуть, – мертвий сезон, – згадується фільм з аналогічною назвою режисера Сави Куліша про двобій радянської і британської спецслужб у містечку Портені поблизу англійського міста Солсбері. Там

знаходився центр по вивченню мікробіологічних методів ведення війни, де розроблялася нова хімічна зброя. Смісл такої назви фільму очевидний: в той час, як всім здається, що нічого не відбувається, коли на вулиці мертвий сезон, саме якраз і розгортаються справжні бойові дії. **Це не гаряча війна, а її холодний варіант. Але саме у "холодній війні" часто вирішується, хто саме виграє у війні гарячій.** Мертвий сезон в українській політиці тільки на перший погляд є періодом без видимих подій. Насправді ж – це сезон невидимих для широкого загалу дій, що втім не означає їх незначущості”.

Започатковане Піховшеком застосування „мілітарної” риторики може видатися незначущою „фігурою речі” лише для стороннього спостерігача. Педальовання і вперте повторювання теми „війни”, тим більше тиражоване пізніше у новій, чисто пропагандистській програмі каналу „1+1” – „Проте” з Дмитром Джангіровим та Дмитром Корчинським може переслідувати кілька цілей. Більш універсальна – наприклад, **„нагнітання негативних очікувань”** - зручно для маніпуляторів корелює із зростанням загальносвітової напруженості. **„Створення загрози”** дає можливість відволікти суспільну увагу від внутрішніх соціально-економічних проблем, та політичних інтриг владного режиму.

А може бути і цілком конкретна мета. Наприклад, адаптація громадської думки до проявів більш жорсткої боротьби з опозицією..

Останнім часом спецоперації „Епіцентру” все тісніше зосереджуються на майбутніх президентських перегонах. „Об’єднаний соціал-демократизм” Піховшека, який він і так ніколи особливо не вмів приховати, з наближенням до „часу X” просто таки стає видно „неозброєним оком”.

Прикладів чимало. Ось сюжет у програмі від 8 грудня 2002 року щодо підписання угоди між більшістю та урядом Януковича. Сюжет дав можливість Піховшеку спробувати, хоч і обережно, „спрацювати” проти спікера Володимира Литвина, якого деякі експерти вважають можливим конкурентом Віктора Медведчука за місце головного кандидата в президенти від влади.

„Епіцентр”, 1+1, 8-12-2002

СТУДІЯ: Вячеслав ПІХОВШЕК. ...Володимир Михайлович бажав зберегти собі якесь, виходячи з його інтересів, якомога ширше поле для гри. Тому і виступав таким себе посередником між владою і опозицією. Цим, власне, і пояснюється те, що він був проти перерозподілу комітетів, лякаючи всіх небезпекою дестабілізації роботи парламенту. Литвин підписав угоду більшості і уряду, м’яко кажучи, трохи нервово і в останню хвилину. Бо тут вже час працював проти нього, але бажання пограти на двох дошках вже могло сприйматися не як бажання як посидіти на всіх можливих стільцях, причому не так в ролі спікера парламенту і не в ролі головного інтегратора більшості і опозиції. Повторюся, оскільки йде реальна війна за владу в Україні, якщо називати речі своїми іменами, така його поведінка викликала враження, що Литвин є не так своїм серед чужих, як чужим серед своїх. Крім того, про яку власне дестабілізацію йдеться і яку ми вже не пережили? Що опозиція блокуватиме трибуну? Є десять технологічних способів деблокування. Що опозиція саботувати засідання? Я думаю, президент, зрештою, коли-небудь створить нові робочі місця, спеціалізовані для персональної доставки депутатів від більшості до робочої кнопки. Тут виникає інша проблема – дестабілізується власне не робота парламенту, а нинішня діяльність самого спікера. Принаймні, так як вона була

до сьогоднішнього дня. Який постійно обіцяв, що з опозицією вдасться знайти спільну мову, не дивлячись на те, що сам вже мав змогу переконатися у так званій надійності своїх партнерів. Але я думаю, що Литвину доведеться опанувати нову роль – ефективного в переговорах між більшістю і її урядом, і так він зможе відновити свій вплив. А зможе притягувати до голосування опозицію – йому за це тільки подякують, хоч на таке особливих сподівань нема.

”

Ця ж тема, до речі, отримала свій розвиток і в одному з перших випусків нового телевізійного „бойового листка” – програми „Проте”, що, до певної міри, знову демонструє все ту ж таки „єдність інтерпретацій”, продиктованих з одного „джерела”. На цей раз, у новому форматі, все було значно жорсткіше:

Студія «1+1», програма „Проте” Дмитро Джангіров, за 21.01.03:

Один видатний французький філософ якось сказав: “вищі посади – це п’єдестали, які не підносять, а навпаки, принижують людей сірих і посередніх”.

Коли Володимир Литвин став Головою Верховної Ради, він на radoцax заявив: “Відтепер я вже не сірий кардинал, а публічний політик”. Ми цінуємо Вашу скромність, Володимире Михайловичу, Ви ж у нас і перше, і друге, в сенсі, і сірий, і публічний.

Проте, Володимир Литвин заявляє, що зараз у нього ніяких проблем немає і до осені все відбуватиметься у штатному режимі. Ну, якщо перманентний мордобій і блокування законотворчої роботи – це штатний режим, то у пана Володимира дійсно, проблем немає. Бо якщо стабільна більшість є, хоч пропрезидентська, хоч опозиційна, то спікер потрібен лише для того, щоб надавати депутатам слово та ставити питання на голосування.

Проте, якщо більшість, як зараз, ситуативна і її склад змінюється від голосування до голосування, то тут спікер стає ключовою фігурою. Коли треба – сіреньким кардиналом, коли треба – публічним політиканом. Тож не запитуйте, хто доклав найбільших зусиль для розвалу парламентської більшості. Очевидно, що потрудився той, хто отримав найбільший зиск від виводу ситуації на нинішній “штатний” режим.

Але, закритившись на своїй посаді, наш мудрий спікер с ходу, плекає сміливість та райдужні плани. Так, прогножуючи ситуацію на 2003 рік, Володимир Литвин упевнено передбачає, що передвиборча кампанія відкрито розпочнеться вже восени цього року. Мабуть, приміряє до себе омріяний хрест дострокових президентських перегонів. Щоправда, сірий диригент непрацездатного парламенту – це дуже незручна стартова площадка для наступного кар’єрного злету.

Проте, як сказав інший французький філософ, “сірість і посередність – найбільш родюче середовище для необгрунтованих амбіцій.”

Відтепер автор „Епіцентру” через призму майбутніх президентських виборів розглядає буквально всі питання. Наприклад, ось в програмі від 19 січня 2003 року розглядається проблема підвищення мінімальної заробітної плати. В трактовці Піховшека воно вигідне декому з учасників майбутніх перегонів. А от для „Нашої України”, якій Піховшек не забув принагідно „наклеїти ярлик” – „псевдоопозиціонерам”, мовляв, це підвищення не вигідне.

Нехитра мета досягнута. „НУ” оголошується головним противником підвищення зарплати. Дарма, що тексти сюжетів і студійних монологів грішать очевидною некогерентністю. В одній програмі поєднуються дві суперечливих тези – про

єднання „донецьких” парламентарів з „нашоукраїнцями” і, тут же, про те, що „нашоукраїнці” перешкоджають уряду Януковича прийняти популярні рішення про підвищення тієї ж мінімальної зарплати. Так само „логічно” поєднуються повідомлення про пропозицію об’єданого есдека Нестора Шуфрича про ще більше підвищення розміру зарплати - та сумніви керівника фракції СДПУ(о)Леоніда Кравчука стосовно того, де саме візьмуться кошти на це підвищення. Але такими дрібницями, як логіка, автори і виконавці маніпулятивних комбінацій, здається, не переймаються. А, можливо, це прихований саботаж інформаційної політики партії „красивих соціал-демократок та брудних політтехнологій”?!
Епіцентр [2003-01-19 19:30]

РЕПОРТАЖ:(...)перегляд бюджету у зв'язку з підвищенням мінімальної заробітної плати – це крок до популярності, це дає можливість майбутньому кандидату в президенти показати виборцям, кому вони мають завдячувати новим рівнем своїх прибутків і - спосіб відтягувати фінансові потоки від сфер, якими зазвичай опікуються конкуренти. Соціал-демократи і БЮТ спільні у бажанні зменшити казну силовиків і податківців. За проектом есдека Шуфрича, мінімалка, яка з 1 січня повинна скласти 185 гривень, вже у другому півріччі повинна становити 237 гривень, а зарплата працівників бюджетної сфери повинна зрости до 300-400.(...)

РЕПОРТАЖ: "Донеччанам" обидва законопроекти відверто не сподобалися.

СИНХРОН: Валерій КОНОВАЛЮК, фракція "Регіони України": "У кожного распорядителя бюджетных средств по минимуму определены источники расходов для обеспечения жизнедеятельности государства. И так просто, знаете, росчерком пера, говорит о том, что снять там сто миллионов или триста, направит туда – так нельзя, потому что бюджет сбалансированный".

РЕПОРТАЖ: Найбільш поміркований проект видозмінення мінімальної зарплати виробив уряд. Ще у вівторок міністр праці, також есдек, Михайло Папієв не хотів називати джерел, з яких з'являться гроші на підняття мінімальної зарплати до 185 гривень.

СИНХРОН: Михайло ПАПІЄВ, міністр праці та соціальної політики України: "Я сьогодні підтримую реальності життя, реальності нашого бюджету. Давайте ми якось не будемо відходити від якихось популістських речей, а сьогодні чітко і ясно людям підвищимо соціальні гарантії, підвищимо заробітні плати з реальних можливостей бюджету".

РЕПОРТАЖ:... Узгодження – справа бюджетного комітету. Останній – в руках псевдо-опозиційної "Нашої України", якій зайва соціальна популярність конкурентів може в майбутньому лише зашкодити. Можливо тому бюджетникам двох днів до голосування виявилось замало, щоб вивчити всі пропозиції. Тож робота виявилася марною. Питання збільшення зарплати переноситься на наступну сесію. Після цих подій ті, хто говорив про зміцнення альянсу між Януковичем і опозицією, отримали чергове підтвердження своїх слів. Посилення зв'язків колись антагоністів проявилось голосуванням четверга, де опозиціонери забули про блокаду всього того, що колись так ґрунтовно блокувалося.

(...)СТУДІЯ: Одна із тем парламентської дискусії – розмір мінімальної зарплати – звичайно, виходить за межі внутрішніх конфліктів влади і опозиції. Від розміру мінімальної зарплати, зрештою, і на державних і у приватних підприємствах обраховується розмір зарплати реальної. Якщо коротко – при

збільшенні мінімальної зарплати до 185 гривень, реальна зарплата підніметься приблизно відсотків на 15-ть. А якщо мінімалка складе 237 гривень, то реальна зарплата підніметься відсотків на 40-к. Історія як в Україні підвищували мінімальну зарплату взагалі претендує на класичність того, що Леонід Кучма у новорічному зверненні назвав вічним перекиданням українського політичного м'ячика – коли всі щось роблять і ніхто ні за що не відповідає. Підняття мінімалки розпочалося двома заявами самого Кучми: 7 грудня минулого року в Маріїнському палаці, коли більшість та уряд підписували політичну угоду про співпрацю, і новорічним зверненням. Для цього, власне, може і не дуже демократичними методами формувалася більшість, яка тепер відповідальна за уряд. Ідея була в тому, щоб більшість та її уряд спільно шукали і спільно знаходили джерела підвищення зарплати. Парламент мінімальну зарплату формально підвищив – на папері, окремим законом. Потім було парламентське протистояння, яке, як ви пам'ятаєте, тривало практично до Нового року. Під завісу року старого Рада, тобто спільна більшість і опозиція, таки прийняли бюджет, але в ньому ніякого підвищення зарплати не передбачили. На що тут був розрахунок? Як виглядає, на те, що Кучма не підпише нереальний бюджет і тоді б виходило, що парламент свою роботу зробив, працездатність продемонстрував, але Кучма бюджет не підписав – вся вина на ньому. Кучма "м'ячика перекидати" не став, бюджет підписав, але повернув на доопрацювання в парламент. Це було несподівано, в тому числі і для тих – я знаю, принаймні, одного такого - хто сам голосував за бюджет, а потім вмовляв президента його не підписувати. В чому був інтерес президента? Не бути крайнім, щоб не виходило, як завжди – парламент гарний, президент – поганий. Що було далі, ви знаєте із сюжету Станіслава Ясинського. До сказаного ним варто лише додати пояснення, чому так і не проголосували жоден із законопроектів, у тому числі і внесений депутатом від "есдеків" Нестором Шуфричем. Його законопроект був зареєстрований першим. Я розмовляв з цього приводу з самим Шуфричем. Якщо коротко – розгляд законопроектів затягнули. У вівторок засідання бюджетного комітету так і не відбулося, а у середу питання по процедурі так і не розглянули в залі, у четвер – не змогли проголосувати. Створили робочу групу, в яку уряд відправив Азарова, Папієва, Максюту. Верховна Рада мала направити представників фракцій, бюджетного комітету, мали увійти до неї і автори поправок до бюджету. Перший раз засідали у четвер. Там роздали доручення, а у п'ятницю голова бюджетного комітету Петро Порошенко сказав, що, оскільки спікер Литвин не підписав розпорядження про створення робочої групи, то бюджетний комітет працюватиме самостійно. Таким чином, робоча група не працює, а питання про збільшення мінімалки перенеслося на наступну сесію. Які можуть бути мотиви таких дій Петра Порошенка? Одну із версій ви чули із сюжету Ясинського. Оскільки Порошенко – представник альтернативної до уряду політичної сили, то найбільш очевидний мотив – не дати уряду Януковича виплачувати людям більше грошей і таким чином не допустити зростання популярності влади напередодні виборів. Але яким би не був справжній мотив, ясно, що з кожним днем, тим більше з кожним місяцем, обсяг грошей, які треба виплачувати протягом цього року – реальних грошей – він зменшується. Тобто кожному, чим пізніше будуть прийняті поправки до бюджету, які підвищать мінімальну зарплату, дістанеться менше грошей. Можливо, я помиляюся? Петро Олексійович (Порошенко) може легко мене поправити. Наприклад, різко прискорити

процес ухвалення усіх поправок, аби люди отримали суттєве підвищення по грошам, знову таки, наприклад, вже з березня місяця. Якщо ж цей процес затягнеться, це означатиме тільки одне – він такого підвищення не хоче.

Прогностична частина програми „Епіцентр” від 19.01.2003 року, де автори намагаються передбачити розвиток політичних подій, знову „в усій красі” демонструє їх політичну орієнтацію і необ’єктивність. Порада „владі” стосовно того, що їй треба „демонструвати(зверніть увагу - саме демонструвати!) зусилля” по вирішенню соціальних питань та концентрувати „всю енергію” на політичній реформі. Оскільки суть так званої „політичної реформи по-президентськи” була зрозумілою з самого початку, так само зрозуміла справжня мета цієї „демонстрації” – своєрідної операції прикриття, яка має замаскувати чергове „диво самозбереження” існуючої влади.

Є прогнози і для опозиції, чию діяльність Піховшек означає терміном, явно більше придатним для його власної діяльності – „СПЕЦОПЕРАЦІЇ” (прийом „підміна понять”). А також, чергове „наклеювання ярликів”, спроба використати негативне забарвлення цього терміну, для переносу негативу на конкретні політичні групи. Цій же меті служить і використання „принижувальних” визначень в описанні гіпотетичних дій опозиції, які мають підкреслити агресію та загрозу стабільності. „Роздмухування старих і нових конфліктів”, ”атаки на владу”, ”переговори”(чомусь обов’язково „сепаратні”), ”ініціювання міні - політскандалів”.

Акцентується увага на тому, що вдала соціальна політика влади невігідна для опозиції, глядач підводиться до висновку, що в діях опозиції є загроза для успіху цієї соціальної політики. У чому саме реально полягатимуть майбутні зрушення у соціальній політиці пересічному глядачеві з тексту програми дізнатися не вдасться, але акцент автора саме на „соціалці” визначений наперед його політичним замовником(нагадаємо, що міністром соціальної політики в уряді Януковича став об’єднаний соціал-демократ Михайло Папієв). А на завершення, невідомо вже у який раз – висловлено сумнів (без аргументів)у здатності опозиції висунути єдиного кандидата на президентські вибори.

Епіцентр,19.01.2003

Можливо, найбільш ефективна майбутня поведінка влади – це демонстрування зусиль по вирішенню соціальних питань і концентрація всієї енергії на політичній реформі. Тут якраз Володимир Литвин минулого тижня висловив спільну позицію всієї влади, сказавши, що внесення змін до Конституції має бути разовою акцією і ці зміни мають мати комплексний характер - бути комплексними документами. Зрозуміло, чому він так сказав – на комплексному документі і на разовій акції владі легше сконцентруватися. Опозиція. Її найбільш ефективна майбутня поведінка – звичайно, полатати гру влади, що, власне, вона і намагається зробити. Зараз опозиція проводить як мінімум п’ять спецоперацій. Перша – створення нових і роздмухування старих конфліктів між провладними політиками та безпосередньо у їх оточенні. Друга – атаки на владу з приводу законності існування тих чи інших структур. Третя – ініціювання сепаратних переговорів між собою і різними представниками влади, що могло б бути ефективним, якби такі спроби своєчасно не блокувалися президентом. Четверта – дискредитація всієї влади шляхом публікування плівок Мельниченка із нав’язуванням ідеї правдивості цих текстів. П’ята – характерна для маленьких фракцій – ініціювання таких собі міні-

політскандалів. Чим менша фракція, тим більше у неї в цьому потреби. Мені здається, що саме в цьому смисл заяв Юлії Тимошенко, що очолювана нею фракція буде піднімати питання про нелегітимне керівництво Національного банку. У чому вразливість обох тактик влади і опозиції? Влади – у тому, що її соціальна політика може не вдатися. Опозиції – якраз в тому, що ця політика буде вдалою, в той час, як ближче до президентських виборів, їй самій буде все важче знаходити спільну мову, тим більше – у питанні висунення єдиного кандидата від неї на президентських виборах.

Не оминув своєю увагою „Епіцентр” і ситуацію із введенням проти України санкцій міжнародною робочою групою по боротьбі з відмиванням грошей при Організації економічного співробітництва та розвитку (Financial Action Task Force on Money Laundering, FATF). Очевидно, для програми, що претендує на статус аналітичної, цілком логічним було б проаналізувати історію проблеми.

Існування величезного „тіньового” сектора в українській економіці не є жодною таємницею для будь-кого із українських громадян. І його існування є прямим результатом соціально-економічної та політичної практики нинішнього політичного режиму, точно так само, як „тіньові” надприбутки склали основу багатств переважної більшості нинішніх українських олігархів. У „чорному списку” FATF Україна перебуває давненько, поділяючи цю сумнівну „честь” з Росією (яку якраз із того ж таки 15 грудня 2002 року виключили із списку „підозрілих” країн) та іншими „великими” державами на зразок Островів Кука, Науру, М’янмою, Сан-Вінсентом і Гренадінами.

Від аналітичної програми можна було б чекати викладення суті претензій міжнародних структур до українського законодавства. Або, наприклад, детального розгляду того, чим саме викликані побоювання опозиції (а саме вони зіграли ключову роль у неголосуванні опозиційних депутатів за зміни у законодавстві, що мали бути внесені згідно рекомендаціям FATF), чи не маскує задекларована нинішнім режимом метушлива готовність боротися з відмиванням грошей намірів використати суворість новоприйнятих законів для боротьби з опозиційними силами. Та і у цьому випадку, як і в багатьох інших, Піховшеку насправді було потрібно лише емоційно звинуватити опозиційні фракції у тому, що вони вчасно не проголосували за відповідні законопроекти і це стало головною (на думку Піховшека) причиною введення проти України санкцій FATF. Звісно, якщо не розцінювати (цю версію в „Епіцентрі” теж озвучили) санкції як засіб політичного тиску США на українську владу.

Епіцентр, 26.01.

СТУДІЯ: Вячеслав ПІХОВШЕК: Я все ж таки думаю, що нам ні в якому випадку не слід забувати, що стало безпосередньою причиною жорстких дій країн Заходу стосовно України, оскільки забувши, ми не тільки не витягнемо історичні уроки, – а, не витягнувши, їх ми просто приречені їх повторити. Парламентському протистоянню передувало безпрецедентне ігнорування парламентською опозицією наслідків для країни санкцій FATF. ЦЕ БУЛА ПОСЛІДОВНА ПОЗИЦІЯ. Щоб не бути голослівним, нагадаю її основні етапи. Депутат від партії "Реформи і Порядок" Віктор Пинзеник 5 червня минулого року заявляв, що насправді українська влада прагне не скільки виконати рекомендації FATF, стільки хоче посадити всіх "на гачок", увести тотальний контроль. 25 вересня минулого року фракція "Наша Україна" прийняла публічно оголошене в пресі рішення НЕ

ПІДТРИМУВАТИ УРЯДОВІ ЗАКОНОПРОЕКТИ НА ВИКОНАННЯ РЕКОМЕНДАЦІЙ FATF. 19 грудня минулого року сам лідер цього блоку Віктор Ющенко заявив, що його політструктура НЕ БУДЕ ПІДТРИМУВАТИ ЗАКОНИ ПРО БОРТЬБУ З ВІДМИВАННЯМ ГРОШЕЙ. І того ж дня парламентар від партії "Реформи і порядок" Сергій Терьохін публічно передбачив: FATF у жодному разі не запровадить проти України санкцій. А ще було блокування парламенту. За декілька днів після цієї заяви Терьохіна санкції стали доконаним фактом.

(...)Це нашоє на думку, – а чи за рішенням FATF не стоїть "кольчужний скандал" і, як наслідок, – похолодання українсько-американських взаємин? Принаймні політологи вважають, що випадок FATF є методом політичного тиску на українську владу. Це акція дуже жорсткого піару проти України, – заявив політолог Анатолій Гуцал. Мотиви FATF не політичні, і Америка за ними не стоїть, – переконує Посол США в Україні Карлос Паскуаль. Застерегти Україну, – сказав він, – члени організації постановили одногосно. До того ж, Штати самі нетерпляче чекають на остаточне рішення FATF.

Виконуючи роль транслятора меседжів пропрезидентських сил, Піховшек „вкидає” думку про те, що несприйняття Кучми Сполученими Штатами штовхає його до Росії:

СТУДІЯ: Якщо, все ж, FATF свою чорну мітку не забере, про ЄС і Світову організацію торгівлі Україні можна буде забути. Натомість згадати про ЄвразЕС, СНД, Союз Росії і Білорусі. Тим паче, що Росія в особі її Посла Віктора Черномірдіна, вже назвала санкції FATF "нахабством" і заявила, що всіляко захищатиме Україну і ніколи від неї не відвернеться. Тут важко відмовитись від націоналістично-параноїдальної ідеї: а раптом, санкції FATF – це частина плану, згідно з яким Україна – шмат пирога, який США і компанія віддали Росії?!

А ось і чергова спроба (**прийом повторення**) ідентифікувати Україну і режим Кучми:

СТУДІЯ: Що є найбільш важливим у дискусії про майбутнє Європи? Передусім те, що західноєвропейські політики, дискутуючи про це, не роблять так, як американці, - не розділяють владу і український народ. Про що це говорить? Тільки про те, що їх цікавить дійсно тільки те, якою за певний час буде Європа, і українське питання тут є одним з багатьох. Іде дискусія – це головне, що ми повинні розуміти. Це, однак, не означає, що така дискусія не повинна нас турбувати. В принципі, в Україні такий поворот подій передбачали давно. Нагадаю, 18 грудня у Тбілісі президент Кучма говорив, що вважає неприйнятною ситуацію, коли одна Європа відчужує іншу Європу, що українців непокоїть спроба поділити європейців на справжніх і на європейців другосортних, і що сьогоднішні спроби обмежити розширення Євросоюзу фактично закривають перспективу цивілізованого розвитку для націй, які були абсолютно не за своєї вини відірвані від загального європейського дому.

Показна турбота про те, щоб Україна не потрапила в ряд „другосортних європейців”, поєднується з повним ігноруванням **справжніх причин різниці**, яка існує між Україною в її сучасному стані, та, скажімо, державами Балтії чи Польщею і Чехією, у яких проблем із приєднанням до Європи „першосортної”, як відомо, значно менше. Аналіз цих причин мав би привести до надто неприємних для української влади висновків, а це, звичайно, у плани авторів „Епіцентру” ніяк не входило.

На загал, як бачимо, статус „авторської програми” , з одного боку, начебто зручний для реалізації маніпулятивних схем, оскільки завжди є можливість послатися на „власну точку зору”, „суб’єктивний погляд”. Та постає питання – чи є у українських глядачів можливість отримати іншу точку зору, відмінну від суцього авторської думки В’ячеслава Піховшека? Відповідь в українських реаліях зрозуміла.

До того ж – і це набагато важливіше – авторський погляд теж має спиратися на достовірність і повноту викладення фактів, а інформаційні сюжети – якими в нашому випадку „підкріплюються” авторські розвідки наших штатних „спецведучих”, насправді мають бути уособленням саме інформаційних, а не „публіцистичних” стандартів.

Втім, виправдання на кшталт „авторської суб’єктивності” потрібні авторам подібних програм тільки для безпосереднього спілкування з експертною аудиторією. Для свого ж глядача вони прагнуть утвердитись в статусі єдиного, чи одного з небагатьох, „перевічених” джерел об’єктивного інформування. А відсутність альтернативних джерел інформації (і в першу чергу-телевізійних), забезпечена зусиллями української влади в українському медіапросторі, сприяє цьому.

Тим більше, що завдань для кваліфікованих фахівців маніпулятивних спецоперацій у досліджуваній нами період не бракувало.

Ось головні меседжі, які вкидалися в інформаційний простір та в свідомість електорату восени 2002-го року - взимку 2003-го у програмі „Епіцентр”:

- вже згадуваний нами посил про те, що „влада сильна, як ніколи”. Що реалізований нинішнім владним режимом „курс реформ” є єдино можливим і „іншого не дано”;

- що діяльність опозиції – в тому числі, її підтримка американських вимог з приводу недоведення Україною відсутності факту продажу „Кольчуг” в Ірак - створює загрозу державній цілісності України, погіршує міжнародний імідж України;

- що опозиція аморальна та корумпована; вона ніколи не зможе об’єднатися та висунути єдиного кандидата на президентські вибори;

-що йде „війна всіх проти всіх” – а на війні як на війні, всі засоби можливі. Все виправдовує мета: не допустити до влади неконструктивну, загрожуючу державній цілісності та стабільності, готовій продатися з потрохами Заходу та Америці опозиції. Остання, до того ж, у разі здобуття влади ще й запустить механізм перерозподілу власності, що знову поверне країну у часи тотальної криміналізації...

-що санкціями ФАТФ Україна „зобов’язана” виключно незгодам у парламенті, джерело яких, само собою, в його „опозиційній частині”. Адже, мовляв, та перш за все переймається боротьбою за владу;

-що США своєю політикою несприйняття нинішнього режиму Леоніда Кучми штовхають Україну в обійми Росії, ставлячи під питання незалежність, перш за все економічну, останньої;

- що акції журналістського опору політичній цензурі виключно маскують меркантильний інтерес працівників ЗМІ, які прагнуть „вигідно продатися” ”опозиційному медіа-холдингу” (якого, до речі, не існувало на час початку журналістського антицензурного „бунту”, і не існує досі).

Резюме.

Підводячи підсумки нашого дослідження, ще раз наголосимо, що сьогодні мас-медіа в Україні є заручниками впливу усіх політичних сил, і зокрема провладних. В державі обмаль демократичних механізмів для захисту від прямого політичного тиску на мас-медіа з боку різних сил та відсутні перепони для використання мас-медіа крупними політичними силами на свою користь тих мас-медіа, які є у власності членів цих політичних сил. Частина комерційних українських телеканалів сьогодні обслуговують крупні політичні сили і фінансуються тими, кого в Україні називають олігархами.

Медіа-бізнес в країні в більшості випадків не є прибутковим, а реклама не покриває усіх витрат на виготовлення наявної телепродукції, не кажучи вже про створення нових телепродуктів. Так званий прибуток монополістів медіа-ринку (1+1 та Інтер) отримується за рахунок того, що сплачувана вартість за користування телеінфраструктурою (контрольованою державою через Нацраду з питань радіо та телебачення) не є стовідсотковою. Єдина можливість для деяких телеканалів утриматися на ринку пов'язана з тим, щоб прямо і відкрито ставати проектами політичного впливу тих чи інших політичних сил.

Три найбільші загальнонаціональні телеканали не є незалежними: телеканал УТ-1 є повністю державним і контролюється адміністрацією Президента та деякими іншими політико-фінансовими угруповуваннями, телеканал Інтер є проектом політичного впливу однієї з частин „володарів” та менеджерів СДПУ(о), телеканал “1+1” контролюється іншим крилом СДПУ(о). Телеканал ICTV куплений і фінансується одним із крупних українських олігархів, теж близьких до Президента.

Тобто медіа-політика в країні є дуже несправедливою, використання медіа різними політичними силами є нерівним.

Олігархам та чиновникам невигідний прибутковий медіа-бізнес, бо, по-перше, вони заробляють в інших секторах ринку, де отримують надприбуток, а по-друге, цей надприбуток вони отримують за рахунок штучних монополій, куди куплені ними чиновники допомагають не пускати нових гравців на ринку. Така ситуація змушує олігархів і чиновників захищати систему олігополій, зокрема шляхом формування громадської думки через підвладні їм медіа. Для олігарха чи чиновника збитковість підвладних їм медіа є умовою керованості цими медіа: редактор чи журналісти у збиткових медіа більш слухняні. Для самих медіа перетворення на проекти політичного впливу є єдиною можливістю, щоб якось вижити на ринку. Значною мірою це стосується телебачення. Політичне протистояння, що активізувалося в зв'язку з “касєтним скандалом” і досягло апогею під час виборів-2002, значно вплинуло на ситуацію на ринку мас-медіа взагалі, і на телебаченні зокрема.

Українські телеканали знаходяться на специфічному ринку: вони заробляють гроші як проекти політичного впливу — на фінансуванні з боку спонсорів (партійно-корпоративних груп або олігархів). Допоки телеканали на будуть заробляти гроші на споживачах, вони не будуть зацікавлені у достовірності інформації. Ми маємо розрізняти — телеканали споживацькі та телеканали політичного впливу. В Україні дуже мало споживацьких телеканалів.

Ми повинні розрізняти публіцистичні передачі та новини. У публіцистичних можлива авторська позиція та суб'єктивізм, де міра останнього в ринкових ЗМІ регулюється популярністю програми. Але в значно монополізованому середовищі,

де справжніх загальнонаціональних каналів тільки 3, популярність є штучною похідною від того, що люди не можуть дивитися щось інше, ніж ці 3 канали.

Перш, ніж визначати конкретні рекомендації щодо того, як саме українське суспільство може захиститися від маніпулятивного впливу телебачення, а також щодо можливостей уникнення маніпулятивних технологій у діяльності окремих телеканалів та тележурналістів, ще раз повторимо кілька тез, на які спиралися автори дослідження.

По-перше, загальноновизнано, що у глобальному сенсі маніпулятивність у представленні реальності природнім чином закладена як в самій людській комунікації, та тих завданнях, яким вона служить, як в особливостях інформаційного суспільства, так і в природі самих засобів масової інформації, а надто – електронних.

Автори свідомо зосередили увагу на аналізі саме ПОЛІТИЧНИХ маніпуляцій з інформацією про дійсність та громадською думкою, до яких, на наш погляд, зараз СВІДОМО і ЦІЛЕСПРЯМОВАНО вдається нинішній політичний режим в Україні заради самозбереження навіть в умовах вже зрозумілої для суспільства (що засвідчили останні парламентські вибори) його неефективності, а навіть і загрози для майбутнього однієї з найбільших країн Європи.

Автори свідомо вивели за рамки „зони особливої уваги” маніпулятивні прийоми та технології, які або є наслідком власне „телевізійної природи” і є іманентно властивими цьому засобу комунікації, або наслідком комерціалізації телебачення – як от „шоуїзація” новин.

Це, звісно, не означає, що суспільство не має потреби впливати та намагатися контролювати і ці процеси. Та все ж , на наш погляд, головну загрозу для українського народу з боку медіа зараз становлять саме політичні маніпуляції на ТБ. Саме тому рекомендації щодо можливої нейтралізації впливу будуть стосуватися саме таких маніпуляцій.

По-друге, на переконання авторів дослідження, радикальним способом „лікування” вітчизняного ТБ від хвороби ПОЛІТИЧНИХ маніпуляцій може стати лише зміна всієї системи влади в країні, починаючи від персоналій, які зараз її уособлюють – і закінчуючи негайним проведенням тих політичних, економічних, соціальних реформ, які, протягом уже дванадцяти років лише імітуються існуючою владою.

Для цього, як відомо, потрібно зовсім „небагато”: лише перетворити державу з суб'єкта політики - в її об'єкт, зробити державу не самостійним гравцем, а лише інструментом досягнення інтересів громадян, зробити державу – тобто виконавчу гілку влади – залежною від виборців. Це, в свою чергу, означає необхідність або обирати виконавчу владу на виборах у ВР, тобто надавши право парламентським партіям формувати уряд – звичайно ж , не користуючись сумно відомими „неформальними” методами формування парламентської більшості, яка після майже півроку (!) після виборів обирає уряд. Або обирати виконавчу владу на президентських виборах – з тим, щоб сам президент і очолював уряд...

І хоча зараз важко передбачити, наскільки швидко в Україні з'являться можливості для таких радикальних трансформацій, на наше переконання, вже зараз потрібно виробляти у тому числі і стратегію дій у сфері інформації та ЗМІ тих відповідального за долю країни уряду та демократичного за обранням і розумінням власної місії парламенту, які виявлять політичну волю до

реформаторських дій. Саме тому ми вважаємо за можливе визначати рекомендації щодо „деманіпулізації” українського телефіру, виходячи, з одного боку, з реалій сьогодення – і в цьому випадку головними провідниками, на наш погляд, потрібних змін у законодавстві, у практиці вітчизняних позавідомчих органів на кшталт Нацради мають стати демократично налаштовані парламентарі ВР нинішнього скликання.

А з іншого боку – виходячи із справді демократичних політичних засад, які, маємо надію, таки будуть скоро встановлені в Україні.

І тоді ГРОМАДСЬКИЙ КОНТРОЛЬ за мовленням як державного (суспільного) ТБ, так і комерційних каналів - який є найбільш ефективним механізмом від маніпулятивних зловживань влади, політиків та бізнесу – стане по-справжньому можливим і по-справжньому дієвим.

Добре відомо, що дуже великий вплив на стан МОРАЛЬНОСТІ журналістики та журналістів - яка теж є засобом ефективного захисту суспільства від маніпуляцій - мають економічні, політичні та соціальні умови їх функціонування. З цієї точки зору ситуація у сучасній українській журналістиці є надзвичайно несприятливою. Та все ж, ми переконані, що зусилля з впровадження етичних професійних засад журналістики навіть в такому перехідному стані, в якому вона перебуває зараз в Україні разом зі всім суспільством, не повинні згортатися і не можуть бути марними. Як відомо, вода і камінь точить...

Тому наші рекомендації будуть стосуватися і впровадження в життя українських журналістів основних принципів журналістської етики.

І, нарешті, ми спробуємо зробити хоча б своєрідний ескіз тих принципів відкритої інформаційної політики, яка є антиманіпулятивним засобом на рівні системи самого телемовлення безпосередньо, та на рівні окремих телемовників. Безумовно, базові принципи такої відкритої інформаційної політики вже давно вироблені на Заході, де не тільки телекомпанії громадського мовлення (як класична Бі-Бі-Сі) мають чітко визначену і доступну для громадського контролю редакційну політику. Але все більше важелів впливу, громадськість починає отримувати і на систему мовлення комерційних каналів.

Що доцільно з вже існуючої світової практики перейняти і українським мовникам? Що внести з власного досвіду? Про це йтиметься у третьому підрозділі наших рекомендацій.

1. Інституційні „бар’єри” на шляху маніпуляцій.

Інституційні технології уникнення маніпуляцій — це публічна політика, деліберативний процес (глобальні масові консультації), альтернативність політичних рішень на етапі їх розробки, відкрита аргументація щодо кожної альтернативи, відкритий вибір альтернативи усіма учасниками комунікації.

Зворотній зв’язок автоматично не ліквідує маніпуляцію. Маніпуляцію може ліквідувати тільки інтерактивність. Інтерактивність - це такий стан зворотного зв’язку, коли зміст реакції на послання впливає на початковий зміст послання. Для телебачення зворотній зв’язок з телеглядачами недостатній для уникнення маніпуляцій, якщо він не впливає, не веде до зміни початкового змісту трансльованої передачі.

Ключовим фактором у намаганні суспільства протистояти спробам маніпулювати його думкою має бути розуміння того факту, що не має і не може бути для цього однієї-єдиної ПАНАЦЕЇ.

Часто-густо, за таку панацею приймають систему громадського мовлення, яка має бути обов'язково створена і в Україні теж. Мовляв, якщо зараз менеджери Національної телекомпанії України – яка є державною телекомпанією – публічно визнають **ЗААНГАЖОВАНІСТЬ** владою („...говорити про ангажованість державного телебачення державою — це абсурд. Це єдине, чим ми ангажовані. Оскільки ми і є державний орган” – Ігор Сторожук, президент НТКУ, газ.”**День**”-13 липня 2002 року), а з прийняттям нового статуту вона вже й юридично стала підпорядкованою лише виконавчій гілці влади то, натомість, система громадського мовлення передбачає - через наглядові ради, до яких входять представники різних парламентських політичних сил та впливових громадських організацій - **збалансованість** у представленні різних точок зору в ефірі, доступ до каналу різних політичних сил, відкритість редакційної політики, з можливістю технологічного забезпечення контролю за нею зі сторони громадськості.

Безумовно, апологети такої думки мають чимало раціональних аргументів..

В той же час, з досвіду закордонних громадських мовників, навіть таких поважних, як ВВС, ми знаємо і про недоліки такої системи мовлення. Це і, більший чи менший - але вплив урядів на громадське телебачення, адже саме уряди є часто-густо не тільки тими, хто призначає керівництво таких телекомпаній, а й в багатьох країнах і розпорядниками бюджетних коштів, на які суцільно або частково фінансуються суспільні мовники. Це і можливість корупції в середині самих громадських телерадіокомпаній. І залежність редакційної політики від уподобань та смаків менеджерів, що має наслідком систематичне та деспотичне цензурування власного вибору споживачів – і створює поживне середовище для застосування маніпулятивних технологій.

Не менш помилковими, на наш погляд, є і намагання представити ПАНАЦЕСЮ від можливих маніпулятивних зловживань в медіа повну дерегуляцію засобів інформації, нічим не обмежений та нерегульований державою вільний ринок ЗМІ, який, мовляв, забезпечуючи свободу від державного контролю, свободу вибору та якість через розмаїття пропозиції - забезпечує і неможливість великих „перекосів” у інформуванні громадян. Адже на кожне зловживання – кажуть прихильники такої точки зору – знайдеться альтернативне джерело інформації...

На жаль, насправді, не тільки природні процеси монополізації, до яких прагне кожний бізнес, включаючи медійний – ставлять під сумнів реальну можливість для глядача здійснити свідомо такий вибір, знайшовши дійсно альтернативне джерело. Зведення ролі мас-медіа виключно до отримання комерційного прибутку не тільки перетворює конкуренцію у задоволенні суспільно-значущих потреб на конкуренцію рейтингів, які ці надприбутки приносять.

У цій ситуації мовлення начебто різних комерційних телеканалів перетворюється у кальку один одного – що ми вже спостерігаємо і в Україні, в якій ще немає передумов для вільного ринку ЗМІ, зате вже є всі прояви його недоліків! Домінування комерційного інтересу приводить до того, що замість культури раціонального обговорення суспільно значимих проблем у медіа виникає культура, як приватний інтерес, який купується і продається.

Найсуттєвішим мінусом „теорії” прихильників дерегуляції медіасфери є також те, що насправді великий бізнес – це завжди і політика теж. І якщо цензура держави та її зловживання у медійній сфері все ж таки якимось піддаються громадському контролю – через систему тих же законів, конституційні норми про невторчання

держави у редакційну політику, через створення системи громадського мовлення і т.п. - то у випадку тотального зрощення інтересів держави і великого бізнесу – що ми спостерігаємо в Україні – то „протиотруту” зловживанням та маніпуляціям знайти набагато складніше. Адже як складно досягнути на „священне” право власника ЗМІ – визначати його редакційну політику!

Зараз, коли широкого публічного розголосу набула цензура Адміністрації Президента інформаційних програм вітчизняних телеканалів, де-факто насправді ми маємо саме цензуру Власників. Але навіть тоді, коли вона викликана, скажімо, саме тиском на них з АП (а не куди частішими випадками справжнього збігу інтересів між владою та медіа-бізнесом) - це фактично довести майже неможливо! А якщо так – то суспільство неминуче стикається з правом Власника ЗМІ виключно самому визначати ті правила, за якими мають грати його медіа! Ринкова цензура – не менш страшна та тотальна, ніж цензура державна. Цей висновок стосується і системи маніпуляцій інформацією – як з боку держави, так і з боку бізнесу!

Отже, українське суспільство в цілому, і українські мас-медіа, зокрема, постало перед необхідністю не просто механічно переносити базові стандарти свободи висловлення, а й враховувати величезний і дуже непростий досвід у цій сфері країн розвинутої демократії.

Досвід, який свідчить, що в інтересах демократичного суспільства – знаходити чи у будь-якому разі намагатися знаходити певний баланс між свободою і суспільною відповідальністю.

Розквіт громадянського суспільства залежить не тільки від основних прав індивідуумів, а й від створення суспільної сфери у якій всі обґрунтовані думки, цінності, інтереси та перспективи можуть бути і дійсно будуть висловлені. І, оскільки така сфера навряд чи може виникнути спонтанно, то законодавство має накласти на мас-медіа певні зобов'язання щодо просування плюралізму та суспільного дискурсу. У цьому розумінні комерційні ЗМІ теж не можуть бути звільненими від необхідності бути не просто бізнесом, а соціально відповідальним бізнесом, і не можуть бути абсолютно вільними від громадського регулювання своєї діяльності. Аж надто – в Україні, де ані держава не є демократичною, ані бізнес не є прозорим та відповідальним. Тим більше, що практично все українське комерційне мовлення базується на колишній чи й нинішній державній інфраструктурі. Державній –отже створеній на гроші платників податків. Більше того, такі канали, як „1+1”, „Інтер” продовжують використовувати цю інфраструктуру, причому невідомо ще, чи адекватно її оплачуючи... За таких умов, навряд чи може йти мова про те, що вони абсолютно вільні у своїх пріоритетах?!

А вірніше – влада добре розуміє, що якщо вона все це надала і продовжує давати – підтримуючи монополію та тіньові схеми фінансування - то вона має право і вимагати, скажімо, тієї ж „правильної редакційної політики”!

Але, зауважимо, таке ж право контролю має бути і в споживача продукції комерційних каналів, який водночас є тим же платником податків!

Якою ж має бути стратегія або справді демократичних держави та парламенту – або тих політичних сил, які в умовах нинішнього автократичного режиму намагатимуться встановити хоча б якісь перепони маніпулюванню громадською свідомістю за допомогою засобів масової інформації?

Замість сподівання на якесь єдине і радикальне вирішення проблеми націлюватися на системну працю в кількох напрямках:

- законодавчому забезпеченні ринкових перетворень у сфері ЗМІ. Формально достатньо демократичне, українське медійне законодавство фактично побудоване на законодавчій практиці країн розвинутої ринкової демократії та розвинутого „традиційного” права. Однак, в умовах перехідного суспільства та не проведеної кадрової люстрації радянської номенклатури, законодавство має, в першу чергу, стимулювати рух ЗМІ до ринкових відносин. Медіа мають стати або комерційними, або громадськими. Роздержавлення ЗМІ – має стати головною вимогою тих політичних сил, які прагнуть демократичних змін в Україні;

- необхідно законодавчо оформити норму, яка б забезпечувала прозорість стосунків власності та контролю у медійній сфері. Громадяни мають право знати, кому належать, скажімо, вітчизняні телеканали, хто є, насправді акціонерами, хто-кредиторами, хто –головними рекламодавцями. На думку, наприклад, одного з авторів нового російського проекту закону „Про ЗМІ” Михайла Федотова повинна бути й норма, яка б зобов’язувала прояснити стосунки власності і через аффілійованих осіб. Законодавчо закріпити варто й таке поняття як **контролююча особа** – той, хто завдяки певним обставинам має змогу впливати на рішення, що приймають ті чи інші медіа-структури;

- законодавчому забезпеченню захисту власників, редакційних колективів та журналістів від політичної цензури. Тут – написати про той закон по результатам слухань, який прийнятий вже в першому читанні – позитивно оцінивши намагання профільного комітету визначити цензуру та відповідальність за неї.

Закон „Про політичну цензуру” має дати максимально деталізоване визначення поняття цензури. Наприклад, визначити в якості цензури будь-яке попереднє узгодження у будь-який спосіб(правок, відсторонення від створення продукту, психологічного тиску і т.п.) з боку будь-яких осіб(топ-менеджерів, власників ЗМІ, редакторів, контролюючих осіб, держчиновників)- подачі суспільно-значимих фактів(не коментарів). Рівень суспільної значимості фактів - у випадку конфліктів – має визначати лише суд. Закон „Про політичну цензуру” повинен також визначати відповідальність юридичних та фізичних осіб за застосування цензури;

- підготовці до створення системи Громадського мовлення в Україні. При цьому не слід зациклюватися на системі фінансування (світовий досвід дає приклади ефективного функціонування різноманітних схем, у тому числі – і суто бюджетної). Головне – це наявність політичної волі і грамотна технологічна система противаг, націлених проти можливих сторонніх впливів на редакційну політику.

- створення розвинутої системи невеликих неприбуткових ЗМІ – які б за наявності певних законів, в тому числі податкових пільг меценатству засновувалися б і підтримувалися суспільними фондами, творчими організаціями, учбовими закладами, окремими особистостями – у тому числі з використанням передових мережевих технологій;

- докорінний перегляд системи взаємовідносин комерційних мовників з суспільством та державою – з точки зору їхньої відповідальності за створення і функціонування плюралістичної суспільної сфери. Завдання законодавців - розробити таку систему громадського контролю;

- сприяння розвитку незалежних журналістських профспілок. Саме вони можуть стати фундаментом справжнього корпоративного об’єднання проти цензури держави та цензури власників ЗМІ.У тому числі – і за рахунок легалізованої можливості як локальних, так і загальнонаціональних страйків;

- добиватися від законодавців внесення змін у статті 12 та 18 Закону „Про друковані ЗМІ (пресу)”. Ці зміни мають визначати

(а) відповідальність засновника (власника) ЗМІ за дотримання задекларованих при реєстрації ЗМІ програмних принципів – аж до закриття видання. При цьому (б) метою комерційного видання має бути отримання прибутку. Метою громадського ЗМІ – задоволення суспільної потреби у значимій, плюралістичній та достовірній інформації. Програмні цілі мають **публічно декларуватися** .

Зрозуміло, що й порушення **прозора встановлених** (а не нині існуючих) принципів ліцензування та задекларованої програмної політики телерадіокомпаній має завершуватися – на рівних умовах для всіх, і за цим має стежити журналістська профспілка та інші громадські організації – судовим розглядом, аж до відкликання ліцензії;

- добиватися, у тому числі, й загрозою журналістських страйків від власників ЗМІ прийняття редакційних Статутів (на основі статей 21 і 22 Закону України „Про друковані видання (пресу) України”). У цих Статутах повинні визначатися принципи редакційної політики – *на основі стандартів професійної журналістики і журналістської етики* . Редакційні Статути повинні стати основою підписаних між власниками (засновниками) видань і редакційними колективами Угод, які передбачатимуть обов’язки та міру відповідальності за порушення їх положень, як власниками так і працівниками видань;

- необхідно також сприяти створенню та діяльності неурядових організацій та спеціалізованої преси, що займаються проблемами ЗМІ. (Детальніше, про роль таких організацій, зокрема в усталенні норм журналістської етики та суспільної відповідальності журналістів та міжнародний досвід з цього питання читайте у наступному розділі.)

2. Журналістська етика проти маніпуляцій.

Загальні принципи, форми суспільного контролю - міжнародний досвід

Дотримання журналістським співтовариством принципів професійної етики поза сумнівом є одним з найсуттєвіших факторів здатних перешкодити практиці маніпуляцій масовою свідомістю.

Не будемо вдаватися до повторення раніше наведених тез про явну інституційну «недостатність» української медійної сфери, яка безумовно заважає усталенню певних етичних норм журналістської діяльності. Натомість, звернемо увагу на деякі специфічні причини цієї етичної неповноцінності.

Вітчизняні журналісти в силу різних (об’єктивних і суб’єктивних) причин затиснуті у „лещатах” абсолютизованого ринкового підходу та типового для посттоталітарного суспільства, атаківничного сприйняття ЗМІ в цілому, і журналістів, зокрема, як агітаційно - пропагандистських інструментів.

Крім того, існує ще цілий ряд проблем, багато в чому, спільних для всіх пострадянських країн.

Йдеться, насамперед, про жорстку залежність бізнесу від політики, монополізм чиновницького впливу, клановість і роздробленість еліт, існування в колишній, інвестиційно-залежній системі економічних координат... Так званий «риннок» у цих країнах означає, насправді, лише відсутність однопартійного контролю над «прихватацією» бюджетних коштів, легальне існування податкової «тіні» і... повну відсутність реальної, чесної конкуренції.

Незалежних некомерційних ЗМІ, у тому числі і Суспільного телебачення, для яких найважливішими були би функції цивільного контролю за владою і представлення існуючого в країні політичного, ідеологічного, економічного плюралізму – в Україні практично немає.

До того ж, політична еліта країни не дозріла ні до законодавчого закріплення демократичних змін у функціях ЗМІ, ні до закріплення на рівні традиції, етичного суспільного консенсусу. Мало того – політична практика останнього десятиріччя демонструє радикальну відмову української еліти від фундаментального принципу демократії – залежності влади від власного народу, та її свідомі намагання підмінити вирішення реальних суспільних проблем створенням віртуальних міфів. А для цього, звісно, зовсім не потрібні ЗМІ, які претендуватимуть на роль відстороненого, не заангажованого бізнесами-інтересами і політичним лобіюванням, контролера дій влади від імені суспільства.

Ситуація ускладнюється ще й тим, влада постійно мімікрує під суспільні інтереси, приховуючи корисливі інтереси окремих чиновників чи політичних і бізнесових груп. При цьому журналістів можуть використовувати, висловлюючись кримінальним „сленгом” – „втемну”.

Всі ці фактори, аж ніяк не сприяють перетворенню медіа в реальний інструмент демократії, яка перш за все визначається публічністю управління суспільством, гарантованою можливістю для громадян за допомогою цілого ряду інструментів (серед яких у першу чергу – і ЗМІ) судити про якість управлінських рішень і впливати на них, якщо вони заходять у суперечність з інтересами суспільства.

В якості ключового елементу нормального функціонування демократичного, громадянського суспільства журналістика повинна мати суму певних якостей, які, власне, і визначаються професійною етикою журналіста. При цьому очевидно те, що будь-який набір правил і норм буде мертвонародженим, якщо в основі його будуть лежати лише добрі наміри «божевільних» ідеалістів, а не таке наріжне поняття людської природи, як інтерес (вигода). Тобто, якщо суспільству, засіб масової інформації повинен бути вигідний саме як інструмент демократії, то для журналістів теоретично вигідною повинна бути їхня власна незаплямована Репутація (у якій, якщо можна так висловитись, і «матеріалізуються» усі принципи професійної етики.

Наскільки реальним є досягнення такої ситуації?

Згідно класичним уявленням, коли мас-медіа будуть комерційними проектами мірилом їхньої економічної успішності буде винятково прибуток. Що, у свою чергу, означає необхідність робити інформаційний продукт, який користується попитом населення. Останнє начебто неможливо, якщо продукт не буде відповідати основним вимогам до якісної інформації: об'єктивності і вірогідності, відокремленості фактів від коментарів, піару і реклами – від інформації, представленості різних точок зору і т.д. Всі ці вимоги по суті вже самі по собі є головними постулатами журналістської етики.

На превеликий жаль маємо констатувати, що в суспільстві, яке орієнтоване виключно на отримання прибутку, де переважна більшість категорій і понять, так би мовити, „прирівнюється до готівки”, будь-які духовні зусилля (етичні у тому числі) дискредитуються суспільною практикою. Об'єктивно необхідні для розвитку мас-медіа ринкові механізми вступають у гостре протиріччя з абстрактними (на перший погляд), але не менш необхідними для функціонування справжньої демократії поняттями.

Ринкова конкуренція, наприклад, є необхідною, але далеко не достатньою умовою для застереження від політичної цензури. Натомість, цензура ринку не менш масштабна, ніж політична, скажімо, у своїй орієнтації на інтереси рекламодавців, або винятково на інтереси більшості аудиторій – на шкоду інтересам меншості. Міркування матеріальної вигоди так само часто вступають у протиріччя з морально-етичним нормами. Оскільки в рамках якого-небудь конкретного українського видання чи телеканалу розуміння того, «що таке добре, що таке погано» може дуже сильно відрізнятися від загальноприйнятих моральних критеріїв. Просто в силу розбіжності інтересів конкретного власника ЗМІ із загальними інтересами суспільства. І тоді – такі приклади довго шукати не доведеться – репутація професійного інформаційного „кіллера” не те, що не дискредитує свого носія, а навпаки - оплачується за найщедрішими тарифами, демонструючи таким чином більш совісним колегам „успішність” і „вигідність” подібного життєвого і етичного вибору.

На жаль, в нинішніх умовах надто складно вести мову про реальність свідомих та консолідованих зусиль журналістської спільноти (чи хоча б її переважної частини) спрямованих на етичне самообмеження. Абсолютно зрозуміло, що подібний подвиг вимагав би від журналістів: по-перше – усвідомлення рівня власної відповідальності перед суспільством, так би мовити, своєї високої місії, по – друге – докладання певних духовних зусиль для виконання цієї місії. Надто сумнівно також, що більшість журналістів змогли б оцінити потенційні теоретичні вигоди такої позиції і віддали б їй перевагу перед реальними сьогоdnішніми преференціями чи навпаки – цілком реальними проблемами чи хибно зрозумілою корпоративною солідарністю.

Що ж може в цих умовах визначати щоденну позицію журналіста з погляду його Репутації?

Вірність абстрактним етичним категоріям, очевидно і надалі залишиться проблемою особистого вибору кожного журналіста зокрема.

Набагато реальнішим для того, щоб, хоч якось убезпечити суспільство від маніпулятивних впливів, видається вироблення професійних журналістських стандартів, на основі відомого зарубіжного досвіду, зрозуміло адаптованих до вітчизняних реалій. До речі, якраз зарубіжний досвід (про який - нижче) засвідчує, що там робиться акцент передусім саме на професійні стандарти, тобто на ті вимоги, які формулюються абсолютно конкретно і достатньо легко піддаються аналізу і об'єктивній оцінці.

Такі стандарти мала б виробити в Україні журналістська Корпорація, висуваючи до кожного конкретного журналіста визначені вимоги, і в той же час здатна ефективно захищати його права. У такий спосіб необхідність «дотримувати» Репутацію є, одночасно, і способом «дотримувати» і відстоювати власні інтереси.

Спільними зусиллями Корпорація буде намагатися співвідносити Правила гри з мінливим світом, і з думкою більшості її членів (і при цьому надавати право меншості виступати з критикою цих рішень більшості, доводячи свою точку зору)... З одного боку – подібна мобільна, ефективна корпоративна організація не може бути створена поза наявністю двох названих вище умов: існування медіа як бізнесу і як реальної четвертої влади. З іншого боку – лише поява такої організації, у свою чергу, може підштовхувати суспільство і політико-бізнесові еліти до необхідності переосмислення ролі медіа... Взаємозалежний процес, успішність якого, однак,

залежить і від того, наскільки самосвідомість журналістської еліти здатна випереджати політичні реалії, бачити перспективу, самообмежуватися не тільки в змісті фінансових чи політичних короткотривалих дивідендів, але й навіть, у сенсі персональних амбіцій.

Так, звичайно, створення журналістської організації, що бере на себе функції профспілки – тобто, захисту прав журналістів перед особою держави, політиків і бізнесменів – зустрічає в пострадянських країнах куди більше розуміння, чим наділення подібної організації ще і роллю якогось корпоративного Третейського судді. Незважаючи на те, що практично у всіх країнах самоконтроль за дотриманням професійної етики самими журналістами є обов'язковою умовою відстоювання корпоративними організаціями їхніх прав – у пострадянських країнах ця практика приживається надто важко.

Виникає безліч питань: скажемо, сакраментальне «А судді хто?». Питання, насправді, актуальне для всіх співтовариств і всіх сфер людської життєдіяльності, на яке, однак, завжди доводиться давати якусь позитивну відповідь у зв'язку з відсутністю (незнайденістю) іншої форми керування будь-якою системою, крім як призначення (обрання) тих, хто «судить», бере на себе відповідальність і приймає рішення...

Тим більше, що публічна дискусія і публічне засудження чогось, що не вписується в загальноприйняті корпоративні, у т.ч. і етичні, норми – це дещо інше, ніж донесення у „відповідні” органи. Насправді, уся багатовікова традиція професійних гільдій і корпоративних об'єднань будувалася саме на дотриманні «чистоти рядів», на тім, що умовою членства в них було володіння визначеним ступенем майстерності і дотримання визначених розпоряджень (норм).

Не говорячи вже про те, що дивно вимагати дотримання своїх прав у відносинах з навколишніми (з тією же державою), не беручи на себе відповідальність за чистоту у власному будинку. І скільком би іронічним інтерпретаціям не піддавалося це слово – «чистота» - проте, журналістському співтовариству не вдасться змусити влада себе поважати, не знайшовши внутрішнього консенсусу в розумінні її основних характеристик.

Мова, передусім, йде про можливість і необхідність внутрікорпоративної публічної Дискусії. Дискусії, під час якої журналісти повинні говорити один одному те, що думають, кидати один одному критичні виклики, повинні сперечатися й аргументувати, щось гудячи більшістю голосів – і одночасно будучи готовими вислухати думку іншої сторони, і т.д., і т.п. Не може бути здоров'я в тому журналістському співтоваристві, де терпимі до тих, хто займається, скажемо, «чорним» піаром, або прислужується до нудоти владі, або «опозиційність» розуміє як можливість не дотримуватись елементарних вимог до професійно подаваної інформації... І де «ворогами», навпроти, стають ті, хто посмів критично відгукнутися про роботу колег...

Ми жадаємо від влади мудрості і толерантності до різних точок зору. Ми жадаємо від влади самокритичності й уміння визнавати свої помилки. Ми жадаємо від влади самоочищення, у тому числі – і від корупції (замовлені тексти в журналістиці – не те ж чи саме?). Ми жадаємо від... Коли ж ми звернемо хоча б частину вимог і до самих себе? Звичайно ж, не до тих, кому вже давно все однаково – а до тих, хто ще продовжує зараховувати себе до професійних журналістів, пручаючись, у міру сил аналогіям із другою найдавнішою професією...

До висновку про те, що у журналістів мають бути чіткі орієнтири, які дозволять їм приймати рішення у неоднозначних ситуаціях, хто раніше хто пізніше, прийшли у багатьох країнах світу. Такі положення містяться у кодексах різних країн, від США до Білорусі. При цьому наголос робиться на тому, що журналіст повинен служити суспільству, його основний обов'язок — давати об'єктивну інформацію, на основі якої можна скласти таку картину світу, яка б якомога більше відповідала дійсності. В Кодексі професійної етики Спілки професійних журналістів США прямо говориться про те, що **"журналісти мають бути вільними від будь-яких зобов'язань, окрім права громадськості на отримання достовірної інформації"**.

Які ж правила діяльності журналіста визнаються у більшості кодексів? Вважається, що неприпустимою є апріорна заангажованість журналіста якимись ідеологічними, політичними, релігійними, комерційними або іншими доктринами. Окрім тих випадків, коли журналіст працює у партійних виданнях, або коли медіа видає відповідні матеріали під рубриками "реклама" або "політична реклама". Журналіст на Заході має чітко відділяти повідомлення новин від висловлення власної думки.

У нас склалася дещо інша модель журналістики, і публіцистика (в тому числі і полум'яна агітація за певні погляди) вважається її „вершиною”. Натомість принципи об'єктивності, надання аудиторії можливості ознайомитися з різними поглядами на предмет розгляду є ознаками доброї журналістики в усьому світі.

У багатьох етичних кодексах говориться про те, що обов'язком журналіста є перевіряти достовірність інформації, що поступає з будь-якого джерела. Це робиться для того, щоб уникнути помилок. Вважається, що журналісти мають намагатися зустрічатися з покритикованими особами для того, щоб надати їм можливість відповісти на звинувачення у тих чи інших проступках. Рекомендується вказувати джерела інформації з тим, щоб аудиторія сама мала змогу оцінити їх компетентність чи достовірність. Особливо важливо назвати джерело інформації тоді, коли наводяться цифрові дані (розмір збитків після стихійного лиха, кількість учасників демонстрації тощо). У таких випадках краще звертатися до кількох джерел.

З джерелами інформації пов'язана своєрідна "фішка" західних медіа. Вважається, що якщо журналіст дав слово не розкривати джерела інформації, то він має краще сісти за ґрати, ніж порушити слово. При цьому західні колеги з гордістю розповідають, як їх примушували відкрити джерело інформації, а вони цього не зробили. Однак при цьому виникає небезпека, що недобросовісні джерела інформації будуть використовувати журналістів для досягнення своїх цілей, а журналістика перетвориться в те, чому американський президент Теодор Рузвельт дав назву "muckraking" (розгрібання бруду).

Щоб цього уникнути, рекомендується завжди з'ясовувати мотиви, за якими джерела інформації вимагають анонімності. Також слід уникати прихованих методів збору інформації за винятком тих випадків, коли відкриті методи не забезпечують здобуття важливої для суспільства інформації. Звичайно, західні реалії діяльності журналістів сильно відрізняються від українських, але багато принципів мають універсальну сутність.

При публікації результатів опитувань (особливо перед виборами) рекомендується ретельно підходити до з'ясування того, наскільки достовірні данні цих опитувань. Існують спеціально розроблені для журналістів питання, які мають бути задані

фірмам, що представляють результати опитувань. Це питання і про джерела фінансування соціологічної акції, і про дату проведення, і про тип вибірки та характер груп, що були обстежені, і про текст самих запитань (бо вони можуть бути некоректно поставлені) та багато іншого (всього біля 20 запитань).

Доволі чітко проводиться у кодексах різниця в правах простих громадян і посадових осіб, тих, хто намагається отримати владу, вплив чи громадську увагу. Наприклад, вважається, що прості громадяни мають більше прав на контроль інформації, яка має до них безпосереднє відношення.

В цьому та в інших моментах знаходить своє вираження один з принципів сучасної преси, зафіксований, зокрема, в Декларації американського товариства редакторів газет: **"Преса стала вільною не тільки для інформування людей чи надання їм дискусійної трибуни, але й для незалежного нагляду за тими структурами суспільства, які керують, у тому числі — за поведінкою державних органів на всіх рівнях"**.

Одним з основних положень різних кодексів журналістської етики (зокрема, "Міжнародних принципів журналістської етики", прийнятих на IV Консультативній зустрічі міжнародних і регіональних професійних журналістських організацій у 1983 р., "Правил-рекомендацій відносно нормальної діяльності преси" (Данія), "Кодексу преси (принципи публіцистики)" Німецької Ради преси (1992 р.) і т. ін.) є презумпція поваги гідності та її права на приватне життя. Виняток становить тільки явна зацікавленість суспільства у наданні подібної інформації. Тобто, коли поведінка людини у приватному житті зачіпає громадські інтереси, то це може бути предметом обговорення у медіа.

При захисті прав на особисте життя велика увага приділяється питанню, чиї саме права були порушені. Є загальновизнаний у західному світі розподіл на абсолютних публічних осіб (політики, чиновники, великі бізнесмени, поп-зірки, відомі спортсмени) та відносних публічних осіб (це ті люди, які привернули увагу громадськості проти своєї волі, наприклад, жертви авіакатастрофи). При цьому в багатьох європейських країнах захист прав особистості більш жорсткий, ніж, припустимо, у США. Журналіст не тільки чітко відрізняє факти від думок (це загальновизнане у світовій журналістиці правило), але й, як правило, візує інтерв'ю у співрозмовника, питає дозволу на публікацію фотографії, де є зображення цієї людини.

Засуджується і так звана неправомірна конкуренція. Під неправомірною конкуренцією у західних країнах розуміють випадки, коли слово надається тільки одній стороні. Ознакою якісної журналістики вважається правило обов'язково надавати слово тим, кого критикують.

Цікавим й важливим питанням є те, чи може журналіст брати участь у тих політичних чи інших процесах, які висвітлює. Більшість журналістів на Заході вбачає в цьому конфлікт інтересів. Але такої однозначності немає у тих випадках, коли журналіст співробітничав відразу з кількома виданнями. В одних виданнях це вважається конфліктом інтересів і засуджується, в інших — ні. Взагалі, багато кодексів охоплюють не всіх журналістів якоїсь країни, а стосуються тільки співробітників конкретного видання чи групи видань. Наприклад, у квітні 1975 р. був прийнятий **"Кодекс етики для газет та їх співробітників Агентства "Ассошіейтед Прес"**. А в Росії є цікавий досвід документу, який регулює моральні

обов'язки засновників газети і журналістів. Це **"Хартія взаємовідносин редакції газети "Известия" і акціонерів видання"**.

Але якщо повернутися до теми конфлікту інтересів, то одним з найбільш дискусійних моментів є те, що вважати порушенням, а що ні. Загальноновизнаним є правило, за яким не можна приймати від джерела інформації якоїсь грошової винагороди, а також цінних подарунків та послуг. На Заході всі витрати, що пов'язані із працею репортера, беруть на себе газети. Це і витрати на подорожі, на спортивні та мистецькі заходи тощо. В Україні така практика прихованого підкупу, на жаль, ще розповсюджена.

Грубим порушенням вважається таке явище, як прихована реклама. В **"Рекомендаціях для журналіста"** (Фінляндія), зокрема, говориться: "Прихована реклама в усіх формах не допускається. До матеріалів, які торкаються комерційних інтересів, необхідно ставитися критично. Їх можна публікувати тільки тоді, коли для цього є серйозні журналістські підстави. Необхідно дотримуватися кордонів між рекламою і редакційними матеріалами". Положення про те, що журналістика і рекламна діяльність мають вестись окремо, є у багатьох закордонних кодексах. Деякі газети на Заході, щоб уникнути звинувачень у потуранні інтересам рекламодавців, йдуть на те, щоб розміщувати редакційні та рекламні відділи в різних будинках, далеко один від одного. Така велика увага цьому компоненту викликана тим, що на Заході, як і в Україні, навряд чи хто ризикне опублікувати матеріал, що критикує діяльність великого рекламодавця. Як правило, газети уникають оприлюднювати подібні матеріали. Причина проста: від 60 до 70 відсотків прибутку у типовій західній газеті йде саме за рахунок реклами. Хоча "джинси", тобто прихованої реклами, там фактично немає. Вважається, що реклама під виглядом інформації вводить в оману аудиторію. Це може призвести до того, що читачі, глядачі, слухачі перестануть довіряти тому чи іншому медіа-засобу, і, як наслідок, він загине.

За дотриманням мас-медіа етичних норм стежать багато громадських організацій.

Звісно, такий контроль повинен, в першу чергу, здійснюватися самими журналістами. Внаслідок усіх перелічених причин, на Заході виникла ціла система контролю за роботою ЗМК, так звані установи по забезпеченню соціальної відповідальності мас-медіа.

Цю систему, яка, звичайно, офіційно жорстко не структурована, складають переважно неурядові органи, діяльність котрих спрямована на те, щоб газети, журнали, радіо, телебачення діяли в інтересах суспільства.

Треба підкреслити, що може йтися виключно саме про неурядові органи. Бо контроль ЗМІ з боку політичної влади неприпустимий, у якій би він формі не здійснювався — політичний чи економічний. Такий контроль означає повний підрив демократії у суспільстві, тому що свобода слова є одним з основних стовпів народовладдя взагалі. І недаремно, що всі диктатури чи сили, що ведуть до авторитарного способу правління, завжди починають з безпосереднього втручання в діяльність мас-медіа.

Таким чином, ці неурядові установи допомагають мас-медіа вести боротьбу як з політичною, так і з економічною владою. Вони можуть реалізуватися у формі періодичного видання, яке широко надає свої сторінки представникам аудиторії, у формі передач по радіо і телебаченню, асоціації журналістів, читачьких конференцій. Основний засіб їх діяльності — моральний тиск. Звичайно, для

підприємців такого тиску недостатньо, але він може матеріалізуватися через неприйняття громадськістю того чи іншого органу масової комунікації, формування в аудиторії певної думки про характер газети, радіостанції чи телекомпанії. Але, крім тиску з боку аудиторії, для корекції роботи ЗМК можна також використовувати можливості професійних журналістських організацій.

У світі напрацьований чималий досвід як громадського, так і суто корпоративного контролю за дотриманням журналістами норм професійної етики. До такої діяльності залучаються абсолютно різні інституції. Виділимо головніші з них.

1. Вищі навчальні заклади

У США майбутні журналісти активно вивчають роботу американських газет, радіо і телебачення. Це допомагає, по-перше, краще усвідомити соціальну організацію ЗМК, їх внутрішню будову, а, по-друге, дає досвід аналітичної роботи.

У стінах американських університетів журналісти-початківці під керівництвом досвідчених викладачів ведуть наукову роботу, яка має на меті виявити можливі недоліки у роботі ЗМК, визначити шляхи підвищення впливу мас-медіа на аудиторію. Вагомість таких досліджень підвищується тим, що ними керують, як правило, професіонали, які поєднують викладацьку роботу з практичною журналістською діяльністю.

2. Професійний журналістський кодекс

У США не існує єдиного кодексу журналістів. У таких журналістських організацій, як ASNE, APME, SPJ/SDX, є власні кодекси, які обов'язкові для їх членів. Є такі кодекси і в деяких окремих органах масової комунікації. Такі кодекси складаються з простих, чітких правил, як, наприклад, "жоден журналіст не має права приймати ніяких подарунків від потенційного джерела інформації", "спортивні журналісти зобов'язані сплачувати за свої місця на трибуні під час змагань", "журналіст зобов'язаний вважати за обов'язок привести у підготовлених ним матеріалах судження, що різняться від тих, які висловлюються у редакційних статтях його газети".

Ці правила тлумачаться більш детально у численних керівництвах, які виробляються професійними об'єднаннями журналістів. Вони містять правила поведінки журналістів по відношенню до тих, хто надає їм інформацію, до читачів і видавців. Питання журналістської етики розглядаються на конференціях і зустрічах, які влаштовують професійні журналістські корпорації.

3. Ради з проблем місцевої преси

У Сполучених Штатах такі ради існують у вигляді регулярних зустрічей з керівництвом органами масової комунікації. У нас такі зустрічі відомі як читацькі конференції. Вони є суттєвим важелем впливу громадської думки на діяльність газет, журналів, радіо і телебачення.

Засідання рад з проблем місцевої преси організуються чи самими органами комунікації, чи університетами і школами журналістики, чи об'єднаннями читачів. За допомогою таких зустрічей читачі краще розуміють труднощі та особливості роботи журналістів, а журналісти - запити аудиторії.

4. Регіональні та загальнодержавні ради з питань ЗМК

Не слід плутати такі установи з офіційними органами контролю.

Ради з питань засобів масової комунікації є громадськими організаціями, які створюються власниками медіа-засобів і журналістами для координування своєї

діяльності та самоконтролю. Однак, як правило, в таких радах більше половини місць займають представники громадськості, які безпосередньо в журналістиці не працюють.

Самоконтроль здійснюється через розгляд скарг читачів, слухачів, глядачів та розбір конфліктних ситуацій між самими ЗМІ. У більшості країн рішення рад не носять обов'язкового характеру. Винятком є Швеція, де така рада може накласти штраф на газету. З іншого боку, рада з питань ЗМІ виступає своєрідним гарантом свободи слова. У таких випадках вона діє перед владою як представник інтересів і аудиторії, і журналістів.

Ради з питань ЗМІ є у більшості країн Європи і Північної Америки, а також в Індії, Австралії та деяких інших країнах.

5. Посередник з питань преси

Цей інститут взаємозв'язку між читачами і газетою виник порівняно недавно. Вперше його застосувала редакція газети "Луїсвіл Кур'єр Джорнал" (штат Кентуккі) у 1967 р.

Зараз посередників з питань преси мають приблизно 50 американських газет, а також багато видань в Англії, Іспанії.

Посередник з питань преси виконує роль зв'язкової ланки між читачами і газетою. Як правило, ця роль доручається найбільш досвідченим співробітникам газети, хоча інколи, як у "Вашингтон Пост", посередником запрошують незалежну від газети людину.

Посередники виконують приблизно такі ж функції, як відділи листів у наших газетах. Вони розглядають скарги читачів, проводять з приводу них спеціальні журналістські розслідування, а результати повідомляють в окремій рубриці.

Тут же публікуються і думки читачів. Таким чином, і читачі переконуються в тому, що газета служить їхнім інтересам та прислуховується до їхніх думок, і журналісти отримують відомості про сподівання та очікування аудиторії.

6. Журнали, що спеціалізуються на критичному огляді матеріалів преси

У Сполучених Штатах існує чимало періодичних видань, які ставлять за мету критично досліджувати роботу своїх газет.

Вони вміщують на своїх шпальтах оцінку газетних матеріалів, а також відомості про факти, які були перекручені чи приховані в інших виданнях. Першим в цьому напрямку працював журнал "In fact" ("У дійсності"). Його засновником був Дж.Селдж, і часопис виходив у 40-50-х рр. А найвідомішим серед видань цього типу був "Колумбія джорналізм рев'ю", заснований у 1961 р. в окрузі Колумбія.

Бум розвитку газет, що спеціалізуються на оглядах матеріалів преси, прийшовся на 1968 р. Але і зараз деякі з них почують себе непогано. Наприклад, "St Louis JR" ("Журналістський огляд міста Сен-Луї") у 80-90-х рр. поширив свій вплив майже на всю територію США.

На радіо - і телебаченні Америки існують передачі, роль яких подібна до ролі вищезгаданих видань. Як приклад, можна навести передачу "Inside Story" корпорації PBS.

Підвищена увага до питання безсторонності та об'єктивності інформації в медіа пов'язана з загальною настановою американської преси. Ще в 1923 р. американське товариство редакторів прийняло один з канонів журналістики: "Необхідно проводити чіткий кордон між інформаційним повідомленням і висловленням думок. Інформаційні повідомлення повинні бути вільними від висловлення будь-якої думки

чи пристрасі в усякому вигляді". Американські дослідники не раз ретельно перевіряли, наскільки ж газети виконують гасло "news not views" (новини без поглядів) і виявляли, що все одно через добір новин чи тенденційну їх подачу газети мимоволі впливають на читача у певному дусі. Радянські дослідники, на відміну від західних, вважали, що тексти являють собою не нейтральний інформаційний потік, а фрагмент ідеології.

Істина в цій, як, мабуть, і в багатьох суперечках, лежить десь посередині. Газетні повідомлення можуть бути цілком позбавлені ідеологічного впливу, але вони за своєю суттю так чи інакше впливають на читача. Напрямо чи іншого органу преси та симпатії до нього можна дослідити по тому, перевага яким новинам та іншим повідомленням надається в газеті та як вони розташовані.

7. Дослідження аудиторії

Тут мова йде про лонгітюдні дослідження аудиторії та неаудиторій місцевих газет, радіостанцій і телестудій.

Орган комунікації обирає визначену кількість "лідерів думок", тобто, представників аудиторії, на чий погляд орієнтується їх оточення і які репрезентують у цілому склад аудиторії. Після цього їх періодично опитують, як правило, по телефону. Читачі висловлюють свої думки з приводу конкретних матеріалів, тематичного планування оформлення органу комунікації, свої побажання.

На Заході вважають за доцільне досліджувати ті групи населення, на які зорієнтовані певні видання, радіо і телепередачі, але які не звертаються до цих джерел інформації. При цьому з'ясовується, чому так відбувається, і як залучити цих людей до складу аудиторії.

8. Листи аудиторії

Відомо, що одним з основних елементів формування громадської думки є дискусія. На це звертали увагу ще античні філософи, а науково обґрунтував положення про дискусію Гегель. Обмін думками може вестися на підставі між особистих контактів, або за допомогою масової комунікації. По тому, наскільки широко орган комунікації надає свої сторінки чи час для прямих висловлень аудиторії, по кількості висловлень, що суперечать позиції керівництва цих органів, можна судити про демократичну спрямованість тієї чи іншої газети, радіо чи телепрограми.

9. Комісії з оцінки якості публікацій

Такі комісії - "сінсасіцу" - створені в Японії та Південній Кореї. Вони відбивають загальний технократичний настрій суспільства. Справа у тому, що ці комісії створені за зразком комісій по контролю за якістю продукції виробництва. Комісії з оцінки якості публікацій являють собою групи соціологів, які на замовлення великих видань чи синдикатів видавців вивчають усі публікації як своїх, так і конкуруючих газет. Оцінки і рекомендації викладаються у спеціальному щоденному рапорті й допомагають коригувати роботу періодичних видань.

10. Загальнонаціональні ради з питань преси

Щоб не попасти під опіку держави і одночасно потурбуватися про те, щоб використовувати свою свободу, не забуваючи про свою відповідальність, німецька преса, скажімо, самостійно створила інститут, який працює на громадських засадах і відіграє роль „колективної совісті” журналістської спільноти.

У 1956 р. у Західній Німеччині з'явилася Німецька Рада з питань преси. До неї входять десять журналістів, які обираються Німецькою Спілкою журналістів та Промисловою профспілкою засобів масової інформації, а також багато видавців, які направляються до Ради Федеральною спілкою німецьких видавців газет і спілкою видавців журналів.

До Ради з питань преси може звернутися кожний громадянин. Рада вільна від впливу держави. Вона ставить такі завдання:

- 1) встановлення порушень у журналістській діяльності та їх усунення;
- 2) перевірка скарг, що поступають на окремі видання, і у випадку необхідності висловлення зауважень та винесення доган;
- 3) виявлення структурних змін у пресі та недопущення такого розвитку подій, яке може порушити право громадян на вільну інформацію та формування думок;
- 4) внесення пропозицій з питань преси у законодавчі органи уряду, а також громадськості; висловлення своєї думки з цих питань.

Рада з питань преси не може вимагати обов'язкового виконання своїх рішень. Вони можуть бути прийняті тільки добровільно.

Значимість цих рішень залежить від того авторитету, який має Рада у результаті своєї діяльності.

У численних резолюціях Рада з питань преси висловила свою думку про закони, щодо діяльності преси. Рада не пожаліла критики на адресу журналістики. Вона засудила поєднання текстових і рекламних частин видання, появу статей на замовлення; прийняла постанову, щодо подарунків та запрошень, які досить часто пропонуються журналістам; підготувала велику кількість повідомлень про тенденції концентрації та монополізації німецької преси; оголосила неприпустимим співробітництво журналістів із секретними службами та виконання їх завдань.

Більшість газет і журналів добровільно зобов'язалася друкувати ті зауваження, які вони отримують від цього органу самоконтролю.

Критики називають Раду з питань преси "беззубим левом" через те, що вона не має повноважень застосовувати будь-які санкції. Вони висловлюють сумнів у її дієвості і вважають, що німецькі закони достатні для того, щоб припинити або попередити зловживання свободою друку. Але якщо такий орган самоконтролю, яким є Німецька Рада з питань преси, і не може виконувати функції "підприємства для ремонтування" журналістики, то він важливий хоча б для того, щоб не припинялося обговорення проблем журналістської діяльності.

У Данії Рада з питань преси діє з 30-х років. Вона приймає свої рішення на підставі правил журналістської етики. Сама Рада складається з 10 чоловік. І віце-президент, і президент Ради є юристами. На засіданнях розглядаються скарги на медіа-засоби. Рада може прийняти рішення про надання людині права на відповідь, про неприйнятність скарги, про зауваження газеті чи телерадіокомпанії. Якщо винуватий медіа-засіб відмовився оприлюднити рішення Ради, та подає позов до суду, і медіа-засіб буде оштрафований.

В Швеції існує п'ять структур, які займаються громадським контролем медіа. Це Рада з преси, яка діє з 1916 р. і заснована Національним Прес-клубом, Шведською Асоціацією видавництв газет і Шведським Союзом журналістів. З 1969 р. існує інститут уповноваженого з справ преси (обмбудсман), який може діяти самостійно чи направити скаргу в Раду з преси. Крім того, існують Комісія з професійної етики Спілки журналістів, Комісія з телебачення і радіо, Комісія з рекламних текстів.

Наприклад, за даними К.Седерберга, у 1997 р. Рада з преси отримала 159 скарг. 57 з них поступили від омбудсмана. У 109 випадках медіа були виправдані, 4 скарги були відхилені, а у 46 випадках Рада винесла рішення про "письмове зауваження". Це означає, що відповідний медіа-засіб має опублікувати цю заяву і внести у фонд Ради близько 3 тисяч доларів (це не штраф, а внесок).

11. Федеральні органи контролю

Існують приклади, коли на державному рівні створюються контролюючі органи за діяльністю мас-медіа. Наприклад, свого часу, для того, щоб забезпечити дієвість "закону про розповсюдження шкідливих для молоді творів", у Німеччині був заснований Федеральний Орган контролю. Членів його призначають відповідальний за роботу з молоддю Федеральний міністр і уряди земель. Цей орган може скласти особливий перелік (індекс) творів, "які можуть нанести моральну шкоду дітям та юнацтву". Це перш за все твори, які штовхають до насильства, злочинів чи расової ненависті, а також пропагують війну. Список цей, однак, не має обов'язкової сили. До нього також не входять щоденні газети й політичні журнали. Публікації в періодиці, які попали більш, ніж два рази на рік у цей список, повинні бути недоступними для молоді протягом 3-12 місяців і, таким чином, не можуть продаватися у кіосках чи видаватися у бібліотеках чи читальних залах.

У 50-ті роки таким чином була індексована еротична література, потім "кулінарні" книги з рецептами виготовлення гашишу, твори різного роду вояків та прославлення націонал-соціалізму. З початку 80-х рр., коли почалося розповсюдження відеокасет, Федеральному органу контролю все більше доводиться займатися зомбі та людожерами, тобто із зображенням насильства у його найбільш потворному вигляді.

Ще одним прикладам створення федерального органу контролю можна вважати діяльність Судової палати з інформаційних спорів при Президенті Російської Федерації. Статус її був дещо невизначеним, оскільки її постанови не були обов'язковими до виконання.

Таким чином, ми бачимо, що побудована на Заході система громадського контролю за діяльністю ЗМІ має за мету не обмежувати потік інформації на користь визначених політичних кіл, а навпаки, зробити інформацію всебічною і незалежною від власних поглядів комунікаторів, поліпшити взаємозв'язок комунікатора й аудиторії з тим, щоб наблизити видання до її потреб.

Застосування будь-якого з перелічених засобів наближає ЗМІ до цієї мети, хоча, звичайно, найкращий ефект можна отримати при комплексному їх використанні.

Відкрита новинна політика – реальний захист від маніпуляцій на телебаченні

Українські телеканали не мають публічно оголошеної відкритої новинної політики. Між тим, і маніпуляція, і слабо прикрита пропаганда (контрпропаганда) чи агітація „за” або „проти” обов'язково пов'язані з порушенням технологій, процедур відкритого формату теленовинного виробництва.

Теленовини є специфічним телепродуктом, і їх ефективність не можна оцінювати оцінена за рекламним прибутком телеканалу або за глядацькістю (смотрибельністю) новин телеаудиторією у сумарному часі. *Коли усі теленовини однаково недосконалі (політично заангажовані), більшість аудиторії, наприклад, може дивитися ті теленовини, що підтримують найбільш популярну у суспільстві*

політичну партію. Але це не означає, що ангажованість теленовін на користь політичної більшості є їх якістю чи соціальною ефективністю. Тому дані таких організацій, як AGB або GFK (про рейтинги теленовін) не дають уявлення про досконалість та соціальну ефективність теленовін в Україні.

Моніторинг змісту теленовін проводився під час виборів у проекті **“Український монітор для вільних виборів” (керівник - Олександр Чекмишев.) У жовтні-грудні 2002-го року було проведено (назвати дослідження Іванова!).**

Ці дослідження давали уявлення про загальну соціологічну кількісну картину маніпуляцій в мас-медіа під час виборів. Зазначимо, в той же час, що такі кількісні контент-аналізи досить важко і дорого проводити постійно між виборами, по-друге, вони не дають уявлення про сприйняття аудиторією якості теленовін та їх виробництва на рівні форматів.

Багатоаспектний якісний аналіз на основі експертного опитування щодо якості теленовін та сприйняття технології їх виробництва був проведений експертом цього дослідження та одним з його авторів – відповідно, Сергієм Дацюком та Наталею Лігачовою в проекті “Телекритика” з жовтня 2001 року по березень 2002 року. Саме такий аналіз дозволяв скласти уявлення про те, які якості теленовін страждають від маніпуляцій та які елементи технології порушуються.

Також автори даної роботи спиралися на дослідження фахівців НВФ “Київ-Інформ-Простір” в Агенстві Гуманітарних Технологій (складовою частиною якої спеціалісти НВФ були з 1998 по 2000 рік „Современное производство новостей”, **Київ, 2000** (розіслане свого часу усім зацікавленим особам по Україні). Автором дослідження „Современное производство новостей” був експерт нашого дослідження Сергій Дацюк.

Для аналізу новинного виробництва в Україні і його порівняння з новинним виробництвом провідних у світі виробників новин (у даному випадку були обрані новини CNN) Сергієм Дацюком були виділені критерії, за якими можна порівнювати новини принципово різного характеру. На цій підставі була вибудована теорія, яка визначала виробничі форми, правила і процедури, що дозволяють робити новини не лише завдяки мистецтву чи таланту журналіста, а на базі певної ТЕХНОЛОГІЇ.

На основі виведених критеріїв був розроблений спеціальний багатоаспектний тест (МНТД). Тест пройшов обкатку протягом тижневого тестування вітчизняних новинних програм і тижневого тестування новин CNN. На основі даного тесту було проведено тестування українських новин каналів “Інтер” і “Студія 1+1”, а також новин CNN за один час (день - зі зсувом в одну добу). За результатами тестів був пророблений порівняльний якісний аналіз. По тижневому відеозапису новинних програм CNN був зроблений змістовний аналіз існуючих на CNN програм з точки зору інформаційних ніш, які вони займають і які відсутні в українському новинному виробництві.

Проведений тодішніми співробітниками АГТ аналіз, на наш погляд, представляє інтерес в силу типовості виявлених недоліків, диспропорцій, відсутності ряду елементів, порушення відповідних процедур і технологій у новинному виробництві на пострадянському просторі.

Базові умови для маніпуляцій в теленовинах в Україні

Як ми вже зазначали, маніпуляція в теленовинах може бути визначена як використання теленовин у якихось інших цілях, ніж інформування про останні події та нові знання, коли такі цілі навмисне прикриваються спеціальними засобами, щоб аудиторія про них не здогадалася безпосередньо.

Смислове управління телеглядачами можливе усередині **комунікації взаєморозуміння**, коли створювані універсальні досконалі смисли аналітиків новинного виробництва можуть управляти специфічними та недосконалими смислами аудиторії. Цільове управління телеглядачами можливе також усередині **цільової комунікації**, коли більш масштабні цілі управлінця новинного виробництва управляють менш масштабними чи зовсім несформованими цілями аудиторії. Але і в одному, і в іншому випадку, маніпуляція можлива лише тоді, коли більш універсальні смисли та цілі прощтовхуються у аудиторію скрито, спеціальними засобами.

Як зазначалося в аналітичній доповіді “Сучасне новинне виробництво” Сергія Дацюка, новини бувають двох типів, які можна назвати «make story» і «make sense» («створюй оповідання (розповідь)» і «створюй сенс (смысл)») чи «оповідальні» і «смилові» новини. Таке розрізнення умовне, але ці дві ідеальні моделі новинного виробництва дозволяють розуміти його структуру.

Оповідальний тип (ОТ) новин передбачає, що зміст новинам додає тільки аудиторія, а завдання ньюсмейкера полягає в тому, щоб відібрати найважливіші події і реконструювати розгорнуту картину цих подій. **Смиловий тип (СТ)** новин передбачає, що зміст новини повинний бути викладений ньюсмейкером усередині кожної новини як окремий елемент її змісту для конструювання цілісної картини події усередині цього змісту.

Насамперед від типу новин залежить відбір фактів. В оповідальних новинах — “Відбирай те, що буде цікаво аудиторії”, а в смылових новинах — “відбирай те, що має зміст та те, про що повинна дізнатися аудиторія”.

Всередині ОТ новин аналіз вписаний в сам процес отримання інформації з фактологічної бази (човниковий хід розслідування та аналізу події). Всередині СТ новин аналіз відділений від процесу отримання інформації.

Реконструкція розгорнутої картини події (ОТ) відрізняється від конструювання цілісної картини події (СТ) суттєво. В ОТ текст телеведучого або кореспондента є коментарем до зображення, а сама послідовність ходу оповіді збігається з послідовністю подій, і це є окремим завданням. Досягнення якнайбільшої достовірності (відповідності зображення та тексту реальним подіям) в ОТ — є мистецтвом журналіста. В СТ текст аналітика про події домінує, щодо нього вибудовується змонтоване зображення. Завдання журналіста в СТ — досягнення змістовності та осмисленості з точки зору автора.

Способи представлення новин в СТ та в ОТ теж відрізняються. Текстовий та візуальний формат домінує в СТ, а візуальні частини новин — це ілюстрація текстових частин. В ОТ переважає гіпервізуальний формат представлення новин, а текстовий та візуальний формати тільки доповнюють його.

Гіпервізуальний формат теленовин (на нього істотний вплив зробили нові технології представлення інформації в Інтернет) - це сильно візуалізоване представлення інформації в теленовинах, де крім подієвого відеоряду

застосовуються: *текстуальне відеозображення основних тез-послань на екрані, поділ екрана на різні області, які несуть корисну додаткову інформацію, таблиці, графіки, карти, різноманітні спецефекти і т.п.* Головне завдання, яке вирішує гіпервізуальний формат, – *відокремити оповідь новин (опис самої події, версій, свідчень і т.д.) від смислових підказок чи оцінок, які переносяться в візуальні тези.*

Оповідальні теленовини (ОТ) та смислові (СТ) — це по суті дві різні традиції новинного виробництва, дві різні культури оповідання подій за останній час. Наша країна використовує здебільшого смисловий тип новинного виробництва.

Політична ангажованість смислового типу новин в сьогоденному вітчизняному новинному виробництві може нівелюватися в ситуації відсутності політичного протистояння за рахунок представлення різних позицій ангажементу. Наявність в новинах декількох ангажованих позицій створює ілюзію об'єктивності. В принципі, в країнах, де переважає традиція смислового типу новин, в ситуаціях відсутності політичного протистояння дуже важко помітити різницю між смисловим типом новин та оповідальним. Але коли в цих країнах виникають ситуації політичного протистояння, відбувається посилення управління смислом новин через так звану **“єдність інтерпретацій”**, найдосконалішим знярядям якої в Україні було визнано **“темник”**.

Смисловий тип новин прямо пов'язаний з олігархічним способом фінансування телеканалів. Олігархи фінансують по суті збиткові телеканали, не дозволяючи їм заробляти гроші на аудиторії, а відтак для інформаційного захисту своїх політичних інтересів їм конче необхідні саме **смислові новини**. **Оповідальні новини**, ще й зі спеціальними процедурами підвищення достовірності, потрібні телеаудиторії, а не олігархам. Тільки коли відбудеться перехід до переважаючого виробництва оповідальних новин, телеканали почнуть заробляти виключно на аудиторії.

Перш, ніж давати рекомендації щодо відкритої новинної політики, яка, на наш погляд, здатна полегшити перехід від виробництва виключно смислових новин (тобто, **таких, які за своєю технологією вже є маніпулятивними**) - до оповідальних, ми наведемо – користуючись вищеназваними працями та дослідженнями, а також власним досвідом дослідження вітчизняного телевиробництва.

Опис порушень чи недоліків технології, що можуть свідчити про маніпуляції у теленовинах, для їх моніторингу та порівняльного аналізу на рівні форматів теленовин:

- порядок денний (відбір новинних фактів) здійснюється доволно і часто суб'єктивно, а не за певною технологією, що піддається відкритому (публічному) контролю та оптимізації з боку спеціалістів;

- переважання формату текстового повідомлення у теленовинах над візуальним та гіпервізуальним зумовлене не технічною відсталістю телеканалів (на основі наявного досвіду можна свідчити, що у більшості українських телеканалів є можливості для гіпервізуального формату), а збереженням можливості для маніпуляції в теленовинах;

- візуальний формат використовується дуже часто як ілюстрація (ICTV), (закадровий текст кореспондента або ведучого є сюжетотворюючим, а не коментарем до події, тобто смисловий коментар від журналіста як домінуюча сюжетна послідовність);

- гіпервізуальний формат використовується для цілеспрямованих маніпуляцій (як, наприклад, у коментарях Долганова щодо подій 9 березня 2001 року – або у „Епіцентрі” Піховшека щодо цих же подій у 2003-му), а не для версійної подачі новини;

- послідовність дискурсу викладення події не збігається з послідовністю самої події (наявність інсценованої дозйомки, монтаж зі зміненою послідовністю частин сюжету);

- щодо актуальних подій не витримується технологія різних точок зору (учасник, свідок, стороння людина, експерт, політик), наявність “побажань” контекстів від виробника новин для журналіста, що виїжджає на зйомку події;

- послідовність сюжетів у теленовинах залежить іноді від традиції, іноді від сенсаційності, іноді від власного вибору виробника теленовин, але не є технологізованою;

- події подаються неверсійно, у випадку суперечливої інформації подають не всі версії, а лише ті, які більш доцільні (гіпервізуальний і навіть візуальний формати з перехресною подачею свідчень та коментарів в таких випадках вживаються рідко);

- упереджена вибірковість персон (згадуваних взагалі, одних часто згадуваних і зовсім не згадуваних інших), подача окремих персон в тільки позитивному (негативному) контексті;

- звужена експертна база майже всіх телеканалів, яка не розвивається (не збагачується) час від часу через те, що використовуються тільки “потрібні” або тільки “свої” експерти;

- упереджена вибірковість тем (факт і тема, в якій він подається, – різні речі), звужена тематична база телеканалів, яка, зокрема, залежить і від звуженої експертної бази (наприклад, існування так званих “темників”, коли теми повідомлень про певних осіб чи політичні сили плануються спеціально у визначеному напрямку запрошеними політтехнологами);

- порушення технологій викладу складних для розуміння подій або знань: - незапрошення експерта для коментарів спеціалізованої інформації, спекуляції на спеціалізованій інформації (як у сюжеті ICTV 2001 р. про те, що прибиральниця не бачила ніякого диктофону під президентським диваном);

- ведучий теленовин дає оцінку замість експерта або висловлює свою політичну позицію замість політика;

- запрошений експерт висловлює свою політичну позицію замість оцінки або разом з нею;

- вбудовування події в невластиві їй, але “потрібні” для маніпуляторів смислові контексти, висвітлення більшості подій новинної програми в якійсь одній “потрібній” темі;

- пряма політична реклама (агітація) партій, блоків, політиків в ході теленовин;

- пряма комерційна реклама продукції або бренду фірм в ході теленовин.

Сумнівно, що причина маніпуляції в тому, що тележурналісти не вміють взагалі робити теленовини без маніпуляцій. Але відсутність замовлення на таку роботу спричинює дискваліфікацію тележурналістів у цьому напрямку. **Окрім того, вищеописані порушення, що можуть розглядатися як порушення відкритого формату виробництва теленовин, на українському телебаченні є систематичними і спричиняють неможливість їх бачити через звичку аудиторії, експертів та самих тележурналістів до таких новин.** Тобто в

ситуації тотальної маніпуляції в мас-медіа взагалі і в теленовинах зокрема без позитивної дії (прикладу) неможливо бачити, попереджувати та змінювати ситуацію маніпуляції. **Створення принципово нового формату теленовин без маніпуляції можливе лише в контексті майбутнього громадського телебачення в Україні.**

Відкрита новинна політика та відкритий новинний формат

*На етапі, допоки зберігається олігархічне фінансування телеканалів та смисловий тип новинного виробництва, пропонується вдатися до суспільної вимоги публічного оголошення так званої **відкритої новинної політики телеканалів, що має знайти відображення у законодавстві – наприклад, у Законі „Про телебачення та радіомовлення”, нову редакцію якого зараз винесено на читання в парламенті. Так, це НАПІВМІРА. Але за умови підтримання цього кроку у тележурналістів з’явиться шанс хоч якось мінімізувати вплив прямої цензури (прямих розпоряджень) у вигляді “темників”.***

В даному випадку для нас немає значення, чи використовують відкриту новинну політику інші країни, інші закордонні телеканали, бо для них це використання – як, припустимо, ВВС (або невикористання – як більшість комерційних каналів світу або і громадських телекомпаній, наприклад, в Польщі або Чехії, Німеччині) практично не є принциповим. Вони оголошують новинну політику для інших цілей — для підвищення участі громадськості у формуванні порядку денного, у інформуванні телеглядачами телеканалів про події (там глядачі досить активно самі дзвонять на телеканали, коли щось відбувається).

В нашій країні, в наших умовах непрозорого фінансування ТБ, щодо нашого смислового типу новин відкрита новинна політика має виконувати принципово інші завдання — змушувати телеканали **викладати публічно свої технології виробництва новин та, тим самим, надавати громадськості та журналістам можливість мінімізувати маніпулятивні впливи.**

Відкрита новинна політика телеканалу має оголошуватися публічно, підлягати критиці експертів та громадян, контролюватися наглядовою радою та удосконалюватися за результатами моніторингу споживання теленовин телеглядачами, тобто впливати на зміну виробництва теленовин на каналі.

Відкрита новинна політика може бути умовою отримання ліцензії телеканалом та інструментом скасування ліцензії – через суд - за ініціативою громадськості, якщо телеканал її не дотримується. Також ще можливе введення так званого **громадського стандарту якості теленовин**, якого, наприклад, зобов’язується дотримуватися телеканал, коли отримує ліцензію.

Відкрита новинна політика телеканалу повинна описуватися телеканалами . Тобто, в редакційних статутах телеканалів - які мають бути обов’язковим елементом їхнього існування та умовою отримання ліцензії - має бути зазначено, на наш погляд, щодо новин наступне:

- правила відбору інформаційних приводів (що саме - на думку телерадіоорганізації - вважається інформаційним приводом);
- правила подачі інформації про подію (співвідношення інформування від учасників, свідків, реакцій сторонніх спостерігачів, оцінок експертів та позицій політиків);
- правила подання інформації про персон (як часто, яким чином і яка персона може попасти у новини);

- відкриті процедури симетричного та зрівноваженого висвітлення подій, реакцій, персон, знань:

- критика супроводжується коментарем критикованого в тому ж випуску;
- складні для розуміння події коментуються різними експертами;
- політики висловлюють позиції, експерти тільки дають оцінки і не можуть висловлювати позиції, журналіст телерадіоорганізації не повинен виступати як експерт чи політик;
- правила регулярного поповнення складу експертів, які запрошуються для коментарю (кого вважати експертом – процедура дворівневого відбору експертів: за принципом “снігового комка” плюс рейтингування самих експертів);
- правила реакцій на зворотній зв’язок з аудиторією та включення інтерактиву у ефір (дзвінків, голосування і т.д.);
- правила рівного допуску представників влади та опозиції на телеканал.

І маніпуляція, і слабо прикрита пропаганда (контрпропаганда) чи агітація за або проти обов’язково пов’язані з порушенням технологій, процедур відкритого формату теленовинного виробництва.

Відкритий формат виробництва теленовин - це такий формат, який створюється на основі відкритої новинної політики телеканалу і описує цю відкриту новинну політику для тележурналістів мовою вимог до форматів, технологій, правил та процедур, які вони мають застосовувати у виробництві теленовин. Відкритий формат розробляється кожним телеканалом самостійно на основі власної відкритої новинної політики та вимог громадського стандарту якості теленовин.

Наведемо опис правил та процедур представлення новин, що дадуть можливість обмежити маніпуляції у теленовинах — це може бути запропоноване для телеканалів при отриманні ними ліцензії як громадський стандарт якості теленовин.

- факт у новині має домінувати над коментарем (коментувати зображення, а не ілюструвати коментар);
- досягнення відповідності послідовності при викладенні подій в новинах реальній послідовності (монтаж і підстановка відсутніх (не знятих під час події елементів оповідання недопустимі);
- коментар не може бути вплетений в дискурс опису самої події і має відрізнитися як стилем, так і місцем свого викладу в новинах;
- версифікація події у новинах поза описом факту повинна спиратися також на інтерв’ю учасників, свідчення очевидців, реакцію сторонніх, багаторазове усестороннє з різних джерел підтвердження факту;
- для складних для розуміння новин та нових знань повинна бути оцінка та коментар з боку експерта, а не журналіста;
- використання всієї експертної бази телеканалу, мотивований вибір (з викладом мотивування) саме цього (цих) експертів для коментарю (оцінки), постійне оновлення експертної бази (внесення нових експертів);
- обов’язкове посилання на джерело інформації і пряме вказування на рівень її достовірності, в кінці сюжету – обов’язкові процедури локалізації, авторизації, позначення дати та часу;
- ведучий (кореспондент) в новинах не повинен бути ні експертом, ні політиком: позиції заявляються політиками (зрідка вони можуть давати оцінку як експерти, але

не разом з іншими експертами), оцінки та коментарі робляться експертами, експерти не можуть заявляти політичні позиції;

- критиковані в теленовинах персони мають право на попередній (до випуску теленовин) коментар їх критики для того, щоб цей коментар пішов у тому ж випуску новин, що і критика, після неї;

- конфлікти викладаються з точки зору всіх сторін конфлікту, усі учасники конфлікту повинні мати рівні права на донесення своєї точки зору („своєї правди”);

- інформація щодо якого-небудь рішення влади чи вибору альтернативи повинна бути відкрита і аргументована;

- опозиція має право представляти свою точку зору щодо політичних подій так само часто, як і влада, якщо в теленовинах є позиція влади, має бути представлена і позиція опозиції.

Для прикладу наведемо декілька правил та процедур, які систематично порушуються всіма телеканалами при виробництві новин:

1) Щодо складних для розуміння новин та нових знань дається оцінка та коментар не з боку експерта, а з боку телеведучого (кореспондента).

Це розповсюджене порушення в наших теленовиних сьогодні. Суть його в тому, що з теленовин українських телеканалів практично зникли експерти. І внутрішні, і закордонні події висвітлюються виключно журналістами або “уповноваженими” “темниками” особами.

Для чого взагалі потрібен експерт?

- експерт викладає професійну, а не профанну точку зору на той чи інший аспект проблеми;

- як правило, декілька експертів дають об’ємне бачення подій;

- експерти, як правило, є менш заангажованими, ніж журналісти;

- різноманітність експертів (широка експертна база телеканалу, а не одні і ті ж експерти з різних проблем) створюють повноту підходу до кожної з проблем;

- в цілому експертні коментарі підвищують довіру до теленовин.

Цікаво, що деякі вітчизняні новинні менеджери закидають, що, мовляв, їх тележурналісти мають такий професійний рівень, що не всякий експерт може з ними потягатися. По-перше, це відверта неправда. Тележурналіст через свою професію просто не може бути експертом в усіх галузях, яких торкаються новини. По-друге, навіть якщо журналіст є експертом в якомусь дуже рідкісному випадку і в якійсь окремій галузі, то журналіст просто не повинен виступати як експерт в новинах, бо виступ його на позиції експерта все рівно знижує довіру до теленовин у глядачів.

Якщо телеканал при отриманні ліцензії бере зобов’язання дотримуватися громадського стандарту якості теленовин, він зобов’язаний щодо експертного супроводу теленовин керуватися вищеописаним підходом.

2) Відсутність використання всієї експертної бази телеканалу, мотивованого вибору (з викладом мотивування) саме цього (цих) експертів для коментарів (оцінки), постійного оновлення експертної бази (внесення нових експертів).

Це менш помітне для глядачів, але помітне для медіа-експертів порушення. Наші телеканали мають дуже вузькі експертні бази. Більше того, навіть ці експертні бази складено сьогодні тенденційно — в них абсолютно відсутні експерти незалежні, не кажучи вже про опозиційних. Складається враження, що експертні оцінки даються одними і тими ж людьми не тільки на одному телеканалі, а на різних телеканалах.

Бувають дні, коли ту чи іншу новину на різних телеканалах коментує один і той же самий експерт.

В даному випадку пропонується така схема складання, поповнення та використання експертної бази. Початковий список експертів складається за тематичними напрямками. До уваги береться не статус експерта, а якість його оцінок. Найкраще це можна зробити, склавши початковий список експертів за допомогою їх самих, коли самі пропонують один одного. Далі потрібно провести референтне опитування їх один щодо одного (хто в чому більший спеціаліст).

Якщо телеканал підтримує громадський стандарт якості теленовін, то раз в півроку-рік він має проводити оновлення експертної бази, тому що постійно з'являються нові (молоді) експерти, а аудиторія постійно хоче бачити нові обличчя.

3) Журналіст в новинах не повинен бути ні експертом, ні політиком; позиції заявляються політиками (зрідка вони можуть давати оцінку як експерти, але не разом з іншими експертами); оцінки та коментарі робляться експертами, експерти не можуть заявляти політичні позиції.

Насправді це правило проти так званих „інформаційних кілерів”, які іноді бувають в ефірі теленовін або пишуть для ведучих тексти, куди вплітають експертні оцінки. Це також правило для точного позиціонування запрошуваних для виступу у теленовінах осіб. Повинно бути чітко визначено, кого ми запрошуємо. Політики заявляють позиції і можуть їх аргументувати. Але політики мають утримуватися від викладу позицій інших політиків, бо у них завжди є спокуса перекрутити розуміння цієї позиції. Навпаки, завдання експерта полягає у тому, щоб дати багатосторонню оцінку події. Ця багатосторонність включає, зокрема, виклад основних політичних позицій щодо події, основних їх аргументів та власної їх оцінки.

4) Критиковані в теленовінах персони мають право на попередній (до випуску теленовін) коментар їх критики для того, щоб цей коментар пішов у тому ж випуску новин, що і критика (після неї).

Це проста процедура критики. Ще до виходу у ефір критичного матеріалу про особу, вона має право на коментар. Її дзвонять і говорять, що про вас є критика, вона полягає у тому-то, ви можете прокоментувати. Якщо критикований коментує, його коментар іде одразу ж після критики у тому ж випуску новин. Якщо критикований відмовляється, про його відмову від коментарю повідомляється в тому ж випуску новин одразу ж після критики.

5) Опозиція має право представляти свою точку зору щодо політичних подій так само часто, як і влада, якщо в теленовінах є позиція влади, має бути позиція опозиції.

Це положення насправді може з'явитися тільки після дієвого закону про опозицію. Хоча вже зараз його можна ввести в закон “Про телебачення та радіомовлення”.

Отже, підсумовуючи сказане, можна навести наступні головні рекомендації щодо усталення принципів **відкритої новинної політики**

Ключовим моментом є громадський контроль за якістю теленовін та реальний вплив громадськості на скасування ліцензії телеканалів, які порушують громадський стандарт якості теленовін.

Ввести в законодавство поняття про громадський стандарт якості теленовін та його визначення.

Ввести поняття про відкриту редакційну політику ЗМІ (в тому числі відкриту редакційну політику у виробництві новин).

Додати до принципів, за якими мають діяти телерадіоорганізації:

— відкриту редакційну політику організації телерадіомовлення, що включає відкриті правила виробництва та трансляції новин.

Додати в законодавство перелік принципів та правил редакційної політики щодо виробництва та трансляції новин для уникнення перекручення інформації. Можливо додати і детальний опис відкритого новинного формату.

На основі відкритої новинної політики телерадіоорганізацією мають бути розроблені технічні завдання для всіх працівників, які описують вимоги до працівника мовою конкретних технологій та спеціальних критеріїв (відкритий формат). Технічне завдання має бути обов'язковим додатком до контракту, що може фігурувати у суді при будь-яких суперечках працівника з телерадіоорганізацією.

Додати в законодавство статтю про “Право на коментар критикованої у новинах персони до трансляції новинного сюжету”

Кожна критикована у новинах персона має право отримати попередження від організації телерадіомовлення про наявну про неї критику до виходу відповідного сюжету у ефір. Також цій критикованій особі має бути надане право (хоча б і в телефонній розмові) спростувати або прокоментувати цю критику про неї.

Коментар, спростування або відмова від такого критикованої персони наводиться у тому ж новинному сюжеті після критики.

Є кілька варіантів впровадження відкритої новинної політики.

Перший варіант використання **ВИПИСАНОЇ** відкритої новинної політики – зробити її інструментом тиску з боку тієї ж Нацради, ввівши норму, що для ліцензії має подаватися опис редакційної взагалі і новинної зокрема політики телеканалу, а потім за порушення власноруч описаної редакційної (новинної) політики у телеканалів та ж Нацрада зможе відбирати ліцензії. Ми, як і багато інших експертів, проти цього, бо маємо дуже великий песимізм щодо ефективності такого механізму саме заради громадських інтересів, а не замовлення тих чи інших політичних сил.

Відкрита новинна політика, швидше за все, має бути інструментом для виключно громадського та журналістського використання, оскільки надання функцій контролю державним органам створює велику спокусу скористатися ними для тиску на мас-медіа.

Другий варіант – **більш, на наш погляд, вільний від можливості зловживань** - використання методології **ВІДКРИТОЇ** новинної політики, пов'язаний з можливістю надати право громадській організації (наприклад, Громадській раді з питань свободи слова та інформації) ставити перед Нацрадою питання про припинення ліцензії у тому ж випадку порушення своєї ж редакційної політики телеканалом.

Третій варіант базується на ініціативах самих журналістів чи їх об'єднань щодо суворого виконання технічних вимог відкритого формату. Саме до такого варіанту схиляються автори дослідження.

Загалом, можна з певністю стверджувати, що нагальна необхідність законодавчого оформлення вимог **відкритої інформаційної політики** українських ЗМІ не викликає сумнівів. Втілення подібних норм у життя стало б суттєвою перепорою на шляху маніпуляцій.

Разом з тим, практичні форми імплементації таких вимог в українське законодавство, питання їх подальшого застосування та дієвих форм суспільного контролю за їх дотриманням телеканалами, на думку авторів дослідження вже найближчим часом мають стати предметом широкої дискусії, передусім в журналістському середовищі.

Список використаної та рекомендованої літератури:

- Е.Аронсон та Е.Пратканис “Эпоха пропаганды: Механизмы убеждения повседневное использование и злоупотребление» - Санкт-Петербург, 2002
- Берн Э. Игры в которые играют люди, люди которые играют в игры. - М., 1988
- Бландел Р. Эффективные бизнес-коммуникации. Принципы и практика в эпоху информации. - СПб., 2000
- Богомолова Н.Н. Социальная психология печати, радио и телевидения. М., 1991.
- Бурдые П. Социология политики. М., 1993.
- Ворошилов В.В. Менеджмент средств массовой информации. – М., 1999
- Гадамер Х.-Г. Истина и метод: Основы философской герменевтики. - М., 1988
- Гаджиев К.С. Введение в политическую науку. М.,1999.
- Горбатова Н.В., Станкевич Л.Т. Информационные технологии: виртуальные мифы и политическая реальность России. – Спб, С-Петербургский политологический журнал, Вып.3, 2001.
- Грановский В., Дацюк С. Современное новостное производство(Аналитический доклад). – К.,2000
- Грачев Г.В. Информационно-психологическая безопасность личности: проблемы и возможности формирования социально-психологической защиты. // Проблемы информационно-психологической безопасности. М., 1996.
- Грачев Г.В., Мельник И.И. Приемы и техника манипулятивных воздействий в массовых информационных процессах. // Проблемы информационно-психологической безопасности. М., 1996.
- Грешневиков А. Информационная война. М., 1999.
- Гриняев С.Н. Интеллектуальное противодействие информационному оружию. М., 1999.
- Дейк ван Т.А. Язык. Познание. Коммуникация. - М., 1989
- Дзялошинский И.М. Российский журналист в посттоталитарную эпоху. Некоторые особенности личности и профессиональной деятельности. М., 1996
- Дмитриев А.В. Массовая коммуникация: пределы политического влияния. - М., 1999
- Доценко Е.Л. Психология манипуляции.М.,1997.
- Дэннис Э., Мэррилл Д. Беседы о масс-медиа. - М., 1997
- Егорова-Гантман Е., Минтусов И. Политическое консультирование. - М., 1999
- Егорова-Гантман Е., Косолапова Ю., Минтусов Е. Восприятие власти // Власть 1994. № 1.
- Ермаков Ю.А. Манипуляция личности: смысл, проблемы, последствия. Екатеринбург, 1995.
- Кара-Мурза С. Манипуляция сознанием, М, Эксмо-пресс,2001.
- Кассирер Э. Техника современных политических мифов//Вестник Московского Университета. Серия 7.Философия.1990,№2
- Кін Дж. Мас-медіа і демократія. – К.1999
- Коган В.З. Теория информационного взаимодействия: философско-социологические очерки. Новосибирск, 1991.
- Конечкая В.П. Социология коммуникации. - М., 1997
- Кузьмин Н. Психотехнологии и эффективный менеджмент. - М., 1992
- Лебон Г. Психология народов и масс. - М., 1996
- Лебедева И.И. Информационно-пропагандистское проникновение США в страны Западной Европы. М.,1987.
- Лисичкин В.А., Шелепин Л.А. Третья мировая информационно-психологическая война. М.,1999.
- Лазутина Г.В. Основы творческой деятельности журналиста. – М., 1999
- Лебедева Т.Ю. Паблик рилейшнз. Корпоративная и политическая режиссура. – М, 1998
- Макеев С. Десятирічна криза легітимності правлячих кіл. – „Політична думка”,ч.3 - 2001
- Маслоу А. Мотивация и личность. СПб.: Евразия, 1999
- Мелюхин И.С. Информационное общество: истоки, проблемы, тенденции развития. – М., 1999.
- Московичи С. Век толп. - М., 1996
- Нозль-Нойман Э. Общественное мнение. Открытие спирали молчания. - М., 1996
- Основные понятия теории журналистики: новые подходы к проблеме (под ред. Засурского Я.Н.) – М., 1993

- Паренти М. Демократия для немногих. - М., 1990 г.
- Почепцов Г.Г. Информационные войны. - М.: «Рефл-бук», К.: «Ваклер», 2000
- Почепцов Г.Г. Теория и практика коммуникации. - М., 1998
- Почепцов Г.Г. Паблик рилейшнз для профессионалов. - М., 1999
- Прайс М. Телевидение, телекоммуникации и переходный период: право, общество и национальная идентичность. – М., 2000
- Пугачев В.П., Соловьев А.И. Введение в политологию. - М. 1995
- Рэндалл Д. Универсальный журналист. – СПб, 1998
- Шиллер Г. Манипуляторы сознанием – М, 1980 г.
- Шостром Э. Анти-Карнеги, или человек-манипулятор – М., 1992
- Харрис Р. Психология массовых коммуникаций, - Спб, 2002
- Чалдини Р. Психология влияния, - М. 2000

ЗМІСТ

ВСТУП.

- 1. Влада інформації = влада маніпуляції? - ст.1***
- 2. Чому пострадянське суспільство є особливо сприятливою „зоною” для маніпуляцій?
- ст.6***
- 3. Маніпулятивні можливості ЗМІ? - ст.8***
- 4. „Нова інформаційна політика” - інстинкт самозбереження української влади
- ст.12***

РОЗДІЛ ПЕРШИЙ.

Технології обману.

- 1. Журналістський погляд на проблему застосування маніпулятивних технологій
- ст.18***
- 2. Маніпулятивні прийоми: необмежений арсенал – ст.21***
- 3. ”Індикатори” маніпуляцій - ст.38***
- 4. Роль телебачення у реалізації двох стратегій української влади ст.39***

РОЗДІЛ ДРУГИЙ.

Маніпуляції на українському ТБ. Практичне застосування.

- 1. „Інформаційна блокада” та „єдність інтерпретацій” основні методи
маніпуляцій в українському телебаченні – ст.43***
- 2. Застосування маніпулятивних технологій
в телевізійних новинах при висвітленні резонансних суспільно-політичних подій - ст.97***
- 3. „Темник” – ключовий елемент тотального контролю над українськими мас-медіа -
ст.98***
- 4. „Епіцентр” маніпуляцій - ст. 115***

Резюме

- 1. Інституційні „бар’єри” на шляху маніпуляцій -***
- 2. Журналістська етика. Загальні принципи, суспільний контроль та міжнародний
досвід - ст.204***